

VIOLENCIES MASCLISTES EN L'ETAPA JUVENIL A CATALUNYA

Nerea Barjola Ramos
Maria de la Fuente Vázquez
Maria Rodó-Zárate
(coordinadores)

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

J O V E

VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ETAPA JUVENIL A CATALUNYA

Col·lecció Estudis, núm. 40

VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ETAPA JUVENIL A CATALUNYA

Nerea Barjola Ramos (coordinadora)
Júlia Bolao Alberny
Sílvia Carrillo Gómez
Maria de la Fuente Vázquez (coordinadora)
Mireia Duran Brugada
Natalia Garrido Skurkowicz
Claudia Malpica Lander
Maria Rodó-Zárate (coordinadora)

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

Barcelona, setembre de 2021

Aquesta publicació es pot consultar a www.gencat.cat/joventut/observatori.
També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Direcció General de Joventut.

Publicació finançada amb càrrec als crèdits rebuts del Ministeri d'Igualtat
(Secretaria d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere).

© Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials
Direcció General de Joventut

1a edició: setembre de 2021
Disseny: Àrea d'innovació i programes estratègics. Unitat d'autoedició i disseny.
Direcció General de Joventut
Maquetació: Agpograf, S.A.

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	9
PART I. LES VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ÀMBIT DE LA JOVENTUT A CATALUNYA. UNA CARTOGRAFIA	13
INTRODUCCIÓ	15
1. METODOLOGIA	17
2. EL MARC LEGAL	19
3. DEFININT L'ETAPA JUVENIL EN RELACIÓ AMB LES VIOLÈNCIES MASCLISTES	23
4. VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ETAPA JUVENIL?	25
4.1. Violències masclistes en l'àmbit de les relacions sexoafectives amb especial incidència en la joventut	26
4.2. Violències masclistes en l'àmbit sociocomunitari amb especial incidència en la joventut	28
4.3. Violències masclistes en l'àmbit familiar amb especial incidència en la joventut	31
4.4. Violències masclistes transversals amb especial incidència en la joventut	33
5. FACTORS DE VULNERABILITAT	39
6. CREENCES, ESTEREOTIPS I PERCEPCIONS	43
6.1. La naturalització i invisibilitat	44
6.2. La culpabilització de la víctima	44
6.3. L'encaix de les violències en marcs d'interpretació sense perspectiva de gènere	45
6.4. La minorització	45
6.5. L'adhesió a valors sexistes	46
6.6. L'acceptació de la violència com a forma de relació	46
6.7. Els estereotips sobre la sexualitat	46
6.8. Els estereotips sobre l'amor	47
6.9. Els estereotips sobre l'empoderament de les dones joves	47

7. LA PREVALENCIA DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES EN LA POBLACIÓ ADOLESCENT I JOVE	49
7.1. Violències en la relació sexual o afectiva amb especial incidència en la joventut	52
7.2. Violències masclistes en l'àmbit sociocomunitari amb especial incidència en la joventut	53
7.3. Violències masclistes en l'àmbit familiar amb especial incidència en la joventut	56
CONCLUSIONS	59
BIBLIOGRAFIA	65
AUTORES	75

PART II. EXPLOTACIÓ DE L'ENQUESTA DE VIOLÈNCIA MASCLISTA A CATALUNYA DE 2016 DES D'UNA PERSPECTIVA DE LA JOVENTUT	77
--	-----------

INTRODUCCIÓ	79
--------------------	-----------

1. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS INTERGENERACIONALS EN RELACIÓ AMB LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ENTRE LES DONES JOVES I LES DONES D'ALTRES GRUPS D'EDAT	87
--	-----------

1.1. Introducció	87
1.2. Descripció de la mostra per grup d'edat	87
1.3. Victimització general	92
1.4. Victimització en l'àmbit de la no parella	96
1.5. Victimització en l'àmbit de la parella i l'exparella	99
1.6. Victimització en l'àmbit de la infància	104
1.7. Models de regressió logística	107
1.8. Conclusions	111

2. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS INTRAGENERACIONALS EN RELACIÓ AMB LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ENTRE EL COL·LECTIU DE LES DONES JOVES	113
---	------------

2.1. Introducció	113
2.2. Descripció dels subgrups d'edat en la mostra de joves	113
2.3. Victimització general	115
2.4. Victimització en joves en l'àmbit de la no parella	123
2.5. Violència sexual	128
2.6. Victimització en joves en l'àmbit de la parella i l'exparella	131
2.7. Victimització de les joves en l'àmbit de la infància	136
2.8. Conclusions	139

3. ANÀLISI DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA SEGONS L'ÀMBIT. FACTORS EXPLICATIUS I PERFILS DE PERSONES	141
3.1. Introducció	141
3.2. Anàlisi de segmentació	141
3.3. Models de regressió logística	149
3.4. Anàlisi en relació amb la situació de parella	150
3.5. Anàlisi en base a un perfil concret	155
3.6. Anàlisi de classes latents	158
3.7. Relació entre percepció i victimització	161
3.8. Conclusions	161
4. ANÀLISI INTERGENERACIONAL EN RELACIÓ AMB LES PERCEPCIONS SOBRE VIOLÈNCIA MASCLISTA, TANT PER HOMES COM PER DONES	165
4.1. Introducció	165
4.2. Escala de masclisme ambivalent	165
4.3. Creença sobre les causes de la violència masclista	174
4.4. Percepció sobre què és violència masclista	178
4.5. Conclusions	186
CONCLUSIONS	189
RECOMANACIONS	193
BIBLIOGRAFIA	195
ANNEXOS	197
AUTORES	221
PART III. COSSOS, FEMINISME I TRANSGRESSIÓ: ANÀLISI DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS SOBRE DONES JOVES	223
INTRODUCCIÓ	225
1. MARC TEÒRIC	227
1.1. Estudis d'interès sobre violències sexuals i joventut	227
1.2. Termes, conceptes i normatives: com, qui i des d'on anomenar les violències sexuals	231
1.3. Enfocament i proposta terminològica de l'estudi	237
2. METODOLOGIA	241
2.1. Finalitat i objectius	241
2.2. El grup de discussió i les històries de vida	242

3. DONES JOVES I VIOLÈNCIES SEXUALS: VIVÈNCIES, RESISTÈNCIES I TRANSGRESSIONS	247
3.1. Nosaltres creem els conceptes	247
3.2. Enfrontant violències quotidianes	251
3.3. Situacions, contextos i àmbits d'actuació de les violències sexuals	256
3.4. Repercussions i limitacions de les violències sexuals en la vida de les dones joves	272
4. LA VIOLÈNCIA SEXUAL: ITINERARIS CORPORALS DE SUPERVIVÈNCIA	281
4.1. Carme	281
4.2. Mercè	286
4.3. Mireia	289
4.4. Adrià	292
CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	297
BIBLIOGRAFIA	305
AUTORA	313

PRESENTACIÓ

Des de l'any 2008 Catalunya té un marc de referència clau per lluitar contra la violència masclista. Amb l'aprovació de la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, es va encetar una estratègia conjunta entre institucions, Administració pública, col·lectius feministes i expertes d'organitzacions especialitzades. Amb aquesta estratègia es pretenia desenvolupar les accions necessàries per detectar i identificar situacions de risc o d'existència de violència masclista, i també generar elements de prevenció, reparació i sensibilització en tots els àmbits de la nostra societat. Els capítols d'aquesta Llei reconeixen la complexitat del fenomen i la relació que té amb l'estructura social i promouen mesures per afrontar aquesta problemàtica des de diferents perspectives.

Les mesures que promou aquesta Llei tenen, entre d'altres, la finalitat d'establir mecanismes de suport i coordinació entre les institucions i els diversos agents. També preveuen que cal investigar sobre el fenomen de les violències masclistes i difondre'n els resultats, perquè les dones en tinguin informació i se'n creï una sensibilització social.

En aquesta línia, l'Agència Catalana de la Joventut va publicar l'any 2013 el *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista*. Aquest document identificava el caràcter específic i diferenciat de les violències masclistes i com es manifestaven en la població jove, i establia unes pautes d'actuació comunes a tots els i les professionals per fer-ne una intervenció adequada.

El document també reconeixia la dificultat d'accedir a la recerca específica sobre violències masclistes en la població jove, a causa dels pocs estudis que hi havia sobre la matèria. Les investigacions se centraven en l'àmbit de la parella i, per tant, en les dones majors d'edat, de manera que les noies d'entre 14 i 17 anys en quedaven excloses.

També cal esmentar el marc del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere, aprovat formalment l'any 2017, que pretén que hi hagi un compromís institucional, polític i social perquè l'erradicació de les violències contra les dones formi part de l'agenda pública. Els eixos d'actuació del Pacte d'Estat també indiquen que cal millorar el coneixement sobre les violències masclistes com a base indispensable per poder-les afrontar i, específicament, que cal recollir dades estadístiques que integrin variables d'edat, discapacitat i de precarietat laboral.

Per aquest motiu, l'equip del Programa Inclusió i Gènere de l'Agència Catalana de la Joventut i l'Observatori Català de la Joventut han promogut les recerques que us presentem.

Els tres estudis que publiquem destaquen que vivim un canvi de paradigma pel que fa a les violències. En els últims anys, les persones joves que han participat activament en manifestacions, moviments socials i associatius n'han liderat el canvi. Les organitzacions especialitzades i les institucions han de seguir aquest ritme.

Aquestes recerques pretenen ampliar el marc de coneixement i d'interpretació de les violències d'acord amb el que la societat impulsa: defugir la visió adultocèntrica, promoure actituds de tolerància zero davant la normalització estesa del masclisme i acceptar que s'han de tornar a definir les violències masclistes i sexuals per reconèixer que ocupen àmbits i espais fora dels atribuïts tradicionalment.

Cal assenyalar que és un fenomen que malauradament no minva, i que cal posar-hi noms i aportar-ne dades. Es tracta d'una manifestació que té unes especificitats concretes que no es fan visibles quan afecten les persones joves. En conseqüència, en aquesta edició trobareu tres recerques que pretenen recollir aquest fenomen: un estat de la qüestió sobre les violències masclistes en l'àmbit de la joventut a Catalunya; una anàlisi de l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC) de 2016 des de la perspectiva de la joventut, i un estudi centrat especialment en les violències sexuals sobre les dones joves.

Considerem que, amb aquesta triangulació d'elements, estem aportant informació útil sobre un fenomen que necessita ser especialment visibilitzat i reconegut en la franja d'edat juvenil, i que s'ha d'abordar amb totes les eines necessàries per assolir una societat lliure de violències.

ALEXIS SERRA I ROVIRA

Secretari d'Infància, Adolescència i Joventut

ÀLEX SASTRE PRIETO

Director general de Joventut

Les investigacions que conformen aquesta monografia es van fer abans de l'aprovació de:

- la Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista,
- el Projecte de Llei Orgànica de garantia integral de la llibertat sexual,
- i la Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i adolescència davant la violència

El marc teòric (que inclou referències legals), l'anàlisi dels resultats i les conclusions i recomanacions d'aquesta publicació es van fer, doncs, en el context anterior a aquestes novetats legislatives, que en part matisen o donen resposta a algunes de les qüestions plantejades.

Violències masclistes en l'etapa juvenil a Catalunya

PART I. LES VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ÀMBIT DE LA JOVENTUT A CATALUNYA. UNA CARTOGRAFIA

Maria de la Fuente Vázquez
(coordinadora)
Júlia Bolao Alberny
Sílvia Carrillo Gómez
Mireia Duran Brugada

INTRODUCCIÓ

La violència masclista (VM) en la joventut és un problema que ha pres gran rellevància social en els darrers anys (en particular, des de 2017), possiblement a partir de la important mobilització de les dones joves en aquesta temàtica. Així, darrerament, el tema ha entrat en l'agenda política i això ha contribuït a obrir el marc d'interpretació institucional i social sobre la VM, que anteriorment es conceptualitzava únicament com un fenomen dins d'una parella o exparella estable, que es produïa en població de mitjana edat i nivell social o educatiu més aviat baix i on la dona es trobava sense recursos ni capacitat d'actuar.

Els successos més rellevants lligats a aquest canvi a nivell nacional han estat el debat públic i la intervenció sobre la violència sexual als Sanfermines, les mobilitzacions del cas La Manada, i també el cas de Diana Quer. També cal destacar el debat parlamentari i posterior aprovació del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere que, entre d'altres qüestions, proposava ampliar el marc legislatiu per incorporar-hi els elements previstos al Conveni d'Istanbul.¹ En el context internacional, la primavera àrab també va posar la qüestió sobre la taula i el moviment “#MeToo” va interpel·lar les joves en un moviment global. També les mobilitzacions a Amèrica Llatina, en particular a Xile i Argentina, van tenir un efecte important. Actualment, aquesta qüestió ha passat a formar part de l'agenda antiautoritària en diversos països com Brasil o Xile, on es va crear la performance global “Un violador en tu camino”. L'apoderament de les dones joves, en el qual han tingut un rol clau les xarxes socials, té molt a veure amb aquesta ampliació del marc d'interpretació des d'on s'aborden les VM.

Però aquesta ampliació del marc d'interpretació és relativament recent i, a nivell pràctic, només s'ha traduït de manera molt incipient en la intervenció sobre aquesta qüestió, on les inèrcies dels diversos operadors (atenció social, atenció juvenil, operadors jurídics, policials, etc.) pesen de manera molt important; i també en les anàlisis i diagnòstics, que no solen centrar-se en les formes de violència que afecten la gent jove: les VM més comunes o específiques de la joventut no han estat contemplades com a nuclears en la comprensió del fenomen i, en alguns casos, ni tan sols han estat contemplades com a VM. Això, com veurem, es reflecteix en part en el marc jurídic actual que és insuficient en la seva cobertura pel que fa als àmbits de major incidència per a la gent jove.

¹ Vegeu apartat sobre marc legal.

L'objectiu d'aquest treball és identificar i caracteritzar quins són aquests tipus de VM que afecten especialment la joventut. Aquesta cartografia no existeix en el moment present. Així, pretén fer emergir manifestacions, àmbits i factors de vulnerabilitat d'aquestes violències, superant els llocs comuns sobre la joventut i sobre les VM. S'entén que totes les VM afecten la joventut, però el present informe s'apropa a les violències que poden considerar-se pròpiament juvenils (per la seva incidència major, o per les relacions de poder etàries que hi són subjacents). Per a fer-ho s'organitza el coneixement disponible que és actualment fragmentari i, en alguns casos, insuficient. Aquesta tasca es realitza a partir d'una revisió bibliogràfica, dels informes i estudis empírics, i especialment a partir de la consulta d'un conjunt de persones expertes en aquest àmbit, ja sigui en el camp de la intervenció, de l'anàlisi social o de la incidència política. Volem agrair a aquest grup de persones (que es detalla a la secció sobre metodologia) la seva bona disposició i participació.

Aquest treball s'estructura en set apartats. El primer presenta la metodologia utilitzada per a realitzar la cartografia. El segon apartat sintetitza el marc jurídic que la contextualitza. Els apartats tercer, quart i cinquè presenten els principals resultats de la recerca, és a dir, els elements clau que permeten ordenar quines són i què tenen d'específic les VM amb especial incidència en l'etapa juvenil. L'apartat tercer delimita a quina etapa ens referim quan parlem de joventut; el quart proposa una categorització de formes específicament juvenils de VM i el cinquè presenta factors de vulnerabilitat a les VM en aquesta etapa. L'apartat sisè ordena les principals creences i valors que contribueixen a la legitimació i la reproducció de les VM en la joventut, a partir dels estudis de cas i enquestes existents. Finalment, l'apartat setè resumeix el coneixement provinent de sondejos d'opinió i dades registrals sobre l'abast de les VM a Catalunya i Espanya, en el seu context europeu. Per últim, les conclusions presenten un resum d'aquesta cartografia, emfasitzant-ne els elements més rellevants.

1. METODOLOGIA

Aquest informe s'ha dut a terme a partir de tres tècniques de recollida d'informació. La primera ha estat la revisió bibliogràfica i documental. Això inclou l'anàlisi de dades publicades d'enquestes en l'àmbit espanyol i català i, en menor mesura, europeu, d'una banda. Però també els nombrosos estudis qualitius que s'han centrat en algunes formes de violència (en relacions sexoafectives; en l'àmbit escolar principalment), i, finalment, alguns documents i publicacions de caràcter analític i teòric sobre la qüestió.²

La segona i tercera tècnica de recollida d'informació ha estat adreçada a captar i endreçar el coneixement expert en aquest àmbit. Aquesta tasca s'ha dut a terme, d'una part, a través d'entrevistes en profunditat semiestructurades, a 8 expertes en diferents camps. En aquest cas es proposava una tasca exploratòria i de configuració de l'agenda de recerca i dels elements que caldria que apareguessin en una diagnosi preliminar com la que proposem. Les expertes han estat Montse Aguilera, Maria Freixanet, Patricia González, Edurne Jiménez, Júlia Mas, Jorge Moreno, Leticia S. Moi (vegeu perfils a la taula 1.1).

A més s'ha dut a terme una tècnica Delphi entre aquestes 7 expertes i 18 experts/es més, amb l'objectiu d'assolir alguns consensos respecte als elements fonamentals que caracteritzen el binomi joventut-violències masclistes.

TAULA 1.1. Participants al Delphi d'expertes sobre violències masclistes i joventut

Noms	Càrrec o trajectòria
Júlia Abelló	Tècnica de gènere a l'Agència Catalana de la Joventut. Direcció General de Joventut
Montserrat Aguilera	Tècnica superior del Gabinet de Seguretat, Direcció General d'Administració de Seguretat. Departament d'Interior
Sara Cagliero	Professora associada de la Universitat Rovira i Virgili

² També cal esmentar que aquesta recerca s'ha dut a terme de forma simultània al X Fòrum contra les Violències de Gènere, que és un espai de trobada i debat ciutadà sobre la qüestió, on participen persones d'entitats socials, activistes i professionals en aquest àmbit i que inclou interessants taules de debat i ponències, enguany amb un pes important de la joventut. La participació en aquest fòrum ha permès ampliar el coneixement sobre aquesta problemàtica, i també ha contribuït a identificar i ordenar els debats que es presenten en aquest informe.

Noms	Càrrec o trajectòria
Montse Cárdenas	Responsable de Joventut, Cooperació i Feminisme - LGTBI i Transversalitats de l'Ajuntament de Parets
Alba Elvira	Coordinadora de projectes de recerca a la Fundació Surt
Maria Freixanet	Senadora durant les legislatures XI i XII, i diputada al Congrés dels Diputats durant la legislatura XIII
Lorena Garrido	Professora associada de Filosofia del Dret de la Universitat Autònoma de Barcelona i investigadora del Grup Antígona
Raquel Gómez	Responsable de l'àrea de violències masclistes del Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS)
Patricia González	Professora associada en el màster d'estudis de dones, gènere i ciutadania i en el grau de gènere, integrant del grup Antígona dret i societat amb perspectiva de gènere
Eduarne Jiménez	Coordinadora de l'àrea de formació de professionals, acompanyament de joves LGTBI i acompanyament d'entitats de Candela
Eduarne Larracochea	Coordinadora de l'àrea de prevenció de violències de gènere de Cúrcuma
Silvia López	Professora i investigadora de la Universidad Autónoma de Madrid (UAM)
Júlia Mas	Assessora. Analista i formadora en equitat de gènere i abordatge de violències masclistes a projecte ella i tècnica experta en avaluació i processos participatius, membre de l'Equip d'Abordatge de Violència Masclista a AQUAS
Jorge Moreno	Educador Social del Servei d'Atenció, Recuperació i Acol·lida (SARA)
Anna Moreno	Tècnica de l'àrea de violències masclistes de l'Institut Català de les Dones
Pilar Polo	Responsable de relacions institucionals i formadora de la Fundació Vicky Bernadet.
Sonia Ricondo	Advocada de Dones Juristes
Leticia S. Moy	Terapeuta especialitzada en la intervenció amb violència masclista a Tamaia. Àmplia experiència amb joves i violència a l'àmbit de la prevenció
Úrsula Santa Cruz	Intervenció social: formació, atenció i recerca en violències des d'una perspectiva interseccional
Imma Sau	Pediatra, referent de mutilació genital femenina i matrimonis forçats
Anna Sellarès	Agent d'Igualtat de Gènere Ajuntament de Granollers
Míriam Sol	Directora de projectes a Spora Sinergies SCCL
Carla Vall	Advocada penalista i assessora en polítiques públiques a Nèmesi i Dones Juristes
Lidia Vaquero	Codirectora del Safareig
Montserrat Vila	Presidenta de la Plataforma de Violències Masclistes

Font: Elaboració pròpia

Els objectius de la recerca han estat presentats a la introducció i tenen principalment caràcter teòric, però també descriptiu.

2. EL MARC LEGAL

La millora de la protecció de les dones joves pel que fa a les VM és el resultat de l'ampliació de les situacions que es conceben com a VM. Aquesta ampliació és notable des de la dècada dels noranta fins a l'actualitat, però tal i com han assenyalat les expertes no ha estat consistent i encara queden alguns aspectes insuficientment definits, especialment sobre estrangeria, drets dels menors i també l'atenció a la violència sexual com una forma de VM. Aquest darrer buit està actualment sent abordat des del punt de vista legislatiu.

Seguint Biglia i Giménez, 2015, per saber la manera com el marc legal vigent protegeix les persones joves enfront de les VM, aquest apartat revisa, per un costat, la regulació sobre la igualtat i la violència contra les dones, i per l'altre, la regulació en la infància, ja que la joventut no és una categoria rellevant des del punt de vista jurídic en aquest terreny, mentre que l'adolescència (marcada per la minoria d'edat), com veurem a la secció següent, és una etapa clau per a la prevenció i l'abordatge de les VM.

A escala internacional, destaquen dues grans normes que representen el marc jurídic de referència sobre la defensa dels drets de les persones menors d'edat, i sobre la protecció enfront de les VM. Pel que fa a la defensa de les persones menors d'edat, la Convenció dels Drets de l'Infant —Tractat internacional aprovat l'any 1989 per l'Assemblea General de les Nacions Unides—, passa a ser el text jurídic marc, amb caràcter vinculant per als estats signants, que estableix que les persones menors d'edat passen a ser subjectes de ple dret. Aquest fet implica la modificació de les legislacions internes de tots els països que s'hi han compromès. En relació, específicament, amb la violència també existeix l'Observació general número 13 del Comitè dels Drets dels infants de les Nacions Unides de 2011, que estableix “el dret de l'infant a no ser objecte de cap forma de violència” (Claramunt i Toledo, 2013: 44).

Pel que fa al marc jurídic internacional per a la prevenció de la violència, el principal instrument és la Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW) i l'òrgan que se'n deriva, el Comitè CEDAW, que fa el seguiment i les recomanacions als estats signants. Aquest marc inclou les nenes i les adolescents, ja que no limita el concepte de dona en funció de l'edat i planteja reptes referents a les dones menors d'edat (*op. cit.*, 2013: 13-14).

La Declaració i programa d'acció de la Conferència Mundial de Drets Humans, celebrada a Viena l'any 1993, i la Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona a les Nacions Unides, aprovada el mateix any, són declaracions que inclouen la vulnerabilitat

específica de les dones menors d'edat i, per tant, fan aflorar la necessitat d'una regulació específica. També inclouen les vulnerabilitats de les dones migrades, refugiades, indígenes o amb diversitat funcional (*op. cit.*, 2013: 16).

A escala europea, cal destacar el Conveni d'Istanbul, adoptat l'any 2011, i que va ser signat i ratificat per l'Estat espanyol l'any 2014. Aquest conveni representa un pas important, ja que inclou formes de violència que no estaven recollides en el marc jurídic anterior, com les violències més enllà de la parella, i posa especial atenció a les violències que pateixen les dones i adolescents.

Aquestes normes internacionals representen un bon marc legal des de la perspectiva de la defensa dels drets de les adolescents i les joves.

Pel que fa al marc jurídic espanyol, la Llei Orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del Codi Penal, va incorporar i tipificar un seguit de delictes contra la llibertat sexual com són l'agressió, l'abús, l'assetjament, la provocació i l'exhibicionisme i la prostitució de menors o forçada. Aquesta nova tipificació de delictes té un impacte en les dones adolescents i joves, ja que s'incorpora les relacions sexuals amb persones menors de 13 anys com a abús, com també les relacions entre persones de 13 i 16 anys, si es demostra engany. D'altra banda, reconeix el delicte del ciberassetjament sexual (Biglia i Jiménez, 2015: 44).

La norma estatal de referència en l'àmbit de les VM és la Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. És una llei que amplia notablement la norma anterior sobre les mesures provisionals de protecció per a les víctimes (la Llei 27/2003 reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de violència domèstica). Tanmateix, aquesta norma, que va ser molt innovadora en el seu moment, era notablement restrictiva respecte a quines formes de violència eren considerades VM (de gènere). És possiblement la causant que actualment hi hagi un important biaix que restringeix aquest fenomen a l'àmbit de la parella i exparella. En relació amb el tractament de les dones adolescents i joves, només se les té presents com a fills o filles de les dones que han patit violències, però no se les considera víctimes en si mateixes (Biglia i Jiménez, 2015: 46). Actualment aquesta norma s'ha ampliat, com assenyalarem més endavant, gràcies al Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere.

Cal dir que la Llei Orgànica 3/2007, del 22 de març, per la igualtat efectiva de dones i homes sí que reconeix el col·lectiu de les dones joves, menors d'edat, filles i nenes com a grup especialment vulnerable, i per tant, com a grup que ha de ser objecte d'accions positives, per tal de garantir la seva protecció.

En l'àmbit català, la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la VM, té per objecte establir mesures per a la prevenció, detecció i sensibilització respecte a les VM i, alhora, reconeix el dret a l'atenció, assistència, protecció, recuperació i reparació de les dones que l'han patit. Aquesta llei no reconeix les dones joves ni les nenes com a col·lectiu amb necessitats específiques, malgrat que hi fa referència en el seu articulat (Biglia i Jiménez, 2015: 49). Cal apuntar que un dels trets més importants d'aquesta llei rau en l'ampliació del concepte de les VM més enllà de la violència en l'àmbit de la parella i hi

inclou la violència en l'àmbit laboral, comunitari o familiar, reconeixent així com a víctimes els fills i les filles de les parelles on es produeix violència. D'altra banda, la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, que és també d'àmbit català, té especial rellevància des de la perspectiva de les dones joves i adolescents, ja que estableix un seguiment de violències com a pròpies o comunes d'aquest grup de població, sigui perquè són específiques o sigui perquè són més freqüents.

El Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere, aprovat el desembre de 2017, reconeix de manera específica l'assistència i la protecció de les persones menors i entén com a víctimes els fills i les filles de les parelles que han tingut situacions de violència. El Pacte també estableix mesures per donar resposta a les VM específiques de les dones joves i adolescents, com són els matrimonis forçats, el ciberassetjament, així com tenir en compte aquesta variable a les estadístiques i a les dades recollides que diagnostiquin l'afectació i l'abast de la violència. Cal apuntar que el canvi legal per a l'aplicació del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere es recull en el Reial Decret Llei 9/2018, de 3 d'agost, de mesures urgents per al desenvolupament de l'esmentat Pacte.

Finalment, ha quedat al tinter la Llei de protecció integral de la violència contra la infància, d'àmbit estatal. L'avantprojecte d'aquesta llei va ser aprovat el mes de desembre de 2018, però la convocatòria d'eleccions ha ajornat la seva tramitació i aprovació. Tot i així, el treball realitzat per a l'elaboració de l'avantprojecte ha estat fruit d'una tasca important de treball fet conjuntament amb les entitats expertes en aquesta matèria amb l'objectiu d'ampliar el marc jurídic espanyol de protecció dels drets dels infants, que actualment és insuficient. Això inclou (tot i que no es limita a) la violència sexual.

Més enllà del marc legal descrit, les expertes consultades apunten a la deficient aplicació de les normes vigents a l'hora de protegir les dones joves (especialment les menors) davant de les VM. Com veurem, la manca de models específics d'atenció i recuperació, els biaixos adultistes en la valoració de les situacions i el seu risc, així com la manca de prevenció, són factors que debiliten la garantia efectiva dels drets de les dones joves davant les violències.

3. DEFININT L'ETAPA JUVENIL EN RELACIÓ AMB LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

La delimitació del període juvenil quan ens referim a l'experiència de les VM no és una qüestió que generi un consens total entre les persones expertes ni en la literatura. En qualsevol cas, sembla que és una idea compartida el fet que el període de l'adolescència és clau, ja que és on s'inicien algunes de les pautes de comportament que deriven en violència. En canvi, la que sol ser considerada com la darrera etapa de la joventut, a efectes de VM sembla ser menys específica i més propera a les experiències adultes.³

La majoria d'expertes consultades consideren que aquest període juvenil s'iniciaria entre els 12 o els 13 anys i acabaria als 25. S'identifiquen dos períodes dins d'aquesta franja d'edat, separats per la majoria d'edat; de manera que el primer període duraria fins als 17 anys i el segon s'iniciaria als 18, tot i que també s'emfasitza que no es pot establir límits estàndards, ja que els processos vitals varien entre una persona i una altra.

La primera etapa, l'adolescència, es caracteritza per un procés d'aprenentatge sobre els vincles sexoafectius i d'exploració i l'inici de les pràctiques sexuals. És un període on apareixen les relacions i els comportaments de VM entre joves. Aquest període es caracteritza també per la minoria d'edat legal en la major part dels àmbits, i per tant per un relatiu desempoderament.

En la segona etapa ja s'ha produït el període clau d'aprenentatge dels comportaments i vincles sexoafectius i, per tant, alguns dels comportaments relacionats amb les VM ja estan fortament fixats en la construcció de la identitat de les persones. A més, s'inicien altres aspectes de la vida adulta (bàsicament, el laboral), i la responsabilitat penal és plena (conjuntament amb l'autonomia, si més no, en l'àmbit legal). Els i les professionals consideren que aquesta etapa és massa tardana per a començar una tasca de prevenció en l'inici de les relacions sexoafectives.

³ El marc etari proposat en relació amb les VM no coincideix amb el marc establert per la legislació (Llei 33/2010, de l'1 d'octubre, de polítiques de joventut) ni amb les polítiques públiques de la Generalitat de Catalunya, que consideren que la joventut va dels setze als vint-i-nou anys, i la distingeixen d'una etapa adolescent que pot, eventualment, ser inclosa en les actuacions de l'Agència Catalana de la Joventut.

4. VIOLÈNCIES MASCLISTES EN L'ETAPA JUVENIL?

Parlar de VM en l'etapa juvenil implica, primer de tot, advertir que totes les formes de VM són potencialment formes que poden patir les joves. En aquest document, però, pretenem destriar quines són les violències específicament juvenils. Aquesta expressió inclou dos possibles significats: es pot fer referència a tipus de violència més freqüents en les relacions entre persones joves (tenint en compte les seves especificitats) o, d'altra banda, a les formes de violència on les víctimes són joves en virtut d'una relació de poder amb persones adultes: la jerarquia social de gènere s'entrecrua amb la d'edat. Les expertes consultades han identificat tipus de violències de totes dues menes, tot i que s'han centrat majoritàriament en la primera.

Les expertes enquestades han identificat set formes de violències. Són les violències psicològiques (sobretot de control) en la relació sexoafectiva, la violència sexual en la relació sexoafectiva, la violència sexual en l'àmbit social, els matrimonis forçats, la trata per a l'explotació sexual, la violència adulta indirecta o vicària i la violència sexual adulta. Cal assenyalar que, si bé no ha estat considerat de forma majoritària, al llarg de la realització de l'informe va ser esmentat també l'assetjament sexual o per raó de sexe en l'àmbit laboral, un tipus de violència sobre el qual caldria investigar amb major profunditat per determinar si l'edat en pot ser factor de risc o vulnerabilitat.

A la taula següent mostrem les formes de VM que han estat considerades majoritàriament pròpies de la joventut, ja sigui perquè tenen a veure amb els estils de vida i les relacions entre els i les joves, o bé perquè reflecteixen una situació de subordinació de les persones joves envers les adultes.

TAULA 4.1. Violències masclistes patides en major mesura en l'etapa juvenil o pel fet de ser jove

Forma de violència	Àmbit segons el marc legal	Eix de violència	Trets destacats
Violències psicològiques (sobretot de control) en la relació sexoafectiva	Relació sexoafectiva (parella)	Violència masclista	Violència psicològica en el marc d'una relació més o menys estable amb un paper singular de les xarxes socials
Violència sexual en la relació sexoafectiva	Relació sexoafectiva (parella)	Violència masclista	Violència sexual on la qüestió del consentiment és problemàtica

TAULA 4.1. Violències masclistes patides en major mesura en l'etapa juvenil o pel fet de ser jove

Forma de violència	Àmbit segons el marc legal	Eix de violència	Trets destacats
Violència sexual en l'àmbit públic i social	Sociocomunitari	Violència masclista de vegades adulta	Inclou assetjament i agressions sexuals. Inclou espais d'oci i espais públics
Matrimonis forçats	Sociocomunitari	Violència masclista Violència adulta	Violència relacionada amb el desencadenament d'altres violències posteriors en el marc de parella. Pròpia de la joventut i la infància
Trata per a l'explotació sexual	Sociocomunitari	Violència masclista Violència adulta Violència per situació administrativa	No sol considerar-se en un marc d'anàlisi sobre violència i joventut
Violència adulta indirecta i vicària	Familiar	Violència masclista Violència adulta	Violència exercida pel pare a la mare (o altres figures de referència). Pròpia de la joventut i la infància
Violència sexual adulta	Familiar	Violència masclista Violència adulta	Violència exercida per algun adult de referència (normalment home). Pròpia de la joventut i la infància
Violències masclistes transversals :			
Violència institucional	Violència masclista Violència adulta	Es produeix en un context general de violència institucional, però es veu incrementada per l'adultisme	
Violència en línia	Violència masclista	Pot ser considerat un àmbit i no una forma de violència, però ha generat formes particulars d'agressió i es produeix tant en l'àmbit sexoafectiu com sociocomunitari	

Font: Elaboració pròpia

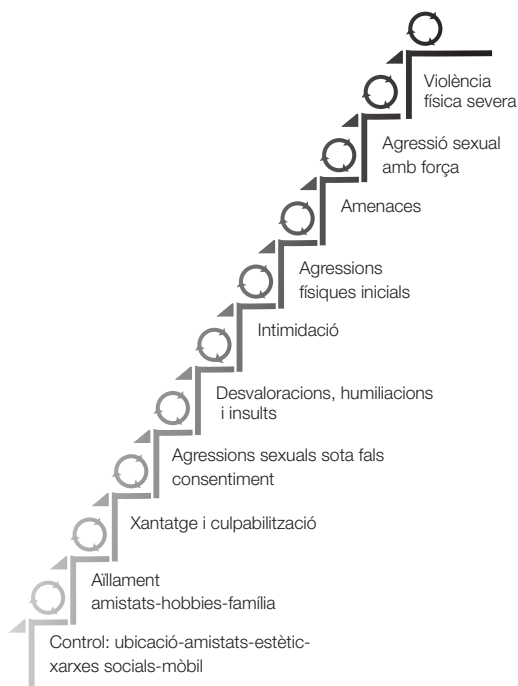
4.1. Violències masclistes en l'àmbit de les relacions sexoafectives amb especial incidència en la joventut

La violència en les relacions sexoafectives inclou tota mena de tipus: psicològica, física, econòmica o sexual. Tanmateix, les entrevistes realitzades i la literatura existent assenyalen que la violència física, i sobretot la violència econòmica, són menys freqüents en l'etapa juvenil. Les relacions sexoafectives en la població juvenil es donen en menor mesura en parelles estables i abasten un ventall més ampli de casuístiques: encontres sexuals, relacions de curta durada, etc. Aquesta forma diversa i exploratòria d'establir relacions sexoafectives és sovint mal entesa per unes polítiques públiques i discursos socials adultistes que menysvaloren la gravetat dels episodis de violència en aquests contextos, ja que els vincles són més fàcils de trencar. A més a més, les joves són vulnerables a la percepció social que són dones "empoderades" i amb una gran llibertat i control sobre les seves relacions. Aquesta percepció social es tradueix en una autopercepció en què les dones

sobrevaloren la pròpia capacitat de resoldre les situacions de violència, fet que dificulta la sortida de situacions d'abús o maltractament. En aquest sentit, la vergonya o la culpa per estar vivint aquestes situacions en el cas de les joves pot ser més gran que en altres grups d'edat (Cantera, Estébanez i Vázquez, 2009: 14).

Existeix una proposta d'escala cíclica explicativa de les VM en l'adolescència.⁴ Els primers esglaons de violència estan disfressats d'amor i, en l'ascens, aquesta es va fent cada cop més evident. És una escala cíclica perquè en cada esgló hi ha una espiral de violència, tensió, explosió i penediment, i cadascun d'ells implica que la noia es vagi acostumant a aquest tipus de relació de domini i que cada cop es faci més difícil tornar enrere. L'escala coincideix amb diversos elements esmentats per les expertes consultades en aquest treball que, com hem dit, esmenten que les violències psicològiques —sobretot de control— i les sexuals són més habituals i específiques que no pas la violència física, que a l'escala de Ruiz se situa en els darrers esglaons, afortunadament menys transitats que els primers.

FIGURA 4.1. Escala cíclica de la violència masclista en l'adolescència

Font: Carmen Ruiz, 2016: 188

A continuació es descriuen les dues formes de violència destacades per les expertes en aquest àmbit: la violència psicològica de control i la violència sexual.

⁴ Proposta elaborada a partir d'una recerca qualitativa que consta de 22 entrevistes a noies assistents al *Programa de Atención Psicológica a las Mujeres Menores de Edad Víctimas de Violencia de Género en Andalucía en 2014*, i 6 entrevistes a nois condemnats.

4.1.1. Violència psicològica de control

Les situacions de maltractament viscudes amb major freqüència per les adolescents i joves són les de control abusiu i d'aïllament (Díaz-Aguado i Carvajal, 2011). Aquesta mena de violència està estretament lligada al mite de l'amor romàntic, citat com un dels factors principals de vulnerabilitat de les joves pel que fa a les VM en la parella. Així, la identitat adolescent està condicionada per una sobredimensió del romanticisme (Canchis a Freixanet, 2014: 24), i per la manca d'experiència de les noies, les quals prenen com a referència les relacions de parella en la literatura, cinema, música i revistes juvenils, que les idealitza. Això les posa en una situació de risc (Cantera, Estébanez i Vázquez, 2009: 14). Alhora les dones i els homes joves senten per part de la població adulta de l'entorn familiar afirmacions com ara "la gelosia és una expressió d'amor". Les noies ho escolten en un 35,8% i els nois en un 36,8%, i aquests percentatges han augmentat respecte a tres anys abans, fet que indica una disminució de la conscienciació sobre el risc de la lògica de l'amor romàntic en la població adulta, que té conseqüències en la població adolescent i jove (Díaz-Aguado *et al.*, 2014).

4.1.2. Violència sexual

La violència sexual és una de les formes de violència més invisibles entre les adolescents i joves. La pressió i el xantatge estan més normalitzats que les agressions físiques. L'amor cap al noi, la por a defraudar-lo o la possibilitat que s'enfadi i deixi la relació estan rere el "fals consentiment" de les noies. Alhora, segueixen sent víctimes d'imposicions, xantatges, coaccions i de posar el seu cos al servei del desig masculí. Com a conseqüència, per exemple, es prenen píndoles anticonceptives d'emergència (PAE) per imposicions de no posar-se el preservatiu o per por que el noi l'hagi foradat o se l'hagi tret (Ruiz, 2016: 189). Rosa Sanchís posa atenció en la relació en l'aprenentatge social de la maternitat; és a dir, que la femenina és una sexualitat més lligada a la cura aliena que a la pròpia, fet que també provoca aquestes situacions de "fals consentiment" (Sanchís a Freixanet, 2014: 24). Tot plegat té greus conseqüències en la salut reproductiva de les noies, així com en la salut sexual, psicològica i emocional (189: 2016).

4.2. Violències masclistes en l'àmbit sociocomunitari amb especial incidència en la joventut

L'àmbit sociocomunitari abasta, en primer lloc, l'esfera pública (el carrer, el lloc de treball, els espais d'oci i relació social); aquesta, segons la norma tradicional de gènere, no és considerada un lloc *apropiat* per a les dones, sinó un terreny de domini masculí, a diferència del que succeeix amb l'esfera privada-domèstica. En segon lloc, l'àmbit sociocomunitari fa referència al conjunt d'institucions i xarxes culturals o socials que fan de pont entre l'esfera domèstica i l'esfera pública, ja que són espais de socialització i inclusió social de les persones. S'hi produeixen relacions de proximitat i els vincles socials són més forts; en aquesta esfera comunitària, les dones hi tenen un major rol assignat.

Les expertes consultades han identificat tres formes de violència específicament juvenil en l'àmbit sociocomunitari. Es tracta de les violències sexuals en l'àmbit públic o social, la trata

amb finalitat d'explotació sexual i els matrimonis forçats. Les VM en l'àmbit sociocomunitari que afecten de manera específica (o més freqüent) la gent jove estan travessades sovint per l'adultisme, la posició de domini dels adults enfront de les persones joves en els terrenys social i comunitari. L'excepció d'aquest domini adult es produeix en l'ocupació de l'espai públic durant la nit, on la violència pot ser adulta, però també exercida per joves. La violència institucional, transversal a tots els àmbits, ha jugat també un paper important en les tres formes de violència patida especialment per les joves en l'àmbit sociocomunitari, ja sigui pels prejudicis en l'aplicació de la protecció de les dones en l'espai públic com també pel racisme institucional.

Així, en el cas dels matrimonis forçats i la trata per a l'explotació sexual, les VM es produeixen en intersecció amb el racisme social o institucional. En el cas de la trata de persones amb finalitat d'explotació sexual, la precarietat o la irregularitat en la situació administrativa de les joves que el pateixen esdevé un factor clau de desprotecció jurídica.

En el cas dels matrimonis forçats, els processos d'exclusió i racisme social estan relacionats amb l'absència de vincles i xarxes socials i comunitàries de persones d'origen migrant o de fills i filles de persones migrades, fet que dificulta la protecció social efectiva de les joves o nenes que pateixen aquesta forma de violència.

Finalment, cal esmentar que l'àmbit laboral, si bé no ha estat considerat per la majoria de les expertes consultades, pot ser un terreny de VM amb especial incidència en la gent jove. Sabem que l'assetjament sexual o per raó de sexe a la feina és un comportament clarament associat a les relacions de poder dins les organitzacions de treball. A la feina, tant la precarietat laboral juvenil com, directament, l'edat o l'antiguitat, poden ser factors determinants de relacions de poder. Per aquesta raó, aquest tipus de violència, malgrat la seva invisibilitat, pot ser un tipus clau de la VM adultista.

4.2.1. Violències sexuals en l'àmbit públic i social

Un dels àmbits que ha captat més l'atenció els darrers anys ha estat el de la violència sexual en els espais d'oci. L'Enquesta de violència contra les dones de l'Agència Europea dels Drets Fonamentals (FRA) recull que la possibilitat de ser objecte d'assalt físic o sexual en llocs públics preocupa més a les joves que a les dones de més edat. Aquestes dades no sorprenen, ja que són les dones joves les que gaudeixen en major mesura de l'oci a l'espai públic. Alhora, també són les dones joves les que sovint han pres la iniciativa, sobretot en un moment inicial, en l'elaboració dels protocols per donar resposta als casos d'assetjament sexual als espais d'oci nocturn. Així, prèviament a la institucionalització d'aquesta eina, col·lectius i entitats formats majoritàriament per dones joves van treballar en la resposta col·lectiva a aquesta violència a través de protocols de festes majors. Tenint en compte la major visibilitat de la causa feminista a les xarxes socials al llarg dels últims anys, sembla imprescindible remarcar la relació entre la major visibilitat de l'assetjament al carrer i l'apoderament de les dones joves, que ha constituït el creixement de les respostes a la violència des dels grups de suport i l'autogestió.

Cal destacar que en les violències sexuals en els espais d'oci s'ha d'incloure també, tal com ho fa el Protocol "No callem" contra les agressions i els assetjaments sexuals en

espais d'oci nocturn privat de l'Ajuntament de Barcelona, la violència que es pot donar al conjunt de l'espai públic, com és el carrer o el transport públic, espais que, especialment de nit —anant o tornant d'espais d'oci nocturn—, poden generar una elevada sensació d'inseguretat per a les dones.

D'altra banda, l'assetjament cibernètic afecta les dones joves en particular i de manera desproporcionada. L'Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya 2017 (ECE) ja indica que les noies entre 12 i 18 anys tenen el doble de possibilitats de rebre missatges no volguts de contingut sexual que els nois d'aquest grup d'edat (vegeu una major anàlisi de les violències en línia a la secció 4.4.1. d'aquest informe).

4.2.2. Trata per a l'explotació sexual

Existeix una clara relació entre la trata sexual i la joventut, perquè les màfies i xarxes de trata prefereixen víctimes joves, de poca edat, no només perquè suposen un reclam sexual més gran, sinó perquè són víctimes més vulnerables i perquè existeix més marge de temps per a la seva explotació. Així, les joves esdevenen una mercaderia més lucrativa. Alhora, les màfies també procuren implicar menors d'edat en les seves activitats (Meneses, 2015: 105) per la seva doble vulnerabilitat jurídica. En aquest sentit, la trata de persones menors existeix a l'Estat espanyol, i en aquest camp juguen un paper clau les màfies. Les expertes consultades afirmen a més que les víctimes de trata per explotació sexual poden trobar-se en una situació de revictimització quan es desmantellen aquestes màfies explotadores. En aquests casos, sol succeir que l'Estat prioritza el focus migratori i de fronteres al focus de gènere, i el dret de les víctimes a romandre en territori espanyol sovint no es fa efectiu.

La victimització per trata sexual no té a veure amb les formes de vida de la població juvenil, sinó que és una violència adulta cap a persones joves per les raons que hem esmentat abans. En aquest cas, el masclisme, la violència adulta i la violència que podríem anomenar racista institucional (mancaça d'un estatus civil legal i revictimització en cas de descoberta) actuen de forma conjunta generant una forma molt específica i greu de violència.

4.2.3. Matrimonis forçats

S'entén per matrimoni forçat aquell que es produeix sense el consentiment vàlid, com a mínim, d'un dels contraents (més habitualment, de la dona),⁵ per la intervenció de terceres persones de l'entorn familiar —sovint els progenitors—, que s'atorguen la facultat de decisió i pressionen perquè aquesta pràctica es produeixi. Això és especialment greu quan els contraents són menors.

El matrimoni forçat és un fenomen global que no està associat a determinades cultures o religions de forma directa, però que sí que està vinculat a determinades pràctiques tradici-

⁵ No existeixen dades per a Catalunya, però al Regne Unit s'ha pogut calcular que el 85% de les víctimes són dones (Igareda i Bracons, 2015). Tot i que les víctimes dels matrimonis forçats poden ser dones i homes, les característiques d'aquests matrimonis són diferents, i en l'etapa de la infància i joventut poden afectar en major mesura les dones. A més, els homes tenen més estratègies d'oposició i negociació amb la família. També ells poden arribar a separar-se, repudiar les seves dones o practicar poligàmia, cosa que és impossible en el cas de les dones (Igareda i Bracons, 2015: 33).

onals, que són contràries als drets de les dones. Així, cal entendre el matrimoni forçat com un fenomen global, ja que es practica a diferents zones de l'Àfrica i l'Àsia, i en algunes parts d'Amèrica Llatina i Europa de l'Est. Tenint en compte els fluxos migratoris i la mobilitat, cal entendre que aquesta vulneració de drets afecta també dones i nenes d'altres parts del món.⁶

Els matrimonis tenen l'especificitat de ser una forma de VM que és, al mateix temps, la porta d'entrada d'altres formes de violència: la dona passa a estar sota l'autoritat del marit i la família política, i per tant es produeix una impunitat que afavoreix l'existència de violència sexual, física o psicològica (Igareda i Bracons, 2015: 33). Així, els matrimonis forçats representen una gran vulneració dels drets humans: com el dret a viure sense violència, la lliure determinació, la dignitat humana, el consentiment lliure del matrimoni i la integritat física i moral, entre d'altres.

4.3. Violències masclistes en l'àmbit familiar amb especial incidència en la joventut

La família és un àmbit on, de forma clara, l'adultisme i el masclisme s'entrecreuen generant formes específiques de violència cap a adolescents i joves. La violència institucional també hi impacta, ja que les formes de violència que s'hi produeixen (la violència contra els fills/es en el marc d'una VM en la parella, i la violència sexual cap als infants i joves en l'àmbit familiar) han estat sistemàticament oblidades o menys valorades per les polítiques públiques fins a temps molt recents. Només amb l'aplicació del Conveni d'Istanbul a través del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere (13 anys després de l'aprovació de la Llei 1/2004) s'han incorporat els fills i filles en llars amb VM com a víctimes d'aquesta violència; i resta pendent la tramitació d'un projecte de Llei sobre protecció del menor que abordi de manera específica la violència sexual contra aquest col·lectiu, majoritàriament viscuda en l'àmbit familiar o comunitari.

4.3.1. Violència adulta indirecta i vicària

Es parla de VM vicària quan un agressor agredeix els fills o les filles de la seva víctima com a mitjà per a fer-li mal, i de violència indirecta per referir-se a la que pateixen els i les adolescents i joves (o infants) que viuen en llars on hi ha situacions de VM —en general, del pare envers la mare—. Es tracta de dos tipus de violència amb les fronteres poc clares. La violència indirecta en ocasions va acompanyada de violència física directa que pot, o no, considerar-se com un mitjà d'agressió vers la mare. Es tracta, en qualsevol cas, de VM patida en tant que fills/es en una relació de parella en aquesta situació.

Aquest tipus de victimització ha estat ignorada fins fa molt poc com a VM, perquè s'ha considerat que els infants i joves d'alguna manera vivien al marge de la situació dels seus adults de referència, que en tot cas es tractava de violència indirecta, no pas directament patida per aquest col·lectiu, i en el cas de la violència vicària, com a violència contra els infants o adolescents.

Avui hi ha un nombre notable de recerques que mostren els impactes directes de la violència suposadament indirecta, encara que no sigui exercida cap a l'infant o jove, a curt i

6 Jornada "Els matrimonis forçats" celebrada el 27 d'octubre de 2017 a Barcelona (https://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/immigracio/recursos_professionals/prevencioforcats/)

llarg termini. A curt termini hi ha impactes emocionals, com tenir por i ansietat, sentiments de tristesa, aïllament i depressió, ràbia i frustració, culpa, vergonya i estigma, etc. També impactes en les amistats i altres relacions, i en l'educació, amb problemes de conducta, comportament agressiu i dificultats d'aprenentatge, entre d'altres. (Català *et al.*, 2017: 63). Els impactes a llarg termini són menys clars, però sí que forma part del consens expert que ser testimoni o víctima de VM pot tenir efectes emocionals a la llarga, afectant l'habilitat per crear i mantenir relacions, la seva autoestima, l'autoconfiança i l'estabilitat i els projectes formatius i professionals (Català i altres, 2017: 62).

Un informe realitzat pel Consell Europeu (2006), sobre les mesures preses als Estats membres del Consell, mostra les conseqüències de les VM adultes sobre els infants, assenyalant que ser-ne testimoni té un efecte nociu sobre la salut emocional, conductual i mental de l'infant, i augmenta el risc de patir símptomes d'estrès traumàtics, trastorns en l'atenció i baix rendiment acadèmic. A més, recull que els nens que han estat testimonis de la violència contra la seva mare tenen més probabilitats d'esdevenir violents contra la seva parella en la vida adulta, i les nenes amb aquests antecedents poden tenir quatre vegades més possibilitats de ser víctimes i patir violència sexual en l'adulthood.

Es pot considerar una VM de la qual poden ser víctimes nois i noies. Sí que hi pot haver diferències per gènere en la manera com els infants i adolescents afronten aquestes situacions. Les noies parlen més dels seus problemes i de la seva esfera íntima amb les amigues, ja que aquesta actitud és més valorada pel seu entorn. Els nois ho fan menys, ja que és menys valorat entre els amics parlar de problemes personals, atès que sovint és vist com una feblesa, perquè se suposa que ho han de solucionar ells mateixos i que parlar-ne no serveix de res. A més, tenen més por de ser ridiculitzats (Català *et al.*, 2017: 67).

4.3.2. Violència sexual per part d'adults propers

La violència sexual per part d'adults pot ser considerada una forma de VM que afecta infants i joves de tots dos sexes. Segons un informe de *Save the Children* (Marcos, 2017), la violència sexual contra la infància pot tenir diverses formes: l'abús sexual, l'agressió sexual, l'explotació i la trata sexual. L'abús sexual és la participació de nens i nenes o adolescents en activitats sexuals que no tenen capacitat per comprendre tenint en compte la seva edat i el seu desenvolupament psicosexual. Ens referim doncs a relacions sexuals en què nens i nenes o adolescents no estan donant un consentiment real, malgrat que l'ús de la força no és imprescindible, atès que és un contacte marcat per unes relacions de poder molt desiguals, a causa de la diferència d'edat i sovint per la inexistència d'una figura adulta que protegeixi el o la menor.

Des d'un punt de vista jurídic i policial, els abusos i les agressions sexuals són considerats conjuntament, i certament les fronteres entre un tipus de violència sexual i l'altre no és neta. Les diferents formes de violència sexual contra menors es poden considerar una violència masculista: en la gran majoria dels casos (87%) és perpetrada per homes, que gaudeixen de la impunitat que els dona la seva posició de poder en l'entorn familiar o comunitari; d'altra banda és una violència que afecta nois i noies, però en major mesura les segones.

Segons una de les expertes consultades, haver estat víctima d'abús sexual en la infància o adolescència pot esdevenir un factor de risc per a ser víctima de VM durant l'etapa adulta. La violència sexual per part d'adults propers no és un fet puntual, sinó que s'inicia a través d'abusos de baixa intensitat, com petons o carícies, i la violència va augmentant de manera continuada. Aquest tipus de violència es perpetua en el temps, també gràcies a la manipulació i al xantatge que s'exerceix sobre les criatures, especialment per garantir el seu silenci (Marcos, 2017: 28).

4.4. Violències masclistes transversals amb especial incidència en la joventut

4.4.1. Violències en línia

Cal destacar la qüestió de l'exposició als entorns digitals per part de les persones joves, i com això es tradueix en l'exercici de les VM. Aquest fet és present de forma constant en la reflexió de les expertes, que en valoren de manera diferent la importància. En alguns casos, subratllen que les xarxes socials no són un terreny específicament juvenil. De fet, el primer cas conegut d'un xantatge sexual a través de les xarxes que va tenir com a conseqüència la mort el va patir una dona fora d'aquesta franja d'edat.⁷ També destaquen que els nous fenòmens de violència no són un tipus de violència específica, sinó un mitjà a través del qual es produeixen les VM ja conegudes. Es tracta d'un mitjà que és transversal a diversos àmbits, principalment el de la parella o comunitari i social. En aquest sentit, es dedueix de les paraules de les expertes que, a causa d'un biaix adult, existeix un risc de sobredimensionar un mitjà de comunicació respecte al qual les persones adultes no són completament competents.

En altres casos, però, es destaquen alguns canvis qualitius que implica aquest mitjà de comunicació de les VM. En concret, els següents:

- Quan s'utilitza com un instrument d'assetjament sexual, amb la publicació de fotografies o vídeos de contingut sexual (*sexpreading*), es produeix un canvi qualitatiu pel que fa a la velocitat en què aquest assetjament pren dimensions massives i, per tant, extremadament nocives. En un espai molt curt de temps aquestes imatges poden ser a l'altra banda del món o compartides per milers de persones.
- En aquest mateix tipus de violència, un altre canvi qualitatiu que suposen les xarxes és que qualsevol home o dona pot ser assetjador. Compartint la informació es contribueix a l'assetjament d'una persona desconeguda i amb unes conseqüències imprevisibles. Això, des d'un punt de vista de l'abordatge, fa més complexa la situació (Aleman a Freixanet *et al.*, 2014).
- Pel que fa a la violència en l'àmbit de la parella, es produeix també un canvi d'escala en la violència psicològica de control. Avui és possible controlar una persona les vint-i-quatre hores del dia. Aquest control, a més, passa per la cessió de la contrasenya del mòbil o correu electrònic personal, sense consciència de la pèrdua d'intimitat i d'autonomia. De

⁷ Ens referim al suïcidi d'una dona de 32 anys que va patir l'assetjament en el marc de l'empresa Iveco el mes de maig de 2019.

fet, s'apunta que el control sobre l'activitat de les persones és una forma de poder clau en l'actual sistema. I, per tant, les VM reflecteixen o reproduïxen en el seu terreny específic aquest creixent rol del control com a forma de poder en l'actualitat.

– Finalment, cal posar en qüestió que la comunicació digital té un caire merament instrumental. És, de fet, un món on s'habita i on totes les persones, però especialment les persones digitalment natives, construeixen la seva identitat i la seva sociabilitat. La importància d'aquest àmbit en la subjectivitat i la intersubjectivitat encara no és ben coneguda, però sí que sabem que actualment no és possible, sense més, desfer-se de la connexió a Internet i seguir amb la vida de forma normal.

Els principals mecanismes o formes de VM a Internet apuntades per la literatura són les següents (Claramunt i Toledo, 2013; Olivia i Saiz, 2015):

– **Ciberassetjament (o Cyberstalking).** Hi ha ciberassetjament quan, de forma reiterada, un subjecte rep agressions (amenaces, insults, ridiculitzacions, extorsions, robatoris de contrasenyes, suplantació d'identitat, buit social, etc.) d'un/s altre/s (iguals) a través de suports mòbils o virtuals. Aquestes agressions es fan amb missatges de text o veu, imatges fixes o gravades, etc., amb la finalitat de socavar l'autoestima i dignitat personal de la persona agredida i perjudicar el seu estatus social, provocant-li victimització psicològica, estrès emocional i rebuig social. Inclou conductes com vexacions, insults, burles, publicació de missatges cruels i humiliacions, o difusió d'informació difamatòria.

– **Sexpredding.** És la difusió de contingut sexual de terceres persones a les xarxes socials o altres canals. És una activitat il·legal. Acostuma a produir-se en relacions de parella i s'inclou dins del ciberassetjament. El *sexting*, en canvi, és quan la difusió d'aquests vídeos és realitzada de forma voluntària pel seu o la seva protagonista. El *sexting* és una pràctica sexual, el *sexpredding* és una forma de violència sexual.

– **Grooming.** Es tracta d'un assetjament exercit per una persona adulta i es refereix a accions realitzades intencionadament per establir una relació i un control emocional sobre el nen o la nena amb la finalitat de preparar el terreny per a l'abús sexual del o de la menor.

– **Happy slapping.** Consisteix en la gravació d'una agressió verbal, física o sexual que posteriorment es penja a la xarxa, en pàgines, blogs o xats. Normalment es produeix dins d'un grup d'iguals i és una forma de *cyberbullying*, però també pot ser la filmació d'una violació o agressió sexual en grup.

4.4.2. Violència institucional

En conjunt, les dones joves demanen menys sovint ajuda a les administracions que les d'altres grups d'edat⁸ (Gómez i Villajos, 2019). En canvi, les joves expliquen la seva situació en major mesura que les adultes a persones de l'entorn. Aquest fet reflecteix, almenys

⁸ Un exemple de la discordança entre la incidència en les joves i la seva atenció per part dels organismes amb aquesta finalitat és el del telèfon 900 900 120, d'atenció específica de la Generalitat de Catalunya: només un 1,5% de les trucades han estat de menors i un 17,9% han estat dones majors d'edat i fins a 30 anys. Aquest grup d'edat té menys pes que el de 31 a 40 i 41 a 50 pel que fa a l'atenció pública a través d'aquesta línia. També el nombre de denúncies és molt escàs.

en part, una manca de capacitat de les administracions de garantir els drets i atendre aquest col·lectiu. L'anomenada violència institucional és el conjunt d'actes o omissions de les institucions públiques (i els i les seves professionals) que posen obstacles al dret de les dones de viure lliures de violències. Així, en el cas català i espanyol, l'aplicació dels drets i serveis que preveu el marc legal, esbiaixada per prejudicis o estereotips, agreuja la situació de violència patida per les dones que s'adrecen a les administracions i contribueix a la reproducció de la tolerància a les VM. Les violències institucionals inclouen males pràctiques (o absència d'actuació) en el terreny de la prevenció, l'atenció i la reparació.

Malgrat que és un fenomen poc estudiat, forma part del consens de les associacions i professionals que es dediquen a l'acompanyament i de les expertes (incloses les entrevistades), que l'atenció pública és poc efectiva i pot arribar a ser un nou risc —especialment en l'àmbit judicial i policial— per a les dones que han patit VM. En el cas de les joves, aquest fet s'agreuja per una manca d'espais per a l'atenció i abordatge específics, així com d'un model d'intervenció específic. A més, els operadors jurídics no coneixen prou bé els drets de les menors en relació amb les VM.

Una de les evidències disponibles sobre aquesta qüestió és la recollida per l'informe sobre l'atenció a menors que han patit VM a la seva llar d'origen (Menchón i Artacho, 2015), que assenyala que en el 85% dels casos analitzats en què nois i noies menors n'han estat exposades a la llar, els agressors han disposat d'un règim de visites. En alguns casos, la desprotecció és especialment greu: en el cas de la trata sexual no sempre es protegeix de forma prioritària la seva víctima, i no existeixen recursos específics per atendre les menors víctimes d'aquesta violència, i en la majoria de casos només poden accedir a centres d'acollida o de protecció de menors (Meneses, 2015: 113).

La revictimització i, més en general, la violència institucional són un problema molt greu i una de les principals preocupacions de les expertes entrevistades i enquestades. Aquestes han assenyalat les següents mancances en l'atenció pública i de protecció jurídica:

En primer lloc, un conjunt de mancances associades a l'absència d'una política preventiva de caràcter estructural i universal (als centres educatius). Així, els dos principals problemes detectats són la manca d'educació sobre les relacions afectivosexuals i la manca d'educació crítica amb els rols i estereotips de gènere.

En segon lloc s'esmenten problemes relatius a la planificació de polítiques: d'una banda, la manca d'integralitat i coordinació (tercer problema), la manca d'adaptació dels models d'intervenció a la diversitat de casos en què es poden trobar les persones joves (cinquè problema) i una manca de participació de la població jove en la planificació política, especialment en la definició del problema (novè problema).

També existeixen diversos problemes relatius a la qualitat i l'especificitat de l'atenció: una manca de recursos específics (quart problema), barreres d'accessibilitat als recursos existents en general i, en particular, l'accés de diversos col·lectius (a causa del racisme o capacitisme institucional, per exemple) (problemes sisè i setè).

Finalment, es fa referència a problemes transversals a les diferents fases de les polítiques: una manca de comunicació directa amb la població jove (comunicació paternalista) (desè problema) i una manca d'atenció a l'entorn de la víctima, que sobrerresponsabilitza la víctima mateixa (dotzè problema). Per acabar, un problema de biaix racista que es reflecteix en l'existència de racisme en l'abordatge (vuitè problema) i una manca de professionals d'origen divers (onzè problema).

TAULA 4.2. Principals problemes d'intervenció pública en matèria de violències masclistes i joventut identificats al Delphi d'expertes (ordenats de més a menys important). Catalunya, 2019

1	Manca d'educació sobre relacions afectivosexuals
2	Manca d'educació crítica amb rols i estereotips de gènere
3	Manca de coordinació i la integralitat de les polítiques en diversos àmbits (escola, salut pública, oci, cultura, esports...)
4	Manca de recursos específics per a l'atenció
5	Manca d'adaptació de models d'intervenció a la diversitat de les violències masclistes
6	Barreres a l'accessibilitat de la població jove als recursos existents
7	Manca d'accessibilitat de col·lectius amb vulnerabilitats especials (per estatus administratiu, origen migrant, discapacitat...)
8	Racisme en l'abordatge de les violències masclistes
9	Manca de la participació de la població jove en la definició del problema i les intervencions
10	Manca de comunicació directa amb la població jove o comunicació paternalista
11	Manca de professionals d'origen divers

Font: Elaboració pròpia

Aquests problemes reflecteixen diferents biaixos en l'enfocament de les polítiques (vegeu taula 4.3). Fonamentalment aquests biaixos tenen a veure amb una mirada adulta i amb una mala comprensió de la complexitat de la VM. En el primer cas s'esmenta el desconeixement sobre l'abast del problema (primer biaix detectat) i la ignorància sobre el pes preponderant de la violència sexual en el cas de les violències sexuals a la joventut (cinquè biaix).

En el segon cas, les expertes assenyalen el biaix de culpabilització de la víctima (segon problema) que, tot i ser comú a totes les edats, podria ser major en el cas de les joves per totes les raons que ja s'han explicat. També la desconexió entre els episodis de violència i els valors masclistes que els legitimen (quart biaix), incloent les normes sobre l'heterosexualitat i la identitat de gènere obligatòria (setè biaix). Així mateix no reconèixer la complexitat d'aquesta qüestió, introduint-hi una mirada interseccional, en particular amb el problema

del racisme. I, al mateix temps, no identificar les especificitats de les VM respecte d'altres formes de violència a la joventut.

TAULA 4.3. Principals problemes d'enfocament de les polítiques públiques sobre violències masclistes i joventut identificats al Delphi d'expertes (ordenats de més a menys important). Catalunya, 2019

1	No conèixer suficientment el grau i l'abast de la violència (i si aquesta creix o decreix)
2	Focalitzar excessivament el problema sobre la víctima i no sobre l'agressor (individu o institució) i l'entorn
3	No tenir en compte com interseccionen les violències masclistes amb altres formes de violència (com ara la violència racista)
4	No conèixer suficientment el grau i l'abast dels valors, creences i actituds d'acceptació de la violència i el sexisme (enquestes periòdiques)
5	No considerar la importància de la violència sexual com a inici de l'experiència de les violències masclistes
6	Tenir una idea "arquetípica" de les violències masclistes, centrada en la violència física per part de la parella o exparella
7	No tenir en compte la importància de l'heteronormativitat (i la normativització de les identitats i les relacions) en les violències masclistes
8	Barrejar les violències masclistes amb altres formes de violència patides en la joventut

Font: Elaboració pròpia

En l'àmbit de la protecció jurídica, les opinions expertes no són tan coincidents. En alguns casos s'esmenten problemes, en particular els relatius a la minoria d'edat i la dificultat per veure alguns drets protegits. La mancança més rellevant en aquest sentit és l'aprovació d'una llei integral de drets dels menors, que en l'actualitat ha vist aturat el seu tràmit parlamentari. També s'esmenta que en alguns casos (de violència sexual) les situacions de violència no estan clarament recollides dins del marc de les VM. Finalment s'assenyala les barreres existents per a algunes joves a causa del seu estatus administratiu i la desprotecció de les persones migrades en aquest àmbit. Tanmateix, altres expertes assenyalen que el marc normatiu és prou ampli i que el problema no es troba tant en el marc en si com en el seu desplegament i aplicació.

Malgrat tots aquests problemes, i una inèrcia institucional i social que és hostil a la igualtat i la llibertat de les dones joves, cal assenyalar que recentment s'han multiplicat algunes iniciatives en el camp de les polítiques públiques en la línia d'adoptar aquesta perspectiva no adultista sobre el problema de les VM. Algunes de les bones pràctiques tenen a veure amb l'atenció i prevenció en els espais d'oci i festes, i també amb les campanyes adreçades a prevenir violències de control o sexuals en el marc de les relacions sexoafectives, que són clarament articulades en una lògica juvenil i no paternalista, sobre els estils de vida i

de relacions de la gent jove. Existeixen també, tot i que són molt escassos, alguns espais d'atenció específicament juvenil, on la qüestió de la violència es tracta en un entorn i amb unes lògiques d'intervenció específiques.

També s'han fet efectius recentment alguns canvis normatius (com ara l'adaptació de l'actual marc normatiu al Conveni d'Istanbul, a partir del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere) i d'altres estan encara pendents (com la nova tramitació i aprovació de la Llei integral de drets del menor o contra les violències sexuals).

5. FACTORS DE VULNERABILITAT

Les VM en l'etapa juvenil no són altra cosa que l'exposició de les persones joves a les VM en funció de característiques pròpies d'aquesta etapa o de la interacció d'aquesta etapa amb l'etapa adulta. En aquest sentit, hi ha diverses condicions que es converteixen en factors de vulnerabilitat per a la joventut.

Alguns d'aquests factors són psicològics, com la baixa percepció del risc a què s'exposen, que és una característica pròpia de la joventut —en particular de l'adolescència— i que fa que les joves puguin veure's afectades per una situació de violència que havien subestimat. També la importància del grup d'iguals és clau per entendre l'acceptació de situacions de violència o pràctiques sexuals no desitjades, ja que en aquest moment aquesta acceptació té més pes en la norma social de les joves que, per exemple, el criteri adult.

En estreta relació amb aquesta importància del grup d'iguals hi ha la baixa autoestima que pot afectar l'etapa adolescent, ja que es pot viure com una lluita per aprendre a ser una persona adulta i s'experimenten molts dubtes i inseguretats relacionades amb el que s'espera d'ells i elles i les seves identitats de gènere, i també amb el seu aspecte físic. Aquests dos elements es relacionen amb el fenomen de la sexualització com una forma d'acceptació social, i tots ells són factors de vulnerabilitat.

També es tracta d'una etapa d'exploració sexoafectiva que porta a terrenys desconeguts i amb manca de referències i criteris clars sobre com actuar en les relacions juvenils (que sovint s'escapen del model tradicional o adult de parella), a causa de la falta d'educació sexual i afectiva. Les persones adolescents tenen dificultats per identificar quines són les pràctiques i relacions desitjables, acceptables o indesitjables sense un coneixement previ.

En el terreny de les institucions públiques i socials (l'àmbit educatiu, l'àmbit familiar, els mitjans de comunicació, entre d'altres) a les quals estan exposats els i les joves, cal destacar justament aquesta manca d'educació sexual i afectiva que, d'alguna manera, els llança a l'exploració d'aquesta part de la seva vida amb poques referències igualitàries. En canvi, hi ha dos discursos que sí que estan presents. D'una banda, el discurs de l'amor romàntic, basat en idees com que només som una part d'un tot que formem amb la nostra parella, que l'enamorament legitima qualsevol acte que racionalment rebutjaríem i que l'amor pot estar associat a la possessió i al patiment, per exemple. D'altra banda, el discurs de la pornografia estàndard que consumeixen de manera més o menys

clandestina i que mostra un sexe on la violència és un element omnipresent i el plaer i el desig de les dones resulta irrellevant.

Així, les expertes entrevistades afirmen que les institucions públiques i socials no han promogut suficientment una capacitat crítica respecte a aquests discursos de l'amor i la sexualitat. Per contra, mostren una incomprensió sobre les necessitats i les formes d'expressió i desenvolupament de les persones joves, tot llegint erròniament i confonent expressions de VM amb d'altres que possiblement no ho són. Algunes expertes assenyalen, per exemple, que l'ús per part de les joves de certa roba, així com expressions corporals com el *perreo* o el *twerking*, o el seguiment d'estils musicals com el *reggaeton*, són manifestacions culturals que les persones adultes interpreten com una cosificació i una violència patida per les joves, llegint-hi un problema que no han identificat en manifestacions culturals com ara el pop rock català, el pop espanyol o l'òpera, per exemple. Però aquestes manifestacions poden ser reivindicacions del propi plaer (i no de la voluntat de complaure), a través de reapropriacions i resignificacions dels discursos dominants, que les permet reivindicar el dret al propi cos, tenir una veu pròpia i "negociar" amb el patriarcat en què viuen. També s'ha esmentat, si bé amb menor grau de consens i menor importància, el consum de tòxics i el distanciament respecte dels pares i mares com a factors característics de l'etapa i que constitueixen elements de risc per a les VM.

Finalment, la gran exposició a les xarxes socials és un risc percebut per les expertes, que tanmateix és comú a tota la societat. Alguna literatura afirma que la majoria d'adolescents i joves saben quines dades faciliten explícitament via Internet. Saben de les polítiques de privacitat de les diferents xarxes socials on participen i què pot passar amb aquestes dades.⁹ Però al mateix temps no es prenen seriosament la necessitat d'adoptar mesures de seguretat quan en fan ús. La normalització de la utilització de les noves tecnologies ve reforçada per l'escassa percepció de risc que la població adolescent i jove té sobre l'ús, més freqüent i en més àmbits que la població adulta, que poden fer d'Internet. (Oliva i Saiz, 2015: 85).

⁹ S'apunta que la pèrdua d'intimitat consentida per la cessió a la parella de les contrasenyes dels comptes electrònics personals pot tenir a veure menys amb la tecnologia en si, i més amb el concepte que es té de la parella, ja que s'afirma que les joves tenen perfecta consciència de la necessitat de mantenir la intimitat respecte d'altres persones (com els pares i mares o les amistats) i només es mostren inconscients dels riscos en relació amb la parella.

TAULA 5.1. Principals factors de vulnerabilitat identificats al Delphi d'expertes i percentatge d'acord entre elles

	Factors de vulnerabilitat	%
Més important	Manca de referències positives respecte a les relacions sexoafectives (vs pornografia estàndard)	93,0
	Baixa percepció del risc, pròpia d'aquesta etapa	91,0
	Importància dels grups d'iguals (pressió social)	87,5
	Etapa d'exploració sexoafectiva	86,7
	Les dones joves s'estan empoderant, però la masculinitat no està canviant	85,7
	Exposició a entorns digitals	84,6
	Baixa autoestima	68,8
	Permeabilitat a la lògica de l'amor romàntic	66,7
	Importància de l'aspecte físic	64,3
	Adultisme	53,9

Font: Elaboració pròpia

6. CREENCES, ESTEREOTIPS I PERCEPCIONS

Per comprendre l'abast social del problema de les VM en la joventut cal saber també fins a quin punt influeixen les creences i valors que legitimen aquesta violència o la normalitzen, contribuint a fer-la impune, d'una part, i a reproduir-la generació rere generació, de l'altra. Aquestes percepcions són el nucli o la base de les VM enteses com un fet estructural. Les VM no són la suma de situacions de victimització, sinó un complex sistema en el qual interactuen les situacions de victimització, l'amenaça de la seva presència i la seva acceptació social. Aquest complex sistema funciona com un entramat que té com a resultat la limitació de la llibertat de les dones i la seva adaptació a models i rols de subordinació social.¹⁰

Segons l'enquesta de Percepció de la violència de gènere en l'adolescència i la joventut del CIS (PCGAJ-2992, 2015), a Espanya, el 96% de les noies i el 92% dels nois consideren inacceptables les VM.¹¹ Existeix una important norma social de rebuig a les VM, també entre la gent jove. Però això no vol dir que hi hagi una identificació correcta d'aquesta violència, ni que es relacioni amb el sistema de valors que la sustenta, ja que aquesta norma de rebuig conviu amb altres normes socials i prejudicis.¹² Algunes són creences o valors sobre la societat i la violència mateixa i altres són creences i normes sobre la pròpia subjectivitat dels homes i dones joves. Algunes les podem encabir en el paraigua del sexisme tradicional: és la idea general que els homes són superiors a les dones o que han d'ocupar espais i rols diferents a la societat. D'altres, per contra, es poden considerar neosexistes: en aquest cas existeix una forta creença que ja existeix una igualtat d'oportunitats entre tots els individus i que les diferències socials s'expliquen per raons de diferències entre els mèrits individuals. Es nega la desigualtat i es considera que les administracions escolten excessivament les dones, fet que perjudica els homes.

A continuació, en presentem els prejudicis i creences més destacats en la reproducció de les VM:

10 Si fem referència a les VM en conjunt, també configuren la posició social, i possiblement la identitat subjectiva, d'altres grups socials com el col·lectiu LGTBI o, fins i tot, els mateixos homes heterosexuels que, malgrat ser el grup privilegiat, han de respondre a la masculinitat normativa.

11 A l'àmbit de Catalunya no hi ha un estudi d'opinió que permeti fer el seguiment pel que fa a percepcions, creences i valors sobre la igualtat i les VM, fet que ha estat assenyalat per les expertes com una important mancança amb conseqüències per a la prevenció i l'abordatge d'aquest fenomen. Aquesta secció es nodreix de l'Enquesta de Percepció de la violència de gènere en l'adolescència i la joventut del CIS (PCGAJ-2992, 2015).

12 Delegación del Gobierno para la Violencia de Género (2015). *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud* (PCGAJ-2992, 2015).

6.1. La naturalització i invisibilitat

Sovint no s'identifiquen determinats episodis com a manifestacions més o menys greus de VM perquè els hem naturalitzat, és a dir, els hem considerat normals i propis de la convivència humana o de la condició masculina. Aquesta naturalització pot anar aparellada amb l'existència de creences, valors i normes socials sobre el gènere; o dit altrament, amb un marc cultural masculista en el qual les situacions de violència no són problematitzades (és l'anomenat sexisme tradicional). També pot encaixar en un marc de neosexisme. En aquest cas, la invisibilització de les VM es produeix perquè s'individualitzen els episodis i es qüestiona la percepció de les dones, que es considera exagerada.

A l'Estat, les persones joves perceben menys desigualtats de gènere que la resta de la població (71% de les dones i 50% dels homes de totes les edats). La percepció que la desigualtat de gènere és un problema extens és compartida per aproximadament la meitat de les persones joves (de 15 a 29 anys), més per les noies que pels nois (63% de les noies i 44% dels nois) (De Miguel, 2015: 41). Cal tenir en compte que aquestes dades signifiquen que gairebé quatre de cada deu noies joves i sis de cada deu nois joves no creuen que hi hagi desigualtat. D'altra banda, les noies opinen de manera més freqüent que els nois que el maltractament està bastant o molt estès (93% de les noies davant el 85% dels nois) (PCGAJ-2992, 2015). Pel que fa específicament a la naturalització de la violència, el baròmetre FAD recull que un de cada quatre joves d'entre 15 i 29 anys (27,4%) creu que, en general, les VM són conductes normals en una relació de parella i el 7% creu que és un problema inevitable que sempre ha existit.

La identificació de la violència és considerablement menor en el cas de la violència de control que en la resta de casos per part de les persones joves, i menor entre la gent jove que en altres grups (De Miguel, 2015: 74). De fet, un de cada tres joves considera que en algunes ocasions és inevitable o acceptable "controlar els horaris de la parella", "impedir que la parella vegi amistats o família", "no permetre que la parella treballi o estudiï" o "dir-li coses que pot fer i no fer". Tot i això, Diaz-Aguado i Carvajal (2011) assenyalaven a l'inici de la dècada un increment en la identificació del problema en les adolescents respecte a l'any anterior (2010). L'estudi destaca que, de la mateixa manera que passava el 2010, en la majoria d'indicadors el percentatge de nois que reconeix haver intentat exercir o haver exercit violència és inferior al percentatge de noies que diuen haver-ho patit (2014: 322).

6.2. La culpabilització de la víctima

De vegades, especialment en els casos més greus, es tendeix a culpabilitzar les dones que pateixen situacions de violència, acusant-les d'haver-les provocat o tolerat. És una forma de revictimització, especialment quan aquesta culpabilització es produeix per part de les institucions que les haurien de protegir o de l'opinió pública. Aquest fet mostra com la situació de violència està alineada amb una jerarquia social de poder (en aquest cas,

de gènere) que fa que l'opinió pública i/o les institucions donin suport a qui té el poder social, agreujant la vulnerabilitat de la població en situació de subordinació. Aquest tipus d'actituds es produeix en el marc del sexisme tradicional, que considera que les dones han d'estar en situació de submissió respecte als homes. Entre la població jove aquest fet és ben present: un 37% està d'acord amb la frase "si les dones pateixen maltractament, és perquè ho consenten" (De Miguel, 2015: 98).

6.3. L'encaix de les violències en marcs d'interpretació sense perspectiva de gènere

És el cas d'una anàlisi de les VM com si fossin una forma d'assetjament escolar, per exemple. Una derivació d'aquest biaix és el relacionat amb la patologització de les violències, que les atribueix a l'alcohol, les drogues o la depressió. Aquestes actituds i perspectives encaixen tant dins del sexisme tradicional com del neosexisme que considera que les desigualtats de gènere són un fet superat.

Algunes d'aquestes creences són compartides per les persones joves d'entre 15 i 29 anys a l'Estat: el 40% tendeix a excusar els agressors perquè "solen tenir malalties mentals" (De Miguel, 2015: 95). Una forma particularment greu d'aquest fenomen és la seva incardinació en marcs racistes o xenòfobs. Segons el Baròmetre FAD, el 31,5% del jovent creu que les VM són un problema en augment a causa de la població immigrant.

6.4. La minorització¹³

També hi ha creences sobre el caràcter minoritari o, fins i tot, excepcional d'aquesta violència. Aquestes creences mantenen fora d'un marc social lògic la problemàtica, convertint-la en fets excepcionals, anecdòtics o poc importants. Aquest tipus de perspectives s'emmarca en el neosexisme, la creença que les desigualtats i jerarquies de gènere són cosa del passat i que actualment hi ha igualtat, i les demandes sobre igualtat de gènere no estan justificades.

Com ja hem dit, la immensa majoria de la gent jove creu que les VM són un problema molt estès. Tanmateix, enquestes recents (FAD 2017) recullen que un de cada quatre joves d'entre 15 i 29 anys (el 21,2%) considera que és un tema polititzat que s'exagera.

El biaix adultista és una manifestació específica d'aquesta minorització vers les persones joves. Alguns estudis han assenyalat una trivialització de la violència que pateixen les adolescents, que es manifesta amb afirmacions adultes com ara que les noies joves "ja no aguanten res" (Cantera *et al.*, 2009: 16). Les relacions amoroses adolescents tenen poca transcendència en l'imaginari col·lectiu i per això es considera que les dificultats i problemes són exageracions "pròpies de l'edat", quan, segons afirmen les autores, les VM en

13 Fem servir un neologisme per indicar la consideració com a minoritari del fenomen, malgrat no ho sigui.

aquesta edat són tan severes com les de la vida adulta (*op. cit.*, 2009: 16). Un estudi de l'any 2011 (Díaz-Aguado i Carvajal) va permetre contrastar que en la major part dels casos el professorat no apreciava la magnitud de l'adhesió del seu propi alumnat a creences i valors masclistes i violents.

6.5. L'adhesió a valors sexistes

Es poden compartir valors sobre la inferioritat de les dones respecte als homes, o sobre l'obligació que elles tenen respecte a ells. Aquesta mena de valors són presents més sovint en homes que en dones (tant en la població jove com en la població adulta) i encaixa amb el sexisme tradicional.

En el cas de la població jove l'informe FAD 2019 mostra que la protecció de les dones per part dels homes és força present en l'ideari masculí (26,2% de noies i 41% de nois) i que el 36,8% de les noies creuen que els *piropos* són una expressió de discriminació respecte al 28% dels nois. Aquests poden ser dos indicadors aproximatius de la vigència de l'acceptació del masclisme.

6.6. L'acceptació de la violència com a forma de relació

Aquesta acceptació es pot produir en dos sentits. En primer lloc, com a via de resolució dels conflictes, creient que la violència és un mitjà legítim per defensar la posició i els interessos propis. Aquesta creença està estretament lligada amb la norma social sobre la masculinitat, que determina que la violència és un fet acceptable o natural en els homes, però no en les dones. Segons Díaz-Aguado *et al.* (2011) malgrat que l'acord amb la justificació de les VM disminueix respecte a l'any anterior, la justificació de la mateixa com a resolució dels conflictes és relativament alta i la proporció d'homes triplica la de les dones.

En segon lloc, també existeix l'associació entre el plaer sexual i la violència/imposició. Aquesta és una idea freqüent en la pornografia estàndard que, com ja s'ha comentat, esdevé un dels principals recursos d'informació en l'inici de la vida sexual (sobretot dels nois) i és present, segons les expertes, en la sexualitat adolescent. Malgrat que les expertes assenyalen un paper important a aquesta associació entre violència i sexualitat en la població adolescent i jove, no hem identificat informació estadística que ens permeti conèixer l'abast i les característiques d'aquest fet.

6.7. Els estereotips sobre la sexualitat

Fonamentalment fem referència a la creença que el plaer masculí és central en la relació sexual i que les dones estan al servei d'aquest plaer. Aquest és un discurs dominant en la pornografia estàndard, associat a la impossibilitat de "contenir-se" atribuïda a la sexualitat masculina i, per tant, a la violència que hem esmentat en el punt anterior. Els estereotips sobre la sexualitat masculina (activa i violenta) i femenina (passiva i sacrificada) encaixen en

un marc de sexisme tradicional. De nou, en aquest punt no disposem d'informació sobre l'abast de creences associables a l'abús i la violència de tipus masclista.

6.8. Els estereotips sobre l'amor

S'articulen al voltant de la idea de l'amor romàntic. La idea que l'amor en si és un bé superior a qualsevol altre; que una persona (en particular, una dona) no és un ésser complet fins que no troba una parella masculina. L'amor romàntic està associat a la monogàmia normativa, a l'acceptació de la gelosia i a la idea que el patiment pot estar associat a l'amor. L'amor romàntic és assenyalat per les expertes com un factor central en l'assentament de les VM en les primeres etapes de la joventut. És una ideologia que encaixa en un marc de sexisme tradicional vinculat a l'heteronormativitat.

Cantera *et al.* (2009) afirmen que la cultura de l'amor romàntic està molt estesa entre la població jove i serveix per justificar la violència psicològica. Assenyalen també la creença de les joves víctimes que l'amor desactiva i repara la violència soferta i el convenciment que l'amor i la dedicació poden canviar i perdonar les "males conductes" dels seus maltractadors (*op. cit.*, 2009: 51-55).

6.9. Els estereotips sobre l'empoderament de les dones joves

Les expertes consultades afirmen que les joves de vegades fan seva la percepció social estereotipada sobre aquest col·lectiu, segons la qual elles són lliures, fortes i poderoses, en particular en comparació amb dones d'altres generacions. Es tracta d'una imatge que pot ser positiva, però també forma part d'un estereotip que menysté les dificultats i desigualtats que pateix la població jove, i que pot tenir importants riscos en concret per a les joves. De vegades succeeix que elles tenen la creença que han de poder sortir soles d'una situació de violència i senten una culpa més gran si no ho fan, a causa del discurs social segons el qual elles han assolit altes cotes de llibertat. Aquesta autoimatge està vinculada a una reticència a acceptar que la desigualtat i la jerarquia de gènere existeixen, i les afecta i les fa, per tant, més vulnerables a aquestes violències, dificultant-ne també la sortida. Aquest estereotip sobre les dones joves i l'autoimatge corresponent encaixa amb el marc neosexista de negació de les desigualtats.

La major incidència d'aquesta creença es fa palesa a l'MEVM 2015 on s'assenyala que, després dels episodis de violència, les joves manifesten sentir més culpabilitat (38,4%) que la resta (29,4%).

7. LA PREVALENCIA DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES EN LA POBLACIÓ ADOLESCENT I JOVE

Per entendre la VM en la població adolescent i jove a Catalunya, cal tenir en compte que és un fenomen que té un abast global i que, específicament, està estès de forma similar a Europa. Segons un informe realitzat per l'*European Institute for Gender Equality* (EIGE) l'any 2017,¹⁴ a partir de les dades de l'enquesta de l'*European Union Agency for Fundamental Rights* (FRA, 2014),¹⁵ les dones joves presenten més vulnerabilitat que la resta de dones pel que fa a la prevalença de les VM en el marc de la parella. Pel que fa a altres tipus de violències, com l'assetjament en llocs públics, l'informe assenyala que a les joves els preocupa més que a les dones de més edat la possibilitat de ser objecte d'assalt físic o sexual en llocs públics, alhora que es mostren més preocupades per la possibilitat de ser agredides per desconeguts.

L'assetjament a les xarxes socials és un altre tipus de violència que ha estat estudiat pel seu important impacte en les dones joves. L'informe de resultats de la FRA assenyala que un 4% de les dones d'entre 18 i 29 anys (1,5 milions) han patit aquest assetjament en els darrers 12 mesos abans de realitzar l'enquesta. I, a més, es destaca que el risc que les joves siguin objecte d'amenaques i insinuacions ofensives a Internet és el doble que el de les dones de 40 a 49 anys i més del triple que el de les dones de 50 a 59 anys.

Sobre la violència sexual contra la infància, segons un altre informe de resultats de l'enquesta FRA (2014), s'assenyala que un 12% de les dones europees han patit alguna forma d'abús sexual a mans d'un adult abans dels 15 anys (en el 97% dels casos, l'autor és un home), i el 27% abusos físics. En conjunt, el 35% de les dones indiquen que han estat víctimes de violència física, sexual o psicològica abans dels 15 anys per part d'un adult.

Pel que fa a l'assetjament sexual al lloc de treball, un estudi primerenc de la Comissió Europea (1998),¹⁶ destacava que les dones joves d'entre 20 i 40 anys tenien més risc de viure aquest tipus de situacions. Aquest estudi assenyalava que Espanya és un dels països

14 European Institute for Gender Equality (2017). *Gender Equality Index 2017. Measurement framework of violence against woman*, Report.

15 Enquesta realitzada a dones d'entre 18 i 74 anys dels 28 Estats membre de la UE.

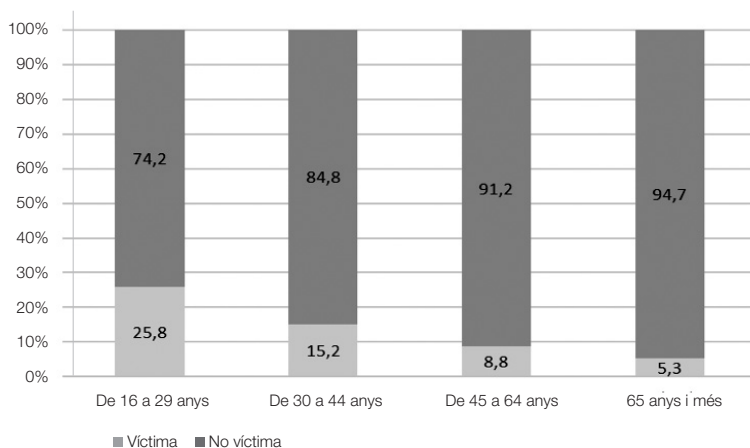
16 European Commission (1998). *Sexual harassment at the workplace in the European Union*.

europaus amb menys investigació sobre aquesta problemàtica. Com hem indicat, la falta d'atenció a aquesta qüestió segueix sent un fet preocupant en el nostre context.

Malgrat la fragmentació de les dades disponibles es pot afirmar que les tendències són similars a Catalunya que a la resta d'Europa, tant pel que fa a la violència sexual contra menors, com en la major prevalença de la violència en general, i d'alguns tipus de violència (digital, sexual, psicològica de control) en particular. En tot cas, a continuació mostrem algunes de les principals dades disponibles sobre la prevalença de les VM en l'adolescència i la joventut a Catalunya¹⁷ acompanyades per la percepció de les expertes entrevistades.

El primer element que apareix en aquests estudis és que les noies joves presenten uns nivells de victimització més elevats que la resta de dones. Així, segons l'EVMC (2016), el 47% de les dones que han patit algun fet de VM el darrer any (sense incloure comentaris, gestos sexuals ni exhibicionismes) tenia entre 16 i 29 anys (DEVMOIG 2019: 3-4). Un 39,4% de dones d'aquest col·lectiu va patir algun fet de gravetat diversa. Aquest percentatge es redueix fins al 25,8% si s'exclouen els comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme. En qualsevol cas, es tracta d'un fenomen que ha succeït, com a mínim, a una de cada quatre dones d'entre 16 i 29 anys en el darrer any.

GRÀFIC 7.1. Víctimes d'algun fet de violència masclista* l'últim any, per part de la parella, exparella o altres, per edat. Dones de 16 anys o més. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

*No inclou comentaris, gestos sexuals ni exhibicionismes.

17 Les principals enquestes utilitzades són: l'Enquesta de violència masclista a Catalunya, EVMC (2016), l'Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya (ECE) del curs 2016-2017, realitzada a joves escolaritzats d'entre 12 i 18 anys i, en menor mesura, l'Enquesta de seguretat de Catalunya (2017) i l'Enquesta a la joventut de Catalunya (2017). En l'àmbit de Barcelona hi ha també l'Enquesta de factors de risc en estudiants de secundària de la ciutat de Barcelona (2016). També hi ha reculls de dades registrals que permeten aproximacions a alguns aspectes relacionats amb l'administració i l'àmbit judicial. En concret, el Dossier estadístic de l'Observatori de Gènere de l'ICD (DEVMOIG) que, a més de dades d'enquesta, inclou també dades del Departament d'Interior i del Consell General del Poder Judicial, de la memòria mensual del telèfon 900 900 120, dades dels registres administratius dels SIAD i dades del directori de recursos de l'ICD.

Les dades registrades reforcen la informació anterior, ja que el Sistema d'Indicadors sobre la Joventut a Catalunya (SIjove), de la Direcció General de Joventut, mostra com les dones joves (d'entre 15 i 29 anys) representen el doble de dones ateses per raó de VM en l'àmbit de la parella que les dones adultes (més de 29 anys).

Aquestes xifres, però, no tenen una interpretació tan directa com podríem pensar. De fet, les expertes dubten que es doni una major prevalença entre les dones joves que entre les adultes. Elles interpreten que les xifres de major prevalença de les joves responen a la millor identificació del fenomen i la menor tolerància entre aquestes.¹⁸ Efectivament, la subdeclaració i (encara més) el subregistre de situacions de VM són un problema molt important a l'hora d'interpretar les dades sobre VM, i en aquest cas les aproximacions qualitatives i el coneixement expert ofereixen una interpretació esperançadora sobre un canvi de tendència pel que fa a la naturalització i invisibilització d'aquest fenomen.

En qualsevol cas, tal i com ja hem comentat en seccions anteriors, sí que s'identifiquen alguns tipus de violència que poden afectar en major mesura les joves que les dones d'altres grups d'edat. En aquest cas, les aproximacions quantitatives, qualitatives i teòriques estan alineades i indiquen que en aquests tipus de violència la major prevalença en el cas juvenil pot ser real. És el cas de la violència psicològica de control i de la violència sexual. També hi hauria consens respecte a la major incidència de la violència en línia, que, en ser una forma transversal de violència, no apareix reflectida en la taula següent, amb dades extretes de la *Macroencuesta de Violencia contra la Mujer*.

TAULA 7.1. Distribució de les dones víctimes de cada tipus de violències masclistes per grup d'edat i comparació amb dones no víctimes. Dones de 16 anys o més. Espanya, 2015. Percentatge

Grup d'edat	Algun tipus de violència	Tipus de violència					
		De control	Emocional	Econòmica	Física	Sexual	Cap
De 16 a 19 anys	6,1	8,0	5,0	1,6	7,0	3,5	3,8
De 20 a 24 anys	10,3	12,5	8,4	8,0	15,1	13,3	5,9
De 25 a 29 anys	9,4	11,2	8,4	8,0	10,3	9,1	7,0
De 30 a 34 anys	9,7	9,1	9,9	14,0	10,8	9,1	8,5
De 35 a 39 anys	10,2	10,4	11,5	13,2	11,9	14,0	8,8
De 40 a 44 anys	9,3	8,5	8,1	10,8	9,2	9,8	9,6
De 45 a 49 anys	10,0	9,1	11,5	11,2	12,4	10,5	9,1
De 50 a 54 anys	7,2	6,2	8,4	8,8	6,5	8,4	8,6
De 55 a 59 anys	6,9	6,3	7,7	6,0	5,9	7,0	7,6
De 60 a 64 anys	6,0	4,5	7,2	4,8	4,9	4,2	6,6
De 65 anys i més	14,9	14,1	14,0	13,6	5,9	11,2	24,6
Total	100	100	100	100	100	100	100

Font: El Impacto de la Violencia de Género en España: una valoración de sus costes en 2016 (Delegación del Gobierno para la Violencia de Género, 2019)

¹⁸ De fet, segons l'EVCVM, la identificació de les VM per part de les dones que l'han patit de la seva actual parella ha crescut en 6,5 punts entre 2011 i 2016, fet que mostra fins a quin punt la identificació correcta del fenomen encara està en procés.

7.1. Violències en la relació sexual o afectiva amb especial incidència en la joventut

7.1.1. Violència de control en les relacions sexoafectives

L'EVMC 2015 mostra que les dones que ni conviuen ni estan casades tenen una major probabilitat d'haver estat víctimes de maltractament psicològic de control i que, probablement, l'hagin patit durant una situació de festeig (*noviazgo*). La idea que el control és més fort en parelles de joves i amb poc temps compartit s'adverteix també en els resultats segons la durada de la relació: com més temps en comú, menys prevalença d'aquesta violència. Aquesta major incidència d'aquest tipus de violència en la població juvenil es fa també palesa quan es focalitza en els homes joves agressors. L'informe de la MEVM (2015) recull que la prevalença de la violència de control és molt més gran en els joves d'entre 16 i 24 anys que en la resta de grups d'edat, arribant al 27,4%. L'EJC, en termes similars, mostra que les persones d'entre 16 i 29 anys manifesten haver patit episodis de control, que, tanmateix, també han patit els nois (36,3% de les dones i un 31,1% dels homes).

En la mateixa línia, en l'etapa adolescent, les situacions de VM acostumen a expressar-se a través de la violència psicològica i rarament s'exerceix violència física. *El Protocol de Joventut per a l'abordatge de les violències masclistes*, a partir de l'anàlisi de la mostra de Catalunya de l'Enquesta sobre igualtat i prevenció de la violència de gènere en l'adolescència (2011), afirma que, a diferència del que pot succeir en les parelles adultes, les situacions de violència viscudes per moltes noies adolescents estan relacionades amb el control abusiu (24,3%) i l'aïllament (23,5%) (Sol *et al.*, 2013: 21).

Pel que fa a la violència de control a través de les noves tecnologies, cal destacar l'*stalking*. Com ja s'ha dit anteriorment, el control s'amplia per a les persones usuàries de telèfons intel·ligents durant les vint-i-quatre hores del dia i, d'aquesta manera, el suport en què es produeix la violència en permet un agreujament. L'intercanvi de continguts personals, com són vídeos o fotos privades, com una prova de confiança o un acte d'intimitat amb la parella ("prova d'amor"), obre la porta a una difusió de continguts digitals no desitjats. Existeix una baixa noció del risc de les xarxes socials, i això fa que, a Espanya, el 2% de les noies i el 4,5% dels nois hagin penjat una foto seva de caràcter sexual; l'1,3% de les noies i el 2,5% dels nois han penjat una foto de caràcter sexual de la seva parella (Diaz-Aguado, 2014: 8-10).

Cal dir que aquestes violències de control són també exercides per noies cap a nois. Tanmateix no coneixem en profunditat les implicacions que tenen en la jerarquia de poder que les empara, i que es veuen reforçades a través d'aquests actes de violència.

7.1.2. Violències sexuals en l'àmbit de les relacions sexoafectives

Tal com s'ha exposat, les violències sexuals són considerades per les expertes com la porta d'entrada o primera manifestació de les VM en les relacions de parella, ja que es poden produir encara que les relacions no siguin estables i, a més, tenen lloc en el terreny de la sexualitat, on la manca d'educació sexoafectiva fa que existeixi poc coneixement i sí molts mites.

A Catalunya, el 6% de les adolescents d'entre 13 i 18 anys declaren que les han obligat a realitzar conductes de tipus sexual en les quals no volien participar (Díaz-Aguado 2011, citada a Sol i altres, 2013). Tanmateix, aquest percentatge és molt baix perquè les maneres de forçar una relació sexual poden ser subtils i difícils d'identificar. De fet, l'anàlisi de la població femenina atesa al Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats (CJAS), mostra com l'any 2018 un 27% de les noies van reconèixer que sovint mantenen relacions sexuals sense desitjar-les i un 30% de les noies van manifestar que no sempre podien decidir el mètode de protecció. D'aquestes, un 28% no ho identificava com un fet de violència sexual. De fet, només el 46% de les enquestades en el servei van afirmar no haver patit cap situació de violència.

La connexió entre la violència sexual i altres formes de violència es fa palesa per una altra dada recollida pel CJAS: un 42% de les noies que han patit i han identificat haver viscut violències sexuals, també identifiquen haver viscut violència física. Cal esmentar en aquest punt que la violència física en el marc de la parella és menys freqüentment patida per les joves (CJAS, 2018).

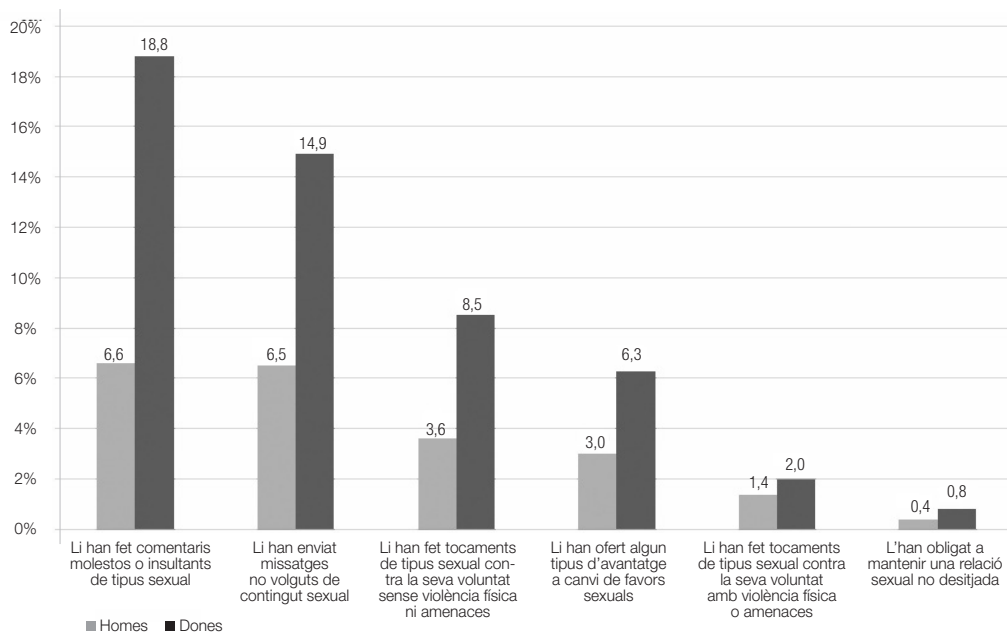
7.2. Violències masclistes en l'àmbit sociocomunitari amb especial incidència en la joventut

7.2.1. Violències sexuals en l'àmbit públic o social

Segons l'EVMC (2016), entre les dones que han viscut el darrer any algun episodi de violència sexual¹⁹ per part d'homes que no són les seves parelles, les de 16 a 29 anys tornen a representar el grup més afectat, situant-se en un 17,1%, seguides de les dones de 30 a 49 anys (2016: 21). En el cas de la població d'entre 12 i 18 anys, que és la primera joventut identificada per les expertes en aquest informe, un 30% dels i les joves ha patit alguna agressió sexual. El 15% ha patit més d'un fet i el 7% l'ha patit força o moltes vegades (ECE 2017-2018). En tots els casos, les noies estan més victimitzades que els nois. El fet que té més incidència són les peticions de fotos sense o amb poca roba. Destaquen també les relacions sexuals no desitjades, que afecten el 0,6% de joves, dels quals dues tercers parts són noies (2017: 30).

19 Sense incloure comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme.

GRÀFIC 7.2. Prevalença de l'assetjament sexual en l'adolescència. Població escolar entre 12 i 18 anys. Catalunya, 2016-2017. Percentatge

Font: Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya, curs 2016-2017 (Departaments d'Interior i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya)

La gran majoria d'aquests fets de violència sexual, concretament un 85%, passen fora del centre escolar. Per últim, només el 4,3% dels fets s'han denunciat, i els nois denuncien aquests fets més sovint que no pas les noies. En el cas concret de Barcelona, l'Enquesta de Factors de Risc en Estudiants de Secundària de la Ciutat de Barcelona 2016 (FRESC)²⁰ assenyalava que entre la població de 13 a 19 anys escolaritzada les noies són les principals víctimes d'assetjament en totes les edats. Alhora, en nois i noies la prevalença d'assetjament sexual augmenta amb l'edat, però ho fa especialment en les segones.

Finalment, l'EJC 2017 també mostra un percentatge important de noies de 15 a 34 anys que afirmen que alguna vegada han patit tocaments. Aquesta situació l'han patit un 41,8% de noies, mentre que de nois l'han patit un 27,1%. De tots els episodis de violència tractats per l'enquesta, és justament aquest el que la població jove afirma haver patit més.

No coneixem quins fets d'assetjament sexual viscuts sobretot per les noies es pateixen amb major freqüència i en quin espai es donen. En qualsevol cas, la violència sexual per

²⁰ FRESC, Àrea de Salut Pública de Barcelona (2016). Enquesta de Factors de Risc en Estudiants de Secundària de la Ciutat de Barcelona. La mostra d'alumnat adolescent, de 13 a 19 anys, de Barcelona és de 3.888: 1.210 alumnes de 2n d'ESO, 1.124 de 4t d'ESO, 1.053 de 2n de Batxillerat i 501 de CFGM.

part de persones que no són la parella (o exparella) es dona majoritàriament en l'àmbit públic: un 30% als llocs d'oci, un 18,3% a l'espai públic i un 17,1% al transport públic (Informe de l'EVMC, 2018: 5).

Pel que fa a la població adolescent, segons l'ECE 2016-2017, el 18,8% de les adolescents d'entre 12 i 18 anys a Catalunya els han fet comentaris molestos o insultants de tipus sexual (6,6% en el cas dels nois), el 14,9% de les adolescents ha rebut missatges no volguts de contingut sexual (el 6,5% en el cas dels nois) i al 6,3% de les noies els han ofert algun tipus d'avantatge a canvi de favors sexuals (en el cas dels nois, un 3%). De la població escolar que ha patit alguna agressió sexual, un 19% l'ha patit digitalment.

A més, existeix una baixa identificació del risc en l'ús de xarxes socials,²¹ fet que pot portar a dur a terme conductes que poden ser considerades de risc de patir assetjament sexual²² a les xarxes. El 24,6% de les noies i el 29,2% dels nois han penjat fotografies que els seus pares no autoritzarien. El 20,6% de les noies i el 25,6% dels nois han quedat amb algú amb qui s'han conegut via xarxes. El 8,6% de les noies i el 15,6% dels nois han respost a algú desconegut que els oferia coses (Diaz-Aguado, 2013: 8-10). Tanmateix, la qualificació de "conducta de risc" ha de ser tractada amb molta prudència, ja que pot contenir una bona dosi d'adultisme i ignorar que les xarxes seran un entorn clau en l'ecosistema relacional de les persones avui i en el futur. Amb aquest biaix pot ser que les persones adultes reproduïm l'actitud de culpabilització de la víctima, en aquest cas pel que fa a l'ús d'un mitjà del qual no som nadius o natives.

7.2.2. Trata de persones per a l'explotació sexual

Espanya i Catalunya són llocs de trànsit i de destinació del comerç d'éssers humans, i la majoria de les víctimes són dones d'entre 18 i 25 anys que han estat captades en els seus països d'origen per persones, grups de delinqüents o xarxes criminals organitzades mitjançant enganys, amenaces, força i altres formes de coacció, amb la finalitat de sotmetre-les i explotar-les (Sol *et al.*, 2013: 19).

Malauradament no existeixen dades fiables entorn de la prevalença de la trata de persones amb finalitat d'explotació sexual. L'any 2017 el Ministeri de l'Interior espanyol va realitzar 155 identificacions de víctimes de *trata* amb finalitats d'explotació sexual. Tot i així, la Delegació del Govern per la Violència de Gènere apunta que, tenint en compte les dades que ofereixen les entitats socials que assisteixen aquestes dones, les víctimes de trata amb finalitat d'explotació sexual a l'Estat espanyol podria ser de 5.104 dones, de les quals l'autoritat policial competent només n'havia identificat 453. Així doncs, aquestes xifres mostren la dificultat de disposar d'informació que mostri l'abast de la problemàtica i l'impacte del factor edat (Santos, 2019: 146).

21 L'àmbit territorial d'aquest resultat és l'estatal.

22 També són considerades conductes de risc per al *grooming*, l'engany d'un adult a una persona jove o menor a través d'Internet per a dur a terme pràctiques d'abús sexual.

7.2.3. Matrimonis forçats

Existeix poca informació sobre els matrimonis forçats a Catalunya o Espanya. Les úniques dades disponibles sobre matrimonis forçats en l'àmbit català són les recollides pels Mossos d'Esquadra a Catalunya, que fan referència als últims anys i posen de manifest que pràcticament la meitat dels matrimonis forçats impliquen una dona menor d'edat. Així, l'any 2013 es van detectar 26 casos –15 dels quals implicaven una dona menor–, l'any 2014 es van recollir 10 casos –amb 6 menors–, l'any 2015 es té coneixement de 15 casos –amb 8 menors–, l'any 2016 apareixen 16 casos –amb 10 menors– i finalment, només el primer semestre de l'any 2017 es recullen 4 casos –amb només una dona menor– (Ilgareda i Barcons, 2015).

7.3. Violències masclistes en l'àmbit familiar amb especial incidència en la joventut

7.3.1. La violència adulta, patida pels fills i filles de mares maltractades

Tal com s'ha explicat a la secció anterior, l'ampliació del marc d'interpretació (també en l'àmbit jurídic) de les VM ha fet que se'n comencin a considerar víctimes els fills o filles que han conviscut amb mares que pateixen aquesta violència. Així, recentment, s'ha ampliat la recollida d'informació sobre el grup de població afectat: els infants i joves no emancipats. L'EVMC (2016) recull informació només sobre menors d'edat (incloent-hi, per tant, la població adolescent i la població infantil), i conclou que el 32,3% de les mares víctimes de les VM afirmava que els seus fills o filles (o altres menors) sovint van presenciar-ne episodis.

El DEOIG 2018 recull que el 60% de les dones ateses l'any 2017 per VM al telèfon 900 900 120 tenia filles o fills al nucli familiar, dels quals un 52,7% eren menors i un 6,9% eren majors d'edat (DEOIG, 2018: 16). Una altra font d'informació és l'anàlisi duta a terme per Montserrat i Cases (Montserrat i Cases, 2017), a partir de les dades de persones usuàries (mares i fills/es en situació de VM exercida en la major part pels pares)²³ de diversos serveis d'atenció. En aquest estudi, el 59% dels fills/es informa que ha patit la violència directament. La resta l'ha vist o l'ha sentit, però no n'ha estat receptora. A més, més de la meitat explica que la violència va durar més de 10 anys, un període més perllongat del que informen les mares respectives, també enquestades. Quan es pregunta qui consideren que va fer passos per intentar aturar la situació de violència que es vivia a casa, l'opció de "la mare" és seleccionada per dos terços de les i dels joves, però també cal destacar que l'opció que atribueix al mateix o mateixa jove aquest protagonisme ha estat escollida pel 40%.

7.3.2. Violència sexual per part d'adults propers

Segons l'EVMC, el 37,3% dels fets de violència sexual patits per dones abans dels 15 anys van ser perpetrats per familiars. Els fets inclosos en aquestes xifres són missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correus electrònics, xarxes socials o paper;

23 L'informe va incloure un qüestionari dirigit a 339 mares ateses als serveis municipals i 44 joves, a més de 157 professionals.

publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual; exhibicionismes, mostrar-se indecentment, obligar a veure pornografia o relacions sexuals entre adults; tocaments sexuals, agressions físiques violentes, agressió sexual violenta; obligar d'alguna manera a tenir una relació sexual (oral, anal, vaginal), o intentar forçar per tenir una relació sexual no volguda. Aquestes dades, però, no permeten distingir la violència patida entre iguals i la violència patida per adults.

L'estudi de referència en aquest camp és *Abusos sexuales a menores: lo que recuerdan de mayores* (citat a Síndic de Greuges, 2016: 11). Aquest informe avaluava que el 15,2% dels nens i els 22,5% de les nenes a l'Estat espanyol va patir abusos sexuals abans dels 17 anys. També establí que el perfil d'abusador és diferent per a ells que per a elles, essent en el primer cas algun adult conegut amb autoritat i en el segon, un membre de la família. També les nenes pateixen aquests abusos a una edat de mitjana més primerenca (els nens als 11 o 12 anys i les nenes entre els 7 i els 9 anys). Un informe del Síndic de Greuges de 2016 (Síndic de Greuges, 2016: 11) assenyala la dificultat de trobar informació sobre l'abast del problema, i es fa ressò de diversos estudis de l'experta Noemí Pereda que estimen que un 15% dels nens i adolescents (menors de 18 anys) pateixen aquesta violència, amb una diferència aproximada de quatre punts entre nois i noies. El Síndic alerta sobre la gran bretxa entre les diferents estimacions de la prevalença de la problemàtica i l'escassa detecció i atenció per part dels serveis públics, que segons la seva valoració podria ser del 2% dels casos.

El fet que les enquestes sobre VM s'iniciïn en els 15 o 16 anys dificulta el coneixement d'aquest fenomen, que és transversal des de la infància fins a la majoria d'edat.

CONCLUSIONS

Aquest informe exposa quines són les principals VM en la joventut, quin abast tenen i què les caracteritza. L'objectiu ha estat identificar-les, ordenar-les i conèixer-ne factors de vulnerabilitat i percepcions socials, així com el marc legal que les recull i la seva prevalença segons els estudis empírics publicats en aquest terreny. Aquesta cartografia s'ha realitzat gràcies al recull de l'opinió i l'anàlisi experta a través de la literatura i també d'entrevistes i un qüestionari Delphi en línia realitzat a professionals de l'àmbit català i espanyol. És un document que permet estructurar no només les anàlisis futures sobre la prevalença d'aquests fenòmens, sinó també a quins àmbits de gestió en el terreny de les VM cal ampliar l'actuació transversalitzadora de la perspectiva jove.

La primera dificultat afrontada per definir les VM en l'àmbit de la joventut ha estat que la mateixa etapa juvenil, pel que fa a aquesta qüestió, no genera un consens entre les persones expertes. Sí que podem dir que, pel que fa a les VM, la joventut comença i acaba abans que en d'altres terrenys (com pot ser en els estudis, l'ocupació o l'habitatge). La proposta del present informe (no consensuada però sí majoritària al Delphi amb les persones expertes) és que l'etapa juvenil es divideix en dos períodes. El primer s'inicia als 12 o 13 anys i finalitza als 17. És el que podem anomenar l'adolescència. El segon període s'inicia amb la majoria d'edat i finalitza als 25 anys i el podem anomenar, pròpiament, la joventut. A partir d'aquest moment la major part de les expertes enquestades consideren que l'experiència respecte a les VM és la mateixa que la de la població adulta.

S'han identificat set formes de VM en la joventut amb especial incidència en la gent jove i també dues formes més, transversals a les altres. Els set tipus són les violències psicològiques (sobretot de control) en la relació sexoafectiva, la violència sexual en la relació sexoafectiva, la violència sexual en l'àmbit social, els matrimonis forçats, la trata per a l'explotació sexual, la violència adulta indirecta o vicària i la violència sexual adulta. Cal assenyalar que, si bé no ha estat considerat de forma majoritària, al llarg de la realització de l'informe va ser esmentat també l'assetjament sexual o per raó de sexe en l'àmbit laboral, un tipus de violència sobre el qual caldria investigar amb major profunditat per determinar si l'edat en pot ser factor de vulnerabilitat.

Les dues formes de violència transversals són la violència en línia i la violència institucional. Malgrat que hem optat per anomenar-les "formes de violència", es pot dir que no existeix un consens sobre si són tipus específics de violència o bé són simplement àmbits on es produeix la violència ja identificada. En aquest informe ens hem decantat per la primera opció pel fet que creiem que, en ambdós casos, l'àmbit determina nous mecanismes i

possiblement impactes específics, que poden formar part de formes de violència ja conegudes, però que també poden ser diferents, i que tenen propietats noves que cal conèixer i estudiar millor, com ara la inexistència d'un individu o col·lectiu concret identificable com a responsable.

La selecció realitzada per les expertes ha permès identificar dos possibles motius pels quals podem afirmar que un tipus de violència és juvenil o propi de la joventut. El primer motiu és que la violència es produeixi o bé de forma més freqüent o bé de maneres específiques entre persones joves. Tant agressors com víctimes ho són i existeixen factors relatius al context o a codis de relació que la fan específica com a tal. Cal recordar, en aquest punt, que aquesta qualificació és realitzada per propòsits analítics i que les realitats pures no existeixen. Les VM en l'àmbit de la joventut enteses en aquest primer sentit estan essent relativament estudiades i entomades recentment per les polítiques públiques, en particular pel que fa al paper de les xarxes digitals i també als rols i estereotips en l'àmbit de la relació sexoafectiva. Són les violències psicològiques (sobretot de control) i sexuals en el marc de les relacions sexoafectives entre joves, així com les violències sexuals en l'àmbit social (de manera específica en espais d'oci o a la nit).

En segon lloc, també són violències en l'àmbit de la joventut aquelles en què concorren les relacions de poder masclista amb les relacions de poder fruit de l'edat (adultista). Es tracta de tipus de violència que no solen ser identificats (ni abordats) com a violències "juvenils". Són els matrimonis forçats, la trata amb finalitat d'explotació sexual, la VM indirecta o vicària (on la mare n'és la víctima final), els abusos sexuals a la família (o de vegades en l'àmbit comunitari) i també en alguns casos, la violència sexual en els espais públics. En alguns d'aquests casos concorre també un context de racisme social (la manca d'inclusió en el cas dels matrimonis forçats) o institucional (la prioritat de la regulació de l'estrangeria sobre els drets de les víctimes en el cas de la trata per a l'explotació sexual). Aquesta intersecció de lògiques de poder i subordinació fa que siguin formes de violència menys estudiades i abordades. Ser jove pot ser un factor de risc per a ser-ne víctima, però no per a ser-ne agressor. Podríem dir, doncs, que es produeix una doble violència adultista, primer en el fenomen en si, i segon en la seva invisibilització com a violència juvenil.

Malgrat que les diferents formes de violència s'han encabint en els àmbits considerats per la llei (sociocomunitària, relació sexoafectiva, familiar), cal assenyalar que la selecció realitzada no concorda amb el marc normatiu vigent. Aquest considera que (amb alguna excepció) en les VM les dones en són víctimes i (amb alguna excepció) els homes en són agressors. La present cartografia mostra un panorama on és el masclisme subjacent als fenòmens el que determina si es tracta de VM, no pas el gènere de la víctima o l'agressor. Si bé aquest marc d'interpretació pot tenir debilitats en alguns terrenys d'aplicació (per exemple, en el terreny penal), permet comprendre millor fenòmens com l'assetjament ambiental, la violència adulta familiar vicària o indirecta, els matrimonis forçats o les diferents formes de violència online, on la figura de l'agressor pot quedar totalment desdibuixada, així com la violència institucional. A més, encabeix la violència sexual contra adolescents i joves en l'àmbit familiar o comunitari. Aquesta forma de violència ha estat considerada per les expertes una VM (seguint també l'enfocament

del X Fòrum contra les Violències de Gènere), però és evident la interseccionalitat en aquesta forma de violència i usualment ha estat considerada principalment una forma de violència contra la infància i l'adolescència.²⁴

Una categorització no essencialista dels fenòmens de VM en la joventut ha d'anar acompanyada d'una identificació de factors de vulnerabilitat. No és el fet de ser jove, en si mateix, el que determina el patiment de les formes de VM, sinó que és la major exposició a determinats processos (individuals o psicològics) o a contextos (socials i institucionals) el que provoca una associació determinada entre joventut i VM. Els factors de vulnerabilitat identificats per les expertes han estat els següents: la manca de referències positives respecte a les relacions sexoafectives (vs. pornografia estàndard), la baixa percepció del risc pròpia d'aquesta etapa, la importància dels grups d'iguals (pressió social), el fet que es tracta d'una etapa d'exploració sexoafectiva, l'exposició a entorns digitals, la baixa autoestima que pot produir-se en aquesta etapa, així com la importància de l'aspecte físic i la permeabilitat a l'amor romàntic. Finalment, en el terreny social, el fet que les dones joves s'estan empoderant, però la masculinitat no està canviant i l'adultisme són elements que generen un risc específic per a les joves. Aquest darrer factor, però, ha estat tractat a l'informe com una estructura de jerarquització social clau en la delimitació del fenomen.

Alguns dels factors de vulnerabilitat no han estat suficientment estudiats i la informació disponible sobre els mateixos és sempre fragmentària, el que limita la capacitat de prevenció i actuació. En concret, s'esmenta que no es tenen prou en compte factors com l'escassa percepció del risc, la permeabilitat al mite de l'amor romàntic, la importància del grup d'iguals i el moment d'aprenentatge en el terreny sexoafectiu. Entre els silencis més destacats per part de les expertes, hi ha la qüestió de la sexualitat jove. Malgrat que consideren que aquest és un aspecte clau en l'inici de les VM en les relacions sexoafectives (i malgrat l'interès social per aquesta qüestió), hi ha un gran desconeixement sobre elements com la influència de la pornografia estàndard i, més en general, sobre la vivència de la sexualitat d'aquest col·lectiu. Tampoc no hi ha una política consistent als centres educatius que serveixi com a eina de prevenció. La qüestió dels mitjans de comunicació online és, per contra, un aspecte molt present al debat públic, i molt citat. Tanmateix també aquest interès té sovint un biaix perceptiu adult i no existeix una anàlisi suficient ni unes polítiques adreçades a aquesta qüestió que reflecteixin les necessitats i vivències de les persones joves sobre les xarxes socials i Internet. Tampoc s'ha parat atenció a l'ambivalència del mitjà que, per altra part, ha contribuït de forma important a l'autodefensa i l'empoderament de les dones joves.

Resulta molt complicat conèixer la prevalença de les VM en la joventut. D'una banda els estudis i enquestes són molt heterogenis pel que fa a la seva definició tècnica, en especial quant a la franja d'edat inclosa i categoritzada com a joventut. A més, és pos-

24 Cal assenyalar en aquest punt que algunes de les expertes consultades són partidàries d'utilitzar un marc més ampli, el de les violències de gènere, on s'encabirien les violències aquí identificades i d'altres com la lgtbifòbia, tot mantenint l'expressió "violències masclistes" en les considerades tradicionalment com a tals. En el present informe, a partir de l'opinió de la majoria de les expertes consultades i també tenint en compte el marc d'interpretació de l'Agència Catalana de la Joventut, s'ha optat per parlar de VM en la joventut, incloent les formes esmentades més amunt i deixant fora de l'àmbit de l'estudi altres violències (com ara les lgtbifòbiques).

sible que les dones joves identifiquin millor la VM, fet que dificulta la interpretació dels resultats d'enquestes o serveis que tendeixen a mostrar una major victimització juvenil. Finalment, existeix una gran escassetat de dades sobre algunes formes de violència, com ara la *trata*, els matrimonis forçats o la violència sexual adulta. Segons la informació disponible, però, sí que es podria identificar la major prevalença de la violència de control entre la població jove (tant com a agressors com en tant que víctimes); cal recordar que aquest tipus de violència és molt més "fàcil" d'exercir a través de les noves tecnologies i resulta més agressiva. També les violències sexuals en la parella són especialment rellevants, no només per la seva prevalença, sinó pel paper que juguen com a porta d'entrada d'altres formes de violència dins la parella. Les violències sexuals per part de persones que no són la pròpia parella resulten, possiblement, més senzilles d'identificar i són també més sovint patides per dones joves que per altres grups d'edat.

Les VM com a problema social no són la suma de situacions individuals. La seva normalització i acceptació són elements clau per a la seva reproducció social i per al seu paper en el sosteniment de totes les altres formes de desigualtat de gènere. Per això l'informe ha revisat la qüestió de les creences i opinions de la població jove relacionades amb les VM. De nou, existeixen dificultats tècniques per extreure conclusions sobre l'abast de determinades percepcions o prejudicis. Però sí que s'han pogut establir certs tipus de creences presents en la població juvenil, a partir de la selecció realitzada per les expertes. En primer lloc existeixen algunes creences sobre les VM en si mateixes, que contribueixen a reproduir-les: existeix una naturalització (no s'identifiquen com a violències); també es produeix una culpabilització de la víctima (pensar que, d'alguna manera les dones provoquen o consenten les situacions de violència); en tercer lloc es produeix una ceguesa de gènere en la interpretació del fenomen (s'identifica, però no es relaciona amb el masclisme, sinó amb patologies, contextos adversos, etc.); en quart lloc pot existir una minorització (és la creença que existeix, però és d'alguna manera un problema minoritari).

En segon lloc, hi ha creences més generals sobre els individus i la societat que són presents en les persones joves i que són terreny abonat per a les VM. Són l'adhesió a valors sexistes (per exemple creure que els homes "han de protegir" les dones); també l'acceptació de la violència com a forma de relació social (en diferents àmbits de relació); en tercer lloc els estereotips sobre la sexualitat i els estereotips sobre l'amor. Finalment hi ha també estereotips sobre les dones joves com a persones empoderades, lliures i sense problemes, que fan banalitzar les VM que pateixen. No es pot afirmar en quina mesura aquestes creences són més o menys esteses en la població jove o en la població adulta, però en tot cas, sí que són idees presents entre les persones joves i, a més, en alguns casos són idees *sobre* les persones joves.

Finalment és especialment rellevant el paper de les institucions públiques en la prevenció i l'abordatge de les VM en la joventut. Actualment expertes i activistes han posat el focus en la VM institucional com un dels principals problemes en aquest ter-

reny, en un context on existeixen certes mancances legals (que, en qualsevol cas, no han fet consens entre les expertes consultades) i on, sobretot, existeix un problema d'aplicació de les disposicions legals i les planificacions estratègiques de polítiques contra violències masclistes ja existents. En el cas de les persones joves, aquesta violència institucional té característiques pròpies. En primer lloc, i pel que fa a la prevenció, existeix una manca d'inclusió de la qüestió de les relacions afectivosexuals i dels estereotips i rols de gènere en el sistema d'ensenyament obligatori. En el terreny de la planificació de polítiques existeix una manca d'adaptació dels models d'intervenció a la realitat de la gent jove, i una integralitat insuficient. Tampoc hi ha espais específics i existeixen barreres per als recursos existents, així com en l'atenció dels professionals, que sovint tenen biaixos adultistes, racistes i també d'altres (capacitistes). Aquests biaixos impliquen actituds com la culpabilització de la víctima o la menysvaloració de la importància que té la normativització de les identitats i les relacions en les VM en l'adolescència i la joventut.

Malgrat tots aquests problemes i una inèrcia institucional adultista i mancada de perspectiva de gènere, recentment s'han multiplicat les iniciatives en el camp de les polítiques públiques, com protocols per als espais d'oci, campanyes amb un llenguatge no paternalista, i diverses reformes legals per a la millora de la protecció (en relació amb les violències sexuals, i també a la protecció de les persones menors). Queda pendent de conèixer l'abast d'aquests canvis i la qüestió sobre si suposaran una transformació de la cultura institucional que acompanyi el canvi social que sens dubte s'està produint, on les dones joves i en general les dones en tota la seva diversitat han pres una veu pública en demanda de reconeixement.

BIBLIOGRAFIA

ARIZA, C. *et al.* [en línia] (2016). *Enquesta de Factors de Risc en Estudiants de Secundària. La salut i els seus determinants en l'alumnat adolescent de Barcelona*. Agència de Salut Pública, Consorci Sanitari de Barcelona.

<<https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2017/05/salut-i-els-seus-determinants-en-alumnat-adolescent-Barcelona-FRESC-2016.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

BALLESTEROS, B. *et al.* [en línia] (2018). *III estudio sobre acoso escolar y cyberbullying según los afectados*. Informe del Teléfono ANAR, Fundación Mutua Madrileña.

<<https://www.anar.org/wp-content/uploads/2018/09/III-Estudio-sobre-acoso-escolar-y-cyberbullying-seg%C3%BAAn-los-afectados.pdf>> Infografia a <http://www.control-parental.es/iii-estudio-sobre-el-acoso-escolar-y-cyberbullying-segun-los-afectados/>> [Consultada l'octubre de 2019].

BALLESTEROS, J. C. *et al.* [en línia] (2019). *Identidades y representaciones en una sociedad social compleja*. Madrid: Centro Reina Sofía, FAD, Barómetro de Juventud y Género.

<http://www.adolescenciayjuventud.org/que-hacemos/monografias-y-estudios/ampliar.php/Id_contenido/127043/> [Consultada l'octubre de 2019].

BARTOLL, X. *et al.* [en línia] (2016). *Enquesta de Salut de Barcelona 2016/2017. Principals resultats*. Barcelona: Agència de Salut Pública, Consorci Sanitari de Barcelona.

<https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2018/12/ASPB_Enquesta-Salut-Barcelona-2016.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

BERTOMEU, G. [en línia] (2011). *Nativos digitales: una nueva generación que persiste en los sesgos de genero*. Madrid: INJUVE, Adolescentes Digitales, Documentos, núm. 10.

<<http://www.injuve.es/sites/default/files/RJ92-13.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

BIGLIA, B.; JIMÉNEZ, E. [en línia] (2015). *Joves, gènere i violències: fem nostra la prevenció. Guia de suport per a la formació de professionals*. Barcelona: Universitat Rovira i Virgili.

<<http://llibres.urv.cat/index.php/purv/catalog/download/187/169/412-1?inline=1>> [Consultada l'octubre de 2019].

BODELÓN, E. (2012). *La custodia compartida desde un análisis de géneroestrategias machistas para invisibilizar la violencia en las rupturas familiares. La custodia a debate*. Fundación Dialnet.

CABELLO, P.; FERNÁNDEZ, I. [en línia] (2010). *La tecnología en la preadolescencia y adolescencia: usos, riesgos y propuestas desde los y las protagonistas*. Save the Children. <http://www.de0a18.net/pdf/doc_tecno_estudio_riesgos.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

CALERO, M. A.; MOLINA, M. (coord.). RODRÍGUEZ, C. [en línia] (2013). *Percepción de la violencia de género en el entorno universitario. El caso del alumnado de la Universidad de Lleida*. Lleida: Universitat de Lleida, Centre Dolors Piera d'Igualtat d'Oportunitats i Promoció de les Dones. <<https://repositori.udl.cat/bitstream/handle/10459.1/46895/estudis1.pdf?sequence=1>> [Consultada l'octubre de 2019].

CANTERA, I.; ESTÉBANEZ, I.; VÁZQUEZ, N. [en línia] (2009). *Violencia contra las mujeres jóvenes: la violencia psicológica en las relaciones de noviazgo. Resumen del informe final*. Vitoria-Gasteiz: EMAKUNDE. Servicio de Atención a la Mujer del Módulo Psicosocial de Deusto y San Ignacio. <<http://minoviomecontrola.com/ianire-estebanez/Resumen-violencia-contra-mujeres-jovenes-noviazgo.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

CASTAÑO, C. (2009). "Los usos de Internet en las edades más jóvenes: algunos datos y reflexiones sobre hogar, escuela, estudios y juegos". A: *La educación, factor de igualdad*, núm. 11, p. 73-93.

CATALÀ, C. et al. [en línia] (2017). *L'impacte de la violència masclista i processos de recuperació en la infància i l'adolescència, en les mares i en les relacions maternofilials. Recerca aplicada*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxiu-documents/impacte_violencia_masclista_ca.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

CENTRE JOVE D'ATENCIÓ A LES SEXUALITATS [en línia] (2018). *L'ESPai LILA. Detecció i atenció de violències masclistes en població adolescent i jove. Infografia amb motiu del 25 de novembre*. Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats. <<http://centrejove.org/wordpress/deteccio-violencies-sexuals-cjas-2-2/>> [Consultada l'octubre de 2019].

CENTRO REINA SOFÍA, FAD [en línia] (2017). *Barómetro de Juventud y Género*. Madrid: Centro Reina Sofía, FAD. <http://www.proyectoscopio.es/images/barometro/Resultados/Barmetro_GENERO2017.pdf> i <<http://www.proyectoscopio.es/barometro/barometro-juventud-y-genero-2017/47-percepciones-violencia-genero>> [Consultada l'octubre de 2019].

CLARAMUNT, M. et al. [en línia] (2013). *Drets de les dones adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella i situacions anàlogues. Informe jurídic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_drets_dones_adolescents_informes.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

CONSEJO DE EUROPA [en línia] (2006). *El Consejo de Europa y la violencia de género. Documentos elaborados en el marco de la campaña paneuropea para combatir la violencia contra las mujeres (2006-2008)*. Madrid: Ministerio de Igualdad.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/libro4_consejoeuropa.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL [en línia] (2017). *La violencia sobre la mujer en la estadística judicial. Anual 2017*. Madrid: Consejo General del Poder Judicial.

<<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/La-violencia-sobre-la-mujer-en-la-estadistica-judicial---Anual-2017>> [Consultada l'octubre de 2019].

DE LA FUENTE, M. *et al.* [en línia] (2017). "Gènere. Tendències de millora i resistències al canvi en la desigualtat entre dones i homes joves". A: *Enquesta a la joventut de Catalunya. Part II Experiències juvenils i desigualtats socials*. Volum II, núm. 36. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

<https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/JOVENTUT_documents/arxiu/publicacions/col_estudis/Estudis36_EJC2017_V2_PartII_Desigualtats_socials_PartIII_Una_mirada_global.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DE LA PEÑA PALACIOS, E. M. *et al.* [en línia] (2011). *Sexismo y Violencia de Género en la Juventud. Principales resultados de la investigación. Recomendaciones*. Instituto Andaluz de la Mujer.

<http://www.uca.es/recursos/doc/unidad_igualdad/47737780_1122011112236.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DE MIGUEL, V. [en línia] (2015). *Macroencuesta de violencia contra la mujer 2015*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. Col·lecció Contra la violencia de género, núm. 22.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_22_Macroencuesta2015.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DE MIGUEL, V. [en línia] (2015). *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. Col·lecció Contra la violencia de género, núm. 20.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/Libro20_Percepcion_Social_VG_.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DELEGACIÓN DEL GOBIERNO POR LA VIOLENCIA DE GÉNERO [en línia] (2018). *Percepción social de la violencia sexual*. Madrid: Delegación del Gobierno por la Violencia de Género. Col·lecció Contra la violencia de género, núm. 25.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_25_Violencia_Sexual.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DELEGACIÓN DEL GOBIERNO PARA LA VIOLENCIA DE GÉNERO. ASOCIACIÓN PARA EL DESARROLLO DE LA SALUD MENTAL EN INFANCIA Y JUVENTUD “QUIERO CRECER” [en línea] (2015). *Las víctimas invisibles de la violencia de género*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/Las_victimas_invisibles_de_la_violencia_de_genero.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DELEGACIÓN DEL GOBIERNO PARA LA VIOLENCIA DE GÉNERO. UNIDAD DE PSICOLOGÍA PREVENTIVA DE LA UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID [en línea] (2011). *La juventud universitaria ante la igualdad y la violencia de género*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/profesionalesInvestigacion/educativo/estudios/pdf/Juvent_Universit_Igualdad_VG.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DELEGACIÓN DEL GOBIERNO PARA LA VIOLENCIA DE GÉNERO, UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID - UNIDAD DE PSICOLOGÍA PREVENTIVA [en línea] (2011). *Igualdad y prevención de la violencia de género en la adolescencia*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. Col·lecció Contra la violencia de género, núm. 8. <http://www.msbs.gob.es/va/ssi/violenciaGenero/publicaciones/colecciones/PDFS_COLECCION/libro8_adolescencia.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DEPARTAMENT D'INTERIOR [en línea] (2019). *Dades sobre violència masclista*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya.

<https://interior.gencat.cat/web/.content/home/030_arees_dactuacio/seguretat/violencia_masclista_i_domestica/estadistica_sobre_violencia_masclista_i_domestica/dades_violencia_masclista_dones/any_2019/Dades-VM_2019.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DEPARTAMENT D'INTERIOR [en línea] (2017). *Enquesta de convivència escolar i seguretat a Catalunya*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya. <http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/estudis_de_convivencia_escolar/ECESC_2016_2017/Presentacio_ECESC2016-17.-Web.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DEPARTAMENT D'INTERIOR [en línea] (2018). *Enquesta de seguretat pública de Catalunya, edició 2017*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya. <https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/enquesta_de_seguretat_publica_de_catalunya/enquesta_de_seguretat_publica_de_catalunya_2017/PRESENTACIO-LLARGA-ESPC2017.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DEPARTAMENT D'INTERIOR [en línea] (2016). *Enquesta de violència masclista a Catalunya*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya. <http://interior.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/enquesta_de_violencia_masclista/> [Consultada l'octubre de 2019].

DEPARTAMENT D'INTERIOR, DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT [en línia] (2001). *Joventut i seguretat a Catalunya. Enquesta als joves escolaritzats de 12 a 18 anys Curs 2000 - 2001*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/estudis_de_convivencia_escolar/joventut_i_seguretat_a_catalunya_2000_-2001/docs/joventut_i_seguretat_a_catalunya_2000-2001.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DÍAZ-AGUADO, M. J. [en línia] (2003). "Adolescencia, sexismo y violencia de genero". A: *Pa-peles del Psicólogo*. Madrid: Consejo General de Colegios Oficiales de Psicólogos, núm. 84, p. 35-44. <<https://www.redalyc.org/pdf/778/77808404.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

DÍAZ-AGUADO, M. J. [en línia] (2009). "Convivencia escolar y prevención de la violencia de género desde una perspectiva integral". A: *Estudios e investigacions*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid. <http://www.eskolabakegune.euskadi.eus/c/document_library/get_file?uuid=009a5688-f185-4394-8b5f-95305dba8b26&groupId=2211625> [Consultada l'octubre de 2019].

DÍAZ-AGUADO, M. J. *et al.* [en línia] (2011). *Igualdad y prevención de la violència de genero en la adolescencia*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. <https://www.mscbs.gob.es/va/ssi/violenciaGenero/publicaciones/coleccion/PDFS_COLECCION/libro8_adolescencia.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

DÍAZ-AGUADO, M. J. [en línia] (2016). "La prevención de la violencia de género entre adolescentes". A: *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, núm. 63, p. 11-30. <<https://core.ac.uk/download/pdf/83005586.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

DÍAZ-AGUADO, M. J. *et al.* [en línia] (2014). *La evolución de la adolescencia española en la igualdad y la prevención de la violencia de genero*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. Colección Contra la violencia de género, núm. 19. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/coleccion/pdf/Libro_19_Evoluc_Adolescencia_Igualdad.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

ESTÉBANEZ, I. [en línia] (2013). *Sexismo y violencia machista en la juventud. Las nuevas tecnologías como arma de control* (ponència). Encuentros Internacionales sobre el Impacto de los diversos fundamentalismos religiosos, políticos, económicos y culturales en el ejercicio de los derechos sexuales y reproductivos. Donostia. <<http://minoviomecontrola.com/wp-content/uploads/2012/10/Sexismo-y-violencia-machista-en-la-juventud.-Las-nuevas-tecnolog%C3%ADas-como-arma-de-control.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

ESTÉBANEZ, I. [en línia] (2012). *Desmontando mitos, estereotipos y amores en la red* (ponència). Curso de verano del Centro Mediterráneo "Formador/a en igualdad" de la Universidad de Granada. <<http://minoviomecontrola.com/ianire-estebanez/Ponencia.Granada.-Mi-novio-me-controla-lo-normal.-Desmontando-mitos-estereotipos-y-amores-en-la-red.Ianire-Estebanez.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

EUROPEAN COMMISSION [en línia] (1998). *Sexual harassment at the workplace in the European Union*. Directorate-General for Employment, Industrial Relations and Social Affairs. <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9c49e8af-2350-46dc-9f4b-cc2571581072>> [Consultada l'octubre de 2019].

FERNÁNDEZ PEÑA, L.; SAMPEDRO, P. [en línia] (2017). *Educación afectivo-sexual. Adolescencia y violencia de género*. Instituto Asturiano de la Mujer, Materiales didácticos para la coeducación. <<https://orientacionandujar.files.wordpress.com/2012/03/adolescencia-y-violencia-de-genero-materiales-coeducacion.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

FERNÁNDEZ-LLEBREZ, F.; CAMAS, F. [en línia] (2010). *Cambios y persistencias en la igualdad de género de los y las jóvenes en España (1990-2010)*. Madrid: Observatorio de la Juventud en España. <<http://www.injuve.es/sites/default/files/2012/42/publicaciones/estudio%20cambios%20igualdad%20genero.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

FRA, EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS [en línia] (2014). "Violence against women: an EU-wide survey. Main results report". A: *Publications Office of the European Union*. Luxemburg. <<https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>> [Consultada l'octubre de 2019].

FREIXANET MATEO, M. (coord.) et al. [en línia] (2014). *Relacions de gènere entre joves i adolescents. Com intervenir quan hi ha violència?* Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, Ciutats i Persones, Col·lecció GRANA. <<http://www.icps.cat/archivos/CiPdigital/cip-g32freixanet.pdf?noga=1>> [Consultada l'octubre de 2019].

FUNDACIÓN ANAR [en línia] (2016). *Presentación del estudio: evolución de la violencia a la infancia y adolescencia en España según las víctimas (2009-2016)*. Madrid: Fundación ANAR. <<https://www.anar.org/wp-content/uploads/2017/11/Informe-Tel%C3%A9fono-ANAR-Violencia-G%C3%A9nero-2016.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

GARMENDIA, M. et al. [en línia] (2016). *Net Children Go Mobile: Riesgos y oportunidades en internet y uso de dispositivos móviles entre menores españoles (2010-2015)*. Madrid: Red.es, Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea. <<https://netchildrengomobile.eu/ncgm/wp-content/uploads/2013/07/Net-Children-Go-Mobile-Spain.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

GARCÍA CUESTA, S. et al. [en línia] (2011). *Poblaciones-mercancía: tráfico y trata de mujeres en España*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/libro_13_traficoytrata.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

GAYÀ MORLÀ, C. [en línia] (2019). *La percepció de la igualtat i les violències masclistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys de les Illes Balears*. Institut Balear de la Dona. <<http://www.caib.es/govern/rest/arxiu/3711423>> [Consultada l'octubre de 2019].

GÓMEZ, A. *et al.* [en línia] (2019). *Estudio sobre el tiempo que tardan las mujeres víctimas de violencia de género en verbalizar su situación*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2019/pdfs/Estudio_Tiempo_Denuncia4.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

GONZÁLEZ-ORTEGA, E. *et al.* [en línia] (2008). "Variables significativas en las relaciones violentas en parejas jóvenes: una revisión". A: *Behavioral Psychology*. Vol. 16, núm. 2, p. 207-225. <<https://www.uv.mx/cendhiu/files/2012/09/Variabespsic.manoella.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

HAGEMANN-WHITE, C.; KATENBRINK, J.; RABE, H. [en línia] (2006). *Combating violence against women. Stocktaking study on the measures and actions taken in Council of Europe member States*. European Council, Directorate General of Human Rights, Estrasburg.

<<https://rm.coe.int/168059aa52>> [Consultada l'octubre de 2019].

HERRANZ, J. [en línia] (2013). *Violencia de género en población adolescente. Guía de orientación para la familia*. Alicante: Diputación de Alicante, Unidad de Igualdad. <<http://www.diputacionalicante.es/wp-content/uploads/2015/04/previs-guia-violencia-jovenes-CAS.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

IGAREDA, N. (2015). "El Problema de los Matrimonios Forzados como Violencia de Género". A: *Oñati Socio-Legal Series*. Vol. 5, núm. 2.

IGAREDA, N.; BARCONS, M. [en línia] (2015). *Estudi sobre la situació dels matrimonis forçats a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

<https://ddd.uab.cat/pub/estudis/2015/190127/estudi_matrimonis_forcats_barcelona_2015.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

INSTITUT CATALÀ DE LES DONES [en línia] (2017). *Informe anual. Xarxa de serveis d'informació i atenció a les dones de Catalunya*. Barcelona: Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.

<http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_siads_informe_anual_2017.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

KAPLAN, A.; LÓPEZ, A. [en línia] (2017). "Mapa de la Mutilación Genital Femenina en España 2016". A: *Antropología Aplicada* 3. Bellaterra: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

<https://mgf.uab.cat/esp/publicaciones_cient%20C3%ADficas.html> [Consultada l'octubre de 2019].

KAPLAN, A.; SALAS, N.; MANGAS, A. [en línia] (2015). *La mutilación genital femenina en España*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/MGF_definitivo.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

KRUG, E. *et al.* [en línia] (2003). *Informe mundial sobre la violencia y la salud*. Ginebra: Organizació Mundial de la Salut. <<http://iris.paho.org/xmlui/handle/123456789/725>> [Consultada l'octubre de 2019].

LIBERIA, Z. *et al.* [en línia] (2015). "Percepciones de los jóvenes acerca de las actuaciones y discursos públicos sobre la violencia de género en España". A: *Feminismo/s*. Alicante: Universidad de Alicante, núm. 25, p. 159-182. <https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/51867/1/Feminismos_25_09.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

LIZANA, R. (2012). "Las heridas de la violència". A: *Revista Somos*, núm. 27.

MAÑAS, E. *et al.* [en línia] (2019). *El Impacto de la Violencia de Género en España: una valoración de sus costes en 2016*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género e Instituto Universitario de Análisis Económico y Social. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_26_Costes_Violencia.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

MARCOS, L. (coord.) (2017). *Ojos que no quieren ver: Los abusos sexuales a niños y niñas en España y los fallos del sistema*. Save the Children España.

MEGIÁS, I. *et al.* [en línia] (2014). *Jóvenes y Género. El estado de la cuestión*. Madrid: Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud. <http://www.adolescenciayjuventud.org/que-hacemos/monografias-y-estudios/ampliar.php/Id_contenido/73892/tipo/17/> [Consultada l'octubre de 2019].

MENCHÓN, P. *et al.* [en línia] (2015). *Sobre la inhibición a denunciar de las víctimas de violencia de género*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/Inhibicion_Denunciar_VictimasVG.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

MENESES, C.; UROZ, J.; RÚA, A. [en línia] (2015). *Apoyando a las víctimas de trata. Las necesidades de las mujeres víctimas de trata con fines de explotación sexual desde la perspectiva de las entidades especializadas y profesionales involucrados. Propuesta para la sensibilización contra la trata*. Madrid: Delegación del Gobierno para la Violencia de Género. <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2015/pdf/Apoyando_Victimas_Trata.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

MOLLARD, B. *et al.* [en línia] (2017). *Gender Equality Index 2017. Measurement framework of violence against women, Report*. EIGE, European Institute for Gender Equality. <<https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2017-measurement-framework-of-violence-against-women>> [Consultada l'octubre de 2019].

OBSERVATORI CATALÀ DE LA JOVENTUT [en línia] (2016). *Estat de la joventut*. Barcelona: Departament de Treball, Afers socials i Família, Generalitat de Catalunya. <https://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/JOVENTUT_observatori_catala_de_la_joven

tut/documents/arxiu/estadistiques/sistema_indicadors/Estat_de_la_joventut_2016_Informe_Sistema_indicadors_joventut_Catalunya_Sljoive.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

OBSERVATORI DE LA IGUALTAT DE GÈNERE [en línia] (2017). *Violència masclista 2017. Dossier estadístic*. Barcelona: Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya. <http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/violencia_masclista/estadistiques/Dossier_estadistic_any2017_VM.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

OBSERVATORI DE LA IGUALTAT DE GÈNERE [en línia] (2018). *Violència masclista 2018. Dossier estadístic*. Barcelona: Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya. <http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/violencia_masclista/25_novembre/25N-2018/Dossier_estadistic_VM_2018_actualitzat.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER [en línia] (2016). *Resumen ejecutivo*. Madrid: Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/observatorio/informesEjecutivos/docs/IE_X_Informe1_castellano.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

OLIVA, G.; SAIZ, M. (coord.) *et al.* [en línia] (2015). *Intervenció amb Adolescents. Que viuen, o que exerceixen relacions afectives-sexuals abusives o altres manifestacions de violència masclista des dels serveis socials públics de Barcelona per atenció ambulatoria de tractament en violència masclista*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Consorci de Serveis Socials de Barcelona. <<http://www.cssbcn.cat/pdf/ADOLESCENCIA-VM.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

PIÑAR, L. *et al.* [en línia] (2011). *Redes sociales y privacidad del menor. Percepción que tienen los menores sobre la utilización y seguridad de los datos que vuelcan en las redes sociales. Estudio de campo*. Fundación Solventia. <https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/3272_d_redes_sociales_privacidad_menor.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

POCIELLO CAYUELA, N. *et al.* [en línia] (2015). *Intimate Partner Violence (IPV) and Sexual Violence (SV) in adolescents: preventive and supportive initiatives in Spain*. Barcelona: Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere. <http://www.gear-ipv.eu/images/download/country-reports/Deliverable1.1._Country_Report_Spain_2.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

PUIGDOLLERS, E. (coord.) *et al.* [en línia] (2018). *Unfollow a les violències masclistes: guia per treballar les violències masclistes en entorns digitals*. Barcelona: Consell Nacional de la Joventut de Catalunya. <https://www.cnjc.cat/sites/default/files/campanya/adjunts/guia_unfollow_violencias_masclistes.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

RODÓ-DE-ZÁRATE, M. [en línia] (2016). "Geografies de la interseccionalitat: llocs, emocions i desigualtats". A: *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, núm. 82.

<<https://www.raco.cat/index.php/TreballsSCGeografia/article/download/321188/411673>> [Consultada l'octubre de 2019].

RODRÍGUEZ-FRANCO, L. *et al.* [en línia] (2012). "Labeling dating abuse: Undetected abuse among Spanish adolescents and young adults". A: *International Journal of Clinical and Health Psychology*.

<<http://www.redalyc.org/pdf/337/33723707004.pdf>> [Consultada l'octubre de 2019].

RUIZ, C. [en línia] (2016). *Voces tras los datos: una mirada cualitativa a la violencia de género en adolescentes*. Instituto Andaluz de la Mujer.

<https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/4879_d_VocesDatos.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

SANTOS, B. [en línia] (2019). "Las víctimas de trata en España, el sistema de acogida de protección internacional". A: *Anuario CIDOB de la Inmigración*.

<file:///C:/Users/info/Downloads/141-166_BEGON%CC%83A%20SANTOS%20OLMEDA.pdf>

SOL, M. *et al.* [en línia] (2013). *Protocol de Joventut per l'abordatge de la violència masclista. Guia pràctica per a professionals de Joventut per orientar l'actuació en violència masclista amb persones joves*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Generalitat de Catalunya.

<http://jovecat.gencat.cat/web/.content/_documents/arxiu/conviure/gener/recursos_per_a_professionals/protocol_joventut_abordatge_violencia_masclista_jovecat.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

STRAUSS, M. (2004). "Prevalence of violence against Dating Partners by Male and Female University Students Worldwide". A: *Violence Against Women*, núm. 10.

SÍNDIC DE GREUGES [en línia] (2016). *Informe sobre el abuso sexual infantil en Catalunya*. <http://www.sindic.cat/site/unitFiles/4210/Informe%20abus%20sexual%20infantil_cast_ok.pdf> [Consultada el gener 2020]

TORRES ALBERO, C. *et al.* [en línia] (2013). *El ciberacoso como forma de ejercer la violencia de género en la juventud: un riesgo en la sociedad de la información y del conocimiento*. Madrid: Delegación del Gobierno por la Violencia de Género. Colección Contra la violencia de género, núm. 18.

<http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_18_Ciberacoso.pdf> [Consultada l'octubre de 2019].

AUTORES

Júlia Bolao Alberny és graduada en Ciències Polítiques i de l'Administració i postgraduada en Violències Masclistes. Actualment, és tècnica de la cooperativa Quotidiana. Ha estat investigadora i formadora en l'àmbit del gènere i consultora a Quotidiana en projectes per a l'Ajuntament de Barcelona, la Direcció General d'Igualtat i la Universitat de Girona, entre d'altres. També ha estat tècnica de suport en projectes d'igualtat al Consell Comarcal del Vallès Occidental.

Sílvia Carrillo Gómez és graduada en Ciències Polítiques i de l'Administració per la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i ha cursat el màster interuniversitari d'Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania. Actualment és sòcia treballadora de la cooperativa Quotidiana i coordinadora de l'Observatori Quotidiana (www.quotidiana.coop/observatori). Ha dut a terme projectes relacionats amb indicadors, polítiques locals de gènere i anàlisi de dades amb perspectiva de gènere. Ha estat investigadora i coordinadora de la línia d'investigació Ciutats i Persones de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, especialitzada en l'àmbit local, les polítiques públiques i el gènere.

Mireia Duran Brugada és llicenciada en Sociologia i postgraduada en Gènere i Igualtat per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Actualment és sòcia treballadora de la cooperativa Quotidiana, en la qual desenvolupa tasques de coordinació de projectes, sobretot pel que fa a l'elaboració de diagnòstic i plans d'igualtat i a la construcció d'indicadors i avaluacions amb perspectiva de gènere. També ha impartit formació sobre aquestes matèries per a institucions, empreses i organitzacions.

Maria de la Fuente Vázquez és llicenciada en Filosofia per la Universitat de Barcelona (UB) i doctora en Ciència Política per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Actualment és tècnica d'igualtat a la Generalitat de Catalunya. Ha estat fundadora de l'Observatori Quotidiana, que compila i difon estadístiques amb perspectiva de gènere, i directora a la cooperativa Quotidiana, especialitzada en gènere. També ha estat docent a la Universitat de Girona i investigadora a l'Institut de Ciències Polítiques i Socials. Ha treballat especialment sobre la teoria feminista, el gènere en la política i sobre indicadors i altres eines de transversalitat de gènere.

Violències masclistes en l'etapa juvenil a Catalunya

PART II. EXPLOTACIÓ DE L'ENQUESTA DE VIOLÈNCIA MASCLISTA A CATALUNYA DE 2016 DES DE LA PERSPECTIVA DE LA JOVENTUT

Maria Rodó-Zárate (coordinadora)

Claudia Malpica Lander

Natalia Garrido Skurkovic

INTRODUCCIÓ

La violència masclista (VM) és actualment un greu problema social que requereix una especial atenció tant per a comprendre aquesta realitat com per a prevenir-la i contribuir a erradicar-la. Tot i els avenços que hi ha hagut en aquest sentit tant a nivell legal com social, la violència contra les dones continua sent una xacra social. La manifestació més greu d'aquesta violència són els assassinats de dones, que es donen majoritàriament en l'àmbit privat i per part de parelles o exparelles, però la VM té moltes més manifestacions que les dones pateixen en la quotidianitat.

La mirada adultocèntrica existent en molts estudis sobre VM i en l'elaboració de polítiques públiques sobre aquesta qüestió, fa que les formes concretes en què s'exerceix la violència contra dones joves quedin invisibilitzades. La majoria dels estudis sobre VM se centren o bé en l'edat adulta o bé en la violència en la infància, fent que la joventut i l'adolescència quedin com a punts cecs en la recerca. D'altra banda, la mirada androcèntrica present en molts estudis sobre joventut, i també en les polítiques cap a aquest col·lectiu, implica que la mirada de gènere, i en concret de la violència de gènere, quedi també en un segon pla. Per aquest motiu, l'estudi sobre l'afectació de la VM en la joventut és un tema fonamental per a poder comprendre les formes en què es manifesta, quins tipus de violència pateixen i quines eines són necessàries per a prevenir-la i combatre-la.

Un dels treballs en el context català en aquesta direcció és el *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista* (Generalitat de Catalunya, 2013). Aquest document s'emmarca en el desenvolupament de la Llei 5/2008, del dret de les dones per a l'erradicació de la VM, i marca les accions per detectar i identificar situacions de risc o d'existència de VM. En concret, el protocol mostra les manifestacions de VM en joves i estableix pautes d'actuació comunes per a la intervenció. Una de les qüestions que es posa de manifest és que la inexperiència en relacions de parella i la idealització d'aquestes relacions són elements que incrementen la vulnerabilitat per la dificultat a identificar la violència patida en dones joves. També, el fet que la major part de les recerques se centren en l'àmbit de la parella dificulta la identificació de la VM en altres àmbits, fet que situa a les noies joves en una posició de més vulnerabilitat (Generalitat de Catalunya, 2013). En aquest sentit, la perspectiva de l'edat és crucial per a comprendre la configuració de la VM en joves: si, d'una banda, les recerques sobre violència només se centren en l'àmbit de la parella i, de l'altra, la joventut, sobretot la franja més jove, no té aquest tipus de relacions de forma generalitzada, difícilment es podrà comprendre l'afectació de les violències masclistes en la seva vida quotidiana.

De forma més indirecta, estudis com el 4t Informe de l'Observatori Noctàmbul@s (2016-2017), que se centra en l'anàlisi de les violències sexuals en contextos d'oci nocturn i consum de drogues, mostra que un gran nombre de dones joves han patit violència sexual al llarg de la seva vida. Segons s'afirma, el 57% de les dones entrevistades havia patit alguna forma de violència sexual normalitzada amb molta freqüència i el 91% havia rebut comentaris incòmodes per part d'homes, 89,3% de forma freqüent (VVAA; 2018). Al 5è Informe (2017/2018) s'afirma que el 81,4% de les enquestades havia patit tocaments no consentits per part d'homes i que el 22,5% havia patit una violació durant el 2018, el 25,3% de les quals amb força. També s'identifiquen els espais de festa, els moments posteriors a la festa, el transport públic i les xarxes socials en el context d'oci nocturn i consum com a llocs on especialment es donen les violències sexuals (VVAA, 2019). Tot i això, a l'Informe també s'alerta dels perills de criminalitzar la joventut i associar-la a les violències sexuals, ja que les persones adultes també reproduïxen aquestes conductes (VVAA, 2019).

En concret sobre l'adolescència, estudis sobre les relacions de parella entre adolescents mostren com certes creences sobre l'amor romàntic influeixen en la percepció de la violència i en les formes d'expressar-la (Estébanez, 2012). Per aquest mateix grup, també s'ha evidenciat que les noies que pateixen situacions d'abús no es consideren maltractades, mostrant una dificultat important en la identificació de la violència patida en no considerar-la com a tal (Rodríguez-Franco *et al.*, 2012). També s'ha identificat que, tot i que els nois rebutgen el sexisme, ho fan en menor mesura que les noies, i que la mentalitat masculista que sustenta la VM és la principal condició de risc en l'adolescència (Díaz-Aguado i Carvajal, 2011). Tot i la prevalença i rellevància de la VM que pateixen noies adolescents, l'estudi "Drets de les dones adolescents davant la VM en les relacions de parella i situacions anàlogues" (Claramunt *et al.*, 2013) mostra com el marc legal estatal de la VM (Llei 1/2004) no fa cap referència a les adolescents, només com a possibles víctimes col·laterals de les agressions del pare o company de la mare víctima de violència.

Estudiar la VM en joves implica, doncs, un primer repte en el tractament de la diversitat que existeix per la pròpia edat. Les formes en què es manifesta la VM poden diferir enormement segons la franja d'edat, però també cal tenir en compte que la joventut està travessada per altres eixos de desigualtat com poden ser l'etnicitat, l'origen, la identitat religiosa, la classe social, l'orientació sexual o la diversitat funcional, entre d'altres.

Per aquest motiu és necessària una perspectiva interseccional que inclogui les múltiples posicions en diferents estructures de poder i atengui la diversitat d'experiències. La interseccionalitat és una teoria sorgida als anys vuitanta als Estats Units en el si del moviment de les Feministes Negres i de la mà d'autores com Kimberlé Crenshaw (1991). Amb la voluntat inicial de comprendre el gènere i la raça com a eixos de desigualtat que es relacionen entre ells per provocar formes concretes d'opressió, la interseccionalitat és avui en dia un concepte que mostra com els diferents eixos de desigualtats (gènere, edat o la identitat religiosa entre altres) s'entrecreuen i com no es pot entendre com es configura la desigualtat si no es té en compte la multiplicitat d'eixos i les relacions entre ells.

En relació amb la VM, és crucial aplicar aquesta mirada interseccional que posi el focus en com les dones, segons les seves diverses posicions, viuen diferents formes de VM, tenen diferents recursos per fer-hi front i diferents limitacions per afrontar-les. En aquest sentit, la classe social, la formació, l'orientació sexual, la diversitat funcional o l'origen poden ser elements clau per a comprendre com pateixen la VM les dones joves i per no caure en falsos neutres i generalitzacions basades en biaixos heteronormatius, classistes o etnocèntrics.

Amb aquest treball es pretén analitzar la VM en la joventut a través de l'explotació de l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC) del 2016. L'estudi intenta aplicar-hi una mirada interseccional, tot i reconeixent les pròpies limitacions de l'enquesta i les dades disponibles. Com es veurà amb més detall, l'absència de dades de perfil sobre l'etnicitat, la identitat religiosa o l'orientació sexual dificulta aquest tipus d'anàlisis. Amb les dades disponibles, s'indaga en com aspectes de la seva vida, tals com si estudien o treballen, la franja d'edat en què es troben, si tenen diversitat funcional, si són econòmicament independents o no o el lloc on han nascut entre altres aspectes, ajuden a comprendre les formes com pateixen la VM.

Amb aquest estudi, doncs, es pretén contribuir a la comprensió de l'afectació de la VM en joves, en la seva diversitat, amb l'objectiu tant de comprendre com es manifesta per aquest grup d'edat i com les dades poden informar polítiques públiques concretes que contribueixin a la disminució de casos i la seva gravetat, com també poder identificar formes de prevenir-la en l'edat adulta. En l'apartat següent, es presenten els objectius concrets i l'estructura de l'estudi.

Marc normatiu

A nivell de l'Estat espanyol, el marc normatiu que regula el tractament de la violència contra les dones és la Llei Orgànica 1/2004 de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. Aquest text va suposar un punt d'inflexió a nivell legal, ja que manifesta que la violència de gènere és una violència contra les dones pel fet mateix de ser-ho i tracta qüestions tant preventives com sanitàries i penals, entre d'altres. També preveu el dret de les dones víctimes de violència de gènere a rebre informació, assessorament i atenció integral. Com a principal limitació de la llei, però, el seu text afirma que només actua contra la violència exercida cap a les dones quan l'agressor és o ha estat parella de la víctima. Nombrosos estudis han mostrat els límits d'aquesta concepció de la violència de gènere i les dificultats que implica pel tractament de la violència fora de l'àmbit de la parella heterosexual, com podria ser l'assetjament sexual o la violència en l'àmbit laboral (vegeu Pintos, 2015).

Més enllà de la violència de gènere en l'àmbit de la parella, al 2007 s'aprovà la Llei Orgànica 2/2007 per la igualtat efectiva de dones i homes. Aquesta legislació a nivell estatal implica un reconeixement de les desigualtats de gènere i proposa una sèrie de mesures per prevenir-les i combatre-les. Aquesta llei té un abast més ampli en relació amb diferents àmbits de la societat, com el laboral, l'educatiu o els mitjans de comunicació.

A Catalunya, el marc legal es basa en el reconeixement de la igualtat present en l'Estatut de Catalunya (Llei Orgànica 6/2006, de 19 juliol), que regula els drets civils i socials de les dones en una gran diversitat d'àmbits i reconeix el seu dret a participar en condicions d'igualtat amb els homes. Així, en l'article 19, per exemple, determina el lliure desenvolupament de la personalitat i la capacitat personal de les dones de viure amb dignitat, seguretat i autonomia, lliures d'explotació, maltractaments i tot tipus de discriminació. També estableix com un dels principis rectors de les polítiques públiques el deure de garantir que es faci front de manera integral a totes les formes de violència contra les dones i als actes de caràcter sexista i discriminatori. A més, en l'article 153 aborda les polítiques de gènere disposant que correspon a la Generalitat la competència exclusiva de la regulació de les mesures i els instruments per a la sensibilització sobre la violència de gènere i per a la seva detecció i prevenció, així com la regulació de serveis i recursos propis destinats a aconseguir una protecció integral de les dones que han patit o pateixen aquest tipus de violència (Cabrera Comprat i Carazo Liébana, 2009).

En relació amb el tractament de la VM en l'àmbit català, s'aprovà la Llei 5/2008, del dret de les dones per a l'erradicació de la VM, que incorpora canvis rellevants a nivell conceptual. En aquesta llei es defineix la VM com aquella que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que pot estar produïda tant per mitjans físics com econòmics o psicològics, incloses les amenaces, intimidacions o coaccions, i tant si té lloc en l'àmbit privat com en el públic. També fa explícites les diferents formes en què s'exerceix aquesta violència i els diferents àmbits on es produeix: la parella, la família, àmbit laboral, social o comunitari. En aquest sentit, s'expandeix l'àmbit d'actuació i les formes de violència, establint mesures integrals de prevenció, detecció i sensibilització com el reconeixement dels drets de les dones que les pateixen.

Més recentment, també en l'àmbit català, al 2015 es va aprovar la Llei d'igualtat efectiva de dones i homes (Llei 17/2015). Aquesta llei té la "finalitat d'establir i regular els mecanismes i els recursos per a fer efectiu el dret a la igualtat i a la no discriminació per raó de sexe en tots els àmbits, etapes i circumstàncies de la vida, i aconseguir la construcció de noves pautes de relació entre dones i homes basades en el respecte i l'equitat" (Llei 17/2015). Aquesta llei, estructurada en 64 articles, incorpora modificacions legislatives substancials en relació amb la legislació anterior, com per exemple, la menció als moviments feministes i de dones pel que fa a la seva lluita històrica pels drets de les dones i de la ciutadania, el plantejament de la igualtat com a dret i no com a principi o la integració de la perspectiva de gènere en tots els nivells d'intervenció de la Generalitat.

A nivell normatiu, és d'especial rellevància per a l'Enquesta de violència masclista a Catalunya els àmbits que s'estableixen i les formes de violència, ja que l'enquesta es basa en aquests marcs conceptuals. Així, és important destacar que la llei catalana, a l'incloure diferents àmbits en què s'exerceix la violència contra les dones, permet incorporar l'àmbit de la no parella en les preguntes. Com a limitació, a l'establir que la violència de gènere és la que exerceixen homes sobre dones, només es reflecteix aquesta forma de violència de gènere.

Objectius de l'informe

L'objectiu d'aquest informe és aprofundir en el coneixement sobre la VM entre la joventut a través de l'explotació de l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC) de 2016. En l'EVMC, i en aquest estudi, es consideren com a població jove aquelles persones dins del rang d'edat de 16 a 29 anys, tal com ho estableix la Llei 33/2010, de polítiques de joventut. A part d'abordar la temàtica des de la perspectiva de la joventut, també s'hi aplica una mirada interseccional amb l'objectiu d'analitzar les formes en què la VM afecta de manera diferent segons els perfils de les persones enquestades.

Els objectius específics són:

1. Analitzar les diferències i desigualtats intergeneracionals en la VM entre les dones joves i les d'altres franges d'edat, amb especial èmfasi en el cicle de vida. Els resultats d'aquesta anàlisi es presenten al capítol 1.
2. Analitzar les diferències i desigualtats intrageneracionals en relació amb la VM entre el col·lectiu de dones joves, amb especial èmfasi en el cicle de vida i en les variables de desigualtat social. Concretament, al capítol 2, es descriuen els subgrups d'edat, es presenten els resultats de victimització general i per àmbits, incloent-hi la violència sexual com a àmbit específic, i s'analitzen també les dades en relació amb qui n'és l'agressor.
3. Analitzar la VM segons el seu àmbit (l'àmbit de la no parella, la parella, l'exparella i la infància), cercant factors explicatius i elaborant perfils de persones i/o aplicant tècniques de síntesi de la informació. Amb aquesta finalitat, al capítol 3 s'utilitzen diferents eines: l'anàlisi de segmentació, regressions logístiques, anàlisis de perfils concrets, anàlisi de classes latents i una anàlisi sobre la relació entre la percepció de la violència i la victimització.
4. Analitzar les diferències i desigualtats intrageneracionals en relació amb la percepció de la VM entre els homes i dones joves i les diferents franges d'edat (capítol 4).

L'Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC)

L'EVMC és un instrument que té com a objectiu el coneixement de la VM. L'any 2010, com a resultat de la col·laboració entre el Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, l'Institut Català de les Dones i la Regidoria de la Dona de l'Ajuntament de Barcelona, es va realitzar la primera EVMC, seguida d'una segona edició, revisada, l'any 2016. Aquesta enquesta és una eina d'anàlisi fonamentada en una mostra representativa de dones residents a Catalunya que recull els fets patits en relació amb la VM. Recull dades en diferents àmbits, tant dins de la parella com fora, i opinions, tant de dones com d'homes, pel que fa a la seva visió de la VM i dels estereotips de gènere. L'EVMC pretén conèixer la prevalença de la violència amb l'objectiu de poder millorar les formes d'intervenció i prevenció i contribuir així a la seva erradicació.

En ambdues edicions de l'enquesta s'utilitzen dos models de qüestionaris: un per a les mostres de dones i un altre per als homes. El qüestionari de les dones inclou, a part de les preguntes sobre característiques sociodemogràfiques, una part on es pregunta sobre el nombre i les característiques dels fets de VM patits i una altra part sobre percepcions de VM i estereotips de gènere. Aquesta darrera part només la respon el 50% de les dones. El qüestionari per als homes, en canvi, es fonamenta en una petita submostra i només es pregunta en relació amb aquesta darrera part sobre les opinions i percepcions.

El present estudi se centra en l'explotació de l'EVMC del 2016, ja que les diferències en els procediments i formes d'organització de les dades pel que fa a la del 2010 en dificulten la seva comparació. Així, les anàlisis que es presenten en aquest informe es realitzen només en relació amb l'edició de l'EVMC del 2016, que té les especificitats següents:

- **Univers:** homes i dones de 16 anys i més residents a Catalunya (per a la mostra de Barcelona, residents a la ciutat).
- **Grandària de la mostra:** 11.137. Concretament, 4.674 entrevistes a Barcelona (599 homes i 4.075 dones) i 6.463 a la resta de Catalunya (961 homes i 5.502 dones).
- **Metodologia:** Entrevista telefònica assistida per ordinador (CATI).
- **Procediment de mostreig:** mostreig per quotes d'edat (16 a 29 anys, 30 a 44 anys, 45 a 64 anys i 65 anys i més) i territori (regions policials i districtes de Barcelona) amb selecció aleatòria de les unitats mostrals a partir del registre estadístic de població de l'Idescat.
- **Ponderació:** per a cada quota d'edat i territori (regions policials i districtes de Barcelona) s'ha calculat el factor de ponderació mostral i el factor de ponderació poblacional per ajustar la mostra efectiva a la distribució poblacional.
- **Error mostral:** suposant mostreig aleatori simple ($p=q=0,5$; $\alpha=0,05$), l'error màxim teòric és de l'1% per al total de la mostra i de l'1,53% per a Barcelona.
- **Data de realització del treball de camp:** entre novembre i desembre de 2016.

Pel que fa al qüestionari de l'enquesta, s'ha dissenyat de forma que sigui el més amable possible per a les persones enquestades, tenint en compte qüestions com l'ordre de les preguntes (de les més impersonals i d'opinió a les que tenen un major impacte) o el temps que es deixa a les enquestades per expressar-se lliurement i amb tranquil·litat. L'estructura i els continguts dels qüestionaris és la següent:¹

¹ Per a més informació, vegeu:

Qüestionari per a les dones: https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/enquesta_de_violencia_masclista/QUEST_EVMC_2016.pdf

Qüestionari per als homes:

https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/estudis_i_enquestes/enquesta_de_violencia_masclista/QUEST_H_EVMC_2016.pdf

Bloc	Tema	Ítems / bateries
1	Contacte	Presentació, selecció i característiques de la persona a enquestar.
2	Percepció	Escala de masclisme ambivalent, causes de la violència masclista i valoració sobre si certs comportaments dels homes cap a les seves parelles són o no formes de violència masclista.
3	VM per part de no parelles	Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes / Assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper / Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos de contingut sexual / Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals / Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals / Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació / Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física / Violacions ja siguin orals, anals o vaginals / Intents de violació.
4	VM per part d'exparelles	Ridicularitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa / Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials / Intentar que no es relacionés amb amigats o família / Controlar on, amb qui estava i què feia en tot moment / Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar / Imposar-li com s'havia de vestir, pentinar, comportar en públic / Sospitar contínuament que li era infidel / Impedir-li parlar amb altres homes / Amençar-la fins al punt d'espantar-la / Agredir-la físicament d'alguna manera / Obligar-la a tenir relacions sexuals quan no volia / Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals quan no volia / Amençar-la d'impedir-li el contacte amb els seus fills/filles / Amençar-la de treure-li o fer mal als fills/filles / Emportar-se els fills/filles sense permís / Amençar-la de no pagar la manutenció dels fills/filles / Deixar de pagar alguna mensualitat de la manutenció dels fills/filles.
5	VM per part de les parelles	
6	VM a la infància	Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme / Missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper / Publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual / Obligar a veure pornografia o relacions sexuals entre adults / Tocaments sexuals, tant els que li fessin com els que l'obliguessin a fer a una altra persona / Agressions físiques violentes / Agressió sexual violenta, obligar d'alguna manera a tenir una relació sexual / Van intentar forçar-la d'alguna manera a tenir una relació sexual no volguda.
7	Altres característiques personals	Altres característiques personals de la persona a enquestar.

Font: Elaboració pròpia

Els blocs de l'enquesta es poden agrupar en tres tipus, els que fan referència a les característiques de les persones entrevistades (1 i 7), els que fan referència a les opinions i percepcions (2) i els relacionats amb els àmbits de victimització (3 a 6). Les dones els responen tots i els homes només el primer, el segon i el setè.

En relació amb els "àmbits de victimització" (blocs 3 a 6), tracta dels fets de VM ocorreguts en les persones o moments següents: la parella actual (5), l'exparella (4), les persones que no són ni han estat parella (el que a l'EVMC s'anomena la "no parella") (3) i durant la infància (és a dir, abans que la persona entrevistada tingués 15 anys) (6). En una primera part es

pregunta sobre un llistat de fets patits i en la segona es descriuen les característiques dels fets patits. En relació amb l'àmbit temporal, l'enquesta separa entre els fets ocorreguts el darrer any (en els àmbits de la no parella, l'exparella i la parella), els fets ocorreguts des dels 15 anys (en els mateixos àmbits) i els fets ocorreguts abans dels 15 anys (àmbit infància). A l'annex 2 es detalla el contingut de cada bloc.

1. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES I LES DESIGUALTATS INTERGENERACIONALS EN RELACIÓ AMB LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ENTRE LES DONES JOVES I LES DONES D'ALTRES GRUPS D'EDAT

1.1. Introducció

Aquest capítol se centra en l'anàlisi de les diferències intergeneracionals en relació amb la VM. S'indaga quines són les formes de violència que pateixen diferents grups d'edat, en diferents períodes vitals i segons diverses variables independents, amb especial èmfasi en la joventut.

En primer lloc, es realitza una descripció de la mostra per grup d'edat posant el focus en les joves segons les variables independents. En segon lloc, s'analitza la victimització segons l'àmbit d'ocurrència i el tipus de violència patida. Finalment, es compara aquesta descripció per a les dones joves en relació amb la mostra total i s'aporten algunes conclusions preliminars. L'anàlisi d'aquest capítol es basa en les dades del darrer any, ja que comparar diferents grups d'edat al llarg de la vida implicava no considerar l'acumulació de victimització al llarg dels anys, que és molt més elevada per a les dones més grans que per a les més joves.

1.2. Descripció de la mostra per grup d'edat

Quan analitzem la situació de les joves (de 16 a 29 anys) en relació amb la resta de grups d'edat (de 30 a 49 anys; de 50 a 64 anys; 65 anys i més), s'observen unes diferències particulars que detallarem en la taula següent.

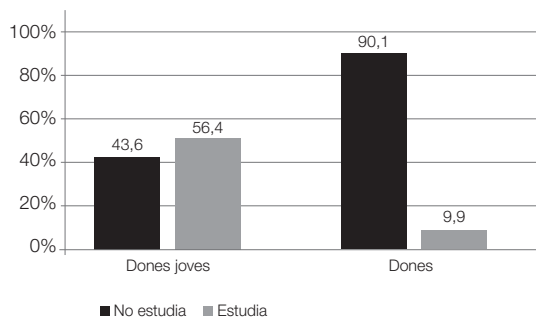
TAULA 1.1. Dones segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016.
Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	De 65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	83,1	74,7	62,5	53,5	68,1
	Resta d'Espanya	3,2	8,5	29,6	43,9	21,1
	A l'estranger	13,7	16,9	7,9	2,6	10,8
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	3,7	13,3	36,0	59,6	28,2
	Educació secundària obligatòria	28,4	10,3	10,3	14,9	14,4
	Batxillerat superior	32,7	26,8	25,7	14,4	24,4
	Estudis universitaris	35,2	49,6	28,0	11,2	33,0
Situació estudis	No estudia	43,6	98,3	99,5	100,0	90,1
	Estudia	56,4	1,7	0,5	0,0	9,9
Situació professional	No treballa	46,6	16,7	41,7	96,6	46,8
	Treballa	53,4	83,3	58,3	3,4	53,2
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	97,1	94,7	84,2	81,4	89,5
	Amb diversitat funcional	2,9	5,3	15,8	18,6	10,5
Econòmicament independent	No	69,1	35,9	43,3	45,3	45,3
	Sí	30,9	64,1	56,7	54,7	54,7
Té una relació de parella amb un home	No	43,6	17,4	22,1	36,8	27,5
	Sí	56,4	82,6	77,9	63,2	72,5
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	32,6	23,8	49,4	55,4	38,7
	Sí	67,4	76,2	50,6	44,6	61,3
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	91,7	25,0	11,4	8,3	28,6
	Sí	8,3	75,0	88,6	91,7	71,4
Lloc de residència	Resta de Catalunya	77,6	78,5	77,6	73,5	76,9
	Barcelona	22,4	21,5	22,4	26,5	23,1
Total		1.552	3.515	2.158	2.353	9.578

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com mostra la taula 1.1, sobre la mostra per trams d'edat, d'una banda s'observa que la majoria de les joves estudia (56,4%), mentre que els percentatges de dones que estudien per als trams d'edat següents baixen dràsticament de l'1,7% fins a arribar a 0%. Com es pot veure en el gràfic 1.1 només el 9,9% de les dones estudia.

GRÀFIC 1.1. Situació respecte als estudis segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys i total de dones. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Una altra diferència que destaca de la taula 1.1 es troba en el nivell d'estudis acabats. La majoria de les dones joves o bé tenen estudis universitaris acabats (35,2%) o bé han aconseguit el batxillerat superior (32,7%), mentre que entre les dones de 30 a 49 anys, la meitat té estudis universitaris (49,6%) i un 26,8% el batxillerat superior. El percentatge de dones universitàries disminueix a 28% i 11,2% per als altres dos grups d'edat. Pel que fa a les dones més joves, tenen el percentatge més baix d'educació primària o menys com a nivell d'estudis finalitzat (3,7%), en comparació amb les dones de 30 a 49 anys (13,3%), les de 50 a 64 anys (36%) i les de 65 anys i més, representant la majoria dels casos (59,6%).

D'altra banda, en l'àmbit del treball, el 46,6% de les dones joves no treballa, percentatge que baixa fins al 16,7% en el grup d'edat següent i s'incrementa en els grups d'edat més avançada. En relació amb la situació d'estudis i treball de forma combinada, com es pot veure a la taula 1.2, hi ha diferències importants entre grups d'edat també. Mentre que el 39,7% de les dones ni estudia ni treballa, en les joves és només el 4,8%.

TAULA 1.2. Situació professional i d'estudis segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys i total de dones. Catalunya, 2016. Percentatge

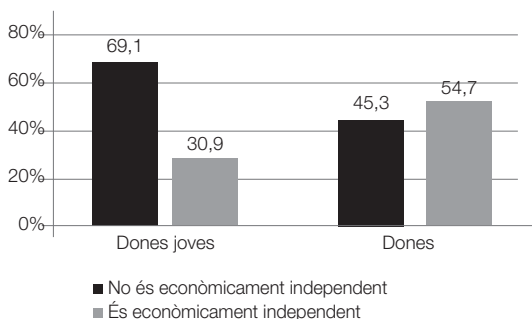
Situació professional i d'estudis	De 16 a 29 anys	Total
No estudia ni treballa	4,8	39,7
Estudia i no treballa	38,2	7,1
No estudia i treballa	42,3	50,5
Estudia i treballa	14,7	2,7
Total	100	100

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Quant a la independència econòmica, a la taula 1.1. s'observa que el 30,9% de les joves de 16 a 29 anys és independent econòmicament, en comparació del 64,1% de les dones de

30 a 49 anys. La resta dels grups d'edat (de 50 a 64 anys i 65 anys i més) es troba entre el 56,7% i el 54,7%, respectivament. Per a les dones joves el percentatge majoritari és el de les no independents econòmicament, a diferència de la resta dels grups d'edat. En el gràfic 1.2 es poden veure les diferències entre les joves i la mostra total.

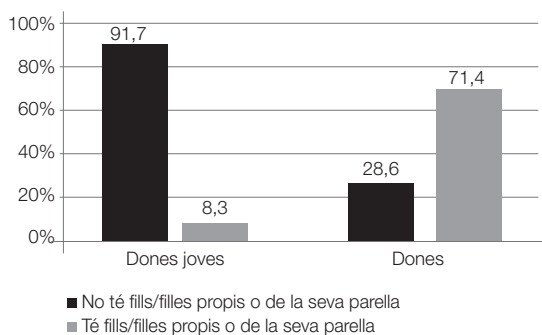
GRÀFIC 1.2. Situació econòmica segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys i total de dones. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Només el 8,3% de les joves té fills propis o de la seva parella. Aquest percentatge canvia al 75%, 88,6% i 91,7% en els següents trams d'edat. Com es pot veure en el gràfic 1.3, les diferències entre les joves i el total de la mostra són molt clares.

GRÀFIC 1.3. Situació respecte fills/filles segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys i total de dones. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

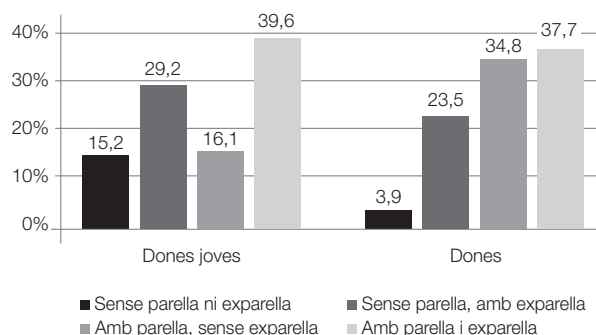
El 2,9% de les joves té diversitat funcional. Aquest percentatge s'incrementa a 5,3% per a les dones de 30 a 49 anys, a 15,8% per les de 50 a 64 anys i a 18,6% per les de 65 anys i més. Les dones joves se situen, per tant, com les que tenen el percentatge de diversitat funcional més baix.

Sobre el lloc de naixement, la majoria de les dones de la mostra (68,1%) va néixer a Catalunya, el 21,1 a la resta d'Espanya i el grup més petit són les que han nascut en altres països (10,8%). Entre les joves, aquests percentatges varien, sent del 83,1% el de les dones nascudes a Catalunya, del 3,2% a la resta d'Espanya i del 13,7% en altres països. Es veu per tant que el grup de les joves mostra els canvis en la composició poblacional, producte de la mobilitat i dels fenòmens migratoris tant dins l'estat com a nivell internacional.

Quant al lloc de residència actual de les dones de la mostra, a la taula 1.1 s'observa que els percentatges de dones que viuen a Barcelona o a la resta de Catalunya no varien entre grups d'edat: entre el 77% i el 78% de les entrevistades viu fora de Barcelona (el percentatge és de 73,3% per a les de 65 o més anys), mentre que les que viuen a Barcelona representen entre el 21% i el 22%, (percentatge que arriba al 26,5% per a les de 65 anys i més). Aquesta similitud en els percentatges de les residents a Barcelona s'explica pel tipus de mostreig emprat per a aquesta enquesta, tal com s'ha explicat en la contextualització del present estudi.

Quant a la situació de parella en què es troben les dones de la mostra, es veu que el 43,6% de les joves no està en una relació de parella amb un home i el 32,6% no ho ha estat anteriorment. Aquesta diferència és important si es compara amb el grup d'edat següent (de 30 a 49 anys) en el qual només el 17,4% no està en una relació de parella amb un home, percentatge que s'incrementa lleugerament en el tram següent (22,1% per a les dones de 50 a 64 anys) i de forma més dràstica per a les de 65 anys i més (36,8%). Mirant les dades de forma combinada, com es pot veure en el gràfic 1.4, mentre que només el 3,9% de la mostra no té ni ha tingut parella home, el percentatge s'eleva al 15,2% en les joves. Es veu, per tant, que entre les joves es troba el percentatge més alt de dones que no tenen ni han tingut parella home.

GRÀFIC 1.4. Situació de relació de parella segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys i total de dones. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

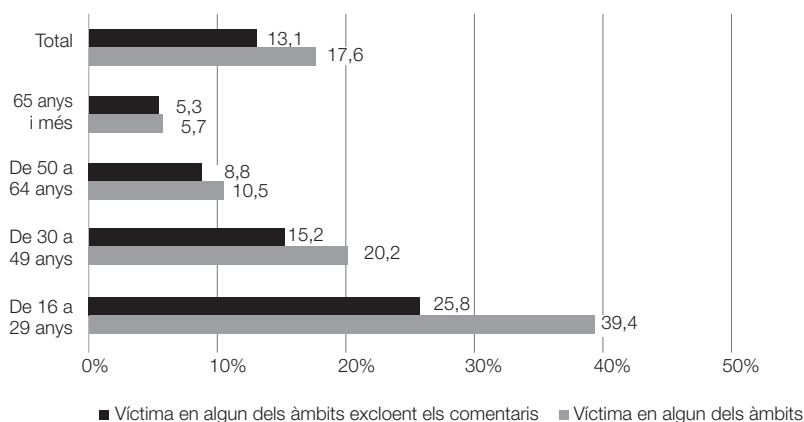
1.3. Victimització general en l'últim any

En aquest apartat s'analiza la victimització general per VM en l'últim any segons les edats i les altres variables independents. El concepte de victimització general en l'últim any fa referència a haver patit com a mínim un fet de violència en els àmbits de la no parella, exparella o parella durant el darrer any, i exclou, per tant, la violència en la infància i la patida des dels 15 anys fins al darrer any. En particular, es mostren les diferències entre la victimització de les dones joves pel que fa a la resta dels grups d'edat. Com es veurà en les taules i gràfics presentades, la victimització se separa per si conté comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme o no, entenent que són graus diferents de victimització. Per veure el detall dels fets que es consideren VM en cada àmbit, vegeu la Introducció.

1.3.1. Victimització general en l'últim any per edats i per tots els àmbits exclouent-ne la violència en la infància

En primer lloc, en el gràfic 1.5. s'observa el percentatge total de prevalença de la VM en l'últim any a Catalunya i s'hi troba una diferència significativa per edats: el 39,4% de les dones joves (de 16 a 29 anys) ha patit VM en l'últim any en algun dels àmbits possibles, en comparació amb el 20,2% de les dones de 30 a 49 anys i el 17,6% del total de les dones. D'aquests resultats pot veure's que les dones joves són les grans víctimes de violència. La resta dels grups d'edat (de 50 a 64 anys i el de 65 anys i més) se situen entre 10,5% i el 5,7% respectivament. Quan s'exclouen de l'anàlisi els comentaris, aquests percentatges baixen a un 25,8%, 15,2%, 8,8% i 5,3%, respectivament, mantenint la prevalença més alta de victimització en les dones joves.

GRÀFIC 1.5. Dones que han patit VM en algun dels àmbits (no parella, exparella o parella actual) en l'últim any, amb i sense comentaris, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masculista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.3.2. Victimització general en l'últim any segons variables independents

Segons la taula 1.3 s'observa que el percentatge de dones que han estat víctimes durant l'any 2016 segons si estudiaven o no, ha estat de 42,1% entre les dones que estaven estudiant i de 14,9% entre les que no estudiaven. En considerar el grau de victimització segons si la persona estava treballant o no, la victimització entre les que treballaven ha estat d'un 21%, mentre que el de les que no treballaven era d'un 13,7% (15,3% i 10,6% excloent-ne els comentaris).

TAULA 1.3. Dones que han patit VM en algun dels àmbits (no parella, exparella o parella actual) en l'últim any, amb i sense comentaris, segons variables independents. Dones de 16 anys i més. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Tots els fets	Exclosos els comentaris
Lloc de naixement	A Catalunya	18,5	13,2
	A la resta d'Espanya	9,2	7,4
	A l'estranger	27,9	23,0
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	9,1	8,1
	Educació secundària obligatòria	22,5	18,1
	Batxillerat superior	19,8	14,7
	Estudis universitaris	21,1	13,8
Situació estudis	No estudia	14,9	11,5
	Estudia	42,1	27,5
Situació professional	No treballa	13,7	10,6
	Treballa	21,0	15,3
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	17,9	13,1
	Amb diversitat funcional	15,0	12,6
Econòmicament independent	No	20,2	15,1
	Sí	15,4	11,4
Té una relació de parella amb un home	No	22,6	16,9
	Sí	15,7	11,6
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	11,5	8,8
	Sí	21,4	15,8
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	29,2	19,2
	Sí	12,9	10,6
Lloc de residència	Resta de Catalunya	16,8	12,8
	Barcelona	20,0	13,8
Total		17,6	13,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En relació amb el nivell d'estudis acabats, es veu que el percentatge de dones que han estat víctimes de VM durant l'any 2016 ha estat del 22,5% entre les que tenen l'educació secundària obligatòria, 21,1% entre les que tenen estudis universitaris, 19,8% entre les que tenen el batxillerat superior i 9,1% entre les que tenen educació primària o menys. Aquestes xifres baixen quan no es considera el fet de rebre comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme: 18,1%, 13,8%, 14,7% i 8,1%, respectivament.

Si es té en compte el percentatge de victimització si la dona té diversitat funcional o no, s'observa que el percentatge de victimització per a dones amb diversitat funcional és del 15% i sense diversitat funcional és del 17,9% (12,6% i 13,1% sense considerar comentaris).

D'altra banda, el percentatge de victimització entre les dones que no són econòmicament independents és d'un 20,2%, i del 15,4% en les que sí que ho són (15% i 12,6% respectivament, sense considerar la pregunta sobre comentaris).

El percentatge de victimització entre les dones que no estaven en una relació de parella amb un home és del 22,5% en comparació del 15,7% de les que sí que ho estaven (16,9% i 11,6% sense considerar comentaris); i d'11,5% entre les que no havien tingut una relació de parella amb un home anteriorment, en comparació del 21,4% entre les que sí que l'havien tingut (8,8% i 15,8% sense considerar els comentaris). El fet d'haver tingut parella amb un home anteriorment duplica el percentatge de victimització.

Si la dona té fills, hi ha un 29,2% de victimització entre les dones que no tenen fills propis o de la seva parella, i un 12,9% entre les que tenen fills propis o de la seva parella (19,2% i 10,6% sense considerar els comentaris).

Finalment, en considerar el lloc de naixement i de residència, el percentatge de victimització és del 18,5% entre les dones nascudes a Catalunya, 9,2% en la resta d'Espanya, i 27,9% en altres països (13,2%, 7,4% i 23% respectivament sense considerar la pregunta sobre els comentaris). Mentre que el percentatge és d'un 20% entre les que residien a Barcelona i d'un 16,8% a la resta de Catalunya. Aquestes petites diferències es redueixen encara més en no considerar la pregunta sobre els comentaris (13,8% i 12,8% respectivament).

1.3.3. Victimització general en l'últim any per edats i segons altres variables independents

En analitzar les variables independents per grup d'edat, a la taula 1.4 s'observa que el percentatge de victimització patida en algun dels àmbits (no parella, exparella o parella actual) durant l'any 2016 és més alt en el grup de les dones joves per a totes les variables independents considerades. Aquests percentatges tendeixen a, com a mínim, duplicar-se per a les dones joves en comparació al total de la mostra.

TAULA 1.4. Dones que han patit VM en algun dels àmbits (no parella, exparella o parella actual) en l'últim any per variables independents, segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	40,2	18,2	10,2	5,8	18,5
	Resta d'Espanya	35,7	20,0	8,3	5,4	9,2
	A l'estranger	35,3	29,4	21,0	7,9	27,9
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	24,5	19,8	8,8	5,0	9,1
	Educació secundària obligatòria	40,5	22,9	12,1	6,0	22,5
	Batxillerat superior	39,6	19,2	10,9	6,8	19,8
	Estudis universitaris	40,0	20,4	11,7	7,4	21,1
Situació estudis	No estudia	33,8	20,2	10,6	5,7	14,9
	Estudia	43,7	25,0	0,0	0,0	42,1
Situació professional	No treballa	40,9	18,2	9,9	5,4	13,7
	Treballa	38,1	20,6	10,9	12,7	21,0
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	39,7	20,1	9,3	5,1	17,9
	Amb diversitat funcional	30,9	23,5	16,8	8,3	15,0
Econòmicament independent	No	41,1	20,2	10,6	7,6	20,2
	Sí	35,7	20,2	10,4	4,1	15,4
Té una relació de parella amb un home	No	43,6	33,0	15,7	2,7	22,6
	Sí	36,2	17,6	9,0	7,4	15,7
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	30,4	11,4	7,7	7,2	11,5
	Sí	43,7	23,0	13,2	3,8	21,5
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	40,6	22,5	6,5	4,1	29,2
	Sí	26,0	19,5	11,0	5,8	12,9
Lloc de residència	Resta de Catalunya	36,9	19,0	10,3	5,8	16,8
	Barcelona	48,1	24,7	11,3	5,5	20,0
Total		39,4	20,2	10,5	5,7	17,6

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Pel que fa a les dades més específiques en altres grups d'edat, en relació amb el lloc de naixement, les dones d'entre 30 i 49 anys nascudes a l'estranger han estat més victimitzades (29,4%) que les del mateix grup d'edat nascudes a Catalunya (18,2%) o a la resta d'Espanya (20%). Les dones de 65 anys i més amb estudis universitaris tenen un percentatge de victimització (7,4%) més elevat que la resta de dones de 65 anys i més amb estudis inferiors (6,8%; 6,5%). Excepte per les joves, les que treballen (21%) tenen més victimització que les que no treballen (13,7%). També excepte les joves, les dones amb diversitat funcional tenen més victimització que les que no en tenen.

A continuació s'analitza la victimització per edats segons els diferents àmbits d'ocurrència i els fets patits concrets en cadascun d'aquests àmbits en l'últim any, així com l'anàlisi de les variables independents en l'àmbit específic.

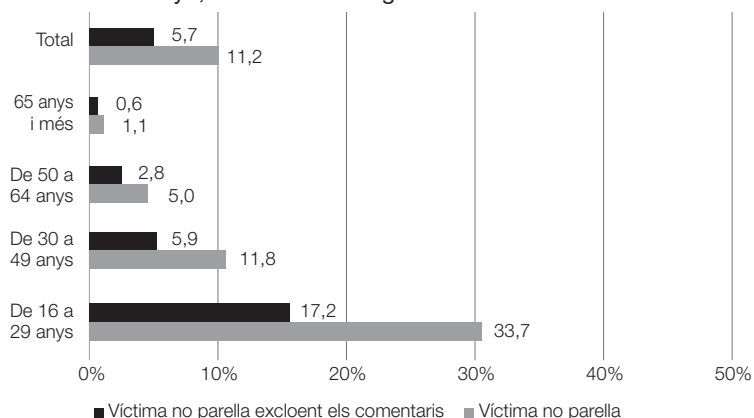
1.4. Victimització en l'àmbit de la no parella

En aquest apartat s'exposa la victimització en l'àmbit de la no parella segons variables d'anàlisi, sempre en el darrer any.

1.4.1. Victimització en l'àmbit de la no parella² en l'últim any per edats

Sobre els àmbits d'ocurrència, s'hi troba que, entre les dones joves, el 33,7% ha estat víctima de VM en l'àmbit de la no parella, en comparació a l'11,8% en les dones de 30 a 49 anys (5% de 50 a 64 anys i 1,1% per 65 anys i més). Excloent-ne la pregunta sobre comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme, els percentatges passen a ser: 17,2%, 5,9%, 2,8% i 0,6%. Al gràfic 1.6 es mostra l'alt percentatge de victimització de les dones joves en l'àmbit de la no parella.

GRÀFIC 1.6. Dones que han patit VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

² L'EMVC anomena àmbit "no parella" als fets que les dones pateixen per part d'un o diversos homes que no són ni la seva parella ni la seva exparella.

1.4.2. Fets patits en l'àmbit de la no parella en el darrer any

En observar el tipus de violència dins de l'àmbit de la no parella, les dones joves reporten un 26,9% de comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme comparat amb un 8,5% en les dones de 30 a 49 anys. D'altra banda, un 10,1% de les dones joves ha estat víctima d'assetjament i missatges no desitjats de caràcter sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper, comparat amb un 3,7% per les de 30 a 49 anys, i un 8,4% de fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació (2,4% entre les dones de 30 a 49 anys). Aquesta major victimització de les dones joves pel que fa al grup d'edat següent és comparable als valors de les mateixes amb el del total de la mostra de dones. Dins de la submostra de dones joves s'observa que una de cada deu ha estat víctima d'assetjament ja sigui per missatges o per tocaments sexuals. En aquest sentit, és important destacar que la violència sexual afecta particularment les dones joves.

TAULA 1.5. Fets de VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes	26,9	8,5	2,9	0,6	8,2
Assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	10,1	3,7	1,7	0,3	3,4
Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,3	0,2	0,1	0,0	0,1
Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	0,6	0,3	0,0	0,0	0,2
Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals	1,1	0,5	0,0	0,1	0,4
Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	8,4	2,4	1,3	0,3	2,6
Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	0,5	0,1	0,2	0,1	0,2
Violacions ja siguin orals, anals o vaginals	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Intents de violació	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.4.3. Victimització en l'últim any en l'àmbit de la no parella per edats i altres variables independents

De tots els grups d'edat, com es pot veure a la taula 1.6, el de les joves és el grup més victimitzat en l'àmbit de la no parella en relació amb totes les variables independents i amb tots els grups d'edat, amb diferències molt significatives. En concret, es pot veure que les dones joves tenen un alt percentatge de victimització independentment del lloc de naixement. Segons les variables, els percentatges més elevats es troben en les dones joves que estudien (38,7%, sense comentaris 20,3%), no treballen (36,1%, sense comentaris

19,6%), les que no són econòmicament independents (36,3%, sense comentaris 18,7%), les que no tenen parella amb un home (39,4%, sense comentaris 21,9%) i que anteriorment sí que n'havien tingut (36,5%, sense comentaris 18,1%). També els percentatges són més alts entre les joves que no tenen fills (35,4%, sense comentaris 18,2%) i resideixen a Barcelona (42,3%, sense comentaris 21,3%). Per observar les dades excloent-ne els comentaris, vegeu l'annex 1 (taula A1).

TAULA 1.6. Dones que han patit VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	34,9	11,2	5,2	1,3	12,7
	Resta d'Espanya	26,3	13,7	2,8	0,9	4,1
	A l'estranger	27,7	13,5	11,7	0,0	15,4
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	15,6	8,8	3,5	0,6	3,2
	Educació secundària obligatòria	34,7	10,5	6,7	2,0	15,5
	Batxillerat superior	34,3	9,8	6,3	1,8	13,1
Situació estudis	Estudis universitaris	34,3	14,0	5,1	1,1	14,7
	No estudia	27,1	11,8	5,0	1,1	8,4
Situació professional	Estudia	38,7	13,4	0,0	0,0	36,7
	No treballa	36,1	8,7	4,3	1,1	8,4
Diversitat funcional	Treballa	31,6	12,5	5,5	1,2	13,7
	Sense diversitat funcional	34,0	11,8	4,2	1,1	11,7
Econòmicament independent	Amb diversitat funcional	24,3	12,9	9,4	0,9	7,0
	No	36,3	9,5	3,9	0,4	12,7
Té una relació de parella amb un home	Sí	28,0	13,1	5,9	1,7	10,0
	No	39,4	20,4	8,6	1,6	16,9
Havia tingut parella anteriorment amb un home	Sí	29,4	10,0	4,0	0,8	9,0
	No	27,7	5,7	2,8	0,7	6,1
Té fills/filles propis o de la seva parella	Sí	36,5	13,7	7,1	1,5	14,4
	No	35,4	18,3	4,1	1,5	24,7
Lloc de residència	Sí	14,7	9,7	5,1	1,1	5,8
	Resta de Catalunya	31,2	10,4	4,7	1,0	10,3
Total	Barcelona	42,3	17,1	6,0	1,4	14,2
		33,7	11,8	2,8	0,6	11,2

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

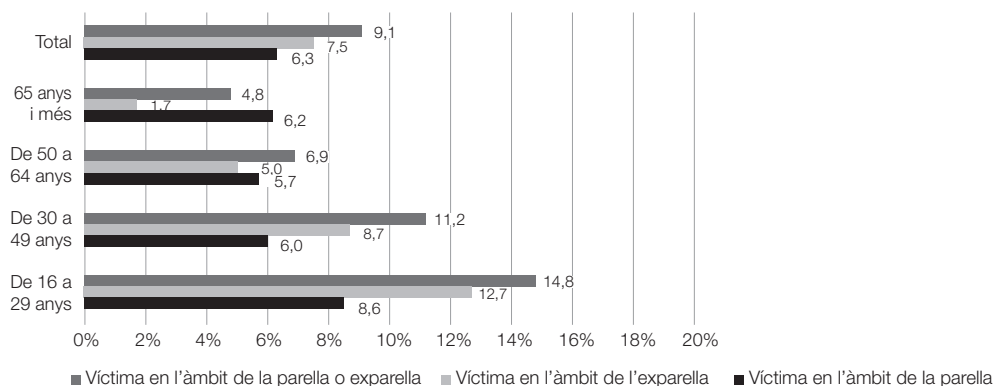
1.5. Victimització en l'àmbit de la parella i l'exparella

En aquest apartat es mostren les dades de victimització en relació amb l'àmbit de la parella i l'exparella conjuntament, en el darrer any, i segons els grups d'edat.

1.5.1. Victimització en l'últim any en l'àmbit de la parella i l'exparella

Si es consideren els àmbits de la parella o l'exparella, el gràfic 1.7 mostra diferències significatives de victimització en l'àmbit de l'exparella per al cas de les joves. S'hi troba un 12,7% de victimització en les joves en comparació amb el 7,5% sobre el total de la mostra. En relació amb l'àmbit de la parella, la distribució dels percentatges per grup d'edat és més homogènia, amb més percentatge entre les dones joves (8,6%) pel que fa al total (6,3%). Si es consideren, finalment, l'àmbit de parella o exparella conjuntament, s'observa un 14,8% de victimització de les dones joves i un 11,2% de les dones de 30 a 49 anys en comparació amb un 9,1% de victimització sobre el total de la mostra de dones.

GRÀFIC 1.7. Víctimes en l'àmbit de la parella i l'exparella en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.5.2. Formes de violència en l'últim any en l'àmbit de la parella o exparella

En observar en particular les formes de violència patides tant en l'àmbit d'exparella o parella actual, també es troben diferències significatives per grup d'edat. La tipologia de la violència que apareix agrupada en les bases de l'enquesta és a partir del que estableix la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la VM, on es distingeix entre: violència física, psicològica, sexual i abusos sexuals i econòmica. Entre les dones joves (de 16 a 29 anys) un 14% ha estat víctima de violència psicològica per part de l'exparella o de la parella l'any 2016, en comparació amb un 6,8% del total de la mostra de dones. El 2,1% de les dones joves ha estat víctima de violència física per part de l'exparella o de la

parella actual, en comparació amb l'1,1% de les dones de 30 a 49 anys, i el 0,9% sobre el total de la mostra. Quant a la violència econòmica en l'àmbit de parella o exparella, el grup d'edat més victimitzat és el de 30 a 49 anys amb un 5,4% i li segueix el de 50 a 64 anys amb un 3%, mentre que el de les dones joves és el menys victimitzat en aquest cas amb un 1%. Per contra, per certa diferència percentual, són les dones joves les més afectades per la violència sexual per part de l'exparella o parella l'any 2016: 1,4% per al cas de les joves, 1% en les de 30 a 49 anys, i 0,5% entre les de 50 a 64 anys, fins i tot quan —com s'ha vist anteriorment— el grau de victimització de les joves per violència sexual sol predominar en l'àmbit de la no parella.

TAULA 1.7. Formes de violència patides en l'últim any en l'àmbit de l'exparella o de la parella actual segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Forma de violència	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Violència física	2,1	1,1	0,5	0,3	0,9
Violència psicològica	14,0	7,3	5,3	3,4	6,8
Violència econòmica	1,0	5,4	3,0	1,7	3,3
Violència sexual	1,4	1,0	0,5	0,3	0,8

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.5.3. Fets de violència en l'últim any en l'àmbit de l'exparella per edats

En concret, si s'observa el tipus de violència exercit per l'exparella l'any 2016, el 6,3% de les dones joves amb exparella han estat controlades sobre amb qui estaven i què feien en tot moment per part de la seva exparella i un el 5,9% han estat ridiculitzades davant d'altres persones, insultades o fetes sentir inferiors i valorar-se poc a si mateixes per part de les seves exparelles. Un 5,7% del total de les dones joves amb exparella va patir sospites contínues en relació amb ser infidel i se li va impedir parlar amb altres homes. Un 4% va patir que la seva exparella intentés que no es relacionés amb amigats o família. Un 3,3% va patir assetjament per mitjà del mòbil o les xarxes socials, el 2% van ser amenaçades per la seva exparella fins al punt d'espantar-les, l'1,6% van rebre cops, bufetades o van ser agafades violentament, els van llençar un objecte o van ser agredides físicament d'alguna manera. L'1,2% de les dones joves van patir que la seva exparella intentés forçar-les a tenir relacions sexuals quan elles no volien. Com pot observar-se a la taula 1.8, tots aquests percentatges per als diferents tipus de VM són significativament més alts en el grup de les dones joves que entre les dones de 30 a 49 anys i que la prevalença en el total de la mostra, duplicant o triplicant la probabilitat d'ocurrència en el grup de les dones joves.

TAULA 1.8. Fets de VM en l'àmbit de l'exparella en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	5,9	2,6	0,9	0,7	2,5
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	3,3	1,4	0,6	0,2	1,4
Intentar que no es relacionés amb amistats o família	4,0	1,5	0,7	0,3	1,6
Controlar on, amb qui estava i què feia en tot moment	6,3	2,1	1,5	0,5	2,4
Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5
Imposar com s'havia de vestir, pentinar, comportar en públic...	3,5	1,2	0,6	0,1	1,3
Sospitar contínuament que li era infidel. Impedir-li parlar amb altres homes	5,7	1,4	1,2	0,3	1,9
Amenaçar-la fins al punt d'espantar-la	2,0	1,1	0,4	0,5	1,0
Pegar-li, donar-li una bufetada, agafar-la violentament, llançar-li un objecte, o agredir-la físicament d'alguna manera	1,6	0,9	0,5	0,3	0,8
Obligar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	0,5	0,6	0,4	0,3	0,5
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	1,2	0,4	0,1	0,3	0,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.5.4. Fets de violència en l'últim any en l'àmbit de la parella per edats

Aquest apartat se centra en la prevalença de la VM en l'últim any a Catalunya en l'àmbit de la parella actual sobre la mostra de dones que tenen parella.

Com es pot veure en la taula 1.9, l'any 2016, el 3,9% de les dones joves amb parella havien estat controlades per part de la seva parella, comparat amb el 2,2% del total de la mostra. Un 2,6% del total de les dones joves amb parella va patir sospites contínues sobre ser infidel i se li va impedir parlar amb altres homes, comparat amb l'1,2% del total de la mostra. Aquests percentatges de victimització per tipus de violència patida, encara que són menors que en l'anàlisi per exparella, segueixen sent superiors en el grup de les dones joves. Un percentatge menor de dones joves (2,1%) van ser ridiculitzades davant d'altres persones, insultades o fetes sentir inferiors i valorar-se poc a si mateixes per part de la seva parella en comparació a la resta dels grups d'edat: un 3,2% entre les dones de 30 a 49 anys, un 3,9% per les de 50 a 64 anys, i un 3,4% en les dones de 65 i més anys d'edat han patit aquest tipus de violència per part de la seva parella actual l'any 2016.

De l'anàlisi de les dades dels tipus de violència patida durant l'any 2016 s'observa que el tipus de VM exercida per l'actual parella és comparativament diferent segons l'edat: mentre que les dones joves pateixen un tipus de violència vinculada al control, la sospita d'infidelitat i l'agressió física, entre les dones més grans la violència patida és la de ser ridiculitzades davant d'altres, insultades o fetes sentir-se inferiors i valorar-se poc a si mateixes, o també sobre el control dels diners (2% entre les dones de 65 anys i més en comparació a un 0,6% entre les joves).

TAULA 1.9. Fets de VM en l'àmbit de la parella actual en l'últim any segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	2,1	3,2	3,9	3,4	3,3
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	0,9	0,5	0,1	0,1	0,4
Intentar que no es relacionés amb amigats o família	1,5	1,0	1,2	0,4	1,0
Controlar on, amb qui estava i què feia en tot moment	3,9	2,3	1,7	1,5	2,2
Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar	0,6	1,1	1,5	2,0	1,3
Imposar com s'havia de vestir, pentinar, comportar en públic...	1,6	0,9	0,7	0,8	1,0
Sospitar continuament que li era infidel. Impedir-li parlar amb altres homes	2,6	1,3	1,1	0,3	1,2
Amençar-la fins al punt d'espantar-la	0,3	0,7	0,7	0,4	0,6
Pegar-li, donar-li una bufetada, agafar-la violentament, llançar-li un objecte, o agredir-la físicament d'alguna manera	1,4	0,6	0,3	0,3	0,6
Obligar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	0,0	0,5	0,4	0,2	0,3
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	0,3	0,3	0,4	0,2	0,3
Amençar-la de treure-li o fer mal als fills/filles	0,2	0,4	0,0	0,1	0,2
Amençar-la de no pagar el que li correspon	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Seguint en l'àmbit de la parella i l'exparella, a continuació es mostra com es vincula amb les variables independents per grup d'edat.

1.5.5. Victimització en l'últim any en l'àmbit de la parella i exparella per edats, i altres variables independents

Si es consideren l'àmbit de parella o exparella conjuntament, s'observa un 9,1% de victimització sobre el total de la mostra de dones i un 14,8% de victimització de les dones joves. Quant als àmbits de la parella i l'exparella segons les variables independents, a la taula 1.10 es veu que hi ha un major percentatge de victimització en les dones joves que en la resta de grups d'edat. Si la dona jove estudia, aquest percentatge de victimització és major (17,3%), com també ho és si no treballa (19,3%) i si no és econòmicament independent (16%). S'observa també un percentatge de victimització més elevat (16,9%) entre les dones de 30 a 49 anys que tenen diversitat funcional.

A diferència de l'àmbit de la no parella, el percentatge de dones victimitzades és una mica més alt entre les dones joves que tenen fills (15,2%), encara que són poques les dones joves de la mostra que es troben en aquesta situació. També a diferència del que ocorria en l'àmbit de la no parella, en l'àmbit de la parella i exparella la victimització no és més alta entre les residents a Barcelona i, en particular, en el grup de les més joves es troba la victimització més alta entre les residents a la resta de Catalunya (16,4%).

TAULA 1.10. Dones que han patit VM en l'àmbit de la parella i exparella en l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

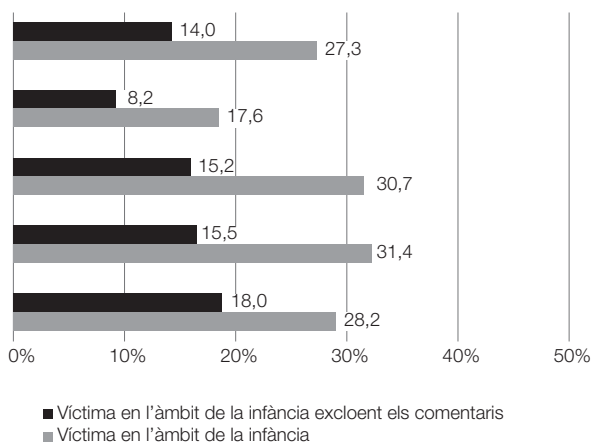
Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	13,8	9,7	6,6	4,6	8,8
	Resta d'Espanya	18,1	9,1	6,3	4,8	6,2
	A l'estranger	20,1	18,6	11,3	7,9	17,0
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	13,9	14,1	6,9	4,4	7,0
	Educació secundària obligatòria	20,7	14,1	7,1	4,2	11,9
	Batxillerat superior	14,1	12,6	5,6	5,2	10,1
	Estudis universitaris	11,6	9,0	8,0	6,8	9,1
Situació estudis	No estudia	12,2	11,1	6,9	4,8	8,4
	Estudia	17,3	12,0	0,0	0,0	16,6
Situació professional	No treballa	19,7	10,1	3,2	6,6	7,5
	Treballa	12,0	10,2	7,8	6,3	10,1
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	14,8	10,8	6,4	4,1	9,0
	Amb diversitat funcional	12,9	16,9	10,0	7,4	10,3
Econòmicament independent	No	16,0	12,5	8,0	7,2	10,9
	Sí	12,6	10,4	6,0	2,6	7,7
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	14,8	7,1	2,9	3,6	10,3
	Sí	15,2	12,5	7,3	4,8	8,7
Lloc de residència	Resta de Catalunya	14,4	11,4	7,0	4,9	9,2
	Barcelona	16,4	10,2	6,6	4,4	8,6
Total		14,8	11,2	6,9	4,8	9,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.6. Victimització en l'àmbit de la infància

En aquest apartat s'exposa la victimització patida per la persona entrevistada durant la infància, és a dir, abans dels 15 anys. Per aquest cas no es fan servir les dades del darrer any, per una qüestió òbvia sobre quan es van produir aquests fets.

GRÀFIC 1.8. Dones que han patit VM en l'àmbit de la infància segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com es pot veure en aquest gràfic, les dones joves són les que més victimització presenten en la infància excloent-ne els comentaris (18%). En canvi, amb els comentaris inclosos, les que presenten més victimització són les del grup d'edat de 30 a 49 anys (31,4%).

1.6.1. Victimització en l'àmbit de la infància per edats i altres variables independents

A la taula 1.11 s'observa que el percentatge de victimització en la infància en general és més elevat per dones que han nascut a l'estranger (31,8%), amb estudis universitaris (33,1%), que estudien (27,3%) (enfrent de les que no, 25,8%), que treballen (29,9%) (enfrent de les que no, 21,5%), amb diversitat funcional (28,6%) i econòmicament independents (27,2%).

En l'anàlisi per grups d'edat, el percentatge de victimització és lleugerament més elevat entre les dones joves amb educació primària o menys (29,4%, sense comentaris 19%). Per les de 30 a 49 anys, hi ha una diferència important per les que estudien (51,8%, sense comentaris 30,1%).

TAULA 1.11. Dones que han patit VM en l'àmbit de la infància segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	25,8	30,3	31,6	20,3	27,7
	Resta d'Espanya	24,2	26,8	24,1	10,3	17,4
	A l'estranger	31,9	31,2	37,5	21,3	31,8
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	29,4	24,3	21,5	11,4	16,9
	Educació secundària obligatòria	24,9	27,3	33,6	18,6	25,4
	Batxillerat superior	28,6	27,1	30,1	20,7	27,2
	Estudis universitaris	25,7	33,9	39,1	30,4	33,1
Situació estudis	No estudia	27,8	29,7	29,8	15,9	25,8
	Estudia	25,6	51,8	31,3	0,0	27,3
Situació professional	No treballa	24,6	30,7	28,2	15,6	21,5
	Treballa	28,3	30,0	31,0	26,0	29,9
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	26,2	29,7	29,4	14,8	25,7
	Amb diversitat funcional	35,4	37,6	32,5	20,8	28,6
Econòmicament independent	No	27,3	29,9	25,9	14,4	24,6
	Sí	24,7	30,3	32,9	17,2	27,2
Té una relació de parella amb un home	No	25,5	36,7	35,5	16,0	26,8
	Sí	27,3	28,7	28,3	15,9	25,7
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	20,6	22,3	23,9	14,2	19,7
	Sí	29,3	32,5	35,7	18,1	30,0
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	26,9	32,3	35,1	17,0	28,6
	Sí	23,2	29,4	29,2	15,8	24,9
Lloc de residència	Resta de Catalunya	25,0	28,2	28,1	13,6	24,3
	Barcelona	31,6	36,9	35,8	22,3	31,8
Total		28,2	31,4	30,7	17,6	28,2

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

També es troba un percentatge major de victimització en la infància entre les dones joves i les de 30 a 49 anys amb diversitat funcional (35,4% i 37,6% respectivament, sense comentaris 30,9% i 23,6%).

En relació amb la situació de parella, hi ha un percentatge major de victimització en la infància en les dones de 30 a 49 anys i de 50 a 64 anys que no tenen una relació de parella amb un home (36,7% i 35,5% respectivament, sense comentaris 19,9% i 21,4%),

i per als mateixos grups d'edat entre les que resideixen a Barcelona (36,9% i 35,8%), encara que excloent-ne els comentaris aquests percentatges ronden el 18% i inclouen les joves. Per veure la taula amb els resultats complets excloent-ne els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A2).

1.6.2. Fets de violència patida en la infància

En analitzar els fets de violència patida durant la infància segons el grup d'edat, s'observen diferències en les dones de 30 a 49 anys i les de 50 a 64 anys en comparació a les dones joves i les de 65 anys i més.

Del total de la mostra en l'àmbit de la infància, com pot veure's a l'annex 1 (taula A3), s'observa un 22,1% d'assetjament i comentaris, sent el tipus de violència patida amb percentatge més alt, seguida de la violència sexual (7,7%), i la violència física violenta (3,3%) i violacions o intents de violació (3,2%).

Pel que fa a les violacions o intents de violació durant la infància, el percentatge de victimització és del 3,2% sobre el total, un 4,4% en les dones de 50 a 64 anys, un 4% en les de 30 a 49 anys, i un 2,3% en les dones joves. Finalment, el percentatge de violència física és del 3,3% sobre el total, i el més alt es troba entre les dones joves 4,8%, 4% en les dones de 30 a 49 anys, 2,8% en les dones de 50 a 64 anys i 1,9% en les dones de 65 anys i més. D'aquests resultats podem observar que el tipus de violència patida durant la infància és diferent segons les generacions de dones.

Si es consideren les variables independents per analitzar els tipus de violència en l'àmbit de la infància, s'observen alguns valors limitadament més alts entre les dones nascudes en altres països (26,2%, 10,6%, 6,4% i 6,2%); entre les dones amb estudis universitaris (assetjament i comentaris 28,5% i violència sexual 9%) i les que treballen (assetjament i comentaris 25,7% i violència sexual 9%) i les que són econòmicament independents (violència sexual 8,7%), les que havien tingut una relació amb un home i les que resideixen a Barcelona (en tots dos casos, violència sexual del 9,3%).

Pel que fa als tipus concrets de violències, com es pot veure a la taula 1.12, en les dones joves hi ha un percentatge major en els missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper (8,6% en comparació al 2,4% del total), publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual (3% en comparació al 0,6 del total), i en les agressions físiques violentes (4,8% en comparació al 3,3% del total). En canvi, en les dones de 30 a 49 anys i les de 50 a 64 anys, predominen els comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme (25,6% i 24,6% respectivament), els tocaments sexuals (9,2% i 10,8%), i l'intent de forçar la dona d'alguna manera a tenir una relació sexual no volguda (3,6% i 3,9%).

El percentatge d'assetjament i comentaris, sent el tipus de violència patida amb percentatge més alt, varia amb un augment en el grup de les joves (23,4%). El grup d'edat més afectat en la infància per aquest tipus de violència és el de les dones de 30 a 49 anys

(26,2%) i en el de les dones de més de 65 anys el percentatge és menor (12,2%). Quant a la violència sexual en la infància, és d'un 7,8% per al total de la mostra, un 11% en les dones de 50 a 64 anys, un 9,3% en les dones de 30 a 49 anys, i un 4,3% en les dones joves, expressant una petita reducció en el percentatge entre aquests grups.

TAULA 1.12. Fets de VM patits en l'àmbit de la infància segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat				Total
	De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	De 65 anys i més	
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme	17,8	25,6	24,6	12,2	20,8
Missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper	8,6	2,0	0,8	0,4	2,4
Publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual	3,0	0,2	0,1	0,0	0,6
Obligar a veure pornografia o relacions sexuals entre adults	0,5	0,6	0,3	0,1	0,4
Tocaments sexuals, tant els que li fessin com els que l'obliguessin a fer a una altra persona	4,2	9,2	10,8	4,8	7,7
Agressions físiques violentes	4,8	4,0	2,8	1,9	3,3
Obligar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	1,0	1,5	1,3	0,2	1,1
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals quan no volia	2,1	3,6	3,9	1,1	2,8

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

1.7. Models de regressió logística

Els models de regressió logística permeten observar els efectes de les variables independents sobre la probabilitat de patir VM. En aquest apartat, es realitzen quatre models de regressió logística per estudiar la probabilitat d'haver patit VM en l'últim any. S'analitza la victimització general (en qualsevol àmbit, llevat del de la infància), la victimització en l'àmbit de la no parella, en l'àmbit de l'exparella i en l'àmbit de la parella.

A partir d'aquests models s'analitzen les característiques de les dones que poden ser factors protectors o de risc davant la victimització. En cada model, s'inclouen els efectes principals de les variables demogràfiques emprades fins ara³ i la victimització en la infància. Aquesta darrera s'inclou com a possible factor de risc, ja que diversos estudis sobre VM han mostrat com el fet d'haver patit uns tipus de VM pot predir el patir-ne d'altres, teories que es vinculen al model de polivictimització (Hamby i Grych, 2013). En concret, la recerca en aquesta línia mostra que hi ha una relació entre la violència patida en la infància i la violència patida en la joventut i l'adulthood, i per això s'estudia la violència en la infància com a predictor d'altres violències.

³ Grup d'edat, lloc de naixement, nivell d'estudis, situació d'estudis, situació professional, diversitat funcional, si són econòmicament independents, situació de parella, tenir fills, lloc de naixement i lloc de residència.

D'aquesta forma poden observar-se els efectes de cada variable independent quan les altres variables es mantenen constants. Els coeficients que es mostren a les taules d'aquest apartat són les raons d'avantatge o *odds-ratio*. Un *odds-ratio* compara la probabilitat d'ocurrència d'un esdeveniment amb la probabilitat que no ocorri d'un grup sota les mateixes condicions d'un altre grup (anomenat grup de referència). A la taula 1.13. es mostren les categories de referència per a cada variable independent.

Com ja s'ha observat en les anàlisis anteriors a aquest capítol, algunes variables estan relacionades amb la victimització: l'edat té un efecte important, però no és l'única variable que té un efecte estadísticament significatiu. A continuació es mostren els models de regressió logística significatius per a la variable dependent *victimització general* ($R^2=0,14$, p -valor <0,01) i en l'àmbit de la no parella ($R^2=0,21$, p -valor <0,01).

TAULA 1.13. Models de regressió logística per a la victimització general en l'últim any en algun dels àmbits i en l'àmbit de la no parella, segons variables independents i victimització en la infància. Dones de 16 anys i més. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Àmbit	
		Tots	No parella
Pseudo R ²		0,14***	0,21***
Grup d'edat (de 30 a 49 anys)	De 16 a 29 anys	2,17***	2,45***
	De 50 a 65 anys	0,49***	0,46***
	Més de 65 anys	0,32***	0,12***
Lloc de naixement (a Catalunya)	A la resta d'Espanya	0,95	0,96
	A l'estranger	1,03	1,05
Nivell d'estudis (educació secundària obligatòria)	Educació primària o menys	0,83	0,68**
	Batxillerat superior	0,92	0,93
	Estudis universitaris	0,95	0,98
Situació estudis (no estudia)	Estudia	1,71***	1,79***
Situació professional (no treballa)	Treballa	1,29***	1,18
Diversitat funcional (sense diversitat funcional)	Amb diversitat funcional	1,47***	1,32
És econòmicament independent (Sí)	No	1,25***	0,93
Situació parella (sense parella, sense exparella)	Sense parella, amb exparella	3,00***	2,30***
	Amb parella, sense exparella	1,60***	0,94
	Amb parella i exparella	1,92***	1,32
Té fills/filles propis o de la seva parella (No)	Sí	1,02	0,69***
Lloc de residència (resta de Catalunya)	Barcelona	1,18**	1,37***
Víctima Infància (No)	Sí	2,39***	2,49***
Constant		0,06***	0,08***

*, **, ***, P-valors < 0,10; 0,05; i 0,01; respectivament

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com es pot veure a la taula 1.13 l'edat té un efecte important en el fet de patir VM en l'àmbit de la no parella i és molt semblant a la victimització general. La probabilitat de patir violència en l'àmbit de la no parella és 2,45 vegades més gran en les dones joves (entre 16 i 29 anys) que en les dones entre 30 i 49 anys. Per la seva banda, una dona que té entre 30 i 49 anys té 2,04 (1/0,49) vegades més possibilitats de patir VM en qualsevol àmbit que una de 50 a 65 anys. Les dones de 30 a 49 anys tenen 8.33 (1/0,12) vegades més possibilitats de patir VM en l'àmbit de la no parella que una dona més gran de 65 anys.

Quant a la situació de parella, el fet de no tenir parella però haver-ne tingut sembla tenir un efecte en la victimització general de les dones de la mostra: la probabilitat de patir violència en qualsevol àmbit és tres vegades superior si una dona està en aquesta situació de parella en comparació a les dones que no han tingut ni tenen parella. Es veu també com el fet de tenir parella no té un efecte en la victimització en àmbit de la no parella.

El fet d'estudiar té un efecte estadísticament significatiu en els dos models. A més, en el cas de la victimització general, també presenten més probabilitat les que treballen, les dones que són econòmicament dependents i les que tenen diversitat funcional.

També la victimització en la infància té un efecte estadísticament significatiu per a tots els tipus de victimització. La probabilitat de patir violència en l'últim any aproximadament es duplica per a les dones que han estat víctimes en la infància en relació amb les dones que no han patit cap fet de violència en la infància.

A continuació, es presenten els resultats dels models de regressió logística sobre la parella actual ($R^2=0,18$. P-valor < 0,01) i l'exparella ($R^2=0,14$. P-valor < 0,01). En aquests models també s'hi ha inclòs, a més de la victimització en la infància, una variable de la percepció sobre quins fets són VM (vegeu-ne l'anàlisi al capítol 4). En concret, s'ha tingut en compte el fet que s'hagi respost que algun dels ítems de VM no ho era.

TAULA 1.14. Models de regressió logística per a la victimització en l'últim any en l'àmbit de l'exparella i parella actual, segons variables independents, percepció i victimització en la infància. Dones de 16 anys i més. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Àmbit	
		Exparella	Parella actual
Pseudo R ²		0,14***	0,18***
Grup d'edat (de 30 a 49 anys)	De 16 a 29 anys	1,50***	1,29***
	De 50 a 65 anys	2,36***	2,02***
	Més de 65 anys	2,77***	4,03***
Lloc de naixement (a Catalunya)	A la resta d'Espanya	1,06	0,99
	A l'estranger	1,08	1,70***
Nivell d'estudis (educació secundària obligatòria)	Educació primària o menys	0,99	1,07
	Batxillerat superior	0,72	0,84
	Estudis universitaris	0,60	0,62
Situació estudis (no estudia)	Estudia	1,78***	2,44***
Situació professional (no treballa)	Treballa	0,85	0,79***
Diversitat funcional (sense diversitat funcional)	Amb diversitat funcional	0,91	1,64***
Econòmicament independent (sí)	Sí	1,68***	1,66***
Té una relació de parella amb un home (no)	No	4,40***	
Havia tingut parella anteriorment amb un home (no)	Sí		2,30***
Té fills/filles propis o de la seva parella (sí)	Sí	1,22**	0,69***
Lloc de residència (resta de Catalunya)	Barcelona	0,79**	1,37***
Víctima Infància (no)	Sí	0,84***	2,49***
Alguna de les frases de percepció no és violència masclista (no)	Sí	1,26***	0,80
Constant		0,13***	0,08***

*, **, ***, P-valors < 0,10; 0,05; i 0,01; respectivament

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com es pot veure a la taula 1.14, l'edat també és un factor rellevant en relació amb la victimització, però en aquest cas les dones que més la pateixen són les de més edat. També són significatives les diferències en les dones que han nascut a l'estranger per a la victimització en l'àmbit de la parella. Les dones que tenen diversitat funcional, les que no treballen i les que no són econòmicament independents també presenten diferències significatives per a la victimització en l'àmbit de la parella.

Per a la victimització en l'àmbit de l'exparella, el fet de tenir parella actualment hi té un efecte rellevant. En concret, hi ha 4,4 dones que tenen parella actualment i pateixen violència en l'àmbit de l'exparella, per cada una que no té parella i pateix violència en l'àmbit de l'exparella. També les dones que tenen una parella anterior tenen 2,30 més probabilitats de patir violència que una que no té exparella. Aquestes xifres fan referència als *odds-ratio* o raons d'avantatge que, com s'ha explicat anteriorment, comparen la probabilitat d'ocurrència d'un esdeveniment amb la probabilitat que no ocorri d'un grup sota les mateixes condicions d'un altre grup.

En conclusió, en l'anàlisi de l'últim any les diferències per edats són les més significatives per explicar la victimització en tots els àmbits analitzats. De les dades analitzades en aquest capítol s'observa un major impacte de la VM en la població jove (de 16 a 29 anys) en l'últim any en l'àmbit de la no parella (que pot ser a l'espai públic, d'oci o en l'àmbit familiar).

1.8. Conclusions

En la comparativa intergeneracional entre dones, l'anàlisi s'ha fet en el darrer any, ja que comparar diferents grups d'edat al llarg de la vida implicava no considerar l'acumulació de victimització al llarg dels anys.

Les dades descriptives de la mostra indiquen que:

- Hi ha diferències generacionals molt importants en una gran varietat de variables independents com el fet de si estudien, si treballen, si són econòmicament independents o si tenen fills. Per exemple, en les dones joves el percentatge majoritari és el de les no independents econòmicament, a diferència de la resta dels grups d'edat. Com a dada rellevant, segurament el fet de ser econòmicament independent en aquest grup d'edat és en relació amb la família, mentre que per a les dones adultes és en relació amb la parella. Aquesta dada és important per analitzar la VM i l'associació amb l'autonomia econòmica respecte de la parella, fet que pot no considerar-se correctament des de visions adultocèntriques que no tinguin en compte la situació específica de la joventut.
- L'edat és un factor clau en relació amb la situació de parella, ja que hi ha diferències molt importants quant a si s'ha tingut o es té una parella home en els diferents grups d'edat. Entre les joves es troba el percentatge més alt de dones que no tenen parella home, un 43,6%, a diferència del 17,4% de dones de la franja d'edat següent (de 30 a 49 anys).

En relació amb l'anàlisi de la victimització:

- L'edat és un factor clau per comprendre la VM, ja que tant el nivell de violència (amb o sense comentaris) com els tipus de violència patits en diferents àmbits varien segons l'edat.
- Les dones joves són el grup d'edat més victimitzat de la mostra. Incloent totes les formes de violència, un 39,4% de les dones joves han patit VM en el darrer any en comparació al 20,2% de les dones d'entre 30 a 49 o el 17,6% de dones del total de la mostra.
- En relació amb les variables independents, el fet d'haver tingut parella home anteriorment duplica el percentatge de victimització. El fet de no tenir parella però haver tingut exparella també té un efecte en la victimització general de les dones de la mostra: la probabilitat de patir violència en qualsevol àmbit és tres vegades més gran si una dona està en aquesta situació.
- Per àmbits, les joves són les més victimitzades en l'àmbit de la no parella amb un 33,7% en comparació amb el 11,2% total. En aquest àmbit, la violència sexual és la que més les afecta.

- En l'anàlisi del tipus de violència, entre les dones joves hi ha un percentatge més alt en els missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper, el publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual i agressions físiques violentes (bufetades, cops de peu, cops amb objectes). Mentre que en les dones de 30 a 49 anys i les de 50 a 64 anys, predominen els comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme, els tocaments sexuals i l'intent de forçar la dona d'alguna manera a tenir una relació sexual no volguda.
- En l'àmbit de la parella i exparella, les joves també són les més victimitzades en un 14,8% en comparació amb el 9,1% del total de la mostra. La violència psicològica és la que té més prevalença en aquest àmbit. Les joves han patit més formes de violència, com el control de les activitats, el vestir o el parlar amb altres homes. I per les joves és més baix el fet de ridiculitzar-les que per altres grups d'edat.
- En relació amb la infància, el percentatge és més elevat en les joves per la violència que no inclou comentaris, però no és el més elevat quan sí que els inclou. El tipus de violència patit també varia segons l'edat. Destaquen els missatges no volguts de contingut sexual, el fet de publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual i les agressions físiques violentes, més elevats per a les joves. Altres com comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme, els tocaments sexuals i el fet de forçar a tenir relacions sexuals són més elevats en altres grups d'edat que en les joves.

En relació amb l'anàlisi feta en base a les regressions, es mostra que:

- En l'anàlisi de l'últim any les diferències per edats són les més significatives per explicar la victimització en tots els àmbits analitzats.
- En relació amb l'àmbit de la no parella, la probabilitat de patir violència és 2,45 vegades més gran en les dones joves (entre 16 i 29 anys) que en les d'entre 30 i 49 anys. El fet de no tenir parella però haver-ne tingut sembla tenir un efecte en la victimització general de les dones de la mostra. El fet d'estudiar té també un efecte estadísticament significatiu en els dos models. A més, en el cas de la victimització general, també presenten major probabilitat les que treballen, les dones que són econòmicament depenents i les que tenen diversitat funcional. També la victimització en la infància té un efecte estadísticament significatiu per a tots els tipus de victimització.
- En relació amb l'àmbit de la parella, les dones que més pateixen són les de major edat. També són significatives les diferències per a dones que han nascut a l'estranger i les que tenen diversitat funcional, les que no treballen i les que no són econòmicament independents.
- Per a la victimització en l'àmbit de l'exparella, el fet de tenir parella actualment hi té un efecte rellevant.

2. ANÀLISI DE LES DIFERÈNCIES I DESIGUALTATS INTRAGENERACIONALS EN RELACIÓ AMB LA VIOLÈNCIA MASCLISTA ENTRE EL COL·LECTIU DE LES DONES JOVES

2.1. Introducció

Aquest capítol se centra en les diferències existents entre les dones joves amb la finalitat d'analitzar la manera com es manifesta la VM per aquest grup d'edat. Donades les diferències entre les diverses etapes de la joventut, s'ha dividit la mostra en tres subgrups d'edat: de 16 a 19 anys, de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys.

Així doncs, en aquest capítol s'analitza la victimització (haver patit algun fet de VM) per àmbits d'ocurrència en cada subgrup d'edat creat entre les dones joves de la mostra. Es té en compte tant la victimització en el darrer any com la victimització des dels 15 anys i en la infància (abans dels 15 anys), ja que la diferència acumulada no és tan gran com amb la resta de grups d'edat. També s'analitza la manera com les variables independents impacten de forma diferent per als esmentats subgrups d'edat i per àmbits d'ocurrència, tal com s'ha fet per a l'anàlisi intergeneracional del capítol anterior. En aquest cas, a més dels quatre àmbits generals (no parella, parella, exparella i infància), també s'analitza específicament la violència sexual en l'àmbit de la no parella, per ser un tipus de violència que afecta especialment a les joves. Amb aquest capítol, doncs, es visualitza el tipus de victimització per a cada subgrup de joves segons l'àmbit d'ocurrència i el tipus de violència patida.

2.2. Descripció dels subgrups d'edat en la mostra de joves

En aquest primer apartat es descriuen els tres subgrups d'edat dins de les joves de la mostra segons les variables independents amb la finalitat de mostrar les diferències intrageneracionals.

Com es pot veure en la taula 2.1, la majoria de les dones joves va néixer a Catalunya, tot i que a mesura que augmenta l'edat es troben més dones nascudes fora de Catalunya. Si s'observa el grup de les més joves (16 a 19 anys) es veu que la majoria té l'educació secundària obligatòria completa (57,8%), un percentatge menor té el batxillerat superior (34,9%) i només un 2,7% nivell universitari, en comparació amb les joves de 25 a 29 anys, en què la majoria (59%) té estudis universitaris. Aquestes dades tenen a veure amb la pròpia edat, ja que moltes de les dels grups de menys edat poden estar encara estudiant.

La gran majoria de les joves de 16 a 19 anys estudia (94,7%) i també les de 20 a 24 anys (63,9%), mentre que només el 16,9% de les dones de 25 a 29 anys estudia. Quant a la situació professional, només l'11,3% de les joves de 16 a 19 anys treballa, en comparació amb el 57,3% entre les de 20 a 24 anys i el 84,2% de les de 25 a 29 anys.

TAULA 2.1. Dones de 16 a 29 anys segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat		
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys
Lloc de naixement	Catalunya	86,4	85,6	77,9
	Resta d'Espanya	0,7	2,3	6,2
	A l'estranger	12,9	12,1	16,0
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	4,7	2,1	4,4
	Educació secundària obligatòria	57,8	19,9	12,7
	Batxillerat superior	34,9	39,9	23,8
	Estudis universitaris	2,7	38,3	59,0
Situació estudis	No estudia	5,3	36,1	83,1
	Estudia	94,7	63,9	16,9
Situació professional	No treballa	88,7	42,9	15,8
	Treballa	11,3	57,3	84,2
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	97,3	97,9	96,0
	Amb diversitat funcional	2,7	2,3	4,0
Econòmicament independent	No	95,3	76,0	40,2
	Sí	4,7	24,0	59,8
Té una relació de parella amb un home	No	64,0	41,1	28,7
	Sí	36,0	58,9	71,2
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	46,4	32,2	20,2
	Sí	53,6	68,0	79,6
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	98,7	96,3	81,5
	Sí	1,3	3,9	18,3
Lloc de residència	Resta de Catalunya	79,6	78,1	75,4
	Barcelona	20,4	21,9	24,6
Total		100	100	100

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

També s'observa que mentre que el 95,3% de les dones de 16 a 19 anys no és independent econòmicament, la majoria de les joves de 25 a 29 anys sí que ho és (59,8%). Quant a la situació de parella, la majoria de les dones de 25 a 29 anys té una relació de parella (71,2%) en comparació amb el 36% de les de 16 a 19 anys.

Es veuen llavors uns perfils clarament diferents entre els grups de les joves de 16 a 19 anys i les de 25 a 29 anys, quant a la seva situació d'estudis, de treball i de parella.

2.3. Victimització general

A continuació, s'analitza de forma comparada les dones joves que han patit victimització al llarg de la vida (no parella, exparella, parella i infància) i les que no. Amb aquest objectiu, en primer lloc es presenta la taula 2.2 que mostra les dones joves que no han estat mai víctimes (no han respost afirmativament a cap pregunta) en comparació amb les que han respost que sí a alguna de les qüestions (victimització general al llarg de la vida: en qualsevol àmbit i en qualsevol moment). La tercera columna de la taula mostra les dades per a totes les joves en general. Cal tenir en compte, doncs, que els percentatges són dins de cada categoria. Aquesta anàlisi és rellevant per poder valorar si les dones no victimitzades tenen un perfil concret.

TAULA 2.2. Dones de 16 a 29 anys víctimes i no víctimes en algun dels àmbits segons variables independents. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Victimització		
		No és víctima	És víctima	Total
Grup d'edat	De 16 a 19 anys	40,2	25,4	29,4
	De 20 a 24 anys	31,4	38,7	36,7
	De 25 a 29 anys	28,4	35,9	33,9
	Total	100	100	100
Lloc de naixement	Catalunya	82,5	83,5	83,2
	Resta d'Espanya	3,7	3,0	3,2
	A l'estranger	13,8	13,5	13,6
	Total	100	100	100
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	5,2	3,1	3,7
	Educació secundària obligatòria	34,1	26,6	28,6
	Batxillerat superior	32,7	33,0	32,9
	Estudis universitaris	28,1	37,3	34,9
	Total	100	100	100
Situació estudis	No estudia	38,3	44,8	43,0
	Estudia	61,7	55,2	57,0
	Total	100	100	100
Situació professional	No treballa	55,9	43,8	47,1
	Treballa	44,1	56,2	52,9
	Total	100	100	100
Econòmicament independent	No	73,8	68,0	69,5
	Sí	26,2	32,0	30,5
	Total	100	100	100

Variable	Categoria	Victimització		
		No és víctima	És víctima	Total
Situació parella	Sense parella ni exparella	30,5	10,1	15,6
	Sense parella, amb exparella	19,9	31,1	28,1
	Amb parella, sense exparella	22,1	14,8	16,7
	Amb parella i exparella	27,5	44,0	39,6
	Total	100	100	100
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	91,6	92,2	92,0
	Sí	8,4	7,8	8,0
	Total	100	100	100
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	97,5	96,9	97,0
	Amb diversitat funcional	2,5	3,1	3,0
	Total	100	100	100
Lloc de residència	Resta de Catalunya	85,2	74,8	77,6
	Barcelona	14,8	25,2	22,4
	Total	100	100	100

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En primer lloc, destaca la diferència per grup d'edat, ja que es pot veure com el percentatge més alt de les joves que no han estat víctimes de violència és el de 16 a 19 anys (40,2%). Això pot ser causat per la seva edat i per una exposició inferior a determinats tipus de violència, com per exemple el fet de no tenir parella en major mesura (64%, com es pot veure en la taula 2.2, anterior). Per als dos grups d'edat següents (20 a 24 anys i 25 a 29 anys), el percentatge de joves víctimes de VM és més alt (38,7% i 35,9% respectivament) que el de les no víctimes (31,4% i 28,4%) i relativament més alt que el percentatge total (36,7% i 33,9%).

Quant al lloc de residència, en comparar les joves no víctimes i les víctimes no s'observen diferències pel que fa al lloc de naixement. En considerar les diferències en els percentatges de nivell d'estudis acabats entre les joves no víctimes i les víctimes, es veu que el percentatge de nivells d'estudis més baixos és relativament més alt entre les no víctimes que entre les víctimes i el total: 5,2% i 3,1%. Mentre que entre les víctimes els estudis acabats universitaris són superiors comparat amb les no víctimes i el total: 33% i 33,7%. Una interpretació possible podria ser que amb nivells d'estudis més alts hi ha majors eines per a la identificació de la violència. Però quan s'observa la situació d'estudis, tenint en compte que la majoria de joves estudia, es veu un percentatge més alt de joves que no estudien i han estat víctimes (44,8%) i també entre les que no són víctimes i estudien (61,7%). D'altra banda, la majoria de les que no han estat víctimes no treballen (55,9%) i les que han estat víctimes treballen (56,2%). Per contextualitzar aquestes diferències cal considerar que el percentatge de les joves que treballa és baix i que el lloc de treball és un espai més d'exposició a la VM. Encara que el percentatge de joves amb fills és molt baix, les que tenen fills estan relativament més presents entre les no víctimes (8,4%, comparat amb el 7,8% entre les víctimes), i les que tenen diversitat funcional estan més presents entre les víctimes (3,1%, comparat amb el 2,5% entre les no víctimes). Finalment, el percentatge de víctimes

residents a Barcelona és superior (25,2%), indicant més probabilitat de ser víctima sent resident a Barcelona que a la resta de Catalunya.

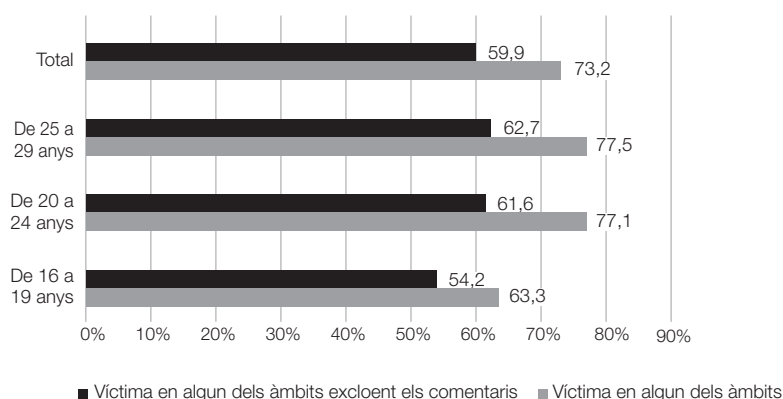
Una qüestió clau, com s'anirà veient al llarg de l'estudi, és la situació de parella. Com mostra la taula 2.2, dins les no víctimes, el percentatge més elevat és per a les que no tenen ni han tingut parella home (30,5%), mentre que, de les víctimes, el percentatge més elevat és per a les que tenen o han tingut parella home (44%). És destacable, però, que dins de les no víctimes la situació de parella no és tan rellevant com ho és per a les víctimes. Com es pot veure, dins de les no víctimes, els percentatges oscil·len entre un 19,9% (sense parella, amb exparella) i un 30,5% (sense parella ni exparella) i en canvi per a les víctimes oscil·la entre un 10,1% (sense parella ni exparella) i un 44% (amb parella i exparella). Per tant, aquestes primeres dades indiquen que hi ha una diferència important entre el grup que ha identificat alguna forma de violència viscuda i el que no, afectant de manera diferent les variables independents i en concret la de la situació de parella.

2.3.1. Victimització general en joves al llarg de la vida per edats

Aquesta secció se centra en les agressions sofertes al llarg de la vida de les persones entrevistades. És a dir, fa referència a qualsevol fet ocorregut en qualsevol dels àmbits (infància, parella, exparella, no parella) en qualsevol moment de la vida. Aquesta perspectiva permet, doncs, tenir una visió general sobre la situació sense detallar àmbits ni moments vitals.

Així, considerant tots els àmbits d'ocurrència de la VM al llarg de la vida, l'índex de victimització més alt es concentra en els últims dos trams d'edat entre les joves de 20 a 24 anys i de 25 a 29 anys, tant considerant comentaris (77,1% i 77,5%), com sense comentaris (61,6% i 62,7%).

GRÀFIC 2.1. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun dels àmbits al llarg de la vida, amb i sense comentaris, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.3.2. Victimització general en joves al llarg de la vida per edats i altres variables independents

Si es consideren les dones joves en tots els àmbits d'ocurrència de VM al llarg de la vida, hi ha un 73,3% de victimització quan es consideren els comentaris i un 59,9% quan no s'hi consideren. La taula 2.3 mostra els percentatges de victimització per cada subgrup segons diferents variables independents i al llarg de la vida.

S'observen uns percentatges més alts entre les dones de 25 a 29 anys que han aconseguit un nivell d'estudis secundaris i entre les de 16 a 19 anys amb estudis universitaris (que representen pocs casos en la mostra). Tot i això, els percentatges no són molt diferents segons el nivell d'estudis acabats, sobretot pel grup que més probablement ha acabat els seus estudis: 25 a 29 anys. En aquest cas, la dada rellevant seria en relació amb les que només tenen estudis primaris o menys, on el 52,2% ha estat victimitzat, dada que canvia de forma molt important si han fet la secundària obligatòria (83,3%). També hi ha diferències entre els dos últims grups d'edat que es troben estudiant i entre les que treballen: 72,5%, 78,6% i 77,9% en cada grup d'edat (sense comentaris: 66,7%, 64,9%, 62,8%). Entre les dones de 20 a 24 anys s'observen percentatges més alts en les situacions de diversitat funcional (92,3%).

TAULA 2.3. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun dels àmbits al llarg de la vida segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	A Catalunya	63,5	76,7	79,0	73,4
	A la resta d'Espanya	66,7	69,2	68,8	68,8
	A l'estranger	62,1	80,9	73,5	72,7
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	76,2	66,7	52,2	62,5
	Educació secundària obligatòria	59,2	80,4	83,3	68,0
	Batxillerat superior	67,5	75,9	75,8	73,4
	Estudis universitaris	83,3	76,7	79,2	78,5
Situació estudis	No estudia	66,7	74,9	77,3	76,2
	Estudia	63,1	78,3	79,5	71,0
Situació professional	No treballa	62,2	75,1	76,8	68,2
	Treballa	72,5	78,6	77,9	77,7
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	63,5	76,5	77,6	73,1
	Amb diversitat funcional	58,3	92,3	76,2	77,8
Econòmicament independent	No	63,4	75,9	79,4	71,5
	Sí	61,9	81,5	76,2	76,9
Té una relació de parella amb un home	No	58,3	77,1	77,9	69,1
	Sí	72,2	77,3	77,6	76,5

Variable	Categoria	Grup d'edat			
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	45,5	65,2	62,9	56,4
	Sí	78,8	82,7	81,4	81,2
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	63,1	77,3	79,2	73,3
	Sí	83,3	72,7	70,5	72,1
Lloc de residència	Resta de Catalunya	61,2	74,9	74,2	70,6
	Barcelona	71,7	84,6	87,5	82,2
Total		63,3	77,1	77,5	73,2

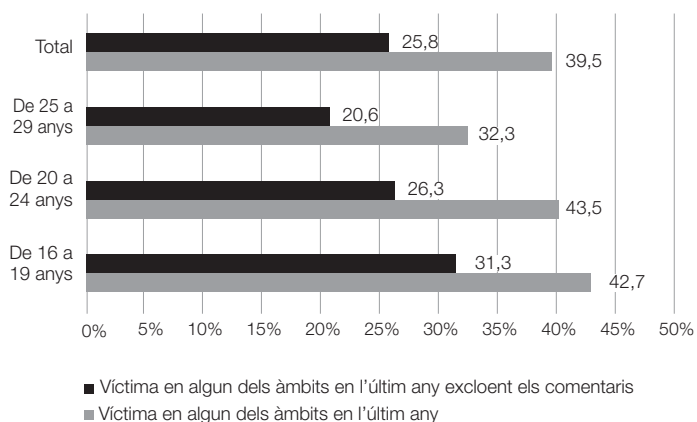
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En els tres subgrups d'edat, el fet d'haver tingut una parella home anteriorment incrementa el percentatge de victimització (78,8%, 82,7% i 81,4%, sense comentaris: 71%, 71,2% i 67,9%). Encara que són poques les dones amb fills de 16 a 19 anys, el percentatge de victimització en aquesta situació és més alt (83,3%). Els percentatges de victimització són relativament més alts entre les residents a Barcelona per als tres grups de joves, sense comentaris per als dos últims sobretot: 70,7% i 73,4%. Per veure dades completes exclouent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A4).

2.3.3. Victimització general en joves en l'últim any per edats

Quan s'observa el període de l'últim any, l'elevada victimització general amb i sense comentaris apareix entre les més joves (42,7%, i sense comentaris 31,3%) i les de 20 a 24 anys (43,5%, i sense comentaris 26,3%).

GRÀFIC 2.2. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun dels àmbits en l'últim any, amb i sense comentaris, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.3.4. Victimització en joves en l'últim any per edats i altres variables independents

Com es pot veure a la taula 2.4, en considerar la victimització en l'últim any segons variables independents, es veu una major victimització en les dones més joves (16 a 19 anys) que van néixer a la resta d'Espanya (66,7%), amb un nivell d'estudis primaris o menys (47,6%, sense comentaris 42,1%) i que no estudien (50% de victimització, sense comentaris 41,7%), que tenen una relació amb un home (45,1%, sense comentaris 34%), que han tingut una relació amb un home anteriorment (52,3%, sense comentaris 39,4%) i amb fills (50%). Per veure dades completes excloent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A5).

TAULA 2.4. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	42,9	44,3	33,1	40,3
	Resta d'Espanya	66,7	38,5	31,3	35,4
	A l'estranger	37,9	39,7	30,1	35,4
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	47,6	33,3	4,3	25,0
	Educació secundària obligatòria	41,2	45,5	28,8	40,4
	Batxillerat superior	44,6	42,0	28,2	39,5
	Estudis universitaris	33,3	45,1	36,8	40,3
Situació estudis	No estudia	50,0	36,9	31,9	34,0
	Estudia	42,3	47,6	34,1	43,6
Situació professional	No treballa	41,6	43,2	28,0	40,8
	Treballa	49,0	43,8	33,1	38,3
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	42,7	43,5	33,3	39,7
	Amb diversitat funcional	41,7	46,2	14,3	31,1
Econòmicament independent	No	42,7	42,9	34,4	41,0
	Sí	42,9	45,9	31,2	36,0
Té una relació de parella amb un home	No	41,3	48,5	39,6	43,3
	Sí	45,1	40,2	29,7	36,5
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	31,6	35,4	21,0	30,7
	Sí	52,3	47,4	35,3	43,6
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	42,6	44,5	33,7	40,6
	Sí	50,0	18,2	26,3	26,2
Lloc de residència	Reste de Catalunya	39,4	41,7	29,1	36,9
	Barcelona	54,3	50,4	42,2	48,4
Total		42,7	43,5	32,3	39,5

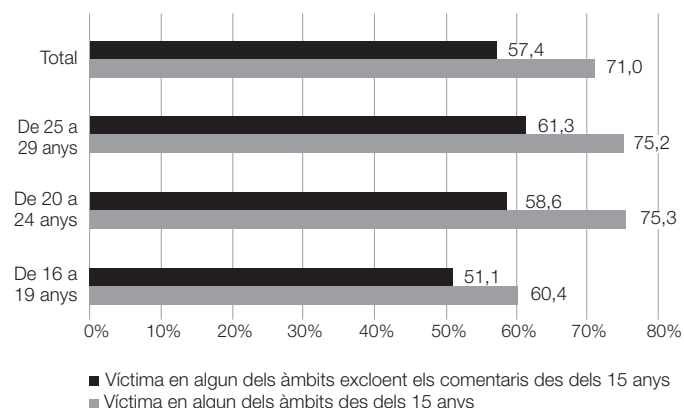
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.3.5. Victimització general en joves des dels 15 anys per edats

Aquesta secció se centra en la victimització patida des dels 15 anys fins a l'actualitat en qualsevol dels àmbits (parella, exparella i no parella). S'exclou així l'àmbit de la infància (abans dels 15 anys), ja que es considera un tipus de violència diferenciat que s'analiza de forma concreta més endavant.

Així, considerant la victimització des dels 15 anys en tots els àmbits, el grup més afectat apareix com el de les dones de 25 a 29 anys (75,2%, i sense comentaris 61,3%), seguides de les del grup de 20 a 24 anys (75,3%, i sense comentaris 58,6%). L'acumulació en el temps, per haver viscut més anys, pot explicar aquesta diferència en relació amb les dades de l'últim any.

GRÀFIC 2.3. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun dels àmbits al llarg de la vida, amb i sense comentaris, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masculina a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.3.6. Victimització general en joves des dels 15 anys per edats i altres variables independents

En incorporar a l'anàlisi les variables independents en la victimització des dels 15 anys, es veu un major percentatge entre les dones de 20 a 24 anys nascudes a l'estranger (79,4%, sense comentaris 66%) amb nivell secundari d'educació (78,6% i 81,8% en les de 25 a 29 anys), que estudien (76,9% i 78,4% en les de 25 a 29 anys, sense comentaris 57,9% i 61,4% per a les de 25 a 29 anys), són independents econòmicament (79,3%) i tenen diversitat funcional (92,3%). Tots els grups d'edat incrementen el seu percentatge de victimització en el cas d'haver tingut una relació de parella amb un home anteriorment (79,3% en el total, percentatge que disminueix a 67,4% si s'exclouen els comentaris) i en residir a Barcelona (67,4%, 82,1%, 85,2% per a cada grup d'edat, amb una reducció de més del 10% si s'exclouen els comentaris). Per veure dades completes exclouent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A6).

TAULA 2.5. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM des dels 15 anys segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	61,7	75,3	77,3	71,8
	Resta d'Espanya	66,7	53,8	65,6	64,6
	A l'estranger	51,7	79,4	69,9	67,9
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	66,7	66,7	43,5	57,1
	Educació secundària obligatòria	55,4	78,6	81,8	65,3
	Batxillerat superior	66,9	73,7	74,2	71,8
	Estudis universitaris	66,7	75,8	76,5	76,2
Situació estudis	No estudia	66,7	72,9	74,8	73,9
	Estudia	60,1	76,9	78,4	68,7
Situació professional	No treballa	58,9	73,0	73,2	65,5
	Treballa	72,5	77,0	75,6	76,0
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	60,5	74,9	75,4	70,8
Dones amb certificat de discapacitat o amb limitacions	Amb diversitat funcional	58,3	92,3	76,2	77,8
Econòmicament independent	No	60,4	74,2	76,1	69,0
	Sí	61,9	79,3	74,6	75,4
Té una relació de parella amb un home	No	54,9	75,3	76,5	66,8
	Sí	70,4	75,5	74,9	74,3
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	42,6	62,4	59,0	53,3
	Sí	75,9	81,4	79,5	79,3
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	60,1	75,6	77,6	71,3
	Sí	83,3	68,2	65,3	67,2
Lloc de residència	Resta de Catalunya	58,7	73,6	71,9	68,5
	Barcelona	67,4	82,1	85,2	79,3
Total		60,4	75,3	75,2	71,0

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

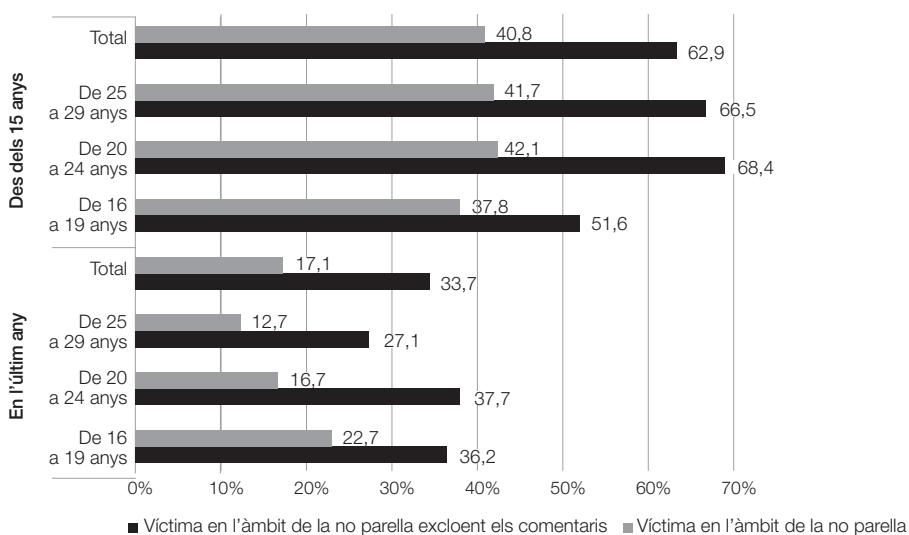
2.4. Victimització en joves en l'àmbit de la no parella

En aquest apartat s'exposa la victimització de les joves en l'àmbit de la no parella segons diferents temporalitats i variables.

2.4.1. Victimització en joves en l'àmbit de la no parella per edats, des dels 15 anys i en l'últim any

Com es pot veure al gràfic 2.4, si es considera la victimització amb o sense comentaris en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys, el grup més afectat es troba entre les dones de 20 a 24 anys (68,4% i sense comentaris 42,1%), seguit pel grup de les de 25 a 29 anys (66,5% i sense comentaris 41,7%). En considerar l'últim any en l'àmbit de la no parella, els percentatges se situen entorn del 33,7% i quan s'exclouen comentaris el percentatge més alt està entre les més joves (22,7%).

GRÀFIC 2.4. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de la no parella, amb i sense comentaris, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.4.2. Fets de violència en joves en l'àmbit de la no parella en l'últim any

A la taula 2.6, si s'observen els fets de violència en l'àmbit de la no parella en l'últim any, el percentatge més alt es troba en els comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme (26,9%), amb un percentatge superior entre les dones de 20 a 24 anys (30,7%). En l'àmbit de la no parella, un 10,1% de joves van patir assetjaments o missatges no volguts de caire sexual a

través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper, amb un percentatge major entre les joves de 16 a 19 anys (14%).

TAULA 2.6. Fets de VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme	27,3	30,7	22,3	26,9
Assejament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	14,0	9,6	7,1	10,1
Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,2	0,4	0,2	0,3
Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	0,2	0,7	0,8	0,6
Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals	1,1	1,1	1,2	1,1
Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	11,8	8,3	5,6	8,4
Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	0,7	0,7	0,0	0,5
Violacions ja siguin orals, anals o vaginals	0,2	0,0	0,0	0,1
Intents de violació	0,4	0,2	0,0	0,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

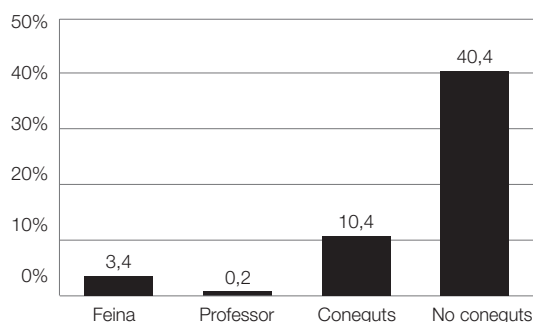
2.4.3. Identificació de l'agressor en l'àmbit de la no parella en l'últim any

En aquest apartat s'analitza qui són els agressors en l'àmbit de la no parella en l'últim any amb l'objectiu d'indagar més sobre aquest àmbit, el de més ocurrència per a les joves. Cal destacar que no hi ha dades disponibles sobre qui era l'agressor en tots els casos, només en els que les dones van donar-ne informació, així que s'ha de tenir en compte que aquestes dades són parcials.

Com s'observa al gràfic 2.5, la majoria dels agressors de dones joves són homes desconeguts (40,4%), seguit d'homes coneguts (10,4%). Analitzant els subgrups d'edat, el percentatge de victimització és més alt entre les dones més joves (16 a 19 anys) tant per part de coneguts (14,1%) com desconeguts (52,1%). El percentatge d'homes coneguts com a agressors en l'àmbit de la no parella és més alt quan les joves no tenen parella ni exparella (22,1%), mentre que la situació de parella no modifica tant la probabilitat que l'agressor sigui una persona desconeguda (vegeu el gràfic A1 de l'annex 1). Aquesta qüestió és rellevant, ja que indica que els agressors, en l'àmbit de la no parella, són persones conegudes per la víctima, tot i que no són parelles ni exparelles.

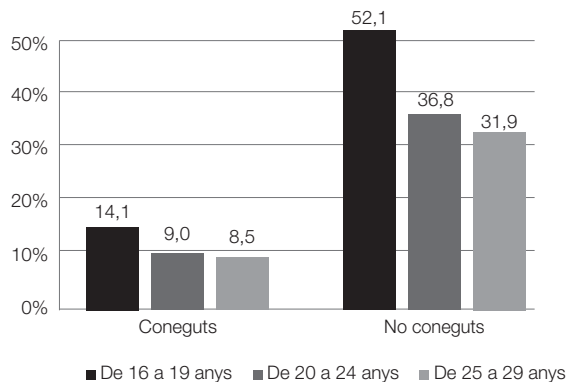
Pel que fa als agressors a la feina, les que més n'identifiquen són les més grans, segurament perquè representen el percentatge més alt de les joves que treballen, fet que incrementa la possibilitat d'ocurrència. De l'anàlisi de dades es desprèn també que no hi ha un major percentatge d'agressors desconeguts a Barcelona en comparació a la resta de Catalunya, però que en canvi sí que hi ha un petit augment d'agressors coneguts a Barcelona i de més agressors en el treball quan les joves resideixen fora de Barcelona.

GRÀFIC 2.5. Identificació dels agressors en l'àmbit de la no parella en l'últim any. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

GRÀFIC 2.6. Tipus d'agressor de les dones de 16 a 29 anys segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.4.4. Fets de violència en joves en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys

En la taula 2.7 es presenten els fets de violència patida per joves en l'àmbit de la no parella segons els diferents grups d'edat i des dels 15 anys.

TAULA 2.7. Fets de VM en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys per grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme	37,3	56,0	55,4	50,3
Assejament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	27,8	26,6	25,0	26,5
Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,7	1,2	2,1	1,3
Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	1,6	1,6	2,1	1,8
Insinuacions o propostes d'aconseguir millors a canvi de favors sexuals	2,7	4,3	4,6	3,9
Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	15,8	21,1	20,2	19,3
Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	1,8	3,0	2,1	2,3
Violacions ja siguin orals, anals o vaginals	0,2	0,7	0,8	0,5
Intents de violació	1,8	2,0	4,6	2,7

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Les dades referents a la violència ocorreguda des dels 15 anys són sempre superiors a les del darrer any per una qüestió d'acumulació de fets. Com es pot veure en la taula 2.7, el percentatge incrementa fins a un 50,3% de mitjana per a les joves en els comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme, amb més predomini en els dos grups de les joves més grans (56% i 55,4%). Els assejaments o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper s'incrementen a un 26,5%, i segueix sent més alt per a les més joves (27,8%). En relació amb les publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual, apareix una mitjana de l'1,3%. Aquest percentatge es duplica en les joves de 25 a 29 anys. Quant als fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació, de mitjana la victimització se situa entorn del 20% amb més percentatge en els dos grups de dones joves més grans. També en les dones joves de 25 a 29 anys, el percentatge d'intents de violació ha estat més alt (4,6%) que el percentatge sobre el total de les joves (2,7%).

Si bé aquestes dades mostren un increment, esperat, de la victimització a mesura que les dones són més grans, destaca que són les més joves les que més identifiquen violència a través del mòbil o les xarxes socials i també el fort increment (4,6%) dels intents de violació per al darrer subgrup d'edat (25 a 29 anys).

2.4.5. Victimització en joves en l'àmbit de la no parella segons l'edat i altres variables independents

Quant a les variables independents en l'àmbit de la no parella en l'últim any, segons la taula 2.8 els percentatges del total varien entre el 24% i el 38%, amb més victimització entre les dones de 16 a 19 anys amb batxillerat superior, que no són econòmicament independents (36,8%), que anteriorment van tenir una relació de parella amb un home (41,9%), no tenen fills (36,5%) i resideixen a Barcelona (47,8%).

També hi ha un percentatge de victimització més alt entre les de 20 a 24 anys nascudes a Catalunya (38,5%), amb educació secundària obligatòria (43,8%, sense comentaris 24,1%), que estudien (42,9%) i no treballen (39%). No obstant això, quan s'exclouen els comentaris, els percentatges de victimització baixen entorn del 15% o el 20% en general i els més alts es troben entre les més joves que no estudien (25%), amb diversitat funcional (33,3%) i que no tenen una relació de parella amb un home (24,3%), però que anteriorment sí que l'havien tingut (25,3%) i que no tenen fills (23%). També entre les més joves que resideixen a Barcelona (28,3%). Per veure dades completes exclouent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A6).

TAULA 2.8. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de la no parella en l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	37,0	38,5	28,6	35,0
	Resta d'Espanya	33,3	23,1	28,1	27,1
	A l'estranger	29,3	35,3	20,5	27,8
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	23,8	33,3	0,0	16,1
	Educació secundària obligatòria	35,0	43,8	18,2	34,5
	Batxillerat superior	40,8	36,2	22,6	34,3
	Estudis universitaris	25,0	36,7	33,2	34,5
Situació estudis	No estudia	29,2	28,6	26,4	27,2
	Estudia	36,6	42,9	30,7	38,6
Situació professional	No treballa	36,1	39,0	24,4	35,9
	Treballa	37,3	36,6	27,6	31,7
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	36,3	37,8	27,9	34,0
	Amb diversitat funcional	33,3	30,8	14,3	24,4
Econòmicament independent	No	36,8	38,9	29,2	36,2
	Sí	19,0	34,1	25,7	28,1
Té una relació de parella amb un home	No	37,5	43,7	34,9	39,2
	Sí	34,0	33,5	24,1	29,5
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	29,7	32,0	19,0	28,1
	Sí	41,9	40,3	29,2	36,3
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	36,5	38,4	30,0	35,3
	Sí	16,7	18,2	14,7	14,8
Lloc de residència	Resta de Catalunya	33,2	35,5	24,5	31,2
	Barcelona	47,8	45,5	35,9	42,6
Total		36,2	37,7	27,1	33,7

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Ampliant ara el període des dels 15 anys en l'àmbit de la no parella (vegeu l'annex 1, taula A7), s'observen algunes diferències entre les dones de 16 a 19 anys i les de 20 a 24 anys. Mentre que en les primeres el percentatge de victimització entre les que no estudia és

major (66,7%, sense comentaris 58,3%), per al segon grup i el tercer se situa entre les que estudien (70%, sense comentaris aquest percentatge disminueix entorn del 41% i el 42%).

Les dones més joves que treballen han patit més VM (66,7%, sense comentaris 54,9%) que les que no treballen (49,6%, sense comentaris 35,6), i també les que no són econòmicament independents (52,2%, sense comentaris 38,3%) en comparació amb les que sí que ho són (38,1%, sense comentaris 33,3%), mentre que aquests percentatges no varien tant per a les dones joves més grans, encara que la situació queda més equiparada quan s'exclouen els comentaris.

El percentatge general de victimització és més alt per a les dones que han tingut una relació de parella anteriorment (67,8%) i les que no tenen fills (63,6%). Per veure dades completes exclouent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A8).

Donat que les joves pateixen més violència sexual en l'àmbit de la no parella, s'ha analitzat específicament com aquest tipus de violència les afecta segons els grups d'edat i altres variables independents.

2.5. Violència sexual

En aquest apartat s'analitza específicament la violència sexual en l'àmbit de la no parella, per ser un tipus de violència que afecta especialment a les joves. Per aquesta anàlisi, s'han seleccionat només els tipus de violència sexual que comporten contacte físic per tal d'analitzar-ne concretament la victimització. Els fets que s'inclouen en l'anàlisi són els següents:

- Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació.
- Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física.
- Violacions, ja siguin orals, anals o vaginals.
- Intents de violació.

Així, no es tenen en compte per aquesta anàlisi les violències sexuals en forma de a) publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual, b) amenaces de represàlies (acomiadament, etc.) si no s'acceptaven propostes sexuals, ni c) insinuacions o propostes d'aconseguir millores (laborals, estudis, etc.) a canvi de favors sexuals. Aquestes formes de violència han estat ja analitzades en l'àmbit de la no parella de forma global i en aquesta secció es pretén fer una anàlisi més detallada només de la violència sexual amb contacte físic. A continuació s'analitza com la violència sexual amb contacte físic afecta les dones joves segons els grups d'edat i altres variables independents.

2.5.1. Violència sexual amb contacte físic en l'àmbit de la no parella en joves segons grup d'edat i altres variables independents

Sense tenir en compte els grups d'edat, el 8,7% de les noies joves ha patit violència sexual amb contacte físic en l'últim any. Segons edat i variables independents, el percentatge de victimització més alt segueix estant entre les dones de 16 a 19 anys nascudes a la resta d'Espanya (33,3%), i en les de 20 a 24 anys nascudes a l'estranger (14,7%). Per a la resta

de les variables s'observa un major percentatge de victimització en les dones joves de 16 a 19 anys que no estudien (20,8%), treballen (15,7%), sense diversitat funcional (12,3%), que tenen una relació amb un home (13%), anteriorment han tingut una parella home (14,9%) i que no tenen fills (12,2%).

TAULA 2.9. Dones de 16 a 29 anys que han patit violència sexual amb contacte físic en l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	12,6	8,1	5,9	8,8
	Resta d'Espanya	33,3	15,4	9,4	12,5
	A l'estranger	5,2	14,7	2,4	7,2
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	9,5	8,3	0,0	5,4
	Educació secundària obligatòria	11,2	14,3	1,5	10,5
	Batxillerat superior	14,0	7,6	4,0	8,9
	Estudis universitaris	0,0	7,9	7,2	7,3
Situació estudis	No estudia	20,8	3,9	4,6	4,9
	Estudia	11,5	12,0	10,2	11,6
Situació professional	No treballa	11,5	10,0	3,7	10,1
	Treballa	15,7	8,4	5,7	7,4
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	12,3	8,9	5,8	8,8
	Amb diversitat funcional	0,0	15,4	0,0	4,4
Econòmicament independent	No	11,9	9,1	6,2	9,8
	Sí	14,3	8,1	4,8	6,4
Té una relació de parella amb un home	No	11,5	10,0	8,1	10,0
	Sí	13,0	8,5	4,6	7,6
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	8,6	8,3	5,7	7,9
	Sí	14,9	9,4	5,6	9,2
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	12,2	9,2	6,4	9,3
	Sí	0,0	4,5	1,1	1,6
Lloc de residència	Resta de Catalunya	10,9	8,7	4,6	8,0
	Barcelona	16,3	10,6	8,6	11,4
Total		12,0	9,1	5,6	8,7

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.5.2. Violència sexual amb contacte físic en joves des dels 15 anys en l'àmbit de la no parella, segons grup d'edat i altres variables independents

En el cas de la violència sexual amb contacte físic des dels 15 anys, el 21,6% de les joves n'han patit des dels 15 anys fins a l'actualitat. Segons edat i variables independents, el percentatge mitjà de victimització per a la majoria de les variables se situa al voltant del 20% i s'incrementa lleugerament entre les residents a Barcelona (28,6%). Mentre que els

percentatges més alts, en canvi, es troben entre les dones de 20 a 24 anys amb educació primària o menys (41,7%), amb diversitat funcional (61,5%) i que no tenen una relació amb un home (26%).

TAULA 2.10. Dones de 16 a 29 anys que han patit violència sexual amb contacte físic des dels 15 anys en l'àmbit de la no parella segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Lloc de naixement	Catalunya	17,7	22,5	23,2	21,3
	Resta d'Espanya	33,3	15,4	31,3	27,1
	A l'estranger	13,8	32,4	21,7	22,5
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	9,5	41,7	17,4	21,4
	Educació secundària obligatòria	15,0	28,6	24,2	20,1
	Batxillerat o superior	22,3	19,6	24,2	21,6
	Estudis universitaris	16,7	22,8	23,1	23,0
Situació estudis	No estudia	20,8	22,2	23,1	22,8
	Estudia	17,1	24,0	23,9	20,6
Situació professional	No treballa	16,8	22,8	22,0	19,4
	Treballa	21,6	23,9	23,5	23,6
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	17,8	22,4	23,2	21,4
	Amb diversitat funcional	0,0	61,5	23,8	28,9
Econòmicament independent	No	17,2	23,4	26,3	21,4
	Sí	23,8	23,0	21,2	21,8
Té una relació de parella amb un home	No	14,9	26,0	25,5	21,1
	Sí	21,6	21,8	22,4	22,0
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	12,0	16,0	15,2	14,1
	Sí	22,0	26,7	25,4	25,1
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	17,6	23,3	24,3	21,8
	Sí	0,0	22,7	18,9	19,7
Lloc de residència	Resta de Catalunya	15,9	21,6	20,7	19,6
	Barcelona	22,8	29,3	31,3	28,6
Total		17,3	23,3	23,3	21,6

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En conclusió, en general qui pateix més violència sexual amb contacte físic són les dones més joves que no estudien, que treballen i que tenen o han tingut relacions amb homes. És rellevant destacar que les que han tingut fills pateixen menys violència sexual amb contacte físic, com també les que tenen diversitat funcional. En relació amb la violència sexual des dels 15 anys, les joves de 20 a 24 anys són les que més violència sexual amb contacte físic

han patit i en aquest cas apareixen les que tenen només el nivell d'estudis primaris i les que tenen diversitat funcional com a grup més victimitzat.

2.6. Victimització de joves en l'àmbit de la parella i l'exparella

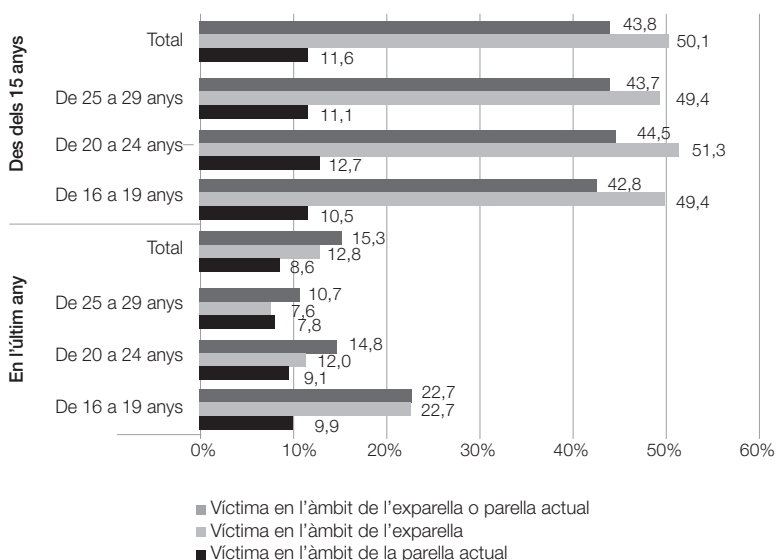
En aquest apartat s'analitza la victimització en l'àmbit de la parella, que inclou tant l'exparella com la parella actual, segons l'edat de la dona jove i la temporalitat.

2.6.1. Victimització de joves en l'àmbit de la parella i exparella segons grup d'edat

Si es considera en conjunt la victimització en l'àmbit de l'exparella i de la parella actual en els períodes des dels 15 anys i en l'últim any, els percentatges més alts es troben en l'exparella des dels 15 anys, amb un 50,1% en total, i en els àmbits de la parella i exparella combinats des dels 15 anys amb un 43,8% en total. Si mirem les diferències entre els subgrups d'edat, les dones de 20 a 24 anys tenen el percentatge més alt (51,3%) en l'àmbit de l'exparella des dels 15 anys, en el de la parella des dels 15 anys (12,7%) i en els àmbits de parella i exparella combinats des dels 15 anys (44,5%).

Les dones més joves (de 16 a 19 anys), en canvi, són les que han patit més violència en l'àmbit de l'exparella en l'últim any (9,9%) i de manera combinada amb la parella o exparella també en l'últim any (22,7%).

GRÀFIC 2.7. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de la parella i exparella, des dels 15 anys i en l'últim any, segons grups d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.6.2. Fets patits en joves en l'àmbit de la parella en l'últim any

Quant als fets patits en l'àmbit de la parella en l'últim any, el percentatge més alt es troba en els fets de controlar on és i què fa en tot moment (3,9%) amb un percentatge més alt entre les joves de 16 a 19 anys (5,6%) seguit de les de 20 a 24 anys (4,2%). Un altre percentatge alt és el de les sospites d'infidelitat (2,6%), que també és més alt (4,9%) entre les més joves. En general, els fets de violència en la parella en l'últim any són més alts entre les dones de 16 a 19 anys, concretament en l'assetjament per les xarxes socials o el mòbil (1,9%) i el control sobre els seus vincles (3,7%).

TAULA 2.11. Fets patits en l'àmbit de la parella en l'últim any segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			Total
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	0,0	2,4	2,4	2,1
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	1,9	0,6	0,8	0,9
Intentar que no es relacioni amb amigats o família	3,7	1,5	0,5	1,5
Controlar on és i què fa en tot moment	5,6	4,2	3,0	3,9
Controlar els diners, no deixar-li decidir sobre els diners	0,0	0,0	1,4	0,6
Imposar-li com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic	3,1	0,6	1,9	1,6
Sospitar continuament que li és infidel o impedir-li parlar amb altres homes	4,9	2,7	1,4	2,6
Amençar-la fins al punt d'espantar-la	0,0	0,3	0,5	0,3
Agredir-la físicament d'alguna manera	1,2	1,8	1,4	1,4
Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,0	0,0	0,0	0,0
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,0	0,9	0,0	0,3
Amençar-la de treure-li o fer mal als fills/filles	0,0	0,0	0,5	0,2
Amençar-la de no pagar el que li correspon	0,0	0,0	0,0	0,0

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.6.3. Fets patits en joves en l'àmbit de la parella des dels 15 anys

Si s'observen aquests mateixos fets en la parella, però des que la jove tenia 15 anys, el percentatge de ridiculització davant d'altres persones és del 4,3% del total, però no afecta les més joves. En canvi, sí que es mantenen més alts els percentatges de fets vinculats a l'assetjament per les xarxes socials (1,9%) i al control del que fan (5,6%) entre les dones de 16 a 19 anys i les de 20 a 24 anys (6%). També el percentatge més alt de les que han estat obligades a tenir relacions sexuals no volgudes és en les més joves (2,5%).

TAULA 2.12. Fets patits en l'àmbit de la parella des dels 15 anys segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			Total
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	0,6	5,1	5,1	4,3
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	1,9	0,6	1,1	1,0
Intentar que no es relacioni amb amistats o família	3,7	3,3	1,6	2,7
Controlar on és i què fa en tot moment	5,6	6,0	4,1	5,1
Controlar els diners, no deixar-li decidir sobre els diners	0,0	0,0	1,4	0,6
Imposar-li com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic	3,1	0,6	2,7	2,0
Sospitar contínuament que li és infidel o impedir-li parlar amb altres homes	4,9	3,9	2,2	3,5
Amençar-la fins al punt d'espantar-la	0,0	0,9	0,8	0,7
Agredir-la físicament d'alguna manera	0,0	0,0	0,0	0,0
Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	2,5	2,1	2,2	2,1
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,0	0,9	0,0	0,3
Amençar-la de treure-li o fer mal als fills/filles	0,0	0,0	0,0	0,0
Amençar-la de no pagar el que li correspon	0,0	0,0	0,5	0,2

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.6.4. Fets patits per joves en l'àmbit de l'exparella en l'últim any

Entre els fets patits en l'últim any per part de l'exparella, els percentatges més alts estan entre les més joves (16 a 19 anys): ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa (11,6% en comparació al 5,9% del total); assetjar-la pel mòbil o xarxes socials (6,6% en comparació al 3,3% del total); intentar que no es relacioni amb amistats o família (5,8% en comparació al 4% del total); controlar on, amb qui està i què fa en tot moment (10% en comparació al 6,3% del total); imposar-li com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic (6,2% en comparació al 3,5% del total); sospitar contínuament que li és infidel (11,2% en comparació al 5,7% del total); intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes (2,5% en comparació a l'1,2% del total). Quant al fet de pegar-li, donar-li una bufetada, agafar-la violentament, llançar-li un objecte, o agredir-la físicament d'alguna manera, les dones de 16 a 19 anys (2,5%) i les de 20 a 24 anys (2,6%) es veuen afectades d'una manera similar, en comparació al grup de les més grans, que no es veuen afectades (0,2%).

TAULA 2.13. Fets patits en l'àmbit de l'exparella en l'últim any segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			Total
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	11,6	5,5	2,7	5,9
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	6,6	3,1	1,4	3,3
Intentar que no es relacioni amb amistats o família	5,8	5,5	1,7	4,0
Controlar on és i què fa en tot moment	10,0	7,6	3,1	6,3
Controlar els diners, no deixar-li decidir sobre els diners	1,7	0,3	0,5	0,6
Imposar-li com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic	6,2	4,2	1,2	3,5
Sospitar contínuament que li és infidel o impedir-li parlar amb altres homes	11,2	5,2	2,9	5,7
Amençar-la fins al punt d'espantar-la	5,4	1,6	0,7	2,0
Agredir-la físicament d'alguna manera	2,5	2,6	0,2	1,6
Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,8	0,8	0,0	0,5
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	2,5	0,5	1,0	1,2

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.6.5. Fets patits per joves en l'àmbit de l'exparella des dels 15 anys

Quan s'observen els fets patits per l'exparella des dels 15 anys d'edat, es veu que els percentatges ja no es concentren només en les més joves, sinó que també les dones de 20 a 24 anys es veuen afectades per l'assetjament pel mòbil o les xarxes socials i el control sobre els vincles (al voltant del 20% per a tots els grups), i sobre el que fa (entorn del 30%). Les sospites d'infidelitat també s'estenen a tots els grups (prop del 27%), però segueixen sent més freqüents entre les més joves (29%).

TAULA 2.14. Fets patits en l'àmbit de l'exparella des dels 15 anys segons grup d'edat. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			Total
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	26,1	24,3	30,7	27,3
Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials	17,4	16,5	14,3	15,8
Intentar que no es relacioni amb amistats o família	18,7	23,6	22,0	21,8
Controlar on és i què fa en tot moment	33,2	33,5	29,0	31,5
Controlar els diners, no deixar-li decidir sobre els diners	2,5	3,7	4,8	3,9
Imposar-li com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic	14,5	20,9	19,3	18,8
Sospitar contínuament que li és infidel o impedir-li parlar amb altres homes	29,0	26,7	26,1	27,1
Amençar-la fins al punt d'espantar-la	10,4	10,7	14,7	12,2
Agredir-la físicament d'alguna manera	5,8	12,3	14,3	11,6
Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	4,6	5,0	6,0	5,2
Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	6,2	6,0	8,0	6,8

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Entre els dos grups d'edat més grans hi ha més ocurrència d'imposar a la jove com vestir-se i comportar-se en públic (entorn del 20%) i entre les més grans el percentatge més alt és el d'intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes (8%).

En aquest mateix àmbit de l'exparella, s'ha realitzat una anàlisi addicional sobre els fets de violència patits en el cas de tenir fills propis o de l'exparella. Les preguntes relacionades amb aquest fet són: amenaçar-la d'impedir-li el contacte amb els seus fills/filles, amenaçar-la de treure-li o fer mal als fills/filles, emportar-se els fills/filles sense permís, amenaçar-la de no pagar la manutenció dels fills/filles, deixar de pagar alguna mensualitat de la manutenció dels fills/filles. Per al grup de les joves (de 16 a 29 anys), la n total ha estat de 20 casos. Per la qual cosa, l'anàlisi per subgrups d'edat ha quedat molt reduïda i no s'inclouen les taules corresponents. De tota manera, en observar aquests pocs casos, els resultats semblen indicar que els fets vinculats als fills per part de l'exparella, afecten les dones joves més grans (25 a 29 anys).

2.6.6. Victimització de les joves en l'àmbit de la parella o l'exparella segons l'edat i altres variables independents

La victimització de les joves en l'últim any en l'àmbit de la parella o de l'exparella segons les variables independents se situa entre el 10% i el 20% en total. Si s'observen les diferències per edats, les més joves són les més afectades quan no estudien (30%), amb diversitat funcional (33,4%), no són econòmicament independents (42,8%) i tenen fills (54,5%).

TAULA 2.15. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'últim any en l'àmbit de la parella o exparella segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	20,0	14,5	9,3	14,0
	Resta d'Espanya	100	16,1	13,3	18,5
	A l'estranger	36,8	16,3	15,8	20,4
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	29,5	11,8	4,9	14,3
	Educació secundària obligatòria	26,2	15,4	15,3	20,9
	Batxillerat o superior	16,8	14,0	12,1	14,2
	Estudis universitaris	16,4	15,4	9,4	11,9
Situació estudis	No estudia	30,0	16,1	10,2	12,5
	Estudia	22,2	14,0	12,7	17,3
Situació professional	No treballa	21,8	16,9	8,2	18,1
	Treballa	28,4	13,3	11,0	12,8
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	22,5	14,4	11,0	15,0
	Amb diversitat funcional	33,4	33,2	0,0	14,2
Econòmicament independent	No	21,6	14,3	11,5	16,1
	Sí	42,8	16,0	10,0	12,9

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	22,1	14,8	9,7	14,9
	Sí	54,5	13,3	14,5	16,1
Lloc de residència	Resta de Catalunya	20,9	15,0	10,1	14,5
	Barcelona	29,2	14,1	12,2	16,6
Total		22,7	14,8	10,7	15,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En observar això mateix, però des dels 15 anys (vegeu-ne dades a l'annex 1, taula A9), els percentatges s'incrementen en total entorn del 50%, amb un increment més alt entre les joves amb diversitat funcional (amb un total del 86,1%). Les dones més joves (16 a 19 anys) segueixen sent les més victimitzades quan no són independents econòmicament (59,7%).

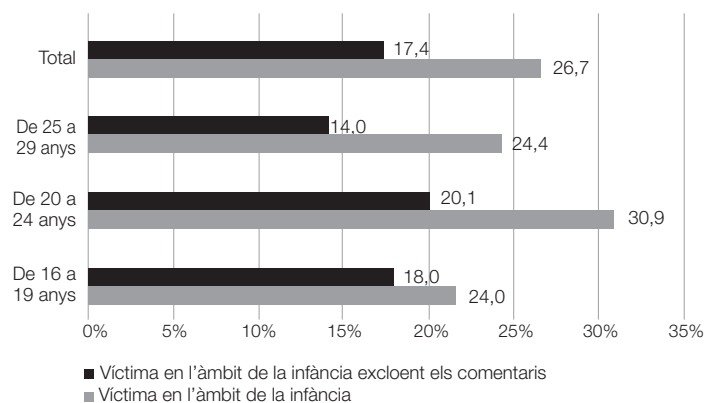
2.7. Victimització de les joves en l'àmbit de la infància

En aquest apartat s'analitza la victimització de les joves en l'àmbit de la infància. És a dir, les dades fan referència als fets ocorreguts abans que la persona entrevistada fes 15 anys.

2.7.1. Victimització general de les joves en l'àmbit de la infància per grup d'edat

Quant a la victimització en l'àmbit de la infància, les dones de 20 a 24 anys presenten un percentatge més alt (30,9%, sense comentaris 20,1%) en comparació al total (26,7%, sense comentaris 17,4%). Excloent-ne els comentaris, el grup menys victimitzat en la infància és el de les més grans (14%).

GRÀFIC 2.8. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de la infància segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.7.2. Fets patits per joves en l'àmbit de la infància segons grup d'edats

Quant als fets patits durant la infància, les dones de 20 a 24 anys són les que més han sofert fets com: comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme (21,1%), els missatges de contingut sexual (9,9%), juntament amb les més joves (11,1%), publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual (3,6%) i tocaments sexuals (5,2%). Les agressions físiques i l'intent de forçar-les a tenir relacions sexuals no volgudes ha afectat aquest grup de dones (5% i 2,7%), però també les de 25 a 29 anys (5,2%, 2,5%).

TAULA 2.16. Fets patits per les dones de 16 a 29 anys en l'àmbit de la infància segons grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Grup d'edat			Total
	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme	12,4	21,1	18,7	17,8
Missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper	11,1	9,9	4,8	8,6
Publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual	2,9	3,6	2,3	3,0
Obligar a veure pornografia o relacions sexuals entre adults	0,2	0,5	0,6	0,5
Tocaments sexuals, tant els que li fessin com els que l'obliguessin a fer a una altra persona	2,2	5,2	4,6	4,2
Agressions físiques violentes	4,2	5,0	5,2	4,8
Agressió sexual violenta, obligar d'alguna manera a tenir una relació sexual	1,1	0,9	1,0	1,0
Intentar forçar-la d'alguna manera a tenir una relació sexual no volguda	0,9	2,7	2,5	2,1
Nombre de dones	450	563	520	1.532

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.7.3. Victimització en joves en l'àmbit de la infància segons grup d'edat i altres variables independents

En l'anàlisi de la victimització en la infància segons variables independents, els percentatges se situen entre el 20% i el 30%, i sense comentaris entre l'11% i el 21%. A la taula 2.17, s'observen uns percentatges de victimització més alts en les dones de 20 a 24 anys per a la majoria de les variables independents, també quan s'exclouen comentaris. Per veure dades completes exclouent-ne la pregunta sobre els comentaris vegeu l'annex 1 (taula A10).

TAULA 2.17. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de la infància segons variables independents, grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total
Lloc de naixement	Catalunya	23,1	29,1	24,7	26,0
	Resta d'Espanya	0,0	46,2	21,9	25,0
	A l'estranger	31,0	41,2	24,1	31,6
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	38,1	41,7	21,7	30,4
	Educació secundària obligatòria	23,1	29,5	25,8	24,9
	Batxillerat o superior	22,3	33,9	26,6	28,6
	Estudis universitaris	50,0	27,9	23,8	26,0
Situació estudis	No estudia	20,8	34,5	25,7	28,2
	Estudia	24,2	29,0	18,2	25,7
Situació professional	No treballa	22,8	28,6	20,7	24,7
	Treballa	33,3	32,6	25,1	28,5
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	23,7	30,5	24,0	26,4
	Amb diversitat funcional	33,3	46,2	33,3	35,6
Econòmicament independent	No	23,8	32,1	24,9	27,3
	Sí	28,6	27,4	24,1	25,3
Té una relació de parella amb un home	No	24,7	28,6	23,5	25,7
	Sí	22,8	32,6	24,9	27,5
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	16,7	26,5	19,0	20,8
	Sí	30,3	33,0	25,8	29,5
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	23,9	31,1	25,5	27,1
	Sí	33,3	27,3	20,0	23,0
Lloc de residència	Resta de Catalunya	22,9	30,3	21,7	25,2
	Barcelona	28,3	33,3	32,8	31,8
Total		24,0	30,9	24,4	17,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

2.8. Conclusions

En relació amb l'anàlisi intrageneracional en dones joves, les dades descriptives de la mostra indiquen que:

- Hi ha diferències significatives en relació amb les variables independents segons els subgrups d'edat: de 16 a 19, de 20 a 24 i de 25 a 29 anys.
- Com a dades rellevants, el 94,7% de dones de 16 a 19 anys estudien i el 88,7% no treballen. En canvi, les de 25 a 29 anys, només estudien el 16,9% i només el 15,8% no treballen. També, el 95,3% de les de 16 a 19 anys no són econòmicament independents.
- Quant a la situació de parella, el 43,6% de les joves no està en una relació de parella amb un home i el 32,6% no ha tingut cap parella home en el passat. Per subgrups, la majoria de les dones de 25 a 29 anys té una relació de parella (71,2%) en comparació amb el 36% de les de 16 a 19 anys.

En relació amb la victimització:

- L'anàlisi comparativa entre les dones que han estat víctimes alguna vegada i les que no n'han estat mostra que no hi ha diferències molt rellevants entre els dos grups excepte pel que fa a la situació de parella: dins el grup de les que mai han estat víctimes, la situació de parella no és tan rellevant per determinar la victimització com ho és per a les víctimes. És a dir, les no víctimes es distribueixen de forma més homogènia entre els diferents tipus de situació de parella.
- En relació amb els subgrups d'edat, les dones d'entre 20 i 24 i entre 25 i 29 anys són les més victimitzades (77,1% i 77,5%).
- El fet d'haver tingut una parella home anteriorment incrementa el percentatge de victimització en els tres subgrups d'edat: 78,8%, 82,7% i 81,4%, respectivament.
- De les dones que tenen estudis primaris o menys, el 52,2% ha estat victimitzada, dada que canvia de forma molt important si han fet la secundària obligatòria (83,3%).
- En l'últim any, la victimització general més alta (amb i sense comentaris) apareix entre els grups de 16 a 19 i 20 a 24 anys.
- En la victimització des dels 15 anys, el grup més afectat en tots els àmbits és el de les dones de 25 a 29 anys (75,2%, i sense comentaris 61,3%), seguides de les de 20 a 24 anys (75,3%, i sense comentaris 58,6%).
- En la victimització en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys el percentatge més elevat està entre les dones de 20 a 24 anys (68,4%), seguit pel grup de les de 25 a 29 anys (66,5%). En relació amb els tipus de violència patida, les més joves són les que més iden-

tifiquen violència a través del mòbil o les xarxes socials. Destaca també l'increment dels intents de violació al darrer subgrup d'edat (25 a 29 anys).

- Comparant l'ocurrència dels fets de violència en l'àmbit de la no parella en l'últim any, el percentatge més alt es troba en els comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme.
- En l'àmbit de la no parella per al període des dels 15 anys s'observen diferències entre les dones de 16 a 19 anys i les de 20 a 24 anys. Mentre que en les primeres el percentatge de victimització entre les que no estudien és major (66,7%), per al segon i el tercer grup se situa entre les que estudien (70%).
- Les dones més joves que treballen han patit més VM (66,7%) que les que no treballen (49,6%), i també les que no són econòmicament independents (52,2%) en comparació amb les que sí que ho són (38,1%)
- La victimització és més alta per a les dones joves que han tingut una relació de parella anteriorment (67,8%) i les que no tenen fills (63,6%).
- En la violència sexual amb contacte físic des dels 15 anys, segons grup d'edat i variables independents, el percentatge mitjà de victimització per a la majoria de les variables se situa al voltant del 20%, i s'incrementa entre les residents a Barcelona (28,6%). Mentre que els percentatges més alts en canvi es troben entre les dones de 20 a 24 anys amb educació primària o menys (41,7%), amb diversitat funcional (61,5%) i que no tenen una relació amb un home (26%).
- Amb les dades referents a qui és l'agressor, l'anàlisi mostra que la majoria dels agressors són persones desconegudes (40,4%), amb un percentatge més elevat entre les residents a Barcelona. En aquest cas, la situació de parella no és tan determinant. Les dones entre 25 i 29 anys són les que més identifiquen l'agressor en el lloc de treball, fet que es pot donar perquè són les que més treballen en comparació amb els altres subgrups d'edat. Per últim, és rellevant destacar que el percentatge d'homes coneguts com a agressors en l'àmbit de la no parella és major quan les joves no tenen parella ni exparella (22,1%), mentre que la situació de parella no modifica tant la probabilitat que l'agressor sigui una persona desconeguda.

Com a conclusions generals es pot destacar que l'anàlisi en base als subgrups d'edat és imprescindible per comprendre com es manifesta la VM en la joventut, ja que varia tant en l'ocurrència com en l'àmbit i el tipus de violència. Per exemple, en general, les dones més joves pateixen més el control per part de parelles i exparelles i els fets més greus (violència física, per exemple) es donen en dones dels subgrups d'edat més grans. Apareix també com a dada rellevant la situació de parella, i en menys mesura el fet d'estudiar o treballar i tenir fills. També és rellevant l'anàlisi sobre qui és l'agressor, on apareixen els desconeguts com a grup més important, però també destaquen els coneguts que no són ni parella ni exparella.

3. ANÀLISI DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA SEGONS L'ÀMBIT. FACTORS EXPLICATIUS I PERFILS DE PERSONES

3.1. Introducció

En aquest capítol s'identifiquen i analitzen les variables més rellevants per explicar la victimització per VM en les joves. Amb aquest objectiu, es realitza una anàlisi de segmentació i, en base als seus resultats, es du a terme també una anàlisi específica en relació amb la situació de parella. D'altra banda, es construeix un perfil teòric que es denomina Perfil 1 amb la finalitat de visualitzar les particularitats de la victimització en aquest grup pel que fa a la resta de les dones i de les joves. Es realitza també amb aquest mateix objectiu una anàlisi de regressions logístiques per veure la probabilitat de victimització segons determinades característiques i una anàlisi de classes latents, com a eina vàlida per modelar empíricament la co-ocurrència de diverses formes de violència. Aquest mètode estadístic permet agrupar casos a partir de dades categòriques (de presència i absència) en diverses classes no observables directament, fet que permet identificar-ne la polivictimització. Per últim, també es presenta una anàlisi sobre la relació entre la percepció de la violència i la victimització amb l'objectiu de veure si hi ha relació entre la percepció que es té de la VM en general i la identificació en la pròpia experiència.

3.2. Anàlisi de segmentació

S'utilitza el mètode de segmentació *Chi-square Automatic Interaction Detection* –CHAID– (Kass, 1980)⁴ mitjançant una adaptació de Magidson (1993) per al programa SPSS, que permet estudiar les relacions de les variables de victimització pel que fa a les característiques de les dones víctimes. Segons Agresti (1990) el CHAID és una tècnica amb un potencial enorme per a l'anàlisi, ja que permet prendre decisions estratègiques sobre quines variables observar.

4 L'algorisme del mètode CHAID incorpora una fusió seqüencial i un procediment de divisió basats en la prova Chi-quadrat que permet trobar grups o segments amb característiques semblants entre ells pel que fa a una variable dependent qualitativa en funció de k variables independents. L'objectiu és trobar una partició de la mostra en grups que descriu la variable dependent utilitzant la prova Chi-quadrat per contrastar la independència en diferents fases del procés. Finalment es creen subgrups potencialment explicatius de la variable dependent, en aquest cas de victimització. L'algorisme proposat rebutja les tabulacions creuades no significatives, i agrupa les categories de les variables independents que són homogènies en relació amb la variable dependent, detectant de forma automàtica els millors predictors en les successives segmentacions. Aquest procés iteratiu de partició continua fins que no es troba cap més variable independent estadísticament significativa. Els segments que el CHAID construeix són mútuament exclusius i exhaustius, és a dir, no se sobreposen i cada objecte de la mostra està en un sol segment.

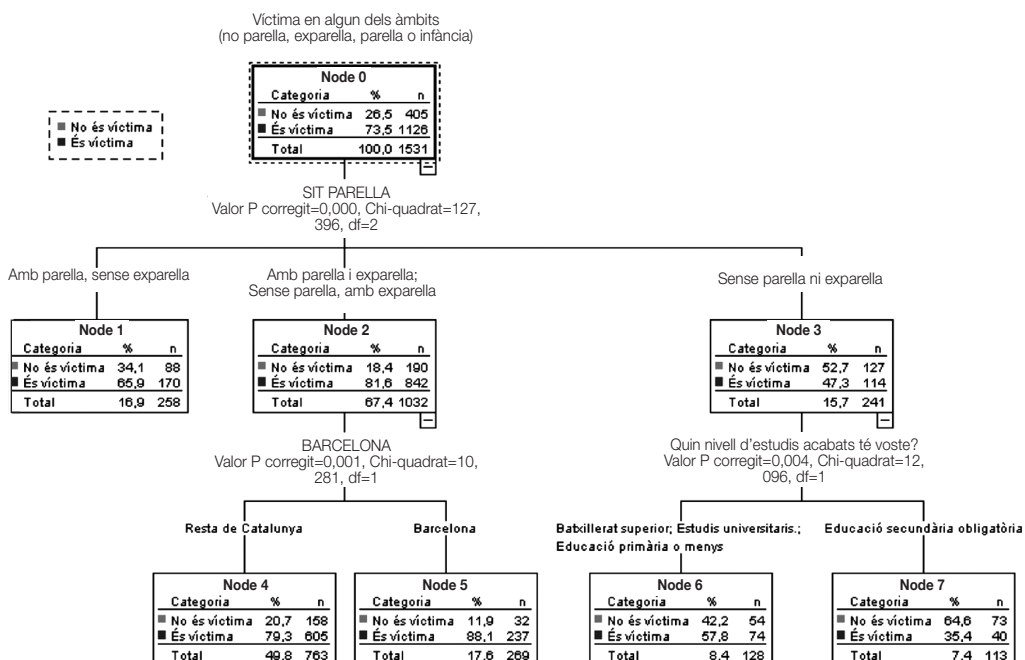
El resultat final de l'anàlisi de segmentació sol representar-se en un diagrama d'arbre, en què es mostra gràficament el procés de les successives segmentacions. Aquest diagrama ofereix un resum de les dades de gran interès descriptiu i exploratori. En cada node de l'arbre s'indica el predictor que produeix la segmentació, i en cada branca s'indica la categoria o agrupació de categories de la variable que defineix el subgrup i la seva grandària. Dins de cada rectangle s'indica la distribució de freqüències de les categories de la variable dependent en aquest subgrup.

En els apartats següents es mostren diferents arbres en relació amb diferents temporalitats i diferents àmbits amb l'objectiu de trobar grups amb característiques semblants que expliquin la victimització.

a) Arbre general per a joves

En aquesta primera anàlisi es considera la victimització de joves en tots els àmbits (no parella, parella, exparella i infància) al llarg de la vida, sent així la més general, ja que inclou qualsevol dona jove que hagi respost afirmativament a alguna de les preguntes sobre victimització en comparació amb les que no n'han estat víctimes.

FIGURA 3.1. Arbre de segmentació per a la victimització durant la vida en algun dels àmbits (no parella, exparella, parella o infància). Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de Violència Masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En considerar el total de les dones joves i el seu percentatge de victimització en algun dels àmbits al llarg de la vida, s'observa que el 73,5% ha estat víctima d'algun tipus de VM.

L'arbre de segmentació obtingut pel CHAID permet observar com la situació de parella (primer predictor) és un factor de risc important. La segmentació es realitza amb un primer grup que representa el 16,9% de la mostra: joves que tenen parella i sense exparella home, amb un 65,9% de victimització. El segon grup, que representa el 67,4% de la mostra, conforma el grup de les joves amb majors índexs de victimització: 81,6%. Són aquelles dones amb parella i exparella i les que no tenen parella però sí exparella. S'evidencia aquí que les dones que han tingut parella en el passat tenen més risc de partir VM o més reconeixement. Aquests resultats coincideixen també amb els trobats per Malpica Lander (2015) per a l'edició de 2010 de l'EVMC.

Un tercer grup el conformen les joves sense parella ni exparella, amb l'índex de victimització més baix (47,3%) i que representen un 15,7% del total de la mostra de joves. Aquest grup se segmenta en un pas següent segons el nivell d'estudis acabats. D'una banda s'agrupen aquelles que tenen el batxillerat superior, estudis universitaris, educació primària o menys, amb un 57,8% de victimització. De l'altra, les joves amb educació secundària amb un 35,4% de victimització. Les dades sobre el nivell d'estudis en la joventut s'han d'analitzar tenint en compte que moltes dones es troben estudiant en l'actualitat.

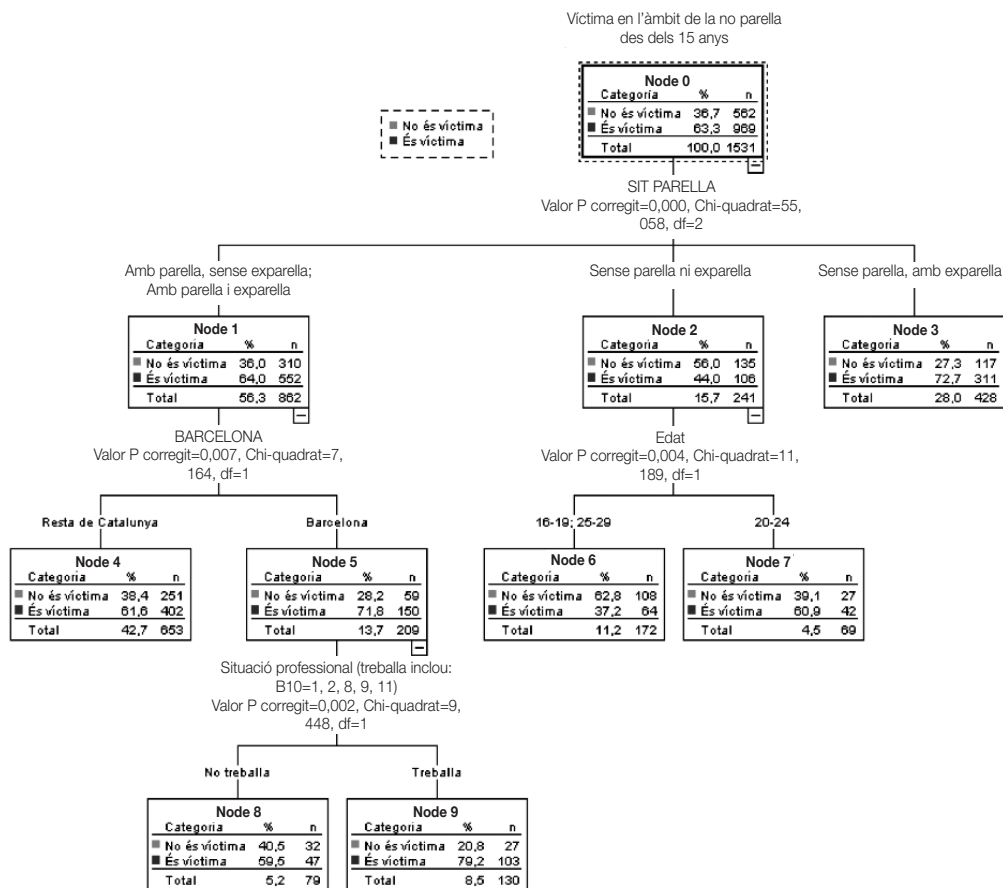
La variable que, en canvi, segmenta el grup de les joves amb majors índexs de victimització (dones amb parella i exparella, i les que no tenen parella però sí exparella) és el lloc de residència. S'observa que residir a Barcelona incrementa prop d'un 10% la probabilitat de patir VM al llarg de la vida (88,1%), en comparació amb la resta de Catalunya (79,3%). La major part d'aquest grup resideix fora de Barcelona (49,8%, comparat amb el 17,6% que resideix a Barcelona).

Addicionalment, es va realitzar aquesta mateixa anàlisi de segmentació excloent-ne els comentaris. Els resultats són similars a aquesta anàlisi i es poden veure a l'annex 1 (figura A1). També en aquest cas la variable que segmenta és la situació de parella, i tenir exparella incrementa l'índex de victimització. De la mateixa manera, es van realitzar dos arbres de segmentació addicionals per al període de l'últim any en algun dels àmbits, i per al mateix període excloent-ne els comentaris. També en aquests dos casos, els resultats són similars als presentats prèviament, com pot observar-se a l'annex 1 (figura A2 i figura A3). En el cas de l'últim any, excloent-ne els comentaris s'observa una petita variació pel que fa a la segmentació per al cas de les joves amb parella i exparella, on el percentatge de les de 16 a 19 anys que és víctima és del 40,2%, representant el percentatge més alt d'aquest arbre de segmentació. Com ja s'ha esmentat anteriorment, en les anàlisis des dels 15 anys o de tota la vida les dones joves dels subgrups d'edat més avançada tenen més victimització acumulada que les del subgrup de 16 a 19 anys per una qüestió de temps viscut.

b) Arbre per a joves i victimització en l'àmbit de la no parella

En aquesta anàlisi es considera la victimització en l'àmbit de la no parella en diferents temporalitats. En la figura 3.2 es poden veure les dades des dels 15 anys.

FIGURA 3.2. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de Violència Masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En l'àmbit de la no parella durant el període a partir dels 15 anys, un 63,3% de les dones joves ha estat víctima d'algun tipus de VM.

La primera variable que segmenta l'arbre, com pot observar-se a la figura 3.2, és la de la situació de parella. No tenir parella en l'actualitat però haver-ne tingut en el passat sembla ser un factor de risc o d'identificació molt important (72,7%), que representa un 28% del total de la mostra per a joves. Un segon grup, que representa el 56,3% de la mostra, està conformat per les joves amb parella, tant si tenen exparella o no. Aquest grup té un percentatge de victimització del 64% i la variable que ho segmenta és el lloc de residència, on residir a Barcelona implica un 10% més de probabilitat de patir VM respecte a viure

a la resta de Catalunya (71,8% i 61,1% respectivament). Entre les dones que resideixen a Barcelona, es realitza una segmentació més sobre la base de la variable de la situació professional: aquelles dones que resideixen a Barcelona i treballen tenen un 79,2% de victimització, gairebé un 20% més que les que no treballen (59,5%), encara que aquests casos representen menys del 10% del total de la mostra. Per tant, en un percentatge petit de les joves amb parella que resideixen a Barcelona (menys del 10%), les que treballen tenen una victimització major.

Entre el total de les joves sense parella ni exparella (15,7% de la mostra), la variable que segmenta és l'edat. Així, apareix un primer grup format pels trams d'edat de 16 a 19 anys i de 25 a 29 anys, i un altre grup de les de 20 a 24 anys (que representen aquí un 4,5% de la mostra). S'observa que el grup més victimitzat és aquest últim (60,9%, comparat amb el 37,2% del primer grup d'edat).

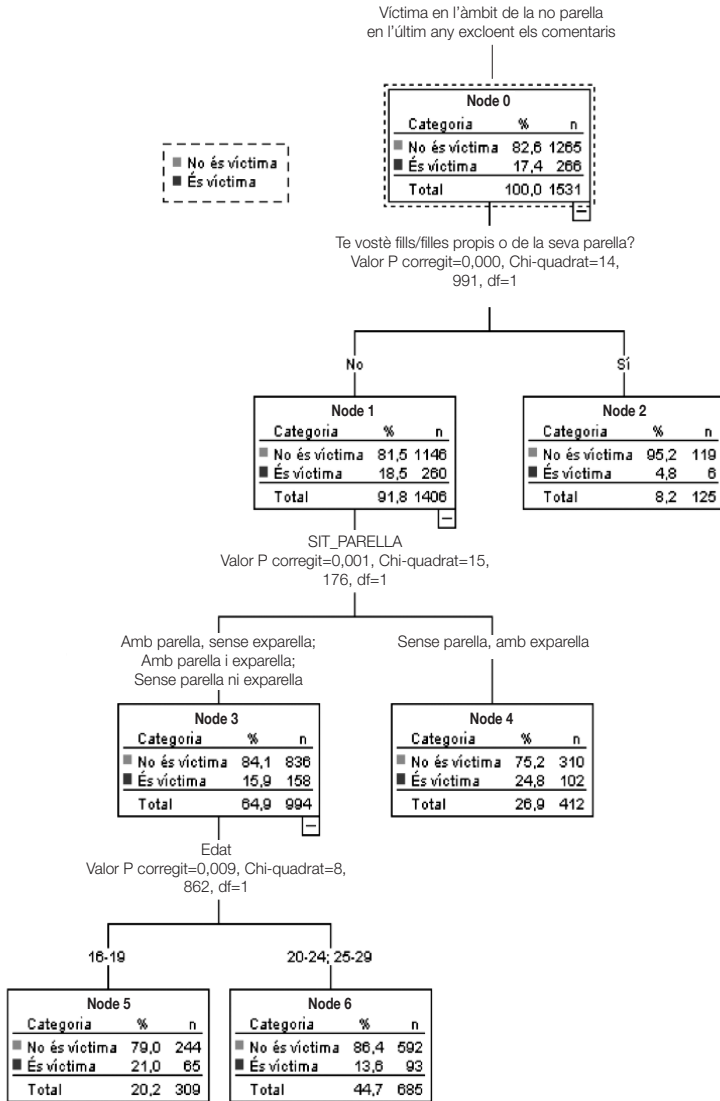
Una dada per considerar aquí és que l'arbre de segmentació obtingut pel CHAID selecciona en aquesta segmentació com a primer predictor la situació de parella fins i tot quan l'àmbit d'anàlisi és el de la no parella. Per tant, amb aquesta segmentació es mostra que fins i tot en l'àmbit de la no parella, la situació de parella segueix apareixent com a variable fonamental per comprendre la victimització.

Adicionalment es van realitzar tres arbres de segmentació més per a l'àmbit de la no parella: un que contempla aquesta mateixa situació però n'exclou els comentaris i un altre per a l'últim any amb comentaris i un darrer sense. Els resultats són molt semblants per als dos primers i s'han inclòs a l'annex 1 a les figures A3, A4 i A5, i presenten algunes diferències rellevants que es comenten a continuació.

A continuació en la figura 3.3, es pot veure com el percentatge de victimització en l'àmbit de la no parella en l'últim any (excloent-ne els comentaris) és del 17,4%. A diferència dels arbres anteriors, la variable que segmenta en aquest cas és el de tenir fills propis o de la parella (encara que aquesta situació representa un percentatge del 8,2% del total de la mostra). Entre les joves que no tenen fills, la variable que segmenta és de nou la situació de parella i després l'edat, seguint la mateixa lògica que en els arbres anteriors.

La variable referent a tenir fills o no ha anat apareixent de forma puntual al llarg de l'anàlisi. En aquest es veu clarament que és significativa en el cas concret de la VM en l'àmbit de la no parella en el darrer any excloent-ne els comentaris. Les dones joves amb fills són un percentatge petit de la mostra (8,2%), però és significatiu que pateixin menys violència en aquest àmbit. Una explicació podria ser que el fet de tenir fills a càrrec, donada la divisió sexual del treball i la responsabilitat en el treball de cura que recau majoritàriament sobre les dones (Carrasco i Díaz, 2017), redueix la presència de les dones joves en espais on es pot produir la violència en l'àmbit de la no parella: a la feina, a l'espai públic, als espais d'oci, etc. Cal tenir en compte que apareix aquesta variable quan s'exclouen els comentaris, mostrant que el fet de tenir fills (o les conseqüències de tenir-ne) no redueix el risc de patir violència en forma de comentaris, sinó només altres tipus més greus.

FIGURA 3.3. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la no parella en l'últim any excloent-ne els comentaris. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

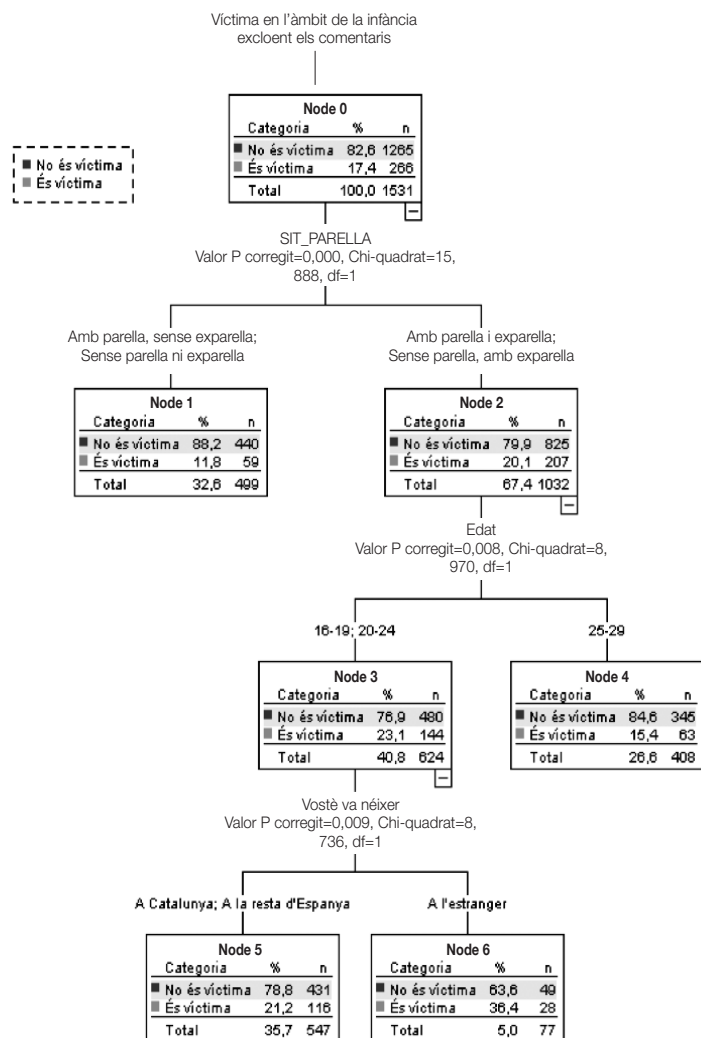

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

c) Arbre per a joves en l'àmbit de la infància

En aquesta anàlisi es considera la victimització en l'àmbit de la infància, amb i sense comentaris.

FIGURA 3.4. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la infància exclouent-ne els comentaris. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masculista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En aquest arbre de segmentació presentat en la figura 3.4 s'observa que el percentatge de victimització en l'àmbit de la infància (excloent-ne els comentaris) és del 17,4%, i que de manera inesperada també aquí la primera variable de segmentació és la situació de parella. En concret, el percentatge major de victimització es produeix entre les joves amb exparella, tant si tenen parella en el moment de realització de l'enquesta com si no (20,1% en comparació a l'11,8% del grup sense exparella). Entre les joves que tenen exparella, la següent variable que segmenta la mostra és l'edat, sent les més joves les més victimitzades (23,1%) i entre elles un 10% més les nascudes a l'estranger (encara que només són el 5%) que les nascudes a Catalunya i la resta d'Espanya. També es va realitzar un arbre de segmentació per a la victimització en la infància que inclou els comentaris i que es troba a l'annex 1 (figura A6). En aquest també apareix la situació de parella com a primera variable de segmentació i la major victimització quan es té exparella.

El fet que aparegui la situació de parella com a primer predictor en la victimització en la infància és molt rellevant i indica diverses qüestions. En primer lloc, no es pot pensar que la situació de parella és la causa de la violència en la infància, ja que aquesta ocorregué en el passat. És a dir, la violència en la infància és anterior a la situació de tenir o no una exparella, per tant no pot haver-hi una relació de causalitat. Aquesta dada és molt rellevant perquè apunta cap a la direcció que la situació de parella, en general pels altres àmbits, pot no ser la causa de la victimització, sinó la causa de la identificació de la violència. És a dir, haver tingut parella home fa que s'identifiquin amb més facilitat diverses formes de violència tant dins de la parella, com en l'àmbit de la no parella o l'àmbit de la infància.

3.2.1. Conclusions en relació amb els arbres de segmentació

A partir de l'anàlisi dels diferents arbres, s'observa que hi ha una constant respecte a la situació de parella i a l'edat com a variables principals per comprendre la victimització. Els arbres de segmentació ajuden a identificar que la situació de parella, i en particular el fet d'haver tingut exparella home, tenen una rellevància predominant per a l'anàlisi de les probabilitats de patir VM en les joves.

Els resultats indiquen també que la situació d'estudis (si estudia o no), la de treball i el fet de residir o no a Barcelona també apareixen entre els resultats de manera puntual per a certs grups. Una variable addicional que ha sorgit només en l'àmbit de la no parella excloent-ne els comentaris i en l'últim any és el fet de tenir fills.

El fet que la situació de parella aparegui com a primer predictor en la infància mostra que el fet de tenir exparella pot ser un factor explicatiu de la capacitat d'identificar la violència en general i no un factor que expliqui la victimització en si mateixa. D'altra banda, la manca de dades sobre l'orientació sexual de les participants enterboleix aquests resultats, ja que pot ser que s'estigui confonent la situació de parella amb l'orientació sexual, donat que la situació de parella és només en relació amb una parella, o exparella, home.

3.3. Models de regressió logística

En els models de regressió s'observen els efectes de cada variable independent sobre la probabilitat de patir VM quan les altres variables es mantenen constants. En aquest cas, l'anàlisi és només per a joves, mentre que el del capítol 1 era de tota la mostra. Els coeficients que es mostren en les taules d'aquest apartat són les raons d'avantatges o *odds-ratio*. En cada model s'han inclòs les variables independents principals (grup d'edat, lloc de naixement, nivell d'estudis, situació d'estudis, situació professional, diversitat funcional, si són econòmicament independents, situació de parella, tenir fills, lloc de naixement i lloc de residència) i també la victimització en la infància.

Després d'anitzar diversos models s'ha decidit presentar aquests models en la taula 3.1, per a la victimització general des dels 15 anys en algun àmbit ($R^2=0,15$. P-valor < 0,01) i la victimització des dels 15 anys en l'àmbit de la no parella ($R^2=0,11$. P-valor < 0,01). Es presenten aquests models perquè són estadísticament significatius i tenen més poder explicatiu (R^2) que els altres models (victimització en l'àmbit de la parella o en l'últim any).

TAULA 3.1. Models de regressió logística per a la victimització des dels 15 anys en algun dels àmbits i no parella, segons variables independents i infància. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016

Variable	Categoria	Àmbit	
		Tots	No parella
Pseudo R ²		0,15***	0,11***
Grup d'edat (de 16 a 19 anys)	De 20 a 24 anys	1,55*	1,75***
	De 25 a 29 anys	1,70**	1,99***
Lloc de naixement (a Catalunya)	A la resta d'Espanya	0,53	0,58
	A l'estranger	0,79	0,76
Nivell d'estudis acabats (educació secundària obligatòria)	Educació primària o menys	0,60	0,51*
	Batxillerat superior	1,09	1,09
	Estudis universitaris	0,90	1,02
Situació estudis (no estudia)	Estudia	1,35	1,35
Situació professional (no treballa)	Treballa	1,19	1,14
Dones amb certificat de discapacitat o amb limitacions (sense diversitat funcional)	Amb diversitat funcional	1,60	1,34
És econòmicament independent (sí)	No	0,93	1,09
Situació parella (sense parella, sense exparella)	Sense parella, amb exparella	4,25***	2,53***
	Amb parella, sense exparella	2,05***	1,75***
	Amb parella i exparella	4,32***	1,77***
Té vostè fills/filles propis o de la seva parella (no)	Sí	0,86	0,68
Residència (resta de Catalunya)	Barcelona	1,66**	1,42**
Victima Infància (no)	Sí	6,25***	5,14***
	Constant	0,35***	0,35***

*, **, ***, P-valors < 0,10; 0,05; i 0,01; respectivament

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

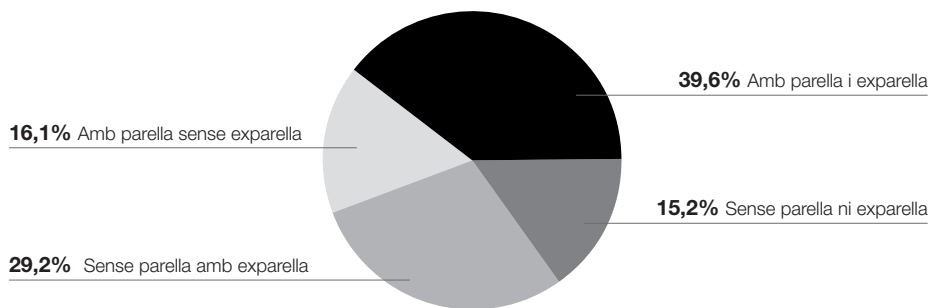
En les regressions d'aquesta taula s'observa que la situació de parella té un efecte estadísticament significatiu en la victimització. La probabilitat de patir violència en algun dels àmbits és 4,32 vegades més si s'està amb parella i o s'ha estat amb exparella que si no es té parella ni exparella, i 4,25 vegades més si s'està en la situació de no tenir parella però sí exparella.

També la victimització en la infància té un efecte estadísticament significatiu per a tots els àmbits i en l'àmbit de la no parella. La probabilitat de patir violència des dels 15 anys és entre 5 i 6 vegades més gran en les dones que han estat víctimes en la infància en comparació amb les dones que no han sofert cap fet en la infància. D'aquesta forma, es mostra la polivictimització també en el grup de joves.

3.4. Anàlisi en relació amb la situació de parella

A partir de l'anàlisi de segmentació inicial i els models de regressió logística, s'observa que la situació de parella és particularment rellevant com a explicativa de la victimització. Per aquesta raó, s'analitza la situació de parella, en les diverses combinacions, i es vincula amb la victimització en les joves. En concret, s'analitza el grup de dones joves sense parella però amb exparella home, que s'ha vist com un grup especialment victimitzat.

GRÀFIC 3.1. Situació de parella de les dones de 16 a 29. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En el gràfic 3.1 s'observa que de les dones joves, el grup més gran són les dones que tenen parella i que també han tingut exparella (39,6%), seguit de les que tenen exparella però no parella actual (29,2%). Només el 15,2% de les joves està en la situació de no tenir parella ni exparella.

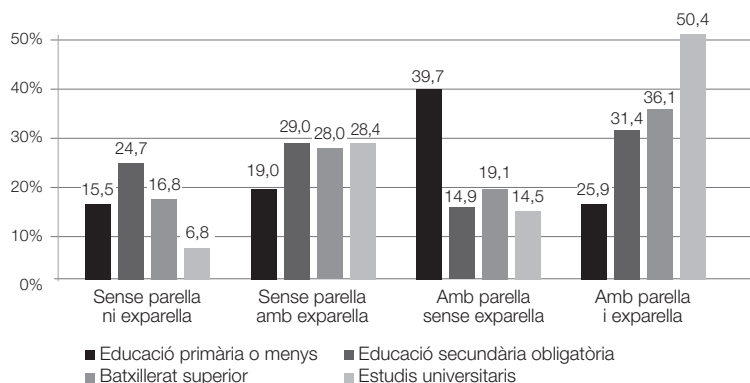
TAULA 3.2. Situació de parella de les dones de 16 a 29 anys segons grups d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Grup d'edat	Sense parella ni exparella	Sense parella, amb exparella	Amb parella, sense exparella	Amb parella i exparella	Total
De 16 a 19 anys	146	142	63	99	450
	61,3	33,0	24,6	16,3	29,4
De 20 a 24 anys	69	162	111	220	562
	29,0	37,7	43,4	36,2	36,7
De 25 a 29 anys	23	126	82	288	519
	9,7	29,3	32,0	47,4	33,9
Total	100	100	100	100	100

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En observar la distribució de la situació de parella segons els grups d'edat entre les joves, com es pot veure a la taula 3.2, en primer lloc s'observa que la majoria de les joves que conformen el grup de les que no estan en parella ni han tingut exparella són les més joves amb un percentatge significativament més alt que la resta del grup d'edat (61,3%). En segon lloc, dins del grup de les dones que sí que tenen parella però que no han tingut exparella, el percentatge més alt pertany al grup de les de 20 a 24 anys (43,4%). Finalment, el percentatge més alt de les que sí que tenen parella però també exparella es troba en les joves més grans (de 25 a 29 anys), que representa un 47,4% del total de joves en aquesta situació de parella. Com es veu, hi ha una relació clara entre l'edat i la situació de parella, que s'explica, almenys en part, pel temps de vida.

GRÀFIC 3.2. Situació de parella de les dones de 16 a 29 anys segons nivell d'estudis acabats. Catalunya, 2016. Percentatge

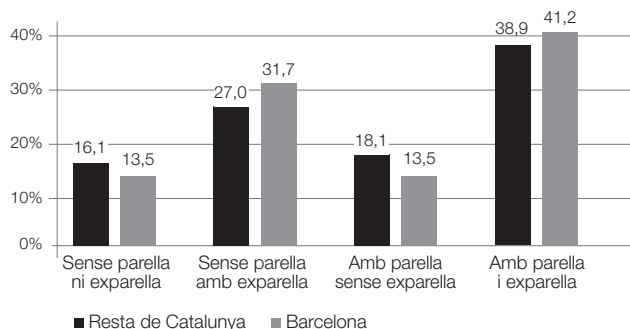
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En el gràfic 3.2 s'observa que entre les joves amb parella i exparella es troba el percentatge més alt de dones amb estudis universitaris (50,4%) i batxillerat superior (36,1%). Aquest

resultats s'han d'analitzar en relació amb l'edat (les més grans han tingut més parelles i han pogut acabar els estudis universitaris, per exemple). No obstant això, resulta cridaner l'alt percentatge de dones amb parella però sense exparella que només tenen estudis primaris o menys (39,7%). Aquest percentatge pot en part explicar-se pels pocs casos totals que es tenen en la mostra amb nivell d'estudis primaris o menys entre les joves (n=58).

En canvi, el nivell d'estudis entre les joves sense parella però amb exparella sembla distribuït més igualment: educació primària o menys (19%), educació secundària obligatòria (29%), batxillerat superior (28%) i estudis universitaris (28%).

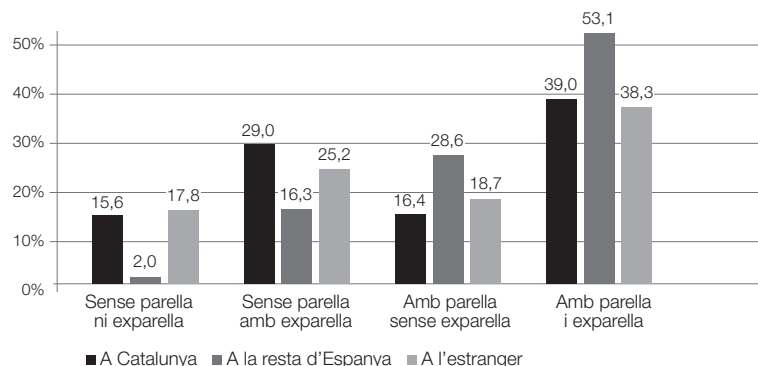
GRÀFIC 3.3. Situació de parella de les dones de 16 a 29 anys segons lloc de residència. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Pel que fa al lloc de residència, es veu que hi ha més dones amb parella i sense exparella que viuen fora de Barcelona (18,1%, comparat amb el 13,5% a Barcelona) i més joves sense parella i amb exparella a Barcelona (31,7%), encara que en tots dos casos es tracta d'unes diferències de menys de 5 punts percentuals. La resta de les diferències segons el lloc de residència són fins i tot menors.

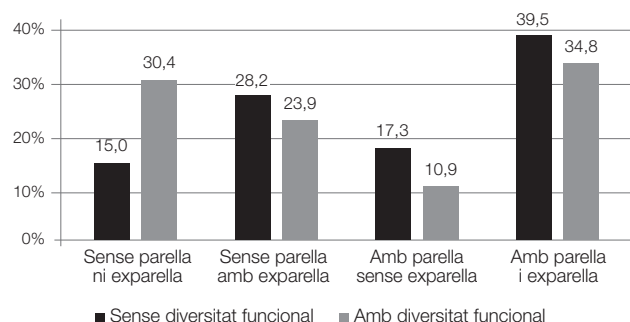
GRÀFIC 3.4. Situació de parella de les dones de 16 a 29 anys segons lloc de naixement. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Les dades sobre el lloc de naixement també estan travessades per l'edat, ja que hi ha més dones més grans amb origen de fora de Catalunya i per tant també amb més possibilitats d'haver tingut parella que les més joves. És destacable el percentatge de dones nascudes a Catalunya sense parella i amb exparella home (29%), que no té gaire sentit relacionar amb l'edat.

GRÀFIC 3.5. Situació de parella de les dones de 16 a 29 anys segons diversitat funcional. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com s'observa en el gràfic 3.5, la diferència més àmplia entre les joves segons la seva situació de diversitat funcional és que aquelles amb diversitat funcional dupliquen la seva presència entre les joves sense parella ni exparella (30,4%), comparat amb les que no tenen diversitat funcional (15%). Per a la resta de les situacions de parelles, les diferències són d'entre un 5% i un 6%. Per analitzar aquests resultats cal destacar que el percentatge de dones joves amb diversitat funcional en la mostra representen un 3% del total i un n=46 casos.

A continuació es proporciona una anàlisi de la victimització de les joves segons la situació de parella i es posa el focus en el grup que no té parella però sí que ha tingut parella anteriorment, ja que és un grup especialment victimitzat.

TAULA 3.3. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM segons tipus de victimització, per situació de parella. Catalunya, 2016. Percentatge

Tipus de víctima	Sense parella ni exparella	Sense parella, amb exparella	Amb parella, sense exparella	Amb parella i exparella	Total
Víctima en algun dels àmbits (no parella, exparella, parella o infància)	47,5	81,0	64,6	81,4	73,2
Víctima en algun dels àmbits excloent-ne els comentaris (no parella, exparella, parella o infància)	34,5	66,5	43,8	72,0	59,9
Víctima en algun dels àmbits des dels 15 anys (no parella, exparella o parella)	44,5	79,1	61,7	79,6	71,0
Víctima en algun dels àmbits excloent-ne els comentaris des dels 15 anys (no parella, exparella o parella)	30,7	64,0	41,0	70,0	57,4
Víctima en algun dels àmbits en l'últim any (no parella, exparella o parella)	28,5	51,7	33,1	37,9	39,5
Víctima en algun dels àmbits en l'últim any excloent-ne els comentaris (no parella, exparella o parella)	17,9	35,4	19,6	24,7	25,8
Víctima en l'àmbit de la no parella en l'últim any	28,5	45,0	28,0	30,1	33,7
Víctima en l'àmbit de la no parella en l'últim any excloent-ne els comentaris	18,1	23,4	13,3	13,8	17,1
Víctima en l'àmbit de l'exparella des dels 15 anys	0	46,3	0	53,0	50,2
Víctima en l'àmbit de l'exparella en l'últim any	0	18,8	0	8,4	12,7
Víctima en l'àmbit de la parella des dels 15 anys	0	0	13,7	10,7	11,6
Víctima en l'àmbit de la parella en l'últim any	0	0	9,3	8,4	8,7
Víctima en els àmbits de la parella o exparella des dels 15 anys	0	46,3	13,7	54,6	43,7
Víctima en els àmbits de la parella o exparella en l'últim any	0	18,8	9,3	14,7	15,0
Víctima en l'àmbit de la infància	20,1	28,8	21,5	30,0	26,7
Víctima en l'àmbit de la infància excloent-ne els comentaris	13,4	20,5	10,5	19,8	17,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Com s'observa a la taula 3.3, i com s'ha anat veient per la resta d'anàlisis, la situació de parella és un factor clau. Aquí les dades mostren que haver tingut parella és el factor fonamental, més que tenir parella. El punt interessant que mostra la taula 3.3 és la diferència entre els grups i el tipus de victimització. Si bé el fet que les que ni tenen ni han tingut

parella home tinguin una menor victimització s'entén pel factor de l'edat (són les més joves), les diferències entre els altres tres grups no es poden explicar per aquesta variable. Resulta, doncs, rellevant veure com els percentatges més baixos entre els tres grups es troben en les que tenen parella i no tenen exparella. Això es podria explicar pel fet que hi ha més dificultat per identificar violència en la relació actual, però no hauria pas d'afectar la identificació en l'àmbit de la no parella. Per aquest àmbit, apareix el fet d'haver estat en una relació amb un home com a element determinant. És també destacable que aparegui en el període de l'últim any, ja que no són les més joves les que es troben en aquesta situació de parella de forma més prevalent (vegeu la taula 3.2).

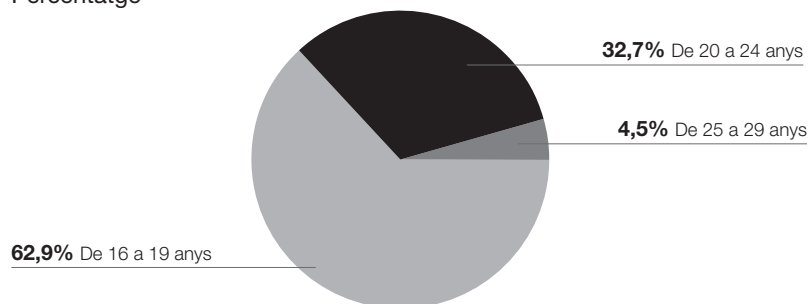
3.5. Anàlisi en base a un perfil concret

En aquest apartat s'analitza la victimització que pateix un grup concret, que s'anomena Perfil 1 i que s'ha elaborat teòricament sobre la base dels resultats previs. Com es mostra en el capítol 2, apareixen dades concretes del perfil de les joves que semblen significatives i per això s'ha creat un perfil concret per veure'n la victimització. Les característiques d'aquest perfil són les següents: dones joves que no són econòmicament independents, no treballen, estudien, i no tenen fills. Gairebé totes les dones que compleixen totes aquestes condicions en la mostra total són dones joves, per la qual cosa s'ha enfocat l'anàlisi en les joves que comparteixen aquest perfil. Es va decidir enfocar l'anàlisi en l'àmbit de la no parella, que és on ocorre el percentatge més alt de victimització entre les joves. A partir d'aquesta classificació, s'analitza la victimització per observar les especificitats i poder fer-les visibles. També es compara el perfil específic amb: a) la resta de les dones joves i b) la resta de la mostra.

3.5.1. Descripció del Perfil 1 segons les variables independents

En el gràfic 3.6 s'observa que entre les joves que conformen el Perfil 1 el percentatge més alt es troba dels 16 als 19 anys (62,9%), seguit pel grup de les de 20 a 24 anys (32,7%) i només unes poques dones del grup de 25 a 29 anys (4,5%). El Perfil 1 és per tant molt jove.

GRÀFIC 3.6. Distribució de la mostra del Perfil 1 segons grup d'edat. Catalunya, 2016.
Percentatge

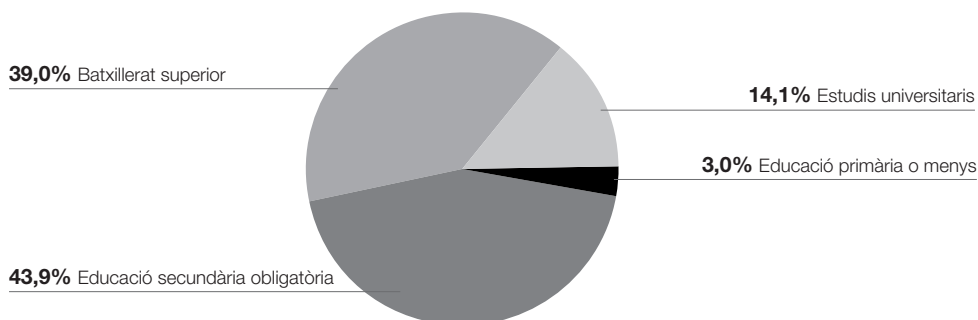

Font: Enquesta de Violència Masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Una gran majoria resideix fora de Barcelona (80%, comparat amb el 77,6% del total de les joves) i no té diversitat funcional (98%).

Quant al lloc de naixement, s'observa que la majoria de les dones del Perfil 1 va néixer a Catalunya (89%), mentre que les nascudes tant a la resta d'Espanya com a l'estranger tenen un percentatge molt menor: a l'estranger 10% i a la resta d'Espanya només un 1%.

GRÀFIC 3.7. Distribució de la mostra del Perfil 1 segons nivell d'estudis acabats. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En el gràfic 3.7 s'observa que la majoria de les dones que conformen el Perfil 1 han acabat l'educació secundària obligatòria (44%), seguit del batxillerat superior (39%). En el total de joves, les que tenen estudis universitaris són un 35,2%, mentre que les del Perfil 1 només en tenen un 14%. Això pot explicar-se pel fet que les dones del Perfil 1 són majoritàriament molt joves.

També s'observa que la majoria de les dones que conformen el Perfil 1 no estan en una relació de parella amb un home (58,3%). I que el percentatge de les que sí que està en parella (41,7%) és relativament menor comparat amb el total de les joves en parella amb un home (56,5%). Quan han tingut anteriorment parella (56,7%), aquest percentatge és relativament menor comparat amb el total de les joves que han tingut parella anteriorment (67,5%). El 43,3% del Perfil 1 no ha tingut parella en el passat, comparat amb el 32,5% del total de les joves que no n'han tingut.

3.5.2. Victimització del Perfil 1 en comparació a la resta de les joves i la mostra total

La taula 3.4 mostra la victimització segons els àmbits, la temporalitat i si inclou o exclou els comentaris, comparant el Perfil 1 amb la resta de dones joves d'una banda i totes les dones de la mostra de l'altra.

Com es pot veure, en general, les dones joves que no són Perfil 1 presenten percentatges més elevats en la majoria d'àmbits. L'elevada victimització del Perfil 1 es troba en la perio-

dització que correspon a l'últim any en general i en l'àmbit de la no parella i de l'exparella l'últim any (18,1%). També presenta un percentatge de victimització alt en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys (57%), tot i que inferior a les dones joves que no compleixen el perfil (66,6%). És rellevant destacar que aquest perfil presenta un percentatge especialment elevat de victimització en l'àmbit de l'exparella l'últim any (18,7%), quasi el doble que el de les joves que no són del perfil (9,9%).

TAULA 3.4. Dones que han patit VM segons perfil. Catalunya, 2016. Frequència i percentatge

Tipus de víctima	Dones no Perfil 1		Dones joves no Perfil 1		Perfil 1	
Víctima en algun dels àmbits	5.744	64,1	713	76,9	409	67,5
Víctima en algun dels àmbits excloent-ne els comentaris	4.522	50,5	592	63,9	326	53,8
Víctima en algun dels àmbits des dels 15 anys	5.388	60,1	696	75,1	392	64,7
Víctima en algun dels àmbits excloent-ne els comentaris des dels 15 anys	4.256	47,5	573	61,8	307	50,6
Víctima en algun dels àmbits en l'últim any	1.421	15,9	347	37,5	258	42,6
Víctima en algun dels àmbits en l'últim any excloent-ne els comentaris	1.080	12,1	229	24,7	167	27,6
Víctima en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys	4.424	49,4	617	66,6	346	57,0
Víctima en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys excloent-ne els comentaris	2.670	29,8	397	42,9	227	37,5
Víctima en l'àmbit de la no parella en l'últim any	836	9,3	284	30,7	232	38,3
Víctima en l'àmbit de la no parella en l'últim any excloent-ne els comentaris	425	4,7	138	14,9	124	20,4
Víctima en l'àmbit de l'exparella des dels 15 anys	2.348	42,6	354	50,9	167	48,8
Víctima en l'àmbit de l'exparella en l'últim any	375	6,8	69	9,9	64	18,7
Víctima en l'àmbit de la parella des dels 15 anys	842	12,6	78	12,9	22	8,7
Víctima en l'àmbit de la parella en l'últim any	420	6,3	57	9,3	18	7,2
Víctima en els àmbits de la parella o exparella des dels 15 anys	2.964	33,9	388	45,4	178	40,7
Víctima en els àmbits de la parella o exparella en l'últim any	757	8,7	115	13,4	79	18,1
Víctima en l'àmbit de la infància	2.332	26,0	257	27,7	152	25,1
Víctima en l'àmbit de la infància excloent-ne els comentaris	1.174	13,1	156	16,8	112	18,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

3.5.3. Fets patits en l'àmbit de la no parella per part del Perfil 1

El Perfil 1 té els percentatges més alts en els fets ocorreguts en l'àmbit de la no parella tals com comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes; assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper (29,4% comparat amb el 26,9% del total); publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual (12%); fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació (11,2% en comparació del 8,4% del total). Aquestes dades són semblants a les dades per subgrups d'edats, que mostren que les dones més joves (de 16 a 19 anys) pateixen de forma més accentuada aquests tipus de violència.

TAULA 3.5. Fets en l'àmbit de la no parella segons perfil. Catalunya, 2016. Percentatge

Fet	Dones joves no parella Perfil 1	Perfil 1	Total
Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes	25,2	29,4	26,9
Assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	8,9	12,0	10,1
Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,2	0,3	0,3
Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	0,8	0,2	0,6
Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals	1,3	1,0	1,1
Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	6,6	11,2	8,4
Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	0,5	0,5	0,5
Violacions, ja siguin orals, anals o vaginals	0,0	0,2	0,1
Intents de violació	0,2	0,0	0,1
Total	926	606	1.532

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

3.6. Anàlisi de classes latents

En aquest apartat es realitza una anàlisi de classes latents (ACL) amb l'objectiu de classificar les dones segons els fets de victimització patits. Aquest mètode estadístic és adequat per agrupar en classes o grups no observables directament, a partir de les dades categòriques de presència i absència. Per realitzar el model es van considerar només les dones que són víctimes d'algun fet de VM al llarg de la vida. Com que l'estudi és exploratori i no es tenen hipòtesis a priori pel que fa al nombre de grups o classes en la mostra, es van calcular i comparar diversos models amb un rang d'1 a 5 classes. Es va determinar el nombre de classes latents d'acord amb el criteri d'informació de Bayesian (BIC). La millor solució es tria en funció de l'índex més petit, el BIC aconseguix el seu mínim en la solució de quatre classes, que és una solució més adequada.

A l'ACL s'inclouen fets de victimització de tots els àmbits, però s'exclouen els fets amb una freqüència inferior de 30. El resultat de l'anàlisi de classes latents permet observar la probabilitat de patir un fet en funció de de la classe latent (vegeu la taula 3.6), el que permet

descriure cada classe i l'etiquetatge de la classe. S'observa llavors que a la Classe 1 hi ha més probabilitats de patir fets corresponents a la no parella, parella i infància. A la Classe 2, fets vinculats a la no parella i infància. A la Classe 3, en tots els àmbits, i a la Classe 4, fets que corresponen a poca victimització, comentaris i tocaments en l'àmbit de la no parella.

TAULA 3.6. Probabilitat condicionada de patir un fet de victimització segons classe latent. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016

Àmbit	Fet	Classe			
		1	2	3	4
No parella	Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes	0,4756	0,9587	0,8223	0,6903
	Assejament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper	0,3014	0,5622	0,5111	0,3190
	Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,0173	0,0826	0,0418	0,0075
	Amenaces de represàlies si no s'acceptaven propostes sexuals	0,0085	0,0825	0,0684	0,0076
	Insinuacions o propostes d'aconseguir millores a canvi de favors sexuals	0,0077	0,1217	0,1371	0,0446
	Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació	0,2345	0,6628	0,4368	0,6628
	Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física	0,0058	0,2266	0,0890	0,0050
	Intents de violació	0,0183	0,1405	0,1504	0,0244
	Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	0,4462	0,2889	0,8548	0,0487
	Assejjar-la pel mòbil o xarxes socials	0,3031	0,1070	0,8600	0,0085
Exparella	Intentar que no es relacioni amb amistosats o família	0,4532	0,0954	0,8099	0,0054
	Controlar on, amb qui era i què feia en tot moment	0,6801	0,1724	0,9610	0,0439
	Imposar-li com s'havia de vestir, pentinar, comportar en públic	0,2800	0,1826	0,6634	0,0126
	Sospitar contínuament que li era infidel o impedir-li parlar amb altres homes	0,5295	0,2368	0,8943	0,0283
	Amenajar-la fins al punt d'espantar-la	0,1416	0,0343	0,5790	0,0012
	Pegar-li, donar-li una bufetada, agafar-la violentament, llançar-li un objecte, o agredir-la físicament d'alguna manera	0,1369	0,0587	0,5698	0,0131
	Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,0616	0,0403	0,3173	0,0000
	Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes	0,0508	0,0384	0,4038	0,0010
	Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa	0,0096	0,0764	0,0577	0,0255
	Controlar on és i què fa en tot moment	0,0187	0,1053	0,0927	0,0174
Parella actual	Sospitar contínuament que li és infidel o impedir-li parlar amb altres homes	0,0038	0,0837	0,0825	0,0149
	Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme	0,0917	0,6644	0,5237	0,2036
Infància	Missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper	0,0622	0,2584	0,3121	0,0855
	Publicar, amenajar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual	0,0281	0,1709	0,0872	0,0155
	Tocaments sexuals, tant els que li fessin com els que l'obliguessin a fer a una altra persona	0,0068	0,2304	0,1332	0,0305
	Agressions físiques violentes	0,0150	0,1742	0,1725	0,0408

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Les classes resultants de l'anàlisi permeten agrupar les dones segons la victimització experimentada, de manera que s'assigna una classe latent a cada dona. Aquesta assignació es basa en la probabilitat posterior de correspondre a cadascuna de les classes. Es prediu llavors que la dona pertanyi a aquella classe amb major probabilitat. A continuació, a la taula 3.7, es mostra la distribució percentual de les dones joves segons les classes resultants. Com es pot observar, els percentatges que conformen gairebé el 80% del total (Classe 1+ Classe 4) estan vinculats a la violència psicològica en l'exparella i a comentaris o tocaments en l'àmbit de la no parella.

TAULA 3.7. Distribució de les classes latents. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016.
Percentatge

Classe	%
Classe 1: Només exparella (excloent-ne físic i sexual)	19,4
Classe 2: Tots els àmbits menys exparella	7,8
Classe 3: Tots els àmbits	12,6
Classe 4: Poca victimització; Comentaris i tocaments no parella	60,2
Total	100

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

3.6.1. Anàlisi dels grups de victimització (classes latents) segons variables independents

De manera addicional, s'ha realitzat una anàlisi de com són aquests grups de victimització segons les variables independents. Els resultats de les proves de Chi-quadrat de Pearson indiquen que no hi ha diferències significatives segons els grups d'edat entre les joves, ni pel que fa al lloc de naixement, ni al fet de si tenen fills, ni al nivell d'estudis acabats o al lloc de residència (Barcelona o resta de Catalunya), com sí que s'havia trobat en altres anàlisis. En canvi, es troben diferències significatives en l'anàlisi dels grups per variables quant a la situació professional –si treballa o no treballa– ($\chi^2 = 18,3$. P-valor < 0,01); la situació d'estudis –si estudia o no estudia–, ($\chi^2 = 21,6$. P-valor < 0,01); o si són econòmicament independents ($\chi^2 = 12,1$. P-valor < 0,05). Es pot veure un exemple de les taules que es refereixen a aquests resultats a l'annex 1 (taula A11).

3.6.2. Conclusions sobre l'anàlisi de classes latents

A partir de les dades presentades, es poden identificar quatre grups de victimització, que permeten classificar les dones segons els fets patits. No obstant això, no s'han trobat evidències suficients per explicar les causes per pertànyer a un o altre grup.

La situació de parella torna a ser fonamental fins al punt que es determina una classe específica (Classe 1) d'acord amb el fet d'haver tingut exparella (excloent-ne la violència física i sexual) com a determinant, i que conforma gairebé un 20% de la distribució de les joves. També s'observa que el 80% de les que han patit victimització correspon a fets de violència no física: el 20% a violència psicològica o verbal de l'exparella i el 60% de comentaris de la no parella.

3.7. Relació entre percepció i victimització

En aquest apartat s'exposen les proves estadístiques que s'han realitzat per avaluar la relació entre la percepció del que és VM i la victimització patida. Aquesta anàlisi s'ha fet de dues maneres:

- En primer lloc, a cada ítem de percepció sobre el que és violència o no, amb una escala de resposta d'1-10 (on 10 és que un fet es considera totalment violència), es realitza una diferència de mitjana entre les dones que han patit violència de parella o no. També es realitza l'anàlisi de diferències (entre víctimes o no) de mitjanes per cada fet que coincideix amb la frase que s'avalua en la percepció.
- En segon lloc, per a cada frase només es considera el número 10 com a opció de resposta (tal com s'ha fet en el capítol 4) per a cadascun dels ítems de percepció sobre el que és violència o no i es compara el mateix fet de victimització.

Els resultats generals no són estadísticament significatius, amb excepció d'uns resultats relativament significatius per a la pregunta sobre el control per part de la parella. En concret, en el control per part de la parella, les diferències significatives dels percentatges són de 3,5% quan no ho considera VM i ho ha patit i de 7,9% quan ho considera VM i ho ha patit. Per veure un exemple de les taules amb resultats no significatius i les de control per part de la parella, vegeu l'annex 1: taula A12 i taula A13.

En conclusió, no s'ha trobat una relació entre la percepció general de si un fet és VM i haver estat víctima d'aquest fet.

3.8. Conclusions

L'anàlisi de segmentació mostra que la situació de parella i l'edat són els principals predictors de risc de patir VM.

- En primer lloc, cal destacar que el 73,5% de les dones joves ha estat víctima d'algun tipus de VM.
- Les diferents anàlisis realitzades evidencien que el fet de tenir o haver tingut parella home són factors clau. Aquests resultats són similars tant si la segmentació es fa amb dades del darrer any com des dels 15 anys, amb o sense comentaris. En tots els casos, el grup que ha tingut una parella home i en l'actualitat no té parella home és el que més victimització pateix. Fins i tot en l'àmbit de la no parella aquesta variable és el primer predictor, fet que mostra que el fet d'haver tingut exparella afegeix un àmbit possible de victimització.
- Altres elements com el fet d'estudiar o no, treballar o no i viure a Barcelona o a la resta de Catalunya tenen també una certa incidència. Com a element que apareix de forma

puntual en relació amb la violència en l'àmbit de la no parella i per l'últim any excloent-ne els comentaris, és el fet de tenir fills (tenir-los redueix la victimització). Aquest fet podria explicar-se perquè aquest perfil de dones no freqüenten tant els llocs on poden patir violència en l'àmbit de la no parella a causa de la divisió sexual del treball de cura.

- En relació amb l'àmbit de la infància, la situació de parella també apareix com a principal predictor, fet que mostra que no hi ha una relació de causalitat (tenir exparella ocorre després de la violència en la infància), sinó de capacitat d'identificació.
- El fet que la situació de parella, i en concret d'haver tingut parella home, sigui un predictor en l'àmbit de la no parella i de la infància apunta que les relacions passades amb homes contribueixen a identificar més la violència. És a dir, haver tingut parella home fa que s'identifiquin amb més facilitat diverses formes de violència tant dins de la parella com en l'àmbit de la no parella o l'àmbit de la infància.

En relació amb l'anàlisi d'acord amb la situació de parella:

- L'edat és un factor rellevant en relació amb la situació de parella, sobretot per les que no tenen ni han tingut parella home, que són les més joves.
- Com a dada rellevant, hi ha un alt percentatge (39,7%) de dones amb parella i sense exparella home amb només estudis primaris acabats.
- Hi ha el doble de dones amb diversitat funcional sense parella ni exparella que dones sense diversitat funcional.
- Quant a la victimització, les dones sense parella i exparella són les més victimitzades considerant tots els àmbits en el darrer any (51,7%).
- Els percentatges més baixos (excloent-ne les que ni tenen ni han tingut parella home) es troben en les que tenen parella i no tenen exparella. Això es podria explicar pel fet que hi ha més dificultat per identificar violència en la relació actual, però no hauria d'afectar la identificació en l'àmbit de la no parella.
- Per totes aquestes anàlisis, la manca de dades sobre l'orientació sexual en dificulta la comprensió, ja que la situació de parella pot estar amagant en realitat l'expressió de l'orientació sexual.

Quant a la creació d'un perfil concret, seguint les anàlisis anteriors, s'ha mostrat la victimització pel grup de dones joves que no són econòmicament independents, no treballen, estudien, i no tenen fills.

- La majoria de dones amb aquest perfil es troba en la franja d'edat de 16 a 19 anys i no té una relació de parella amb un home, però sí que n'ha tingut anteriorment.

- La victimització per aquest grup mostra com les dones d'aquest perfil presenten percentatges més alts en l'àmbit de la no parella i l'exparella en l'últim any.
- En l'àmbit de la no parella, els fets patits en major mesura per les dones que no són del perfil són: comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes, assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper i fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació.

L'anàlisi dels models de regressió logística mostren que:

- La situació de parella té un efecte estadísticament significatiu en la victimització. La probabilitat de patir violència en algun dels àmbits és 4,32 vegades més gran si s'està amb parella o s'ha estat amb exparella que si no es té parella ni exparella, i 4,25 vegades més gran si s'està en la situació de no tenir parella però sí exparella.
- La victimització en la infància també té un efecte estadísticament significatiu per a tots els àmbits i en l'àmbit de la no parella. La probabilitat de patir violència des dels 15 anys és entre 5 i 6 vegades més gran per a les dones que han estat víctimes en la infància pel que fa a les dones que no han sofert cap fet en la infància.

En relació amb l'anàlisi de classes latents, queda palès que la situació de parella és fonamental fins al punt que es determina una classe específica (Classe 1) d'acord amb aquesta variable.

Finalment, quant a la relació entre la percepció de la violència i la victimització:

- No s'ha trobat una relació entre la percepció general de si un fet és VM i haver estat víctima d'aquest fet.
- Els resultats no són estadísticament significatius a excepció de la pregunta sobre el control per part de la parella. En aquest cas sí que es veuen diferències significatives, ja que són del 3,5% quan no ho considera VM i sí que n'ha patit i del 7,9% quan ho considera VM i n'ha patit.

4. ANÀLISI INTERGENERACIONAL EN RELACIÓ AMB LES PERCEPCIONS SOBRE VIOLÈNCIA MASCLISTA, TANT PER HOMES COM PER DONES

4.1. Introducció

En aquest capítol es realitza una anàlisi de les diferències entre homes i dones pel que fa a la percepció que tenen sobre la VM, segons grups d'edat. També s'analitzen les diferències en les concepcions sobre dones i homes a partir d'una anàlisi sobre el sexisme hostil (basat en la idea d'inferioritat de les dones) i el benèvol (basat en una diferenciació "natural i complementària"), a través de les escales de masclisme ambivalent. Al primer apartat es realitza una anàlisi de l'escala de masclisme ambivalent per edats i per sexe. Als següents apartats s'analiza la percepció sobre la VM segons sexe i per grup d'edat.

4.2. Escala de masclisme ambivalent

En aquest primer apartat es presenten dades generals sobre el grau d'acord amb afirmacions referides a les diferències entre homes i dones, i pel que fa a les relacions. Aquestes afirmacions responen a estereotips de gènere que conformen la coneguda com escala de masclisme ambivalent (Glick i Fiske, 1996). Dels 22 ítems que conformen l'escala, l'EVMC n'incorpora 13 que identifiquen el sexisme benèvol (6 ítems) i l'hostil (7 ítems). Als gràfics següents es poden apreciar els ítems que conformen cada tipus de sexisme.

En l'entrevista es va sol·licitar als homes i a les dones entrevistades que indiquessin si estaven d'acord o no, en una escala del 0 al 5 (en què 0 representa "totalment en desacord" i 5 "totalment d'acord") amb afirmacions com: "les dones es caracteritzen per una puresa que pocs homes tenen", "l'home està incomplet sense la dona", "les dones exageren els problemes que tenen en el treball". La valoració la van realitzar homes i dones de 16 anys o més, residents a Catalunya.

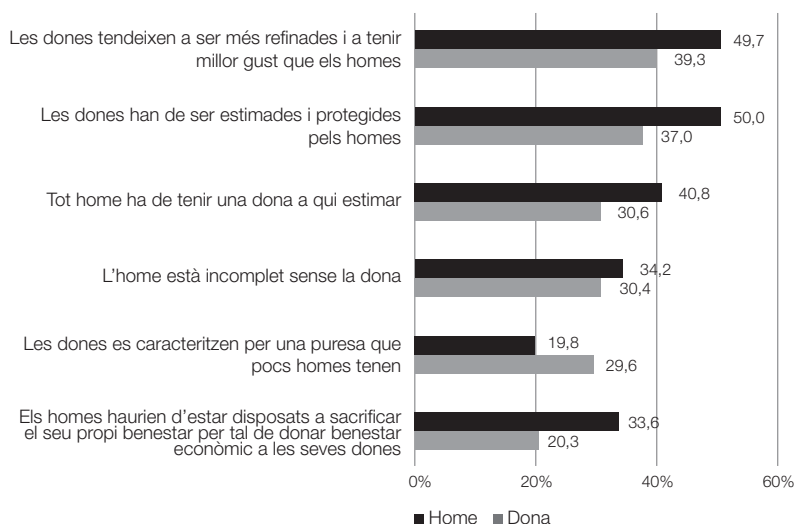
Les dades recollides per l'EVMC de 2016 consten de 4.674 entrevistes a residents a Barcelona (599 homes i 4.075 dones) i de 6.463 entrevistes a residents a la resta de Catalunya (961 homes i 5.502 dones). Per a aquesta secció d'anàlisi de l'escala de masclisme am-

bivalent en concret es va preguntar al total dels homes (n=1.560) i a un 50% de les dones entrevistades (n=4.788).

4.2.1. Percepcions generals de masclisme ambivalent

En els gràfics següents es mostren els percentatges de les valoracions “d’acord” de cadascun dels estereotips de gènere, és a dir, les valoracions de 4 i 5 (on 5 és igual a “totalment d’acord”) que van realitzar les persones enquestades.

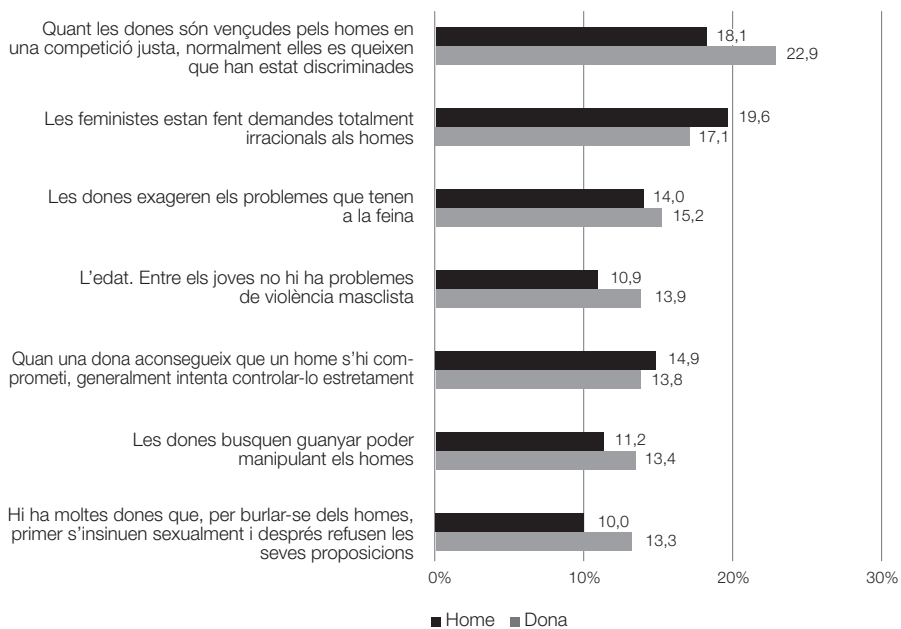
GRÀFIC 4.1. Acord amb els ítems del sexisme benèvol segons sexe. Catalunya, 2016.
Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En aquest gràfic es mostren els resultats de persones que estan d’acord amb els ítems que identifiquen el sexisme anomenat benèvol. En general no superen el 50% d’acord. En concret, els homes estan més d’acord amb els ítems de masclisme benèvol que les dones, amb excepció a la frase referida a la puresa de les dones, que té el percentatge més baix per al cas dels homes (19,8%, mentre que les dones tenen un 26,6%). L’ítem amb menor percentatge per al cas de les dones és el que sosté que els homes haurien d’estar disposats a sacrificar el seu propi benestar per tal de brindar benestar econòmic a les seves dones: només el 20,3% de les dones està d’acord amb aquest ítem. Per al cas dels homes el percentatge en aquest ítem és del 33,6%, proper al percentatge que sosté que l’home està incomplet sense la dona (34,2%). Observant els ítems en concret, quasi la meitat dels homes està totalment d’acord que les dones tendeixen a ser més refinades i a tenir millor gust que els homes (49,7%), que les dones han de ser volgudes i protegides pels homes (50%) i un 40% considera que tot home ha de tenir una dona a qui estimar. El percentatge d’acord amb aquests ítems per al cas de les dones és d’aproximadament un 10% menys.

GRÀFIC 4.2. Acord amb els ítems del sexisme hostil segons sexe. Catalunya, 2016.
Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

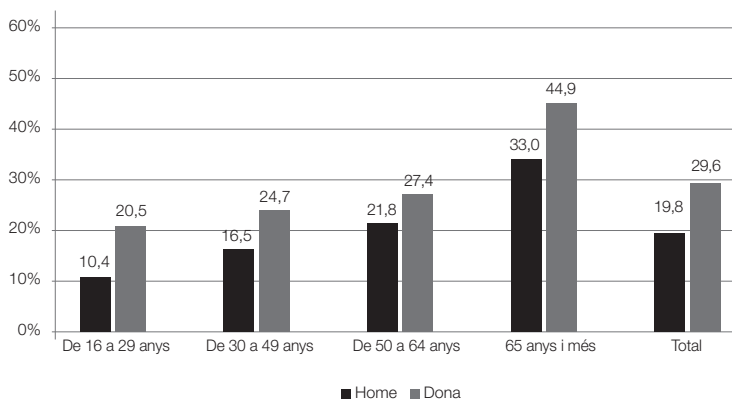
En aquest gràfic es mostren els resultats de persones totalment d'acord amb els ítems que identifiquen el sexisme hostil. Concretament, el percentatge en les valoracions totalment d'acord, és a dir, les valoracions de 4 i 5 que van realitzar les persones enquestades. En cap cas s'arriba a un 25% d'acord en cap dels ítems. En la majoria dels que identifiquen el masclisme hostil, les dones estan més d'acord que els homes amb les afirmacions presentades, excepte en la referida a les demandes de les feministes i al control que exercirien les dones quan aconsegueixen que un home s'hi comprometi. Per als ítems que identifiquen el masclisme hostil, els percentatges d'acord total són inferiors que per al cas del masclisme benèvol, encara que les diferències percentuals entre homes i dones també són menors: entre un i quatre punts percentuals entre homes i dones pel que fa als set ítems de masclisme hostil. L'ítem amb més percentatge d'acord total entre els homes és "les feministes estan fent demandes totalment irracionals" (gairebé un 20%), mentre que per a les dones és "quan les dones són vençudes pels homes en una competició justa, normalment elles es queixen que han estat discriminades (22,9%)".

És destacable, doncs, que sigui justament l'afirmació sobre el feminisme la que canvia, com també que les dones mostrin més acord sobre el masclisme hostil que els homes i que en canvi els homes mostrin més acord que les dones sobre el masclisme benèvol. En els apartats següents s'incorporaran altres variables per comprendre aquestes percepcions.

4.2.2. Percepcions de masclisme ambivalent per ítems segons sexe i edat

En l'apartat següent s'inclou una anàlisi de cadascuna de les frases avaluades a l'apartat anterior segons sexe i grups d'edat, a partir de l'ordre en què apareixen al qüestionari.

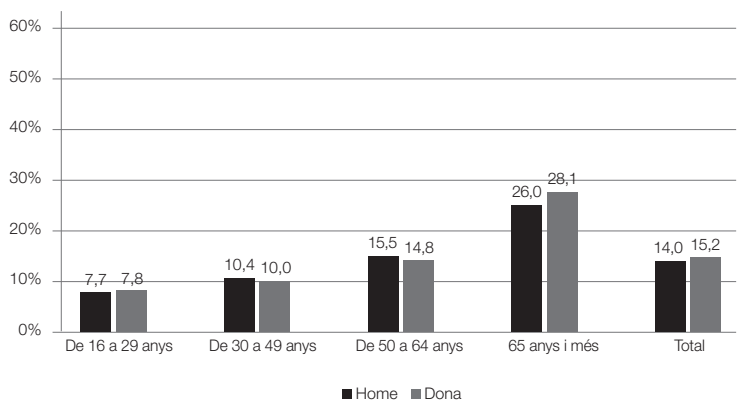
GRÀFIC 4.3. Acord amb l'ítem "Les dones es caracteritzen per una puresa que pocs homes tenen" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Les dones estan més d'acord que els homes amb aquesta afirmació. És important ressaltar que hi ha més d'un terç de les dones que està totalment en desacord amb l'afirmació. En fer la lectura del gràfic per edat, hi ha una gran diferència entre la valoració dels homes i les dones de 65 anys i més, que en general estan més d'acord que la resta de persones enquestades.

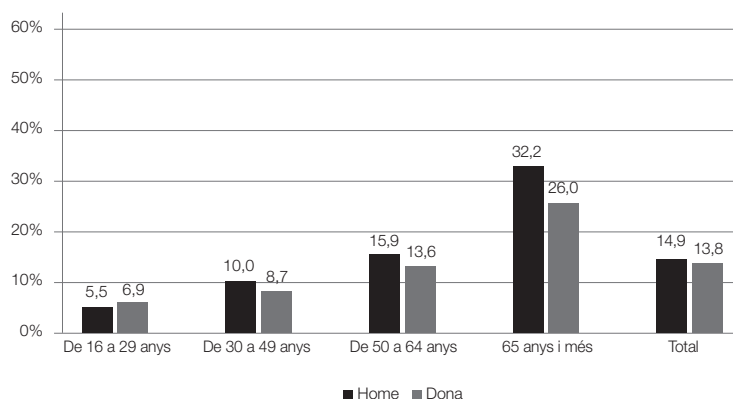
GRÀFIC 4.4. Acord amb l'ítem "Les dones exageren els problemes que tenen a la feina" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Existeix una petita diferència entre el percentatge d'acord d'homes i dones, sent el percentatge de les dones superior en dos punts. En fer la lectura del gràfic per edat, hi ha una diferència considerable entre les persones de més de 65 anys i les de menys, tant per a homes com per a dones.

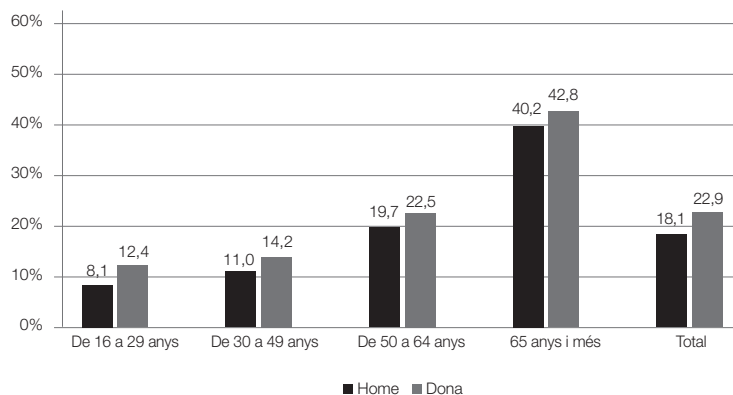
GRÀFIC 4.5. Acord amb l'ítem "Quan una dona aconsegueix que un home s'hi comprometi, generalment intenta controlar-lo estretament" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En el total, no existeixen diferències grans entre el percentatge d'acord entre homes i dones. El tram d'edat amb més acord és el dels homes de més de 65 anys (més del 30%) i el de les dones (més del 25%). Entre la resta dels trams d'edat i el total, les diferències no són molt marcades, exceptuant el cas de la joventut, on els homes es mostren menys d'acord que les dones.

GRÀFIC 4.6. Acord amb l'ítem "Quan les dones són vençudes pels homes en una competició justa, normalment elles es queixen que han estat discriminades" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

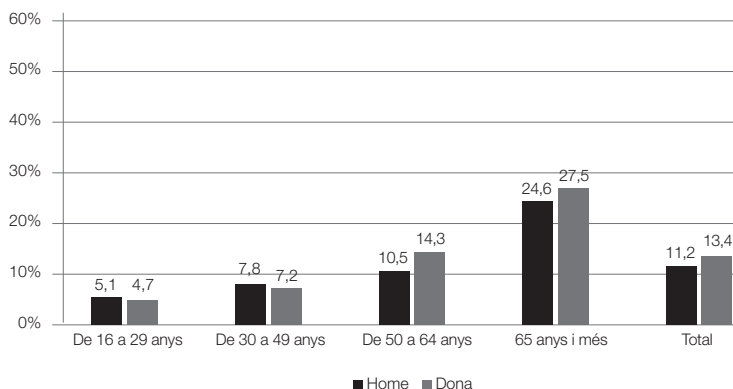

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Els homes estan més d'acord que les dones amb aquesta afirmació, encara que en menor mesura que en altres afirmacions. Hi ha un terç de les dones i homes que està totalment en desacord amb l'afirmació.

En fer la lectura del gràfic per edat, s'observa que els percentatges per trams d'edat pel que fa al total no varien de manera significativa amb excepció d'una diferència considerable entre les persones de més de 65 anys i les de menys, tant per a homes com per a dones, que tenen gairebé un 40% d'acord.

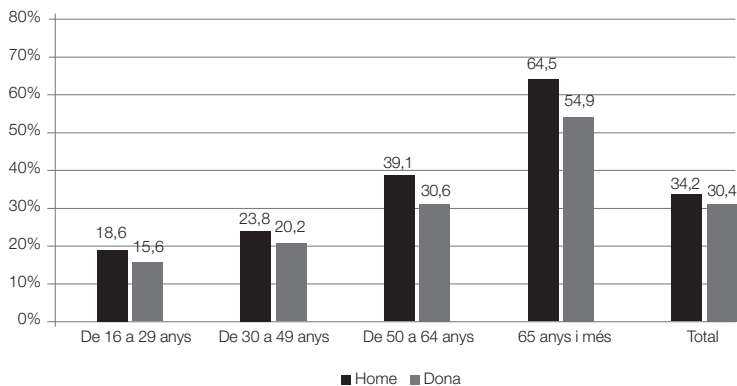
GRÀFIC 4.7. Acord amb l'ítem "Les dones busquen guanyar poder manipulant els homes" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Existeix una petita diferència entre el percentatge d'acord d'homes i dones, sent el percentatge de les dones superior en tres punts. En fer la lectura del gràfic per edat, hi ha una diferència entre les dones de més de 65 anys i els grups d'edat de menys de 50 anys.

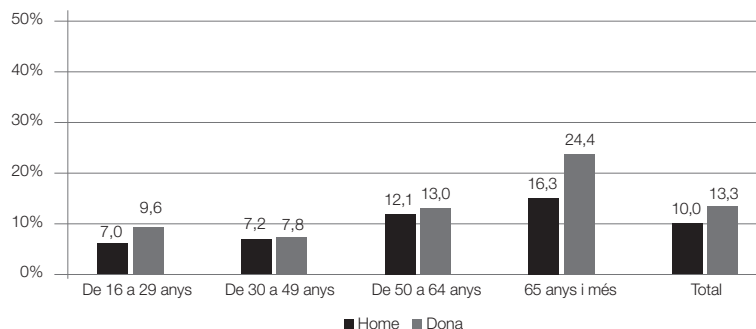
GRÀFIC 4.8. Acord amb l'ítem "L'home està incomplet sense la dona" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Per aquesta pregunta, es mostra també una diferència entre homes i dones, sent el percentatge més elevat dels homes en tots els grups d'edat. Com en els altres casos, com més edat, més d'acord amb les afirmacions.

GRÀFIC 4.9. Acord amb l'ítem “Hi ha moltes dones que, per burlar-se dels homes, primer s'insinuen sexualment i després refusen les seves proposicions” segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

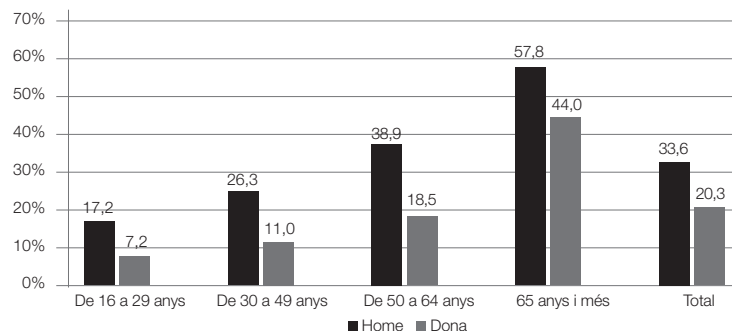

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En fer la lectura del gràfic per edat, s'observa que en tots els grups d'edat les dones estan més d'acord que els homes amb l'ítem “Hi ha moltes dones que, per burlar-se dels homes, primer s'insinuen sexualment i després refusen les seves proposicions”. Es tracta d'un resultat interessant, ja que es tracta d'una frase de masclisme hostil que implica un estereotip negatiu sobre elles mateixes.

Pel que fa a les diferències entre els grups d'edat, s'observa una diferència gran entre grups. Les persones de 65 anys i més tenen un 20% d'acord total amb l'ítem, mentre que la joventut no arriba al 10% d'acord total.

GRÀFIC 4.10. Acord amb l'ítem “Els homes haurien d'estar disposats a sacrificar el seu propi benestar per tal de donar benestar econòmic a les seves dones” segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

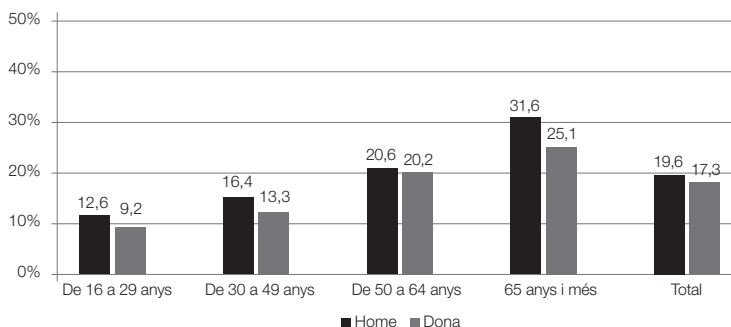

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Els homes estan més d'acord que les dones amb aquesta afirmació. S'observen diferències entre homes i dones més accentuades per a tots els grups d'edat que en altres ítems. En tots els grups d'edat es manté una diferència considerable amb major percentatge d'acord total per part dels homes.

Hi ha una diferència molt gran (35 punts) entre la valoració dels homes de 65 anys i més i els més joves (menys de 30). Entre les dones, hi ha una diferència considerable entre les majors i menors de 65 anys.

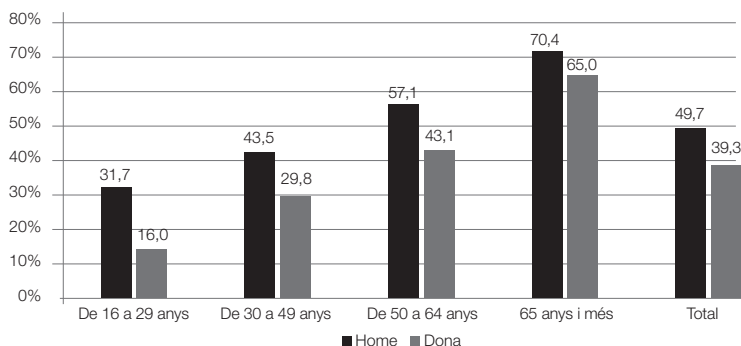
GRÀFIC 4.11. Acord amb l'ítem "Les feministes estan fent demandes totalment irracionals" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

No existeixen diferències entre el percentatge d'acord d'homes i dones, que està per sota del 17%. Hi ha un 40% de dones i homes que està totalment en desacord (valor 0) amb l'afirmació. Els homes de més de 65 anys estan més d'acord amb l'afirmació que la resta de persones enquestades, una diferència de 25 punts amb el segment anterior. Les persones de més de 65 anys estan més en contra de les demandes de les feministes. Per a la resta dels grups d'edat i el total, el percentatge d'acord total amb la frase gairebé no varia entre homes i dones.

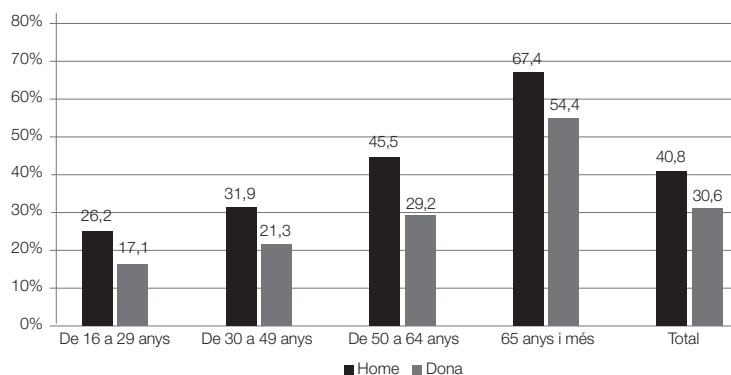
GRÀFIC 4.12. Acord amb l'ítem "Les dones tendeixen a ser més refinades i a tenir millor gust que els homes" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En fer la lectura del gràfic per edat, s'aprecia que és entre els homes i les dones de 65 anys i més (60%) on s'està més d'acord amb l'afirmació. El percentatge d'acord disminueix amb l'edat (els més joves 20%), tant per a homes com per a dones, però també s'accentuen les diferències en el percentatge d'acord entre homes i dones (per als més joves, gairebé el doble del percentatge).

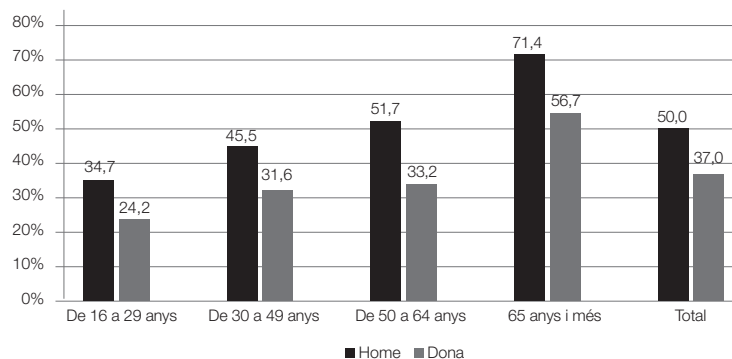
GRÀFIC 4.13. Acord amb l'ítem "Tot home ha de tenir una dona a qui estimar" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Els homes estan més d'acord que les dones amb aquesta afirmació. En tots els grups d'edat, els homes estan més d'acord que les dones que tot home ha de tenir una dona a la qual estimar. Hi ha més d'un terç de les dones que està totalment en desacord (valor 0) amb l'afirmació. En fer la lectura del gràfic per edat, hi ha una gran diferència (35 punts) entre la valoració dels homes i les dones de 65 anys i més, que estan més d'acord que la resta de persones enquestades.

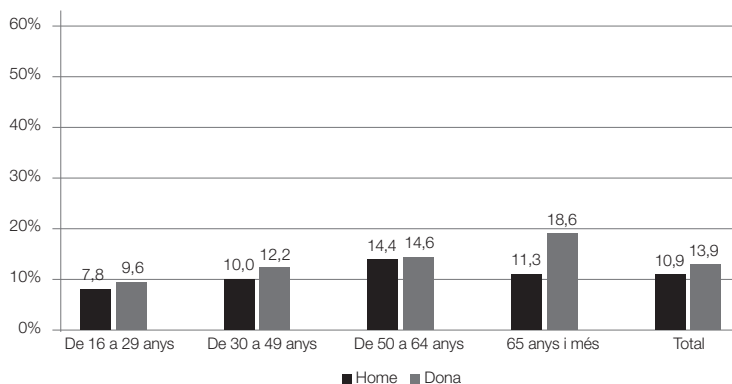
GRÀFIC 4.14. Acord amb l'ítem "Les dones han de ser estimades i protegides pels homes" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de Violència Masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Els homes estan més d'acord que les dones amb aquesta afirmació. I hi ha més d'un terç de les dones que hi està totalment en desacord (valor 0). En tots els grups d'edat, els homes estan més d'acord que les dones amb aquesta afirmació. En fer la lectura del gràfic per edat, s'aprecia que és entre els homes i les dones de 65 anys i més on s'està més d'acord. Sembla que el percentatge d'acord disminueix amb l'edat, tant per a homes com per a dones. Hi ha 40 punts de diferència entre els majors i els més joves. Es conserven amb l'edat importants diferències entre homes i dones.

GRÀFIC 4.15. Acord amb l'ítem "Entre els joves ja no hi ha problemes de violència masclista" segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

No existeixen diferències entre el percentatge d'acord d'homes i dones. Més del 55% de les dones està totalment en desacord (valor 0) amb l'afirmació. No existeixen diferències entre els percentatges d'homes i dones per al grup d'edat de 30 a 64 anys. Entre els menors de 50 anys hi ha algunes dones més d'acord que els homes amb l'afirmació que no existeix VM entre els joves, i en els majors de 50 anys hi ha més dones que homes d'acord. Aquesta afirmació mostra com els grups d'edat més grans creuen que sí que hi ha VM en la joventut pràcticament d'igual forma que la pròpia joventut.

4.3. Creença sobre les causes de la violència masclista

En aquest apartat s'observen les valoracions de les persones enquestades sobre la seva percepció d'algunes causes de la VM contra les dones. També es mostren les valoracions diferenciades per rangs d'edat.

La pregunta que es va realitzar va ser: "Creu que els fets següents són causes importants de la VM contra les dones?" Valori del 0 (no és causa) a 10 (és una causa molt important):

1. El consum excessiu d'alcohol o drogues.

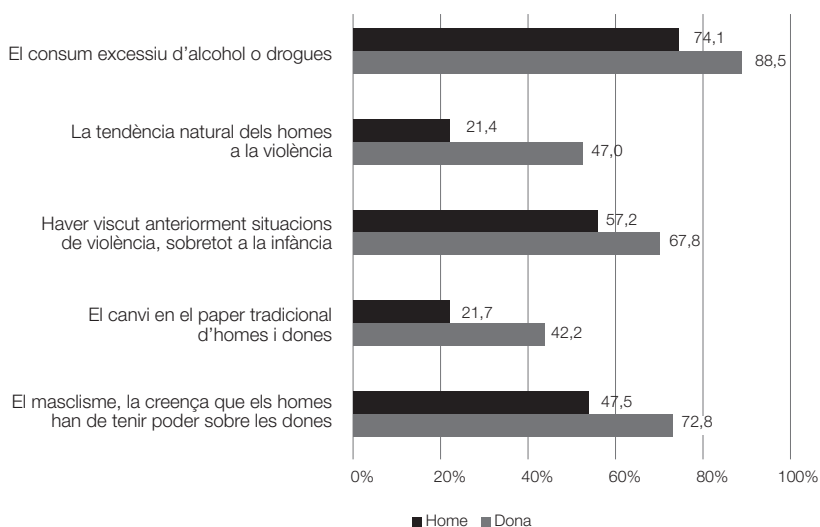
2. La tendència natural dels homes a la violència.
3. Haver viscut anteriorment situacions de violència, sobretot en la infància.
4. El canvi en el paper tradicional d'homes i dones.
5. El masclisme, la creença que els homes han de tenir poder sobre les dones.

Aquest apartat té l'estructura següent: en primer lloc, es mostra un gràfic comparatiu que indica el percentatge de valoració com a "causa important" de les cinc causes, és a dir, les valoracions del 7 al 10 que van realitzar les persones enquestades. Per a cada causa que s'ha sol·licitat valorar, s'ha fet una anàlisi detallada comparant les opinions d'homes i dones en els diferents grups d'edat.

4.3.1. Creença general sobre les causes de la violència masclista

En el gràfic següent es pot veure de forma resumida com el consum excessiu d'alcohol o drogues es considera, tant per homes com per dones, la primera causa important de la VM. Les diferències entre homes i dones són rellevants en qüestions com "la tendència natural dels homes a la violència" (21% homes i 47% dones). És també significatiu que un 73% de les dones identifiqui el masclisme com a causa principal, contra el 48% dels homes. De la mateixa manera, quasi el doble de dones (42%) considera el canvi del paper tradicional d'homes i dones com a causa important, enfront del 22% d'homes.

GRÀFIC 4.16. Persones que consideren que determinats fets són una causa important de la VM (7-10) segons sexe. Catalunya, 2016. Percentatge

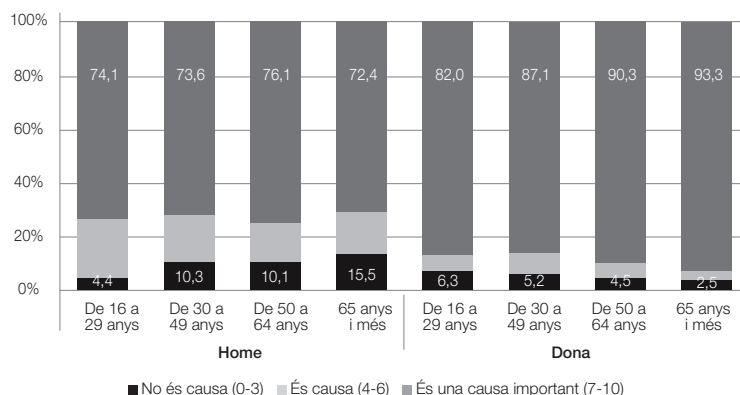

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

4.3.2. Creença sobre les causes de violència masclista per sexe i grups d'edat

A continuació s'analitza cada causa per separat segons grups d'edat, per homes i dones i segons el nivell d'importància que hi donen.

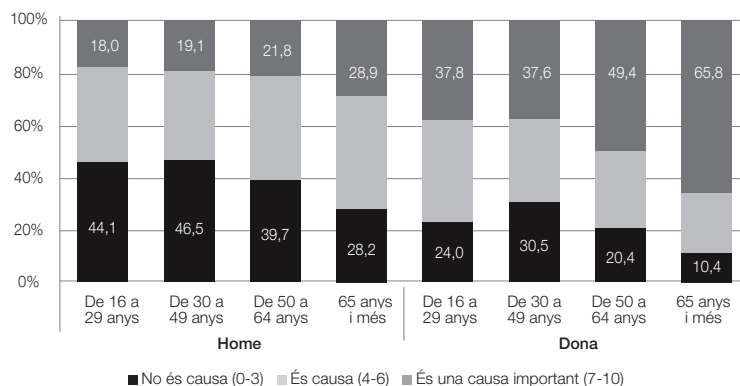
GRÀFIC 4.17. Persones que consideren “El consum excessiu d'alcohol o drogues” com una causa important de VM segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Tant entre els homes com entre les dones hi ha un alt percentatge que opinen que el consum excessiu d'alcohol o drogues és una causa important de VM. Entre les dones, són les més grans de 50 anys les que en major percentatge (més del 90%) creuen que és molt important el consum d'alcohol i drogues com a causa de VM.

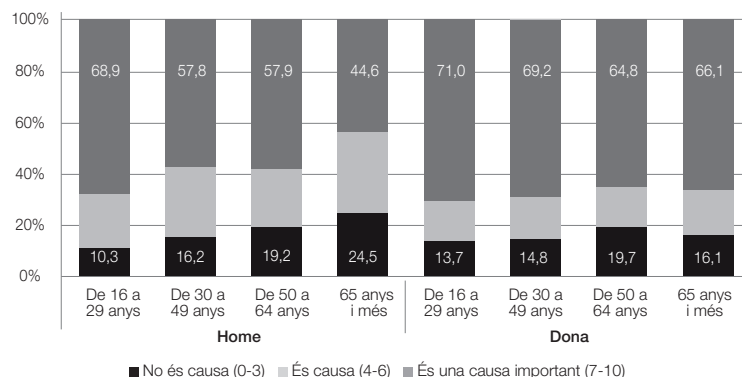
GRÀFIC 4.18. Persones que consideren “La tendència natural dels homes a la violència” com una causa important de VM segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Tant entre els homes com entre les dones hi ha un alt percentatge que opinen que la tendència natural dels homes a la violència és causa important de VM. En fer la lectura del gràfic per edat, s'aprecia que és entre els homes de menys de 50 anys on es troba el percentatge més baix dels qui opinen que la tendència natural dels homes a la violència és una causa important de la VM. Precisament és en el rang de 30 a 49 anys on hi ha el percentatge més alt (46,5%) dels qui creuen que això no és causa de VM contra les dones.

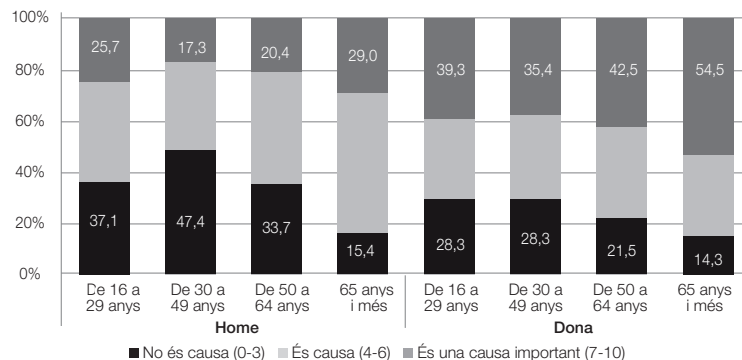
GRÀFIC 4.19. Persones que consideren “Haver viscut anteriorment situacions de violència, sobretot en la infància” com una causa important de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Entre els homes s'observa que aquesta és una causa “molt important” en totes les edats i augmenta a mesura que baixa el rang d’edat. Per a les dones és més important encara (per damunt del 64%), i augmenta una mica en disminuir l’edat. És rellevant també identificar que el 24,49% dels homes de més de 65 anys considera que no és causa.

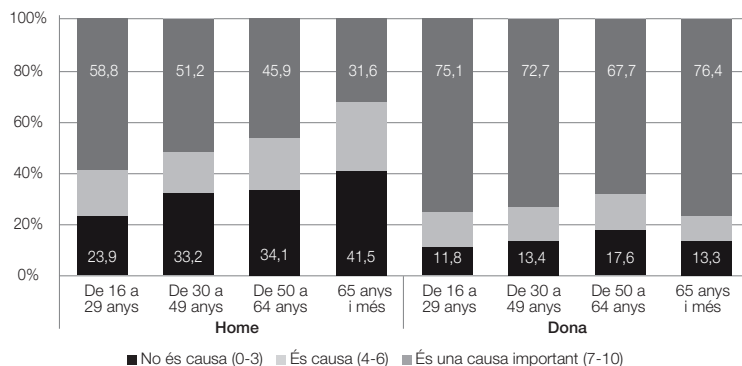
GRÀFIC 4.20. Persones que consideren “El canvi en el paper tradicional d’homes i dones” com una causa important de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

Entre les dones, més del 40% creuen que és molt important com a causa, mentre que només la meitat entre els homes. En tots dos sexes, el percentatge de joves que creuen que no és causa important és el doble que el de més de 65 anys que pensen això mateix. Més del 50 % de les dones de més de 65 anys pensa que és una causa molt important.

GRÀFIC 4.21. Persones que consideren “El masclisme, la creença que els homes han de tenir poder sobre els dones” com una causa important de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

El 75% de les dones creu que el masclisme és una causa molt important de la violència dels homes cap a elles. Només el 47% dels homes opina igual. Per edats, en les dones no existeix diferència d'opinió sobre aquest tema. Entre els homes, el percentatge de més grans de 65 anys que pensen que el masclisme és una causa important de violència és inferior al dels més joves que opinen així.

En resum, cada pregunta s'entén de forma diferenciada segons l'edat i els sexes. Per a algunes preguntes l'edat és un factor més determinant i per a altres ho és més el sexe.

4.4. Percepció sobre què és violència masclista

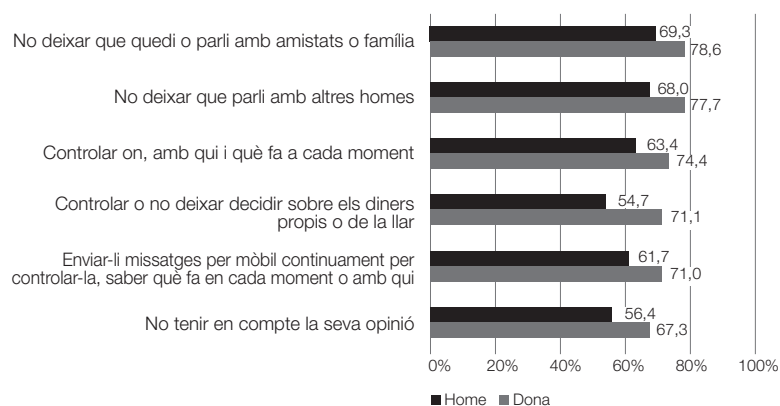
En l'apartat següent es presenten els resultats de la valoració d'homes i dones pel que fa a deu comportaments de VM. Se sol·licita a les persones entrevistades valorar, en una escala de 0 (gens) a 10 (totalment), fins a quin punt els comportaments exposats (manifestacions explícites de VM) consideren que són expressions de VM. Es considera 10 com a afirmació i la resta com a negació. Alguns d'aquests comportaments són: “Menysprear-la, humiliar-la, cridar-la o insultar-la”, “Donar-li una bufetada, un cop o una empenta”, “No tenir en compte la seva opinió”.

En aquesta secció es presenten primer els gràfics amb els percentatges que corresponen a l'opinió que és “totalment” un comportament de VM (10), separats en dos grups segons

els tipus de violència (control i agressions). Tot seguit, es mostra cadascun dels comportaments que s'han sol·licitat valorar de la forma següent: un gràfic que compara les valoracions que han fet els homes i les dones en dos rangs: "No són totalment formes de VM" (0-9) i "Són totalment formes de VM" (10), comparant les opinions d'homes i dones en els diferents grups d'edat.

4.4.1. Percepció general sobre què és violència masclista

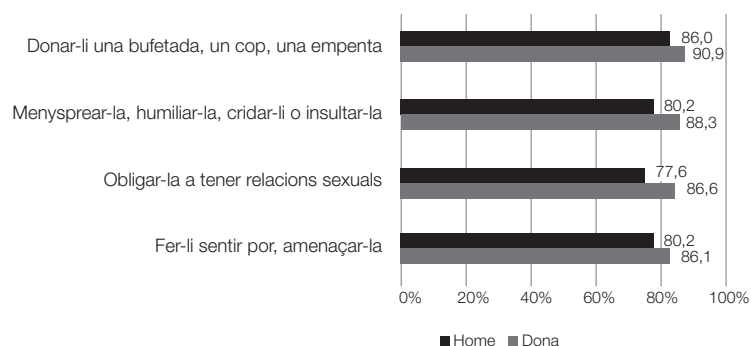
GRÀFIC 4.22. Persones que consideren determinats fet com a VM segons sexe. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En aquest gràfic s'observen els percentatges que corresponen a l'opinió que és "totalment" un comportament de VM (10). En totes les respostes, les dones tenen valors més alts en l'opinió que són "totalment" un comportament de VM. El comportament que més es reconeix com a violència és el de "No deixar que quedí o parli amb amiguets o família" (79% les dones i 71% els homes). El que menys "no tenir en compte la seva opinió" (67% i 56%).

GRÀFIC 4.23. Persones que consideren determinats fets com a VM segons sexe. Catalunya, 2016. Percentatge

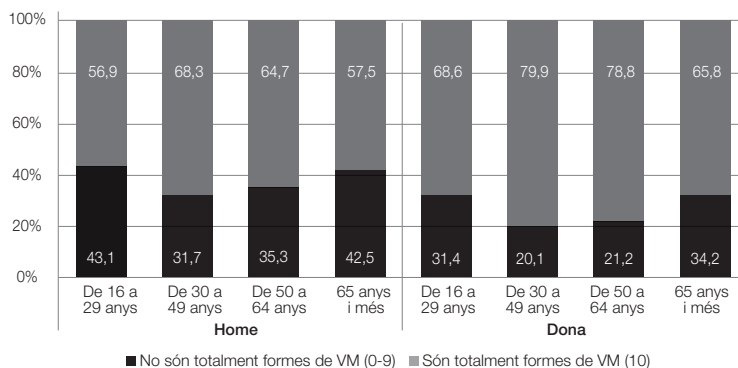
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En aquest gràfic es veu com, en general, tots els comportaments que són agressions presenten un percentatge superior de reconeixement com a formes de VM que els actes de control, presentats en el gràfic anterior. En totes les respostes, les dones tenen valors més alts en l'opinió que són "totalment" un comportament de VM (10). El comportament que més es reconeix com a violència és el de "donar una bufetada, un cop, una empenta" (91% les dones i 86% els homes). El que menys "Obligar-la a tenir relacions sexuals" (78% els homes i 87% les dones).

4.4.2. Percepció sobre què és violència segons grup d'edat i sexe

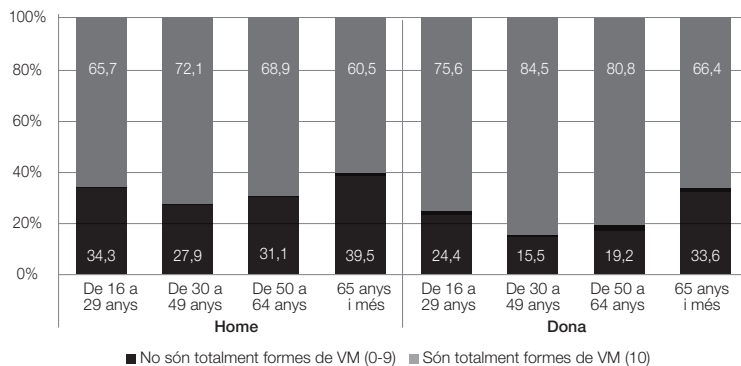
Hi ha una diferència significativa, d'11 punts, entre les opinions d'homes i dones. Un 37% d'homes i un 26% de dones van opinar que controlar l'activitat d'una dona no és "totalment" una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d'edat, s'aprecia que els homes més joves (de 16 a 29 anys) són el grup amb un percentatge més alt (43,1%) que opina que controlar el que fa a cada moment una dona no és "totalment" una forma de VM. També les persones enquestades de més de 65 anys tenen alts percentatges que opinen igual, un 42,5% d'homes i un 34,2% de dones. L'opinió dels homes i les dones de mitjana edat (de 30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les de més de 65 anys.

GRÀFIC 4.24. Persones que consideren que "Controlar on, amb qui i què fa a cada moment" és una forma de VM segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

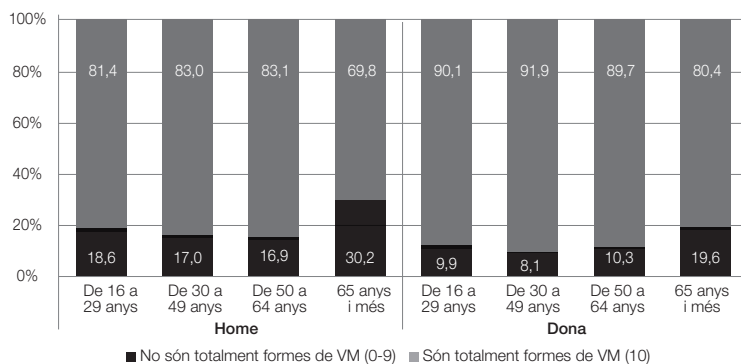
GRÀFIC 4.25. Persones que consideren que “No deixar que parli amb altres homes” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masculinista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

El 30% dels homes i el 22% de les dones consideren que no deixar que parli amb altres homes no és “totalment” una forma de VM (0-9). En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, s’aprecia que el percentatge més alt de persones enquestades que opinen que aquests comportaments no són totalment VM correspon a les persones de més de 65 anys, amb un 39,5% d’homes i un 33,6% de dones. L’opinió dels homes sembla no canviar amb l’edat. Les dones de mitjana edat (de 30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les de més de 65 anys. La joventut mostra uns percentatges igualment elevats en considerar que no són totalment formes de VM.

GRÀFIC 4.26. Persones que consideren que “Menysprear-la, humiliar-la, cridar-la o insultar-la” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

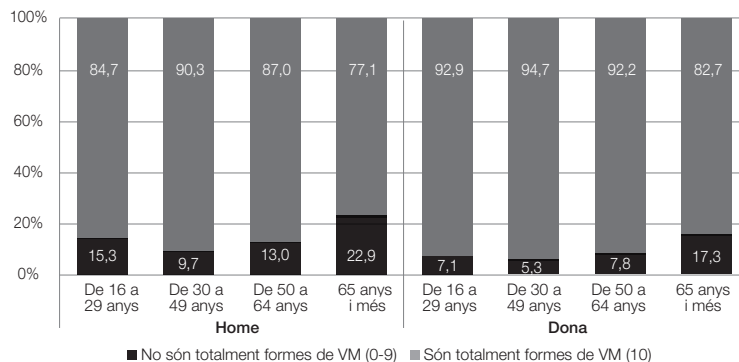

Font: Enquesta de violència masculinista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

Pel que fa a “Menysprear-la, humiliar-la, cridar-li o insultar-la”, un 17% d’homes i un 11% de dones van opinar que controlar l’activitat d’una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, s’aprecien alts percentatges dels de més de 65 anys que opinen que aquests comportaments no són totalment VM, arribant

a un 24% d'homes i un 18% de dones. També els més joves (16 a 29 anys) tenen alts percentatges, el 18,6% dels homes i 9,9% de les dones consideren que aquest comportament no és “totalment” una forma de VM. Les dones de mitjana edat (de 30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les de més de 65 anys (80,4%).

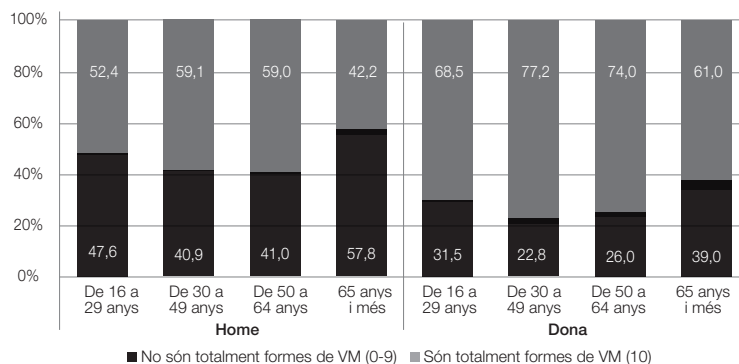
GRÀFIC 4.27. Persones que consideren que “Donar-li una bufetada, un cop, una empenta” és una forma de VM segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En relació amb “Donar-li una bufetada, un cop, una empenta”, un 15% d'homes i un 9% de dones van opinar que controlar l'activitat d'una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d'edat, s'aprecien alts percentatges entre les persones de més de 65 que opinen que aquests comportaments no són totalment VM, arribant a un 22,9% d'homes i un 17,3% de dones. També els més joves (de 16 a 29 anys) tenen alts percentatges: el 15,3% dels homes i el 7,1% de les dones consideren que aquest comportament no és “totalment” una forma de VM. Les dones de mitjana edat (de 30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les més grans de 65 anys.

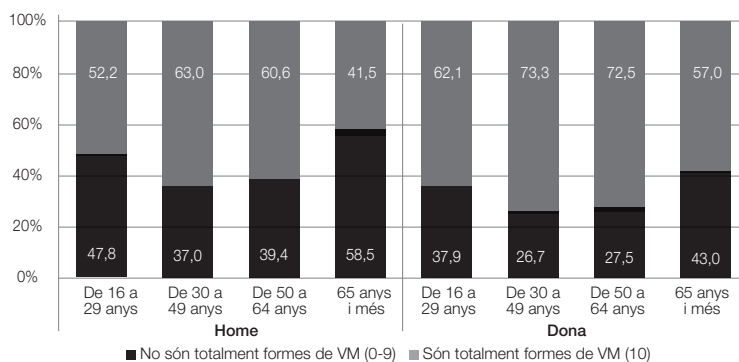
GRÀFIC 4.28. Persones que consideren que “Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar” és una forma de VM segons sexe, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

En relació amb “Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar”, un 43% d’homes i un 28% de dones van opinar que controlar l’activitat d’una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, l’opinió dels homes sembla no canviar amb l’edat, encara que hi ha un grup (de 30 a 49 anys) que està al límit del 40%, a diferència de la resta de persones enquestades. Les dones de mitjana edat (30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les de 65 anys i més. Els percentatges de no reconeixement total per part de la joventut són molt elevats.

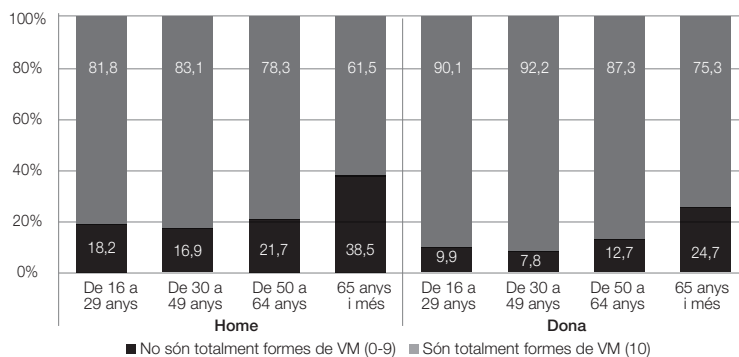
GRÀFIC 4.29. Persones que consideren que “No tenir en compte la seva opinió” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

Sobre “No tenir en compte la seva opinió”, un 42% d’homes i un 34% de dones van opinar que no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, els més joves (de 16 a 29 anys) tenen els percentatges més alts, el 47,8% dels homes i el 37,9% de les dones consideren que aquest comportament no és “totalment” una forma de VM. També els homes i les dones de més de 65 anys tenen alts percentatges (58,5% i 43%). Les dones de mitjana edat (30 a 49 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i les més grans de 65 anys.

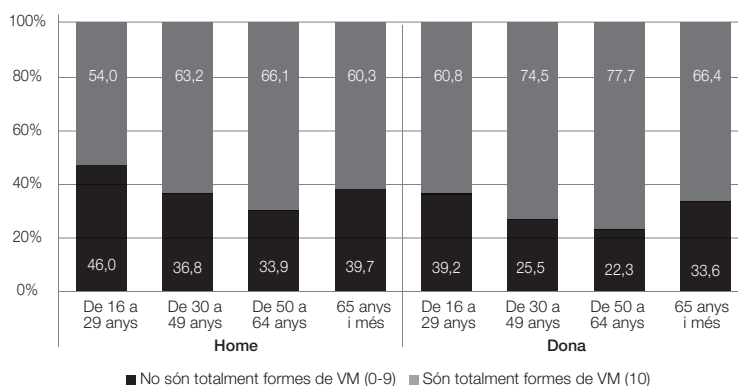
GRÀFIC 4.30. Persones que consideren que “Obligar-la a tenir relacions sexuals” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

En relació amb “Obligar-la a tenir relacions sexuals”, un 19% d’homes i un 13% de dones van opinar que controlar l’activitat d’una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, s’aprecien alts percentatges entre les persones de més de 65 anys, que opinen que aquests comportaments no són totalment VM, arribant a un 38,5% d’homes i un 24,7% de dones. També s’aprecia que el percentatge disminueix amb l’edat, tant per a homes com per a dones, encara que, entre els homes més joves, el percentatge és més alt que entre els homes de 30 a 49 anys.

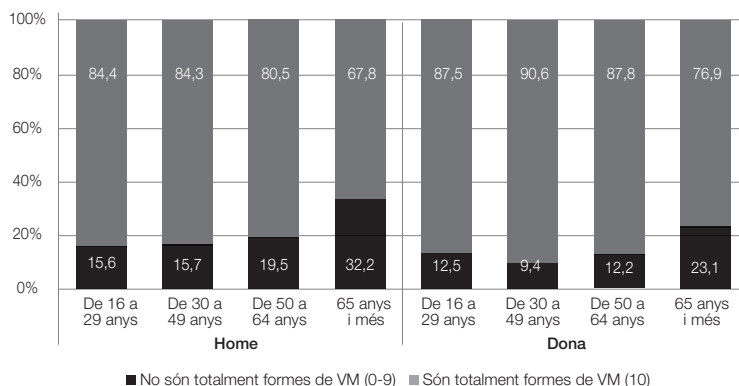
GRÀFIC 4.31. Persones que consideren que “Enviar-li missatges per mòbil contínuament per controlar-la, saber què fa en cada moment o amb qui” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

En relació amb “Enviar-li missatges per mòbil contínuament per controlar-la, saber què fa en cada moment o amb qui”, un 42% d’homes i un 30% de dones van opinar que controlar l’activitat d’una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, els més joves (de 16 a 29 anys) tenen els percentatges més alts, el 46% dels homes i el 39,2% de les dones consideren que aquest comportament no és “totalment” una forma de VM. També els homes de més de 65 anys tenen un alt percentatge (40%). L’opinió de les dones de mitjana edat (30 a 64 anys) reconeixen aquest comportament com una forma de VM més que les més joves i que les de més de 65 anys.

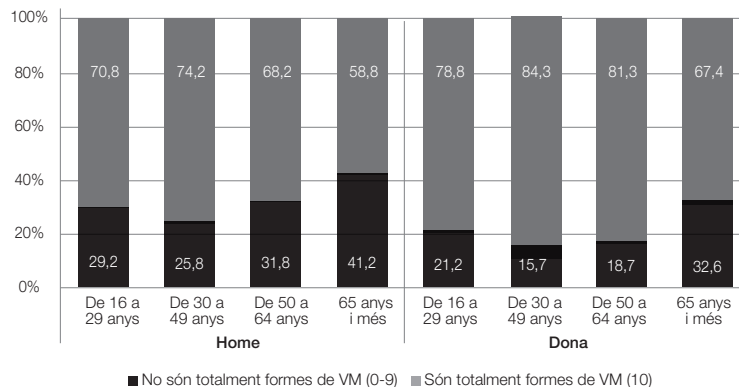
GRÀFIC 4.32. Persones que consideren que “Fer-li sentir por, amenaçar-la” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

En relació amb “Fer-li sentir por, amenaçar-la”, un 19% d’homes i un 14% de dones van opinar que controlar l’activitat d’una dona no és “totalment” una forma de VM. En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, s’aprecien els percentatges més alts, per sobre d’un 20%, en els de més de 65 anys (tant homes com dones) i en els homes d’entre 50 i 64 anys. Per a la joventut, no hi ha una diferència significativa entre homes i dones.

GRÀFIC 4.33. Persones que consideren que “No deixar que quedi o parli amb amitats o família” és una forma de VM segons sexe, per grup d’edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d’Interior)

Per últim, en relació amb “No deixar que quedi o parli amb amitats o família”, el 29% dels homes i el 22% de les dones consideren que no és una forma de VM (0-9). En analitzar aquestes respostes per rangs d’edat, s’aprecia que el percentatge més alt de persones enquestades que opinen que aquests comportaments no són totalment VM correspon a

les persones de més de 65 anys, amb un 41,2% d'homes i un 32,6% de dones. El rang de 16 a 29 anys té percentatges força elevats: 29,2% d'homes i 21,2% de dones.

4.5. Conclusions

En relació amb les percepcions de masclisme ambivalent:

- Les dades generals en relació amb l'acord o desacord amb afirmacions de masclisme benèvol i hostil mostren que els homes estan més d'acord que les dones sobre el masclisme benèvol i que en canvi les dones mostren més acord sobre el masclisme hostil que els homes.
- En general per a totes les preguntes, la joventut és la que menys d'acord està amb les afirmacions de masclisme, i el grup d'edat de 65 anys i més el que més d'acord hi està.
- Les diferències entre homes i dones joves són petites per a la majoria d'ítems, a diferència d'altres grups d'edat on són més grans.
- Sobre la pregunta “entre els joves no hi ha problemes de VM”, les diferències entre grups d'edat s'escurcen, dada diferent a les altres preguntes. Aquesta afirmació mostra com els grups d'edat més grans creuen que sí que hi ha VM en la joventut pràcticament d'igual forma que la pròpia joventut.

En relació amb les creences sobre les causes de VM:

- El consum excessiu d'alcohol o drogues s'identifica com la primera causa de la VM tant per homes com per dones.
- Les diferències entre homes i dones són rellevants en qüestions com “la tendència natural dels homes a la violència” (21% homes i 47% dones).
- És també significatiu que un 73% de les dones identifiqui el masclisme com a causa principal, contra el 48% dels homes. De la mateixa manera, quasi el doble de dones (42%) considera el canvi del paper tradicional d'homes i dones com a causa important, enfront del 22% d'homes.

En relació amb la percepció sobre què és VM:

- En general les dones estan més d'acord que diverses formes de VM ho són, tant en relació amb el control com amb les agressions.
- El comportament que menys es reconeix com a violència és el de “No deixar que quedi o parli amb amistats o família” (79% les dones i 71% els homes) i el que més “Fer-li sentir por, amenaçar-la” (88% i 81%).

- En general, tant les dones com els homes de mitjana edat (30 a 64 anys) reconeixen els diferents comportaments com una forma de VM més que les més joves i les més grans de 65 anys. És a dir, les persones de més de 65 anys i els més joves (de 16 a 29 anys) tenen els percentatges més alts en valorar que un determinat comportament no és “totalment” una forma de VM.
- Per a la joventut, hi ha diverses formes de VM que no es conceben com a totalment formes de VM, a diferència d'altres grups d'edat, com per exemple “Controlar on, amb qui i què fa a cada moment”, “No deixar que parli amb altres homes”, “Donar-li una bufetada, un cop, una empenta” o “No deixar que quedi o parli amb amistats o família”. En aquests casos, les dones tenen un percentatge inferior en no considerar-ho totalment formes de VM, però tot i així són molt elevats i semblants als altres grup d'edat. Per algunes qüestions, com “No tenir en compte la seva opinió” o “Enviar-li missatges per mòbil continuament per controlar-la, saber què fa en cada moment o amb qui”, els percentatges per no considerar-ho totalment com a forma de VM són els més elevats de tots els grups d'edat.
- Per aquest apartat, cal tenir en compte que s'està prenent només la resposta “10” (totalment d'acord que l'ítem és una forma de VM) per valorar si es creu o no que cada afirmació és VM. Una anàlisi més detallada, per les diferents numeracions respostes, podria aportar dades més concretes.

CONCLUSIONS

L'EVMC recull dades sobre les experiències de victimització de les dones segons la seva percepció. Per aquest motiu, és difícil saber si les dones que més victimització manifesten és perquè efectivament han estat més victimitzades o si és perquè identifiquen més la VM patida. Aquest fet és crucial per comprendre la situació actual i no s'ha pogut discernir a partir de les dades disponibles en l'EVMC. Caldrien, doncs, estudis qualitius o creuaments amb altres bases de dades per poder identificar si els nivells més alts de victimització indiquen haver patit més violència o tenir més capacitat per identificar-la. Aquesta pregunta impregna tot l'estudi i s'ha de tenir en compte a l'hora d'extreure'n conclusions.

L'anàlisi de l'EVMC tenint en compte la joventut mostra en primer lloc que hi ha diferències generacionals molt importants tant en el perfil com en la victimització. Per tant, l'edat apareix com a un eix fonamental per comprendre com es manifesta la VM, evidenciant també que la intersecció entre gènere i edat en relació amb la violència que pateixen les dones és un element clau per comprendre aquest fenomen. Com a dada central, s'evidencia que el grup més victimitzat, per a totes les variables independents, són les dones joves. L'àmbit en què estan més victimitzades és el de la no parella i el tipus de violència que més apareix és la violència sexual. En els subgrups dins la joventut (16 a 19 anys, 20 a 24 anys, 25 a 29 anys), les dones entre 20 i 24 i entre 25 i 29 són les més victimitzades des dels 15 anys, i les de 16 a 19 i de 20 a 24 ho són en el darrer any. En aquest sentit, es mostra com la perspectiva interseccional no és només important per veure el grau d'afectació, sinó també que la relació entre l'edat i el gènere és mútuament constitutiva. És a dir, que segons la generació no només es pateix més o menys violència, sinó que aquesta es configura de forma diferent. Com a exemple concret, a part d'identificar la violència sexual com la principal forma de violència per a les joves, també s'aprecia que les joves, en l'àmbit de la parella, pateixen una violència més vinculada al control sobre les activitats, el cos i les relacions, mentre que les dones més grans pateixen més violència vinculada a la ridiculització o el control dels diners.

Sobre l'anàlisi de les joves, en primer lloc cal destacar que la VM no afecta un perfil de joves en concret. Joves amb perfils molt diferenciats en relació amb les diferents variables independents han tingut formes de victimització semblants, pel que es mostra com la VM és un fenomen transversal en relació amb els orígens, la classe social, el lloc de residència o altres situacions personals.

Com a dada més significativa, s'ha trobat que la situació de parella (si es té o s'ha tingut parella home) és la variable més rellevant a l'hora d'explicar les diferències en la victimització. En concret, són les dones joves que tenen una exparella però no una parella home

actualment les més victimitzades. Això es podria explicar pel fet que haver tingut parella augmenta en un àmbit les possibilitats d'haver patit violència, però això es contradiu amb dos fets: presenten més victimització les que no tenen parella actual enfront de les que sí que en tenen i aquest grup també pateix més victimització en l'àmbit de la no parella. Per tant, no s'explica pel fet que sumin un àmbit. Una altra dada rellevant és el fet que les d'aquest grup (amb exparella i sense parella) siguin les més victimitzades en la infància. En no poder-hi haver una relació de causalitat per la qüestió temporal, l'explicació possible és que haver tingut parella home faci augmentar la capacitat d'identificar la violència patida en qualsevol dels àmbits, incloent-hi la infància i la no parella.

Un altre element rellevant a tenir en compte és que s'evidencia una identificació molt més elevada en la victimització en les relacions amb exparelles que amb la parella actual, fet que mostra la dificultat per identificar, o reconèixer, situacions de violència en la relació de parella actual. Si bé la situació de parella és fonamental per a comprendre la victimització, aquesta variable no és rellevant per al grup de dones joves no victimitzades (no han patit cap fet de violència), ja que la distribució en relació amb la seva situació de parella és molt semblant.

Sent la situació de parella un element tan central i fonamental per a comprendre la victimització, hi ha un element limitador de l'EVMC que no permet anar més enllà en l'anàlisi: el caràcter heteronormatiu de les preguntes. Ni en la formulació de les preguntes ni en les dades de perfil hi apareix cap referència a l'orientació sexual. Pel marc normatiu en què es basa l'EVMC s'entén que només es preguntí per la violència exercida per homes contra dones, però no es justifica en cap cas que no es preguntí per l'orientació sexual de les enquestades. Una dada com aquesta, almenys per aquest grup d'edat, seria imprescindible per a poder comprendre la centralitat de la qüestió de la situació de parella. Una possible explicació de la seva predominança explicativa seria, doncs, que la situació de parella fos una forma indirecta en què aparegués l'orientació sexual. És a dir, dones que tenen una parella dona en l'actualitat i han tingut alguna parella home anteriorment apareixen a l'EVMC com a dones *sense parella* (home) i *amb exparella* (home) i potser pateixen la violència de forma diferenciada, però no es pot analitzar perquè manquen les dades de perfil. Aquest biaix limita l'anàlisi i apunta la importància de la mirada interseccional per a comprendre la configuració de les desigualtats. A més, les dones lesbianes o bisexuals, presents en principi en aquesta mostra i que poden ser un grup molt nombrós, queden invisibilitzades, tot i que també pateixen violència per part d'homes o l'han patit al llarg de la seva vida, ja sigui en la infància, en l'àmbit de l'exparella o de la no parella. Aquestes violències estan presents en aquestes dades, però no es pot identificar aquest grup concret. En aquest sentit, poder tenir dades complementàries sobre l'orientació sexual permetria fer anàlisis més acurades des de la perspectiva interseccional.

Altres fets com la situació d'estudis, de treball, la diversitat funcional, el lloc de naixement o el fet de tenir fills han aparegut com a variables rellevants en casos específics, tant a nivell de temporalitat com d'àmbit d'ocurrència. Per poder analitzar amb més detall aquestes qüestions, caldrien estudis específics sobre, per exemple, les diferències entre subgrups d'edat en relació amb la diversitat funcional, amb el lloc de naixement i la violència dins la parella o pel que fa al fet de tenir fills com a protector de les violències en l'àmbit de la no parella en l'últim any. En aquesta mateixa línia, poder tenir dades de perfil sobre la identitat religiosa o l'etnicitat també podria aportar dades molt rellevants per comprendre la configuració de la VM.

Per últim, en relació amb la percepció de la VM, hi ha diferències importants entre homes i dones i també entre grups d'edat, tot i que les dades són molt variables segons els tipus de preguntes i ítems. Com a dades a destacar, la joventut té visions força estereotipades sobre homes i dones, i els seus nivells de percepció del que és VM, si bé en les dones són més alts que en els homes, no disten gaire d'altres grups d'edat, a diferència del que es podria esperar. Sobre les creences en les causes de la VM, és destacable el fet que les dones identifiquin majoritàriament el masclisme com a causa principal, fet que podria apuntar cap a una consciència feminista que seria molt interessant d'analitzar. En aquest sentit una anàlisi més aprofundida sobre les creences i els prejudicis de la joventut sobre la VM podria donar elements molt valuosos per comprendre millor, també, com identifiquen la violència viscuda en primera persona i quines eines tenen per fer-hi front.

RECOMANACIONS

Algunes recomanacions dirigides a l'aprofundiment de l'anàlisi sobre les qüestions que han sortit com a rellevants són:

- Anàlisis que es focalitzin en la capacitat d'identificació de la VM, amb l'objectiu de determinar si hi ha diferències entre les dones joves, en relació amb diferents variables independents, a l'hora d'identificar la VM.
- Estudis sobre l'orientació sexual i la VM pel que fa a la seva configuració i capacitat d'identificació. En aquest sentit, és imprescindible també incorporar una pregunta sobre orientació sexual a l'EVMC.
- Estudis sobre la relació entre la violència en la infància i la violència en la vida adulta.
- Estudis sobre la capacitat d'identificació de la violència en les relacions de parella actuals i en relació amb les exparelles.
- Estudis sobre la victimització segons etnicitat i identitat religiosa.
- Estudis sobre la violència exercida per part d'homes coneguts que no són ni parella ni exparella, com podrien ser amistats o familiars.
- Anàlisis específiques sobre:
 - Dones joves amb exparella home i sense parella home actualment en relació amb la seva victimització.
 - Dones joves d'origen estranger i violència en la parella.
 - Dones joves amb fills i la seva situació vital en relació amb la VM.
 - Dones joves amb diversitat funcional i victimització en diferents moments de la vida.
 - Dones joves i violència en l'àmbit laboral.
- En general, caldrien estudis qualitius que analitzessin què entenen les joves per parella o exparella i com són aquest tipus de relacions: quant duren en el temps, quins tipus de vinculació tenen, quin nivell d'intimitat, de convivència o de relacions sexuals.

- Seria interessant també actualitzar les dades amb la situació actual del feminisme i la seva incidència política. Seria interessant veure si els estereotips masclistes, les causes i les percepcions sobre què és VM han variat en els darrers anys.
- També seria rellevant veure l'efecte que han tingut els recents casos de violacions en grup a dones joves en la concepció de la violència sexual i els efectes psicològics i de percepció que tenen aquests casos sobre el conjunt de dones.

BIBLIOGRAFIA

AGRESTI, A. (1990). *Categorical Data Analysis*. New York: Wiley.

CABRERA, R.; CARAZO, M, J. (2009). *Análisis de la legislación autonómica sobre violencia de género*. Gobierno de España.

CARRASCO, C.; DÍAZ, C. (ed.) (2017). *Economía feminista. Desafíos, propuestas, alianzas*. Entrepueblos.

CLARAMUNT, M. *et al.* (2013) [en línia]. *Drets de les dones adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella o situacions anàlogues. Informe Jurídic*. Generalitat de Catalunya. www.gencat.cat/icdones [Consultada el desembre de 2019].

CRENSHAW, K. (1991). "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color". *Stanford Law Review*, núm. 43 (6), p. 1241-99.

DÍAZ-AGUADO, M. J., i CARVAJAL, M. I. (dir.) (2011). *Igualdad y prevención de la violencia de género en la adolescencia*. Gobierno de España.

ESTÉBANEZ, I. (2013). Ponència "La violencia de género en las redes sociales", presentada el 2012 a la Jornada de Sensibilización sobre Violencia de Género del Cabildo de Lanzarote.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2013) [en línia]. *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista*. http://jovecat.gencat.cat/web/.content/_documents/arxiu/conviure/genero/recursos_per_a_professionals/protocol_joventut_abordatge_violencia_masclista_jovecat.pdf [Consultada el desembre de 2019].

GLICK, P.; FISKE, S. T. (1996). "The Ambivalent Sexism Inventory: differentiating hostile and benevolent sexism". *Journal of personality and social psychology*, núm. 70, p. 491-512.

HAMBY, S.; GRZYCH, J. (2013). *The web of violence: Exploring connections among different forms of interpersonal violence and abuse*. Dordrecht: Springer Netherlands.

KASS, G. V. (1980). "An Exploratory Technique for Investigating Large Quantities of Categorical Data". *Applied Statistics*, núm. 29 (2), p. 119-127.

LINZER, D. A.; LEWIS, J. (2011). "poLCA: An R Package for Polytomous Variable Latent Class Analysis". *Journal of Statistical Software*, núm. 42 (10), p. 1-29.

MAGIDSON, J. (1993). *SPSS for Windows CHAID (Release 6.0)*. Chicago: SPSS Inc.

MALPICA, C. M. (2015) [en línia]. *Aportes a los análisis de la violencia machista basados en la modelización multivariante*. Tesis doctoral. <http://hdl.handle.net/10366/128407> [Consultada el setembre de 2019].

PINTOS, B. M. (2015). "Límits de la utilització del concepte 'violència de gènere' en la Llei Orgànica 1/2004 per actuar contra l'assetjament sexual", p. 53-61.

RODRÍGUEZ-FRANCO, L. *et al.* (2012). "Labeling dating abuse: Undetected abuse among Spanish adolescents and young adults". *International Journal of Clinical and Health Psychology*. Vol. 12, núm. 1, p. 55-67.

VAA. (2018). *4º Informe Noctámbul@s 2016/2017*. Barcelona: Fundación Salud y Comunidad.

VAA. (2019). *5º Informe Noctámbul@s 2017/2018*. Barcelona: Fundación Salud y Comunidad.

Lleis

LLEI 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Publicada en el «Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya» número 5123, de 8 de maig de 2008.

ANNEX 1. Resultats estadístics

TAULA A1. Dones que han patit VM en l'àmbit de la no parella excloent-ne els comentaris durant l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	17,3	5,6	2,7	0,9	6,4
	Resta d'Espanya	16,2	5,4	2,0	0,4	2,0
	A l'estranger	16,4	7,6	7,0	0,0	8,9
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	12,1	4,7	2,3	0,3	1,9
	Educació secundària obligatòria	21,5	7,2	4,5	1,1	9,7
	Batxillerat o superior	16,8	5,6	3,1	1,5	6,9
	Estudis universitaris	14,3	6,2	2,7	0,8	6,5
Situació estudis	No estudia	13,0	5,9	2,8	0,6	4,3
	Estudia	20,3	6,7	0,0	0,0	19,4
Situació professional	No treballa	19,6	4,1	3,1	0,7	4,6
	Treballa	15,0	6,3	2,7	1,2	6,7
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	17,0	6,0	2,3	0,7	6,0
	Amb diversitat funcional	22,1	4,8	5,9	0,5	4,0
Econòmicament independent	No	18,7	4,4	2,6	0,0	6,5
	Sí	13,6	6,7	3,1	1,2	5,2
Té una relació de parella amb un home	No	21,9	13,0	5,0	1,0	9,9
	Sí	13,5	4,4	2,2	0,4	4,2
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	15,3	2,3	1,5	0,2	3,1
	Sí	18,1	7,1	4,1	1,1	7,4
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	18,2	10,1	3,3	1,0	13,1
	Sí	5,4	4,6	2,8	0,6	2,8
Lloc de residència	Resta de Catalunya	16,0	5,3	2,6	0,6	5,3
	Barcelona	21,3	8,2	3,7	0,8	7,2
Total		17,2	5,9	5,0	1,1	5,7

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A2. Dones que han patit VM en l'àmbit de la infància excloent-ne els comentaris segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat				Total
		De 16 a 29 anys	De 30 a 49 anys	De 50 a 64 anys	65 anys i més	
Lloc de naixement	Catalunya	16,7	14,4	15,8	8,7	14,0
	Resta d'Espanya	12,1	14,7	13,0	4,5	8,9
	A l'estranger	22,1	17,5	19,3	16,4	18,6
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	19,0	13,4	12,1	4,9	8,8
	Educació secundària obligatòria	17,7	15,5	17,0	8,0	14,5
	Batxillerat o superior	18,6	12,4	16,9	9,5	14,4
	Estudis universitaris	15,6	16,6	16,9	14,1	16,2
Situació estudis	No estudia	16,7	14,6	15,2	7,1	12,9
	Estudia	17,7	30,1	10,4	0,0	18,5
Situació professional	No treballa	17,1	18,1	14,4	6,9	11,5
	Treballa	17,4	14,3	15,7	13,6	15,2
Dones amb certificat de discapacitat o amb limitacions	Sense diversitat funcional	16,9	14,5	14,3	6,3	13,0
	Amb diversitat funcional	30,9	23,6	19,9	10,8	17,1
És econòmicament independent?	No	18,7	15,1	13,9	5,1	13,3
	Sí	14,4	14,8	16,2	8,7	13,6
Té una relació de parella amb un home?	No	17,8	19,9	21,4	8,2	15,8
	Sí	16,9	13,9	13,5	6,5	12,6
Havia tingut parella anteriorment amb un home?	No	11,9	10,0	11,0	5,0	8,8
	Sí	19,9	16,5	19,3	9,6	16,4
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	17,7	15,7	17,6	7,2	16,2
	Sí	13,2	14,7	14,9	7,1	12,3
Lloc de residència	Resta de Catalunya	17,0	14,0	14,7	5,8	12,7
	Barcelona	18,4	18,2	17,2	10,6	15,9
Total		18,0	15,5	15,2	8,2	14,0

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A3. Dones que han patit VM en l'àmbit de la infància segons variables independents, per tipus de violència. Dones de 16 anys i més. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Tipus de violència			
		Assetjaments i comentaris	Violència sexual	Violacions / Intents de violació	Violència física
Grup d'edat	De 16 a 29 anys	23,4	4,3	2,3	4,8
	De 30 a 49 anys	26,2	9,3	4,0	4,0
	De 50 a 64 anys	24,8	11,0	4,4	2,8
	65 anys i més	12,5	4,8	1,3	1,9
Lloc de naixement	Catalunya	24,0	8,1	2,8	3,2
	Resta d'Espanya	13,8	5,4	2,6	2,3
	A l'estranger	26,2	10,6	6,4	6,2
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	13,5	5,7	2,9	2,3
	Educació secundària obligatòria	21,9	7,2	3,2	3,5
	Batxillerat superior	23,3	7,6	3,5	4,1
	Estudis universitaris	28,5	9,9	3,1	3,6
Situació estudis	No estudia	21,8	8,2	3,3	3,2
	Estudia	24,7	4,3	1,6	4,6
Situació professional	No treballa	17,9	6,3	2,6	3,0
	Treballa	25,7	9,0	3,7	3,6
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	22,0	7,3	2,8	3,1
	Amb diversitat funcional	22,4	11,6	5,9	5,0
Econòmicament independent	No	20,6	6,7	3,4	3,3
	Sí	23,3	8,7	3,0	3,3
Té una relació de parella amb un home	No	22,3	8,5	3,7	4,6
	Sí	22,0	7,5	3,0	2,8
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	16,7	5,3	1,8	2,2
	Sí	25,5	9,3	4,0	4,1
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	25,2	6,7	2,9	4,3
	Sí	20,8	8,2	3,3	2,9
Lloc de residència	Resta de Catalunya	20,5	7,3	3,2	3,2
	Barcelona	27,3	9,3	3,0	3,8
Total		22,1	7,8	3,2	3,3

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A4. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun àmbit al llarg de la vida
 excel·lent-ne els comentaris segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016.
 Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	53,2	60,9	62,5	59,1
	Resta d'Espanya	66,7	61,5	59,4	62,5
	A l'estranger	58,6	69,1	65,1	65,1
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	71,4	66,7	43,5	58,9
	Educació secundària obligatòria	51,2	66,1	75,8	58,4
	Batxillerat o superior	56,7	57,6	67,7	59,9
	Estudis universitaris	58,3	63,3	59,6	61,0
Situació estudis	No estudia	66,7	62,1	62,7	62,7
	Estudia	53,8	61,6	63,6	58,0
Situació professional	No treballa	52,6	57,7	62,2	55,5
	Treballa	66,7	64,9	62,8	63,9
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	54,1	60,9	62,9	59,7
	Amb diversitat funcional	58,3	92,3	57,1	68,9
Econòmicament independent	No	53,8	60,7	67,9	59,3
	Sí	61,9	65,2	59,5	61,2
Té una relació de parella amb un home	No	49,3	58,4	61,1	55,2
	Sí	63,0	64,0	63,5	63,6
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	35,4	42,0	42,9	39,4
	Sí	71,0	71,2	67,9	69,7
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	53,8	61,7	64,4	60,0
	Sí	83,3	59,1	56,8	59,0
Lloc de residència	Resta de Catalunya	53,4	59,2	59,2	57,4
	Barcelona	57,6	70,7	73,4	68,5
Total		54,2	61,6	62,7	59,5

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A5. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun àmbit excloent-ne els comentaris durant l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	30,8	25,4	20,2	25,4
	Resta d'Espanya	66,7	30,8	18,8	25,0
	A l'estranger	32,8	32,4	22,9	28,7
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	42,9	33,3	4,3	25,0
	Educació secundària obligatòria	32,7	32,1	24,2	31,1
	Batxillerat o superior	29,3	25,0	18,5	24,8
	Estudis universitaris	16,7	24,7	21,8	22,7
Situació estudis	No estudia	41,7	25,6	19,9	22,6
	Estudia	30,8	26,7	22,7	28,3
Situació professional	No treballa	30,3	25,3	19,5	27,5
	Treballa	39,2	27,0	20,5	24,4
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	31,1	25,8	20,8	25,7
	Amb diversitat funcional	41,7	46,2	14,3	31,1
Econòmicament independent	No	31,0	25,5	22,5	27,1
	Sí	38,1	28,9	19,0	22,9
Té una relació de parella amb un home	No	29,9	29,0	26,8	28,8
	Sí	34,0	24,8	18,1	23,5
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	22,5	19,3	13,3	19,2
	Sí	39,4	29,6	22,5	29,0
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	31,1	26,6	21,2	26,4
	Sí	50,0	18,2	17,9	19,7
Lloc de residència	Resta de Catalunya	29,6	26,0	18,9	24,8
	Barcelona	38,0	27,6	25,0	29,7
Total		31,3	26,3	20,6	25,8

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A6. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en algun àmbit excloent-ne els comentaris des dels 15 anys segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	51,4	58,2	61,0	57,0
	Resta d'Espanya	66,7	46,2	59,4	56,3
	A l'estranger	46,6	66,2	63,9	59,8
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	66,7	66,7	43,5	57,1
	Educació secundària obligatòria	48,1	64,3	75,8	56,4
	Batxillerat o superior	54,8	53,6	67,7	57,5
	Estudis universitaris	50,0	60,5	57,0	58,2
Situació estudis	No estudia	66,7	60,1	61,1	61,0
	Estudia	50,5	57,9	61,4	54,6
Situació professional	No treballa	49,1	55,2	61,0	52,6
	Treballa	66,7	61,2	61,2	61,7
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	50,9	57,8	61,3	57,0
	Amb diversitat funcional	58,3	92,3	57,1	68,9
Econòmicament independent	No	50,6	57,4	64,6	56,1
	Sí	61,9	63,7	58,8	60,4
Té una relació de parella amb un home	No	45,5	55,0	60,4	52,2
	Sí	61,1	61,3	61,6	61,4
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	32,1	37,0	41,9	36,2
	Sí	67,6	68,8	66,4	67,4
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	50,7	58,6	63,2	57,5
	Sí	83,3	59,1	52,6	55,7
Lloc de residència	Resta de Catalunya	50,3	55,8	58,2	54,8
	Barcelona	54,3	69,9	71,1	66,2
Total		51,1	58,6	61,3	57,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A7. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM en l'àmbit de no parella excloent-ne els comentaris durant l'últim any segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	23,4	15,6	13,1	17,2
	Resta d'Espanya	33,3	15,4	12,5	14,6
	A l'estranger	17,2	25,0	9,6	16,7
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	23,8	16,7	0,0	12,5
	Educació secundària obligatòria	22,7	24,1	12,1	21,2
	Batxillerat o superior	24,8	15,2	9,7	16,9
	Estudis universitaris	0,0	14,0	14,7	14,2
Situació estudis	No estudia	25,0	13,8	11,8	13,1
	Estudia	22,5	18,4	15,9	20,2
Situació professional	No treballa	22,8	15,8	13,4	19,4
	Treballa	23,5	17,4	12,6	15,0
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	22,6	16,5	12,6	16,9
	Amb diversitat funcional	33,3	23,1	14,3	22,2
Econòmicament independent	No	23,1	16,9	13,4	18,7
	Sí	19,0	15,6	12,2	13,5
Té una relació de parella amb un home	No	24,3	19,9	18,8	21,5
	Sí	20,4	14,5	10,0	13,7
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	19,6	13,8	9,5	15,6
	Sí	25,3	17,8	13,3	17,8
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	23,0	17,0	14,4	18,1
	Sí	0,0	9,1	5,3	5,7
Lloc de residència	Resta de Catalunya	21,2	15,5	11,0	15,8
	Barcelona	28,3	20,3	17,2	21,6
Total		22,7	16,7	12,7	17,1

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A8. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM des dels 15 anys en l'àmbit de la no parella segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	53,0	68,6	68,9	64,0
	Resta d'Espanya	33,3	53,8	56,3	54,2
	A l'estranger	41,4	70,6	57,8	57,9
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	47,6	66,7	30,4	44,6
	Educació secundària obligatòria	46,2	75,0	66,7	56,8
	Batxillerat o superior	59,2	67,0	62,9	63,9
	Estudis universitaris	66,7	66,5	70,4	68,7
Situació estudis	No estudia	66,7	65,5	65,7	65,7
	Estudia	50,7	70,2	70,5	60,7
Situació professional	No treballa	49,6	67,6	67,1	57,6
	Treballa	66,7	69,3	66,4	67,6
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	51,6	68,4	66,3	62,7
	Amb diversitat funcional	50,0	76,9	71,4	68,9
Econòmicament independent	No	52,2	69,1	65,6	61,6
	Sí	38,1	66,7	67,2	65,5
Té una relació de parella amb un home	No	50,0	70,6	71,1	61,9
	Sí	54,3	67,1	64,6	63,6
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	40,7	62,4	58,1	52,1
	Sí	61,0	71,2	68,8	67,8
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	51,6	68,8	69,8	63,6
	Sí	50,0	59,1	52,6	54,1
Lloc de residència	Resta de Catalunya	50,3	67,0	63,3	60,6
	Barcelona	56,5	74,0	76,6	70,3
Total		51,6	68,4	66,5	62,9

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A9. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM des dels 15 anys en l'àmbit de la parella o de l'exparella segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	41,0	44,4	43,4	43,2
	Resta d'Espanya	100	32,2	45,9	45,1
	A l'estranger	51,5	48,2	43,8	46,9
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	42,3	45,3	34,5	39,3
	Educació secundària obligatòria	44,4	47,5	56,1	47,6
	Batxillerat o superior	42,4	40,0	50,3	43,5
	Estudis universitaris	16,4	47,6	39,0	41,9
Situació estudis	No estudia	39,1	47,7	42,9	44,2
	Estudia	42,9	42,7	47,4	43,3
Situació professional	No treballa	42,1	44,1	36,4	42,0
	Treballa	46,6	44,9	45,0	45,0
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	42,1	43,6	43,3	43,1
	Amb diversitat funcional	86,1	93,7	52,2	69,0
Econòmicament independent	No	41,8	41,6	45,7	42,6
	Sí	59,7	53,2	42,3	46,0
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	42,5	44,5	46,3	44,6
	Sí	54,5	46,4	32,6	36,0
Lloc de residència	Resta de Catalunya	40,6	42,6	42,6	42,1
	Barcelona	50,3	51,5	46,8	49,3
Total		42,8	44,5	43,7	43,8

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A10. Dones de 16 a 29 anys que han patit VM durant la infància excloent-ne els comentaris segons variables independents, per grup d'edat. Catalunya, 2016. Percentatge

Variable	Categoria	Grup d'edat			Total
		De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	
Lloc de naixement	Catalunya	16,7	19,3	14,1	16,9
	Resta d'Espanya	0,0	15,4	15,6	12,5
	A l'estranger	25,9	27,9	13,3	21,5
Nivell d'estudis	Educació primària o menys	19,0	41,7	13,0	19,6
	Educació secundària obligatòria	18,1	21,4	9,1	17,8
	Batxillerat o superior	15,9	20,1	18,5	18,5
	Estudis universitaris	41,7	18,1	13,4	15,9
Situació estudis	No estudia	12,5	22,2	15,0	17,0
	Estudia	18,3	19,2	9,1	17,8
Situació professional	No treballa	18,3	18,3	8,5	17,2
	Treballa	15,7	21,4	15,1	17,6
Diversitat funcional	Sense diversitat funcional	17,6	19,5	13,8	17,1
	Amb diversitat funcional	33,3	46,2	19,0	31,1
Econòmicament independent	No	18,4	21,1	14,4	18,6
	Sí	9,5	17,8	13,8	14,8
Té una relació de parella amb un home	No	19,8	18,2	14,1	17,9
	Sí	14,8	21,5	14,1	17,0
Havia tingut parella anteriorment amb un home	No	10,5	14,9	9,5	11,9
	Sí	24,5	22,5	15,5	20,0
Té fills/filles propis o de la seva parella	No	18,2	20,1	14,4	17,8
	Sí	0,0	18,2	12,6	13,1
Lloc de residència	Resta de Catalunya	17,6	20,0	13,3	17,1
	Barcelona	18,5	20,3	17,2	18,7
Total		18,0	20,1	14,0	17,4

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A11. Classes latents (grups de victimització) segons situació professional. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Freqüència i percentatge

Situació professional		Només exparella		Tots els àmbits menys exparella		Tots els àmbits		Poca victimització; Comentaris i tocaments		Total	
			%		%		%		%		%
Situació professional	No treballa	102	45,1	28	30,8	46	31,5	329	47	505	43,4
	Treballa	124	54,9	63	69,2	100	68,5	371	53	658	56,6
Total		226	100	91	100	146	100	700	100	1.163	100

Chi-quadrat de Pearson = 18,284; gl =3 , p-valor = 0,000

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

TAULA A12. Reconeixement de què és VM “No deixar que quedi o parli amb amistats o família” per si ha patit aquesta violència per part d’exparelles (des que tenia 15 anys) amb el fet “Intentava que no es relacionés amb amistats o família”. Dones de 16 anys i més. Catalunya, 2016. Freqüència i percentatge

		Ha patit per part d’exparelles (des que tenia 15 anys)		Total	
		No	Sí		
		“No deixar que quedi o parli amb amistats o família”	No	Recompte	660
% dins de “No deixar que quedi o parli amb amistats o família”	76,7			23,3	100
Sí	Recompte		167	45	212
	% dins de “No deixar que quedi o parli amb amistats o família”		78,8	21,2	100
Total	Recompte	167	45	212	
	% dins de “No deixar que quedi o parli amb amistats o família”	78,8	21,2	100	

Chi-quadrat de Pearson = 18,284; gl =3 , p-valor = 0,000

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

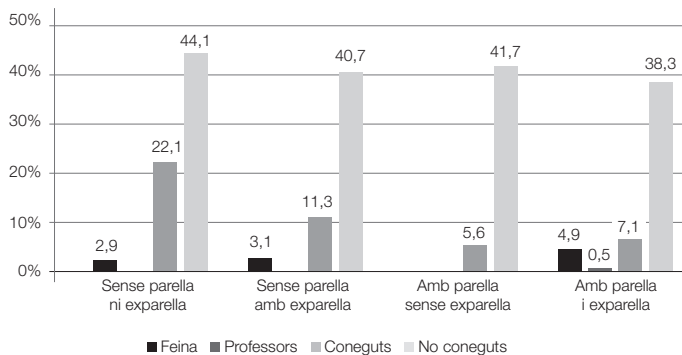
TAULA A13. Reconeixement de què és VM “Controlar on, amb qui i què fa a cada moment” per si ha patit aquesta violència amb la seva parella actual (en tot el temps de relació) amb el fet “Vol controlar on és i què fa en tot moment”

		Vol controlar on és i què fa en tot moment		Total	
		No	Sí		
		“Controlar on, amb qui i què fa a cada moment”	No	Recompte	604
% dins de “Controlar on, amb qui i què fa a cada moment”	96,5			3,5	100
Sí	Recompte		223	19	242
	% dins de “Controlar on, amb qui i què fa a cada moment”		92,1	7,9	100
Total	Recompte	827	41	868	
	% dins de “Controlar on, amb qui i què fa a cada moment”	95,3	4,7	100	

Chi-quadrat de Pearson = 7,294; gl =1 , p-valor = 0,007

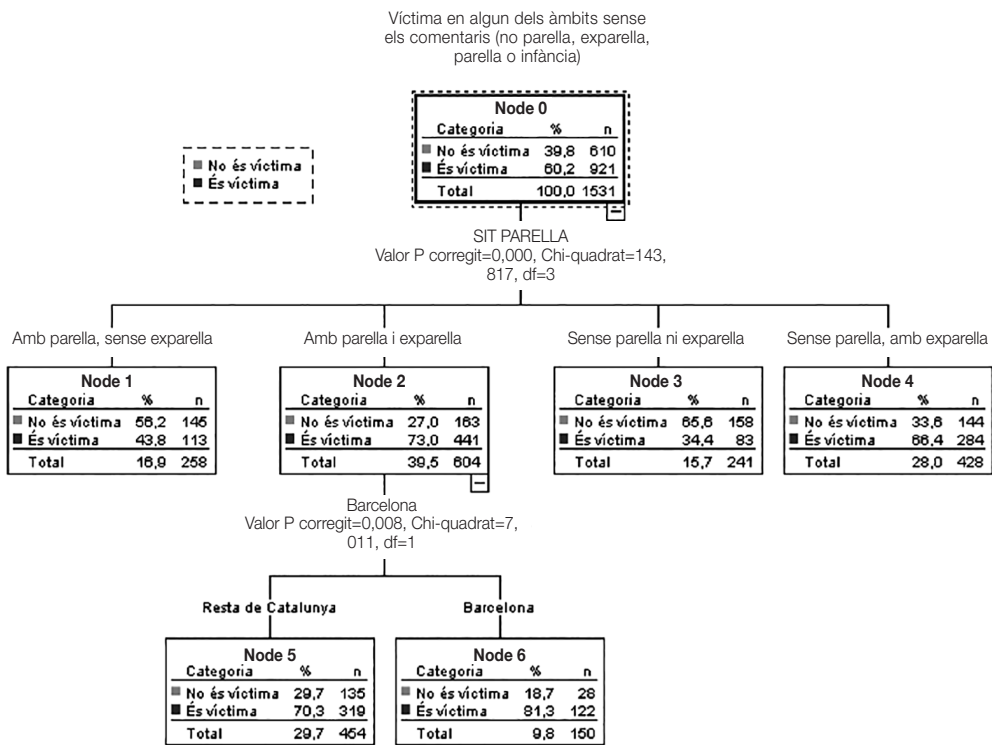
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

GRÀFIC A1. Agressor en l'àmbit de la no parella segons situació de parella en l'últim any. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

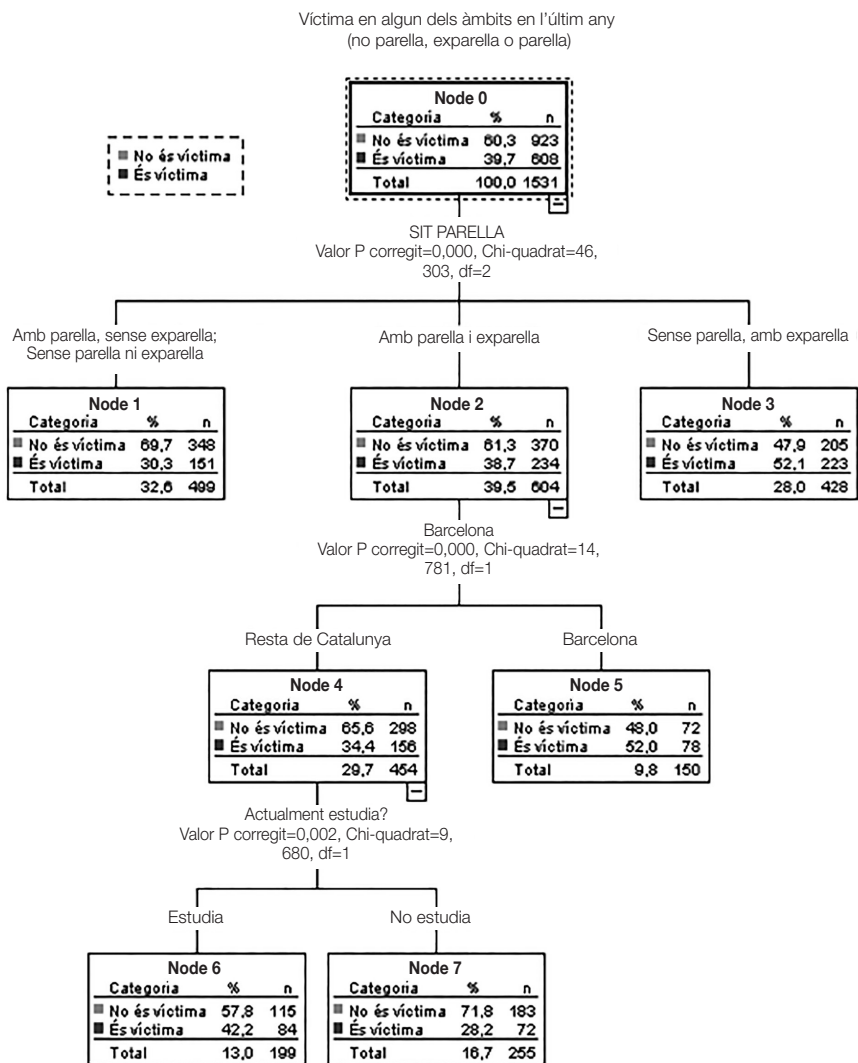
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A1. Arbre de segmentació per a la victimització durant la vida en algun dels àmbits sense els comentaris (no parella, exparella, parella o infància). Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

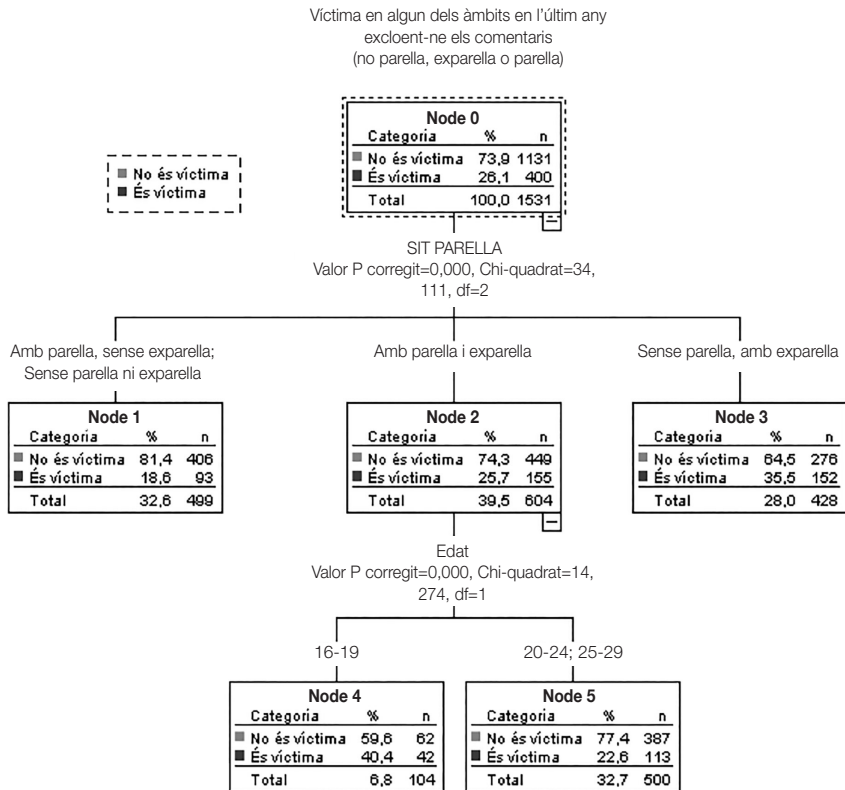
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A2. Arbre de segmentació per a la victimització en l'últim any en algun dels àmbits (no parella, exparella o parella). Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

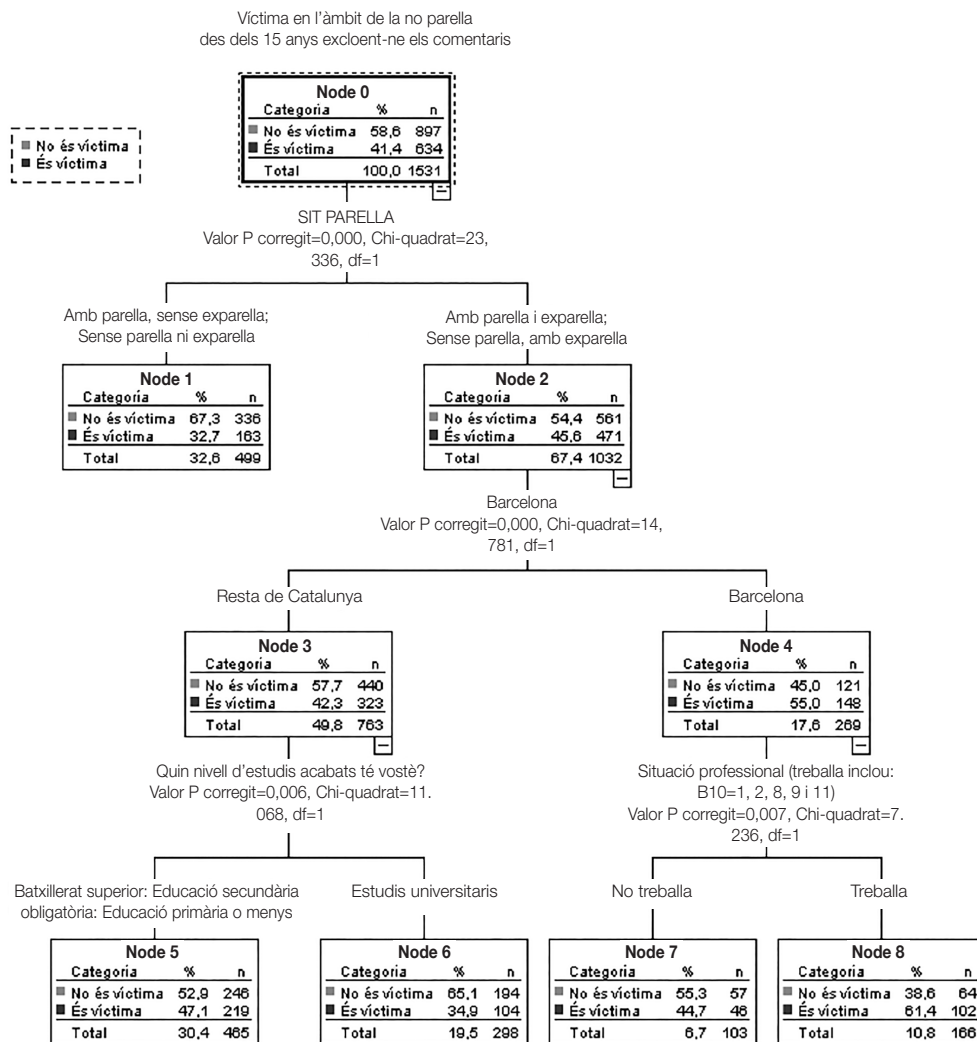
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A3. Arbre de segmentació per a la victimització en algun dels àmbits en l'últim any excloent-ne els comentaris (no parella, exparella o parella). Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

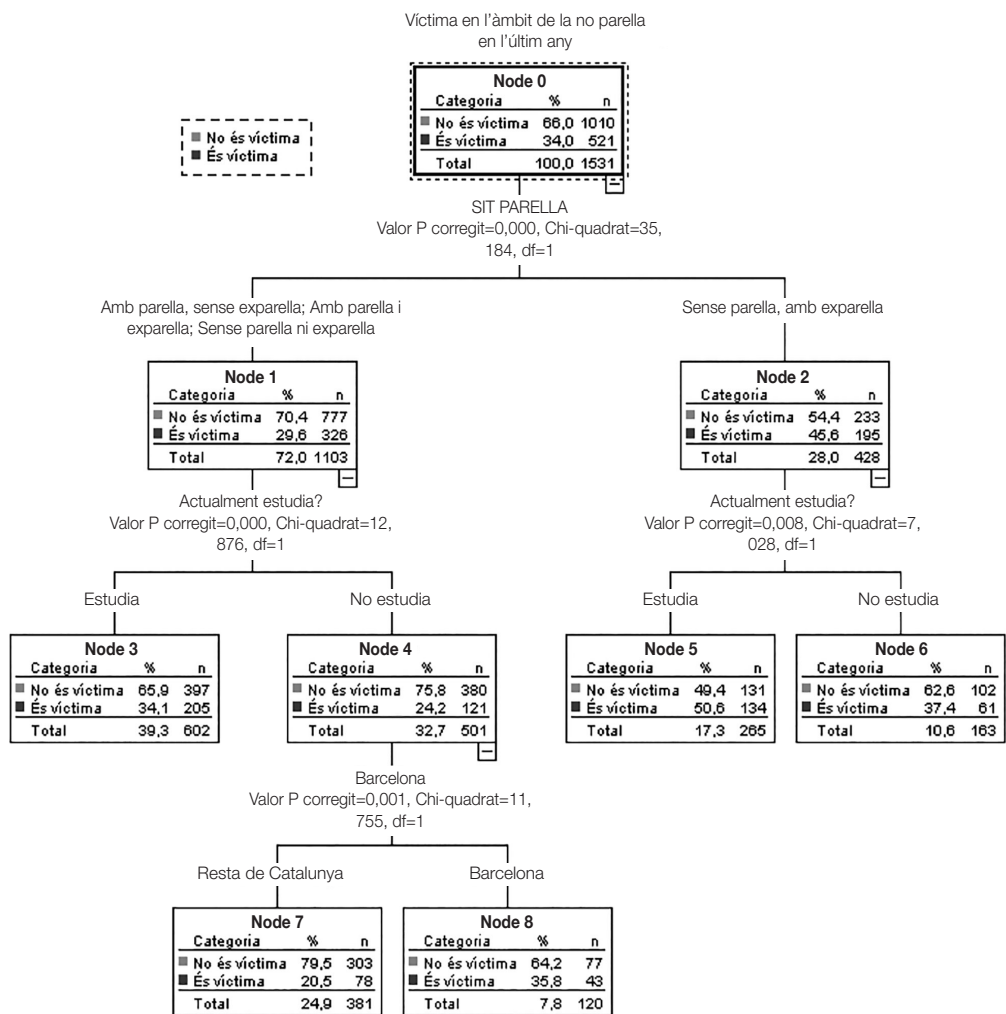
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A4. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la no parella des dels 15 anys excloent-ne els comentaris. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

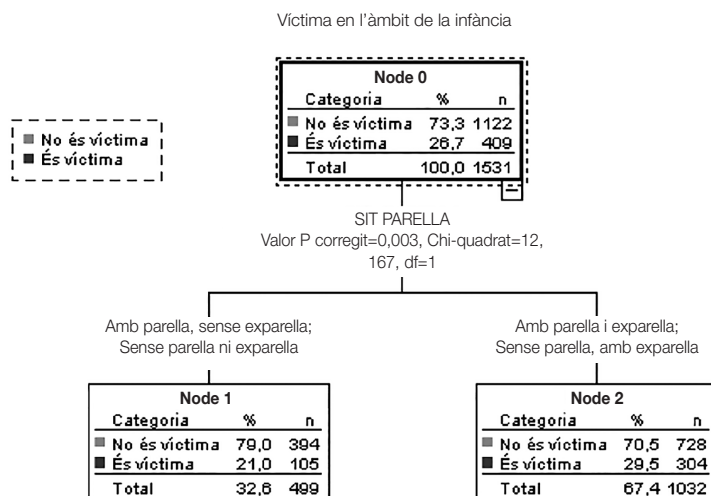
Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A5. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la no parella en l'últim any. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

FIGURA A6. Arbre de segmentació per a la victimització en l'àmbit de la infància. Dones de 16 a 29 anys. Catalunya, 2016. Percentatge

Font: Enquesta de violència masclista a Catalunya 2016 (Departament d'Interior)

ANNEX 2. Síntesi dels continguts del qüestionari de l'EVMC16

Bloc 1 “Contacte: presentació, selecció i característiques de la persona a enquestar”

Aquest primer bloc consta de dos mòduls:

- Presentació i selecció: on se situa l'enquesta i es verifiquen les dades.
- Característiques personals: dades bàsiques per a determinar l'itinerari de preguntes a seguir, com per exemple la situació de parella o laboral.

Bloc 2 “Percepció”

En aquest bloc temàtic de percepció sobre la violència masclista, que es realitza tant a homes com a dones, hi ha tres grups de preguntes: l'escala de masclisme ambivalent, les causes de la violència masclista i la valoració sobre si certs comportaments dels homes cap a les seves parelles són o no formes de violència masclista. En ser una mostra tan gran de dones, i per evitar que el qüestionari fos massa llarg, es van crear dos itineraris: al 50% de les dones enquestades se'ls va preguntar pels ítems de l'escala ambivalent i a l'altre 50% sobre les causes de la violència masclista. A més, totes les dones contestaven les preguntes sobre si certs comportaments dels homes cap a

les seves parelles són o no formes de violència masclista. A continuació es detallen les preguntes per a cada grup:

Escala de masclisme ambivalent

Es va sol·licitar a les persones enquestades que indiquessin si estaven d'acord o no, en una escala de 0 a 5, en relació amb afirmacions referides a les diferències entre homes i dones i les seves relacions. Aquestes afirmacions responen a estereotips de gènere que conformen la coneguda com escala de masclisme ambivalent (Glick & Fiske, 1996). Dels 22 ítems que conformen l'escala, l'EVMC n'incorpora 13 que identifiquen el sexisme benèvol (6 ítems) i l'hostil (7 ítems). Les afirmacions són les següents:

- Les dones es caracteritzen per una puresa que pocs homes tenen.
- Les dones exageren els problemes que tenen a la feina.
- Quan una dona aconsegueix que un home s'hi comprometi, generalment intenta controlar-lo estretament.
- Quan les dones són vençudes pels homes en una competició justa, normalment elles es queixen que han estat discriminades.
- Les dones busquen guanyar poder manipulant els homes.
- L'home està incomplet sense la dona.
- Hi ha moltes dones que, per burlar-se dels homes, primer s'insinuen sexualment i després refusen les seves proposicions.
- Els homes haurien d'estar disposats a sacrificar el seu propi benestar per tal de donar benestar econòmic a les seves dones.
- Les feministes estan fent demandes totalment irracionals.
- Les dones tendeixen a ser més refinades i a tenir millor gust que els homes.
- Tot home ha de tenir una dona a qui estimar.
- Les dones han de ser estimades i protegides pels homes.
- Entre els joves ja no hi ha problemes de VM.

Causes de la violència masclista

El segon grup de preguntes té a veure amb la valoració —de 0 (no és causa) a 10 (és una

causa molt important)— sobre les causes de la VM exercida per homes contra dones, amb les següents qüestions com a causes:

- El consum excessiu d'alcohol o drogues.
- La tendència natural dels homes a la violència.
- Haver viscut anteriorment situacions de violència, sobretot en la infància.
- El canvi en el paper tradicional d'homes i dones.
- El masclisme, la creença que els homes han de tenir poder sobre les dones.

Comportaments de violència

Finalment, el darrer grup de preguntes (que respongué el 100% de les dones i dels homes) té a veure amb la valoració (de 0 a 10) de deu comportaments de violència sobre si consideren que ho són o no:

- Controlar on, amb qui i què fa a cada moment.
- No deixar que parli amb altres homes.
- Menysprear-la, humiliar-la, cridar-li o insultar-la.
- Donar-li una bufetada, un cop, una empenta.
- Controlar o no deixar decidir sobre els diners propis o de la llar.
- No tenir en compte la seva opinió.
- Obligar-la a tenir relacions sexuals.
- Enviar-li missatges per mòbil continuament per controlar-la, saber què fa en cada moment o amb qui.
- Fer-li sentir por, amenaçar-la.
- No deixar que quedi o parli amb amistats o família.

Bloc 3 “Violència per part de no parelles”

El primer bloc sobre els àmbits de victimització fa referència a la violència per part de no parelles, amb preguntes sobre els fets següents:

- Comentaris, gestos sexuals o exhibicionismes.
- Assetjament o missatges no volguts de caire sexual a través de xarxes socials, correu electrònic, mòbil o paper.
- Publicacions o amenaces de publicacions de fotos o vídeos seus de contingut sexual.
- Amenaces de represàlies (acomiadament, etc.) si no s'acceptaven propostes sexuals.
- Insinuacions o propostes d'aconseguir millores (laborals, estudis, etc.) a canvi de favors sexuals.
- Fregaments o tocaments sexuals sense violència física ni intimidació.
- Fregaments o tocaments sexuals amb amenaces, intimidació o violència física.
- Violacions, ja siguin orals, anals o vaginals.
- Intents de violació.

Primer es pregunta per les experiències viscudes des dels 15 anys i després, si ha respost afirmativament, sobre les ocorregudes en l'últim any. En un segon moment, es demana una valoració sobre quin ha estat el fet més greu i es realitzen preguntes més específiques per a concretar-ne les característiques en relació amb l'afectació, duració, intensitat, tipus d'agressor, denúncies o conseqüències, entre d'altres.

Bloc 4 "Violència per part d'exparelles"

Per aquest bloc, només es pregunta a les dones que han respost que han tingut una parella home amb anterioritat. Primer es pregunta per les experiències des dels 15 anys i després per l'últim any. Les preguntes que es realitzen es basen en si li ha passat alguna de les següents situacions:

- Ridiculitzar-la davant dels altres, insultar-la, fer-la sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa.
- Assetjar-la pel mòbil o xarxes socials.
- Intentava que no es relacionés amb amistosats o família.
- Controlar on, amb qui estava i què feia en tot moment.
- Li controlava o no la deixava decidir sobre els diners propis o de la llar.
- Imposar-li com s'havia de vestir, pentinar, comportar en públic.

- Sospitar contínuament que li era infidel.
- Li impedia parlar amb altres homes.
- Amençar-la fins al punt d'espantar-la.
- Pegar-li, donar-li una bufetada, agafar-la violentament, llançar-li un objecte, o agredir-la físicament d'alguna manera.
- Obligar-la a tenir relacions sexuals no volgudes.
- Intentar forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes.

Si la dona ha tingut fills amb alguna exparella també se li pregunta sobre els següents fets:

- Amençar-la d'impedir-li el contacte amb els seus fills/filles.
- Amençar-la de treure-li o fer mal als fills/filles.
- Emportar-se els fills/filles sense permís.
- Amençar-la de no pagar la manutenció dels fills/filles.
- Deixar de pagar alguna mensualitat de la manutenció dels fills/filles.

Al final, s'hi afegixen algunes preguntes complementàries en relació amb les conseqüències per als fills i filles, sobre les característiques dels fets de VM i sobre les característiques de l'exparella.

Bloc 5 “Violència per part de parelles”

Aquest bloc es pregunta només a les dones que tenen una parella home actualment en relació amb els fets següents des dels 15 anys i en l'últim any.

- L'ha ridiculitzat davant dels altres, l'ha insultat, l'ha fet sentir inferior i valorar-se poc a si mateixa.
- L'ha assetjat pel mòbil o xarxes socials.
- Ha intentat que no es relacionés amb amistats o família.
- Vol controlar on és i què fa en tot moment.
- Li controla els diners, no li deixa decidir sobre els diners.

- Li imposa com s'ha de vestir, pentinar, comportar en públic.
- Sospita contínuament que li és infidel. Li impedeix parlar amb altres homes.
- L'ha amenaçat fins al punt d'espantar-la.
- Li ha pegat, li ha donat una bufetada, l'ha agafat violentament, li ha llançat un objecte o l'ha agredit físicament d'alguna manera.
- L'ha obligat a tenir relacions sexuals no volgudes.
- Ha intentat forçar-la a tenir relacions sexuals no volgudes.
- L'ha amenaçat de treure-li o fer mal als fills/filles.
- L'ha amenaçat de no pagar el que li correspon.

De la mateixa forma que en l'àmbit de l'exparella, es pregunta també sobre les conseqüències per als fills i filles, sobre les característiques dels fets de VM i sobre les característiques de la parella.

Bloc 6 “Violència a la infància”

En aquest darrer bloc de victimització es pregunta a totes les dones sobre les experiències abans dels 15 anys. Després d'unes frases introductòries, es pregunta:

Durant la seva infància, és a dir, fins als 15 anys, algun home o nen li va fer alguna d'aquestes coses?

- Comentaris, gestos sexuals o exhibicionisme.
- Missatges no volguts de contingut sexual o groller per mòbil, correu electrònic, xarxes socials o paper.
- Publicar, amenaçar de publicar o demanar fotos o vídeos seus de contingut sexual.
- Obligar a veure pornografia o relacions sexuals entre adults.
- Tocaments sexuals, tant els que li fessin com els que l'obliguessin a fer a una altra persona.
- Agressions físiques violentes (bufetades, cops de peu, cops amb objectes...).
- Agressió sexual violenta, obligar d'alguna manera a tenir una relació sexual (oral, anal, vaginal).

- Van intentar forçar-la d'alguna manera a tenir una relació sexual no volguda. També es fan preguntes addicionals sobre els fets de violència:
- Qui ho va fer?
- Va ser un home sol o un grup? Quants homes van ser?
- I vostè, quina edat tenia quan va passar el fet o van començar els fets?
- Va passar a Catalunya?
- Fins a quin punt la va afectar aquest fet?
- Es tractava d'un fet esporàdic, aïllat, o formava part d'un seguit d'agressions?
- Durant quant de temps va patir aquests fets o agressions?
- Durant quants anys va patir aquests fets o agressions?
- Algú sabia que estava patint aquests fets? Ho va explicar a algú? Qui ho sabia?
- I algú la va ajudar? Qui la va ajudar?
- Grau d'afectació? Escala de 0 a 10.
- Ho considera un delicte? Denúncia, raons de la no denúncia, avaluació de l'atenció.

Bloc 7 “Altres característiques personals”

Al darrer bloc es pregunten altres característiques personals com el lloc de naixement, nivell d'estudis, percepció de l'economia de la llar i la independència econòmica.

AUTORES

Maria Rodó-Zárte és professora Serra Húnter a la Universitat de Barcelona (UB). Té una formació interdisciplinària en ciències polítiques, estudis de gènere i geografia humana. Ha estat investigadora postdoctoral Juan de la Cierva a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i PNDP/CAPES a la Universidade Estadual de Ponta Grossa (Brasil). Ha fet estades de recerca als Estats Units (CUNY), al Brasil (UEPG) i a Irlanda (UCD). Els seus temes d'investigació se centren en l'estudi de les desigualtats socials des d'una òptica interseccional, que aplica a qüestions com la violència de gènere, l'LGBTI-fòbia i el dret a la ciutat. És autora del llibre *Interseccionalitat. Desigualtats, llocs i emocions* (Tigre de Paper, 2021).

Claudia Malpica Lander és llicenciada en Sociologia per la Universitat Central de Veneçuela i doctora en Estadística per la Universitat de Salamanca. En la seva tesi elabora una proposta de modelització multivariant per a les enquestes de victimització i en l'aplicació utilitza l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (EVMC) del 2010. Té una àmplia experiència com a assessora en l'anàlisi de dades i en eines d'investigació quantitativa, i actualment dona suport als equips de recerca a l'Internet Interdisciplinary Institute (IN3) de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). També és professora associada del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació de la Universitat de Barcelona (UB).

Natalia Garrido és llicenciada en Sociologia, té el màster en Comunicació i Cultura per la Universitat de Buenos Aires i actualment és investigadora predoctoral al grup de recerca GenTIC de l'Internet Interdisciplinary Institute (IN3) de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Ha fet estades de recerca als Països Baixos (RUG), al País Basc (Deusto) i al Brasil (PUC-SP), a més de cursos de metodologia d'investigació i anàlisi de xarxes socials als Països Baixos, Anglaterra, Espanya i als Estats Units. La seva recerca se centra en l'anàlisi de les desigualtats de gènere, les economies feministes, les organitzacions laborals i les xarxes socials. La seva tesi doctoral examina les xarxes socials i les desigualtats de gènere en contextos organitzatius de l'economia social i les economies feministes a Barcelona. Avui dia, combina la recerca acadèmica amb la consultoria en investigació social i l'anàlisi de dades amb mètodes mixtos.

Violències masclistes en l'etapa juvenil a Catalunya

PART III. COSSOS, FEMINISME I TRANSGRESSIÓ: ANÀLISI DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS SOBRE DONES JOVES

Nerea Barjola Ramos

INTRODUCCIÓ

La vaga feminista general del 2018 va ocupar l'espai públic amb una lluita política que exigia i obria la possibilitat de (re)pensar les violències sexuals en el marc d'un sistema heteropatriarcal, capitalista, racista i trànsfob. Va significar, d'una banda, la culminació d'un moviment feminista de base, que ha aconseguit enfrontar i transgredir, històricament, les fronteres d'un pensament masclista i misogin. I de l'altra, l'inici d'un context polític social en què l'agència del feminisme inaugura una nova etapa de coneixement, reflexió i articulacions socials. És impossible desvincular les definicions, percepcions, emocions i reflexions sobre violència sexual sorgides al llarg del procés d'investigació, del seu marc contextual.

Precisament, la sensibilitat actual o el despertar de la consciència feminista possibilita obrir, transitar i observar *itineraris corporals* on les categories i terminologies al voltant de la violència masclista (VM) i sexual estan en redefinició. Un *itinerari corporal* és una noció que Mari Luz Esteban (2004: 54) defineix com «processos vitals individuals [...] que ens remeten sempre a un col·lectiu, que tenen lloc dins d'estructures socials concretes i en els quals donem tota la centralitat a les accions socials dels subjectes, enteses com a pràctiques corporals. El cos és així entès com el lloc de la vivència, el desig, la reflexió, la resistència, la contestació i el canvi social en diferents encreuaments econòmics, polítics, sexuals, estètics i intel·lectuals». I d'aquí la rellevància i l'oportunitat d'ubicar aquesta anàlisi en el context polític-social feminista actual.

La *Llei catalana del dret de les dones a eradicar la violència masclista* obre el seu preàmbul reconeixent el paper fonamental de les reivindicacions feministes en la construcció i la defensa dels drets i llibertats de les dones. Així mateix, la llei posa en valor la riquesa del saber i de les eines d'anàlisi i d'intervenció desenvolupades pels feminismes com a peces clau per a comprendre l'origen de la VM i poder eliminar-la. Seguint aquesta mateixa argumentació, és una premissa d'aquesta investigació exposar com a font de coneixement totes les conceptualitzacions que el moviment feminista de base ha construït per definir, anomenar i fer front a les violències sexuals.

La violència sexual és un dels elements que contribueix a estructurar els sistemes de gènere, que es concreta com un instrument de desigualtat i dominació sobre la vida i el cos de les dones, i també, sobre aquells cossos no normatius o no binaris, coartant llibertats individuals i sexuals. En aquest sentit, les vivències i repercussions de les violències sexuals comparteixen característiques, però també varien en funció de l'etapa vital. I és per aquest motiu que el nostre objecte d'estudi estarà centrat i acotat en l'anàlisi de les violències sexuals sobre dones joves a Catalunya. De la mateixa manera, atorguem una

especial importància a la sistematització, des d'una perspectiva qualitativa i feminista, de com i on s'experimenten, s'entenen, es perceben i s'enfronten aquestes violències. Així mateix, aquest treball ve a completar o és complementari de la necessària Enquesta de Violència Sexual (EVS) impulsada pel Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya (2019) i analitzada, per al col·lectiu jove, en aquesta mateixa publicació.

Tots dos treballs ens proporcionen una panoràmica àmplia d'una realitat complexa, interrelacionada, al seu torn, amb diferents factors socioculturals, econòmics i institucionals. No obstant això, la dimensió qualitativa fa palesa la necessitat d'analitzar les violències sexuals des d'una metodologia que permeti abastar no únicament dades estadístiques, sinó experimentals; on les emocions, els desitjos i les vivències conformen tot un ventall de violències i de *malestars sense nom*, difícilment registrables per procediments quantitius.

El cansament, la ràbia, la impotència, l'estat d'alerta, la sensació de viure en un camp de batalla constant, la impunitat, però també la lluita, la resistència i la sororitat feminista són les expressions més repetides al llarg de tota la investigació, i que es preconfiguren, en si mateixes, com a conceptes a partir dels quals abordar i afrontar les violències sexuals.

1. MARC TEÒRIC

Aquest apartat està destinat a explicar i desenvolupar el marc de referència a partir del qual situem l'estudi de les violències sexuals sobre dones joves. Ens ha semblat oportú dividir aquest punt en dos blocs diferenciats, però alhora interrelacionats. D'una banda, construirem l'estat de la qüestió al·ludint al context i als antecedents de la problemàtica a investigar. I de l'altra, exposarem una sèrie d'argumentacions teòriques sobre les quals s'assenta aquest estudi. Seguint aquesta estructura, en primer lloc farem una breu referència als estudis i treballs d'investigació més significatius en concordança amb el nostre objecte d'estudi. Tot i la proliferació de diagnòstics, enquestes i protocols d'intervenció que existeixen sobre VM, no són tants els que desenvolupen, específicament, la situació que pateixen les dones joves davant de la VM. I menys encara, els que tractin d'explorar una dimensió qualitativa a través de les fonts orals i les metodologies participatives. Per això mateix, els treballs realitzats fins a la data d'avui són una aportació imprescindible que proporcionen una perspectiva conjunta sobre la qual fonamentar la investigació, i també, de manera indirecta, argumentar-ne la necessitat. En segon lloc, repassarem algunes de les fites legislatives més representatives en matèria de violència masclista i sexual. I finalment, plantejarem un seguit de conceptualitzacions que situïn les bases terminològiques de la investigació. La intenció és explicitar el marc des del qual anomenem, identifiquem i enunciem la violència sexual.

1.1. Estudis d'interès sobre violències sexuals i joventut

No és possible començar un treball d'investigació sense anomenar, citar o resumir alguns dels treballs que han estat realitzats prèviament, i que aporten a la nostra anàlisi la riquesa de coneixements i les vies d'actuació. A continuació, exposarem breument algunes de les feines que han servit com a marc de referència a aquesta investigació. Tanmateix, atesa la magnitud d'àmbits sobre violències sexuals que pretenem abastar, ens hem aturat en aquells estudis i informes que, en termes generals, segueixen la nostra línia d'investigació i objecte d'estudi.

Malgrat tot, no hem aconseguit de trobar un estudi que contingui les característiques que configuren el nostre: alguns presenten diferents metodologies, d'altres distints àmbits d'actuació. Tots i cadascun, però, es troben interrelacionats amb alguns dels aspectes que ens interessa desenvolupar en la nostra investigació.

«¿La calle es mía? Poder, miedo y estrategias de empoderamiento de mujeres jóvenes en un espacio público hostil» és un treball d'investigació publicat el 2016 en el marc de les beques d'investigació atorgades per Emakunde (Institut Basc de la Dona).¹ S'hi explora com l'ús i l'experiència de l'espai públic per part del jovent està profundament condicionada pel gènere. Té una perspectiva sociològica, amb una metodologia qualitativa, a partir de la qual s'analitza com la interacció de l'edat i el gènere provoca pràctiques i comportaments que repercuteixen en la manera en què la joventut experimenta els espais i les ciutats. I alhora analitza les diferents percepcions de l'ús de l'espai públic per a dones i homes. Tot i que hi ha diferències significatives amb la nostra anàlisi, hi hem trobat nexes d'unió, sobretot pel que fa a l'ús de l'espai públic per part de les dones.

Aquesta mateixa línia ens ha suggerit investigar i enllaçar amb treballs de referència com *Andamios para una nueva ciudad*, de l'antropòloga Teresa de Valle (1997), on s'analitza, per primer cop, el disseny urbanístic des d'una perspectiva androcèntrica; o *Los mapas de la ciudad prohibida*, que pretenia fer visibles aquells llocs de la ciutat on les dones percebien inseguretats per transitar-hi lliurement. La plataforma de dones *Plazandreak* de Donosti van ser pioneres en la posada en marxa del Mapa de la Ciutat Prohibida. Aquesta iniciativa va extrapol·lar-se a d'altres municipis i ciutats i va establir les bases per urbanitzar des d'un punt de vista feminista. Quant a aquest tema, un treball actualitzat i imprescindible és la recent publicació *Urbanismo feminista* del Col·lectiu Punt 6.

Una anàlisi indispensable per treballar les violències sexuals en dones joves és el que proporciona, a través dels seus informes, l'observatori Noctàmbul@s. Aquest observatori treballa i analitza des d'una epistemologia feminista la relació entre el consum de drogues i les violències sexuals en contextos d'oci. El cinquè informe publicat el febrer de 2019 és una eina analítica i una guia fonamental per comprendre com s'exerceixen, s'entenen i es contextualitzen les violències sexuals en espais nocturns i d'oci. Tal i com plantegen en el seu informe, els resultats de la nostra investigació també han posat de manifest com els espais d'oci, la nit, la festa i el consum d'alcohol i drogues són contextos percebuts com potencialment perillosos per les dones joves. Així, doncs, els informes de l'observatori Noctàmbul@s són de gran utilitat tant a nivell teòric com pràctic.

Precisament, en relació amb els espais d'oci nocturn podem citar el protocol *No callem* contra les agressions i els assetjaments sexuals que ha estat elaborat per l'Ajuntament de Barcelona (2018). Planteja una sèrie de pautes per a la correcta prevenció i intervenció de les violències sexuals en espais d'oci nocturn privat.

En qüestió de protocols, també és valuós citar el *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista. Guia pràctica per a professionals de joventut per orientar l'actuació en violència masclista amb persones joves*, publicat el 2013 pel Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya. Aquest treball va adreçat tant a aquells professionals que ja comptin amb un protocol d'actuació com als que no disposen de cap suport. El protocol es configura com una eina de consulta pràctica que ajudi a orientar la tasca dels professionals de joventut per fer front a les situacions i problemàtiques de la VM

¹ Treball elaborat per Rodó-de-Zárate i Estivill (2016)

en el seu àmbit d'actuació. En aquesta mateixa línia trobem el treball *Guía de apoyo para la formación de profesionales. Jóvenes, género y violencias: Hagamos nuestra la prevención*, publicat per Biglia i Jiménez el 2015. Va dirigit a professionals i entitats que treballen directament amb gent jove. D'aquesta guia, ens sembla important destacar-ne un capítol titulat «*Diversidad sexual y de género y prevención de las violencias sobre jóvenes LGBTI*», on s'aborden les violències específiques que pateix aquest col·lectiu. Respecte a les violències que afronten les persones LGTBI, ens sembla important citar dos estudis: el primer, *La cara oculta de la violencia hacia el colectivo LGTB*, realitzat per la Federació Estatal de Lesbianes, Gais, Trans i Bisexuals (FLGTB) el 2018, que és un informe de delictes d'odi i incidents discriminatoris; i el segon, un estudi recent titulat *L'LGBTI-fòbia entre infants i adolescents. Una problemàtica social a resoldre*, centrat en la infància i l'adolescència LGTBI (Carrer i Cifuentes, 2019).

En darrer lloc, cal esmentar dos estudis, ambdós fets al País Basc, que, tot i no estar centrats únicament i exclusiva en la realitat de les dones joves, assenyalen algunes aproximacions sobre la percepció de seguretat i por per part de les dones en l'espai públic, i sobre com s'entenen, es defineixen i es contextualitzen les agressions sexuals. Serien l'informe *Violencia machista contra las mujeres en la CAPV: percepción, incidencia y Seguridad* (Fundación EDE, 2016), i l'estudi qualitatiu exploratori *Agresiones sexuales. Cómo se viven, cómo se entienden y cómo se atienden* (Sortzen Consultoría, 2011).

1.1.1. La magnitud de la violència masclista en xifres: una aproximació a les dades de la violència masclista

Els estudis de la incidència de la VM i sexual en la vida de les dones llancen xifres a nivell internacional i estatal que marquen un escenari d'intervenció obligada i urgent. Aquests sondejos, enquestes, índexs o macroenquestes són útils en la mesura que permeten fer una aproximació estadística –tot i la dificultat de mesurar l'abast real de la VM– a la dimensió i intensitat de la violència que les dones han d'afrontar de manera global. A més, aquestes xifres són, també, un punt d'ancoratge per als testimonis recollits en els grups de discussió i històries de vida, atès que reflecteixen situacions quotidianes i compartides. Així mateix, les dades resultants d'aquests sondejos ens proporcionen un marc quantitatiu base d'allò que desenvoluparem en la nostra investigació.

Pel que fa a això, en els darrers anys comptem amb diverses eines de consulta, tant a nivell europeu com estatal.

Segons l'estudi *A Familiar Face: violence in the lives of children and adolescents* (Unicef, 2017), s'estima que prop de 15 milions de dones adolescents (entre 15 i 19 anys) de tot el món han sofert relacions forçades en algun moment de la seva vida.

L'Institut Europeu de la Igualtat de Gènere (EIGE) és una agència de la Unió Europea dedicada a detectar les desigualtats entre homes i dones i a analitzar les bretxes de la desigualtat de gènere. L'any 2017, l'IEGE va publicar l'*Índex d'Igualtat de Gènere* amb les

puntuacions que obtenen els estats membres. La situació de la violència que pateixen les dones pel fet de ser-ne a la Unió Europea quedava reflectida per una puntuació de 27.5 (en una escala d'1 a 100). Aquesta alta puntuació demostra l'existència i prevalença de la VM, sobretot tenint en compte que aquestes xifres estan basades en dades estadístiques institucionals i/o oficials i que, per tant, no aconsegueixen registrar de manera fidedigna la situació real de les violències. És, doncs, estimable que aquesta xifra augmenti amb totes aquelles violències no denunciades i silenciades.

L'estudi que va publicar l'Agència pels Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA) el 2014 es basava en entrevistes realitzades a dones en tota la Unió Europea entre els 18 i els 74 anys. Aquesta enquesta serveix de mirall per a la nostra investigació, ja que ens aporta algunes dades clau, a nivell europeu, de les diferents violències sexuals i els seus àmbits d'actuació. En percentatges genèrics, aquest estudi conclou que una de cada tres dones a la Unió Europea ha estat víctima de violència física o sexual des dels 15 anys i ha patit abús psicològic per part d'una parella. També una de cada 20 ha estat violada, i més de la meitat (55%) ha patit assetjament sexual. Pel que fa a la violència exercida contra menors, una de cada tres dones ha patit violència física o sexual per part d'un adult durant la infància. Una altra dada important que proporciona aquest sondeig és el referit a les limitacions que la por de patir una agressió sexual generen en les pràctiques diàries de les dones, on el 53% procuren evitar certs llocs o situacions.

Si centrem la mirada a l'Estat espanyol les dades no milloren. La macroenquesta de violència contra les dones publicada el 2015 i realitzada cada quatre anys des de 1999 per la Delegació del Govern per a la Violència de Gènere, desglossa en el seu informe dades referides a la violència física, sexual, psicològica i econòmica exercida per parelles, exparelles i desconeguts. Així com les conseqüències de la violència sobre la salut física i psíquica i el benestar de les dones. A diferència del treball publicat per la FRA, la macroenquesta de l'Estat espanyol inclou en l'estudi dones menors de 18 anys, en concret, entre els 16 i els 17. En aquesta franja d'edat, hi trobem algunes dades preocupants: un 8,1% de les dones enquestades de 16 i més anys declaren haver patit violència sexual per part d'alguna parella o exparella en algun moment de la seva vida. Específicament, un 6,4% s'ha vist obligada a mantenir relacions sexuals sense desitjar-ho, un 6,1% ho ha fet per por de les represàlies en cas de negar-s'hi. Els percentatges referits a violència psicològica fan visible que un 25,4% de les dones han sentit un control excessiu per part de les seves parelles o exparelles: gelosia i disgustos si parlaven amb un altre home, com també humiliacions en públic o coaccions per impedir que es relacionés amb familiars i amics. Un 7,2% de les dones declara haver patit violència sexual exercida per un desconegut i un 4,5% haver rebut tocaments de tipus sexual no desitjats.

En darrer lloc, comptem amb l'Enquesta de violència masclista a Catalunya realitzada el 2016 sobre una mostra de 9.577 dones del territori català. Segons aquest sondeig, en termes generals, i tenint en compte tot el cicle vital de les dones, més de la meitat de les dones (57%) ha patit VM des dels 15 anys fins al moment de la realització de l'enquesta. Aquest percentatge exclou comentaris, gestos sexuals i exhibicionisme, per la qual cosa la dada és aclaparadora. Si incloguéssim al percentatge l'assetjament sexual quotidià,

la xifra se'ns dispararia. I sense afegir-lo, la informació és inacceptable i rotundament incompatible amb qualsevol normativa on es reconeix el dret de les dones de viure una vida lliure de violències. I seguint aquesta mateixa línia, pel que fa a la gravetat dels percentatges, el 31% de les dones, és a dir, una de cada tres, ha patit fets de violència molt greus al llarg de la seva vida. L'enquesta distingeix àmbits d'actuació i espais on es produeixen la major part de les agressions sexuals, així per exemple el 57% dels intents de violació es van produir en l'espai públic, a l'igual que els tocaments sexuals amb violència que són representats per un 56%. En els mitjans de transport públic i espais d'oci es produeixen, així mateix, el 42% i el 31% respectivament dels tocaments sexuals "sense violència".²

Una última dada d'especial interès per a la nostra investigació és la referida a les dones més joves (16 a 29 anys). L'any 2016, un 29,4% de les dones joves va patir VM, sent per tant aquest col·lectiu un dels més interpel·lats i afectats per la violència masclista i sexual.

En síntesi, les formes de violència més comunes a Catalunya són la psicològica, enfrontada per un 39% de dones, la física per un 14%, l'econòmica pel 13,3%, la sexual per un 10,4% i, finalment, la perpetrada cap a fills/es amb intenció de fer mal a la mare amb un 4,1%.

1.2. Termes, conceptes i normatives: com, qui i des d'on anomenar les violències sexuals

Com a pas previ a situar les bases terminològiques del nostre estudi, considerem important de fer una breu descripció i evolució de les diferents conceptualitzacions que han configurat les normatives respecte a les violències sexuals. Per això és important esbossar algunes idees clau que, a través de diferents processos i fites històriques, han anat definint i conformant les bases ideològiques de les normatives actuals. És inqüestionable que la legislació i el marc jurídic actuals són conseqüència directa de les mobilitzacions feministes que durant dècades han reivindicat un reglament que ubiqués les violències sexuals dins una estructura heteropatriarcal i masclista. I partint d'aquí, cal reivindicar la teoria crítica elaborada pel moviment feminista de base, com a productora de significats i coneixement sobre la violència masclista i sexual. Així, doncs, els marcs jurídics han anat incorporant i ampliant les seves definicions, sempre una passa per darrere de les demandes del moviment i com a conseqüència seva. De tal manera que les exigències feministes, el seu sentir, juntament amb les diferents formes en què es materialitzen les violències sexuals, no sempre tenen cabuda en la legislació vigent. Per la qual cosa partim d'una premissa clara: els testimonis que hem pogut recollir en la nostra investigació amplien notablement els conceptes i les definicions sobre violència sexual.

² A través dels resultats obtinguts al llarg de la investigació és possible constatar que els tocaments sexuals a què les dones s'enfronten de manera quotidiana en espais d'oci, transports o espai públic són experiències molt violentes per a cadascuna d'elles. Es comprén, però, que l'ús del qualificatiu «sense violència» respon a qüestions terminològiques adoptades per la mateixa enquesta. No obstant això, com a practica coherent a la nostra pròpia investigació, no és possible deixar de posar entre cometes una apreciació que considerem que invisibilitza o degrada la importància de determinades pràctiques i que, d'altra banda, impossibilita comprendre la VM en tota la seva dimensió.

1.2.1. Context històric i internacional: descripció i evolució terminològica

L'Assemblea General de les Nacions Unides va proclamar el 1975 com l'any internacional de la dona. Com a conseqüència d'aquesta convocatòria internacional, es van organitzar nombroses mobilitzacions, campanyes i actes a nivell mundial. Entre els quals la conferència internacional sobre la dona a Mèxic DF que es constituïria com un punt d'inflexió en l'agenda mundial d'igualtat i gènere. Aquest context va propiciar l'eclosió del moviment feminista internacional, també a l'Estat espanyol, i va crear les condicions necessàries per a la celebració a Madrid –encara en clandestinitat– de les primeres Jornades per a l'Alliberament de la Dona. Tot just un any després d'aquesta primera trobada, es van celebrar a Barcelona les primeres Jornades Catalanes de la Dona.

Un altre tractat internacional de rellevància, producte de la forta mobilització feminista a nivell mundial, va ser la Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW) signada el 1979. Era el primer tractat jurídic internacional que reconeixia, per primera vegada, la discriminació de les dones pel simple fet de ser-ho. En conseqüència, va inaugurar un punt de no retorn que assentava importants precedents en la lluita del moviment feminista. No serà fins el 1992, i després de la III Conferència Internacional de la Dona celebrada a Nairobi (1986), que s'aprovaria la recomanació general número 19 de la CEDAW expressament referida a la violència contra les dones. En els seus antecedents incloïa dos articles importants:

- Que la violència contra la dona és una forma de discriminació que inhibeix greument la capacitat de la dona de gaudir de drets i llibertats en plena igualtat amb l'home.
- El Comitè va arribar a la conclusió que els informes dels Estats Part no sempre reflectien de manera apropiada l'estreta vinculació entre la discriminació contra la dona, la violència contra la dona, i les violacions dels drets humans i les llibertats fonamentals. L'aplicació cabal de la Convenció exigeix que els Estats Part adoptin mesures positives per eliminar tots els aspectes de la violència contra la dona.

El 25 de juny de 1993 va ser aprovat per consens dels representants de 171 estats el document: *Declaració i Programa d'Acció de Viena de la Conferència Mundial de Drets Humans*. La importància d'aquesta declaració rau en el fet que, per primera vegada, es reconeixeran els drets de les dones com a drets humans i la lluita contra la discriminació de la dona com una prioritat internacional, així com l'obligació dels estats de perseguir-la. En aquell mateix any, l'ONU adopta el terme violència contra la dona en el primer article de la *Declaració sobre l'eliminació de la violència contra la dona*.³ Es defineix com «tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o sofriment físic, sexual o psicològic per a la dona, així com les amenaces de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la vida privada». Així mateix, en el seu article segon, especifica els actes que s'entenen com a violència contra la dona:

³ http://www.aulaviolenciadegeneroenlocal.es/consejoscolares/archivos/declaracion_sobre_la_eliminacion_de_la_violencia_contra_la_mujer.pdf

a) La violència física, sexual i psicològica que es produeixi a la família, inclosos els maltractaments, l'abús sexual de les nenes a la llar, la violència relacionada amb el dot, la violació per part del marit, la mutilació genital femenina i altres pràctiques tradicionals nocives per a la dona, els actes de violència perpetrats per altres membres de la família i la violència relacionada amb l'explotació;

b) La violència física, sexual i psicològica perpetrada dins de la comunitat en general, incloent-hi la violació, l'abús sexual, l'assetjament i la intimidació sexuals a la feina, en institucions educacionals i en altres llocs, el tràfic de dones i la prostitució forçada;

c) La violència física, sexual i psicològica perpetrada o tolerada per l'Estat, on sigui que passi.

L'expressió «violència contra la dona» és una aportació del moviment feminista en clara oposició al terme «violència domèstica» habitualment utilitzat per les institucions. Aquest concepte limitava la violència a l'àmbit privat, però no especificava qui la patia. No obstant això, i en paral·lel, la crítica feminista a l'expressió «violència contra la dona» fa invisible el subjecte que exerceix la violència i, per tant, buida de contingut i ideologia la violència a què les dones s'enfronten, és a dir, la violència sexista.

El 1995 se celebra la quarta i última Conferència Mundial sobre la Dona a Beijing on s'esbossa un salt, quantitatiu i qualitatiu, de l'ús del terme gènere, traslladant el focus d'atenció del concepte «dona» sobre el de «gènere» i situant la «perspectiva de gènere com a element estratègic per promoure la igualtat». A aquesta conferència se li associa també la «violència de gènere» com a concepte, situant, per primera vegada, les causes de la violència com a estructurals. En la conferència es va aprovar la Plataforma d'Acció de Beijing (PAB) on, en termes generals, els governs assumien el compromís d'incloure la dimensió de gènere en totes les estructures governamentals, com també en la implementació i planificació de polítiques públiques. A partir de llavors, cada cinc anys té lloc una reunió de la comunitat internacional, institucional i activistes a Nova York; aquestes trobades es coneixen com: Beijing+5 (2000), Beijing+10 (2005), Beijing+15 (2010) i Beijing+20 (2015).

En l'àmbit europeu, és interessant citar la resolució del Parlament Europeu de 1997 *Tolerància zero davant la violència contra les dones*; i l'Estatut de la Víctima del Consell d'Europa 2001, que posa l'accent sobre els processos de revictimització en el procés penal i la necessitat de serveis especialitzats que ho evitin.

Així mateix, és obligat dedicar unes línies a la Marxa Mundial de les Dones. El 1995, arran –i potser en contraposició– de la conferència de Beijing, es contextualitza el naixement de la Marxa Mundial de les Dones que en l'actualitat està consolidada com una potent xarxa feminista internacional. La Marxa Mundial de les Dones va ser una iniciativa de la Federació de Dones del Quebec que va dur a terme una primera marxa de dones anomenada «pa i roses» durant deu dies amb una gran influència internacional. A partir d'aquesta acció, es fa una convocatòria l'any 2000 amb la intenció de llançar la Marxa Mundial de les Dones a escala global, i lluitar de manera prioritària contra la pobresa i la violència contra les do-

nes. A més, en aquesta marxa es van abordar qüestions que parlaven de la necessitat de desenvolupar un pla d'educació i capacitació integral que activés la consciència feminista. Milers de dones es van mobilitzar per donar cobertura i suport a les demandes i exigències de la Marxa Mundial de les Dones. Com a conseqüència, el 2004 neix la *Carta Mundial de les Dones per a la Humanitat*, aprovada a Rwanda durant la cinquena trobada internacional. És un text fundador basat en cinc valors i pilars bàsics: igualtat, llibertat, solidaritat, justícia i pau, i que busca configurar de manera integral un món sense explotació, opressió, intolerància i exclusions. En l'actualitat, la Marxa Mundial de Dones és un moviment feminista internacional que articula xarxes a nivell global i local com la creació de protocols per a la denúncia i visibilització de les agressions i assassinats masclistes.

1.2.2. De la llei integral de violència de gènere al conveni d'Istanbul

En aquest apartat elaborarem una síntesi de les diferents normatives que regulen la violència masclista i les violències sexuals.

Tal com hem descrit en l'apartat anterior, és l'ONU la que el 1993, i gràcies a les demandes feministes, articula el concepte violència contra la dona. Dos anys més tard, a la conferència de Beijing, s'esbossa el gènere com a perspectiva central i analítica. Sobre la base d'aquestes dues categories es troben dissenyades i redissenyades les normatives legals que regulen la VM.

A l'Estat espanyol, la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de *mesures de protecció integral contra la violència de gènere* entra en vigor el 28 de gener de 2005. En la seva exposició de motius, reconeixia que la violència que pateixen les dones es deu, precisament, al fet de ser dones, «la violència de gènere no és un problema que afecti l'àmbit privat. Al contrari, es manifesta com el símbol més brutal de la desigualtat existent en la nostra societat. Es tracta d'una violència que es dirigeix sobre les dones pel fet mateix de ser-ho, per ser considerades, pels seus agressors, mancades dels drets mínims». En aquest mateix paràgraf se cita la resolució adoptada per l'ONU en el marc de la IV Conferència Mundial (1995) i declara que «la violència contra les dones és un obstacle per aconseguir els objectius d'igualtat, desenvolupament i pau, i viola i menyscaba el gaudi dels drets humans i les llibertats fonamentals». De la mateixa manera assumeix el compromís d'atendre les recomanacions dels organismes internacionals proporcionant una resposta global a la violència que s'exerceix sobre les dones. La Llei estableix la creació de jutjats especialitzats en violència sobre la dona i planteja una assistència integral basada en la prevenció, la protecció i la recuperació de la víctima.

Tanmateix, la normativa limita el concepte de «violència de gènere» a la violència exercida per la parella o exparella, és a dir, que tots els delictes que s'hi agreugen requereixen d'una dona parella, i deixa la resta de dones excloses del seu àmbit d'actuació. En conseqüència, el fonament originari del qual partia la normativa –«s'exerceix violència sobre les dones pel fet de ser-ho»– a la pràctica no concorda amb el seu àmbit d'aplicació, que seria «pel fet de ser dona amb parella o exparella». La llei tampoc aborda les violències sexuals, ni protegeix de qualsevol atac; regula de manera específica els delictes de coaccions, ame-

naces, lesions o maltractament per ser els atacs més freqüents, obviat la violència sexual dins de la parella. Argument jurídic que coincidiria amb aquells significats socials que sostenen que «dins de la parella no hi ha violència sexual».

A l'Estat espanyol, les violències sexuals es troben tipificades en el títol 8 del codi penal on es recullen els articles que regulen els delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals, que serien: agressions sexuals, abusos sexuals, delictes d'exhibicionisme i provocació sexual i els relatius a la prostitució i la corrupció de menors. Pel que fa a l'evolució en la terminologia del codi penal espanyol, sembla convenient formular la pregunta, d'on venim? I respondre-la de manera concisa relatant les aportacions feministes que van aconseguir generar un canvi de concepte en la important reforma de 1989. És veritat que d'aleshores ençà el Codi Penal ha estat en canvi constant, però la importància de remetre'ns al canvi que es va produir el 1989 rau en la concepció: de delictes contra l'honestedat, que apel·lava a l'honor del pare, a delictes contra la llibertat sexual.

Per això ens sembla important reflectir alguns discursos de l'època que emanen directament del moviment feminista de base per posar així en valor la genealogia conceptual i la feina del moviment en la producció de significats sobre violència sexual.⁴

El Codi Penal previ a la reforma de 1989 entenia les agressions sexuals com a abusos deshonestos. El gran canvi que va introduir la reforma del Codi Penal en matèria de violència sexual va ser, sobretot, una qüestió significativa. La principal reivindicació del moviment feminista va ser plantejar la violència sexual com un atemptat contra la llibertat sexual de les dones, i no com un delicte contra l'honestedat dels seus marits, pares o germans. El debat sobre les violències sexuals troba les seves arrels en els debats al voltant del dret a la llibertat sexual. En les dècades de 1960 i 1970, i a l'escalf de la revolució sexual als EUA, van caracteritzar-se per la reivindicació del plaer sexual de les dones. Aquest context va possibilitar que emergissin a la superfície totes les agressions sexuals i la ideologia que les sustentava. El famós text *Pleasure and Danger* (Plaer i perill) de Carole Vance, palesava la fina línia que existia entre la llibertat i la violència sexual. El moviment feminista va identificar les bases de la violència sexual situant-la dins d'una estructura social patriarcal en la qual les violacions eren l'expressió d'un principi pràctic que imperava en la societat: la violència sexual com a càstig a la transgressió. La violència sexual adquireix a través dels discursos feministes un caràcter polític que qüestiona l'ordre sexual establert i n'apunta les subtils: «En la teoria i en la lletra de les lleis no hi ha res específicament prohibit per a les dones. Però, de fet, en la realitat, la societat ha instituït un risc de violació, que és més gran com més autònoma sigui una dona, i que justifica la violació. La que surt de nit, la que viu sola, la que gosa anar al cinema sense companyia, la que s'atreveix a entrar en cafeteries i bars, a fer autoestop... s'arrisca que li diguin grolleries, li facin la punyeta, li facin tocaments, la grapegin, la violin...» (Fargier, 1977: 3). El risc o l'amenaça de violació s'articulaven com a concepte polític.

⁴ Aquesta reflexió conté fragments que formen part de la meua recerca de tesi doctoral sobre les representacions del perill sexual i la seva influència en les pràctiques de les dones a partir de l'estudi del crim d'Alcàsser (1992), i que s'ha publicat en format llibre sota el títol *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*, a Virus Editorial (2018).

A més, però, el concepte de violació per al feminisme abastava una definició molt més extensa que la que serveix per legislar: «que aquest risc –el de violació– estigui establert i graduat no és accidental, forma part del conjunt de recompenses i càstigs que serveixen per controlar socialment les dones i assegurar que es quedin al seu lloc, dins l'ordre patriarcal. Aquest ordre divideix les dones: les que accepten les regles del joc (esposes fidels, mares abnegades, joves verges), a les quals la societat protegirà, i les altres, les que es poden violar» (*op cit*: 3).

Aquesta doble divisió entre espai públic i privat es troba també reflectida en la redacció de les normatives.

En l'actualitat les conductes tipificades contra la llibertat i la indemnitat sexual són les següents: l'article 178 defineix l'agressió sexual com aquells actes que atempten contra la llibertat sexual, mitjançant l'ús de la violència o la intimidació. La violació s'especifica en l'article 179, i és una agressió sexual agreujada per consistir en l'accés carnal per via vaginal, anal, bucal, o introducció de membres corporals o objectes.

Al capítol II es descriuen els abusos sexuals on els articles 181 i 182 defineixen el delicte i els supòsits. Es defineixen com a abusos sexuals els comportaments contra la integritat sexual realitzats sense l'ús de la força o la intimidació i sense el consentiment de la víctima. S'especifiquen, també, els no consentits executats sobre menors de 13 anys o sobre persones que es trobin privades de sentit o presentessin una discapacitat intel·lectual. Així mateix, els delictes d'exhibicionisme i provocació sexual, tipificats al capítol IV, s'entenen com a actes d'exhibició obscena davant de menors d'edat o incapacitats, i també aquells actes que comprenen la divulgació per qualsevol mitjà de material pornogràfic entre menors d'edat o incapacitats. I finalment, l'assetjament sexual ve definit a l'article 184 del Codi Penal i fa diferència entre l'assetjament sexual i el docent. En l'última reforma feta el 2015 va elevar-se l'edat de consentiment sexual als 16 anys. I per a aquells casos d'assassinat en què s'hagués comès un delicte contra la llibertat sexual va aprovar-se la figura de la presó permanent revisable.

Pel que fa a Catalunya, podem destacar-ne dues normatives: d'una banda, la Llei 5/2008, *del dret de les dones a eradicar la violència masclista*, d'àmbit català, el preàmbul de la qual parteix de la premissa que la VM és una greu vulneració dels drets de les dones i un impediment perquè puguin aconseguir la plena ciutadania, autonomia i llibertat. La finalitat de la normativa és establir mecanismes que possibilitin eradicar la VM que pateixen les dones i avançar en el dret bàsic de tenir una vida lliure de violències. Defineix la VM com «la que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones». Als efectes de la llei, s'estableixen quatre formes de VM: física, psicològica, econòmica, violència sexual i abusos sexuals. Es contemplen diferents àmbits d'actuació, com l'entorn de la parella, el familiar i el sociocomunitari. La llei entén per violència i abusos sexuals «qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, mitjançant violència, intimidació, prevalença o manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu».

I de l'altra banda, la Llei 11/2014 que garanteix els drets de les persones LGTBI. Hem decidit fer esment d'aquesta normativa perquè en el nostre estudi sobre l'impacte de les violències sexuals en dones joves incorporarem l'anàlisi de les violències sexuals sobre cossos no binaris i/o normatius, entenent-les com a formes de VM. D'aquí la importància de remetre'ns a aquesta normativa que neix, precisament, amb la finalitat de defensar els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals, i atorgar un servei d'atenció integral. A la normativa estan contemplats els supòsits de patir discriminació o violència per raó de l'orientació sexual, la identitat de gènere o la seva expressió.

Per acabar, és ineludible dedicar unes breus línies per parlar del Conveni d'Istanbul en ser el primer instrument europeu, legalment vinculant, sobre la violència contra la dona. Va ser adoptat el 2001 i ratificat per l'Estat espanyol el 2014. S'hi emmarca la violència contra les dones com una violació dels drets humans i una forma de discriminació contra les dones. En el conveni s'aborda de forma exhaustiva les diferents formes de violència i es fa referència expressa a les víctimes de la violència de gènere, sexual i també la violència exercida en les relacions personals.

El conveni d'Istanbul obligaria l'Estat espanyol a reformar la *Llei integral de violència de gènere* 1/2004, que únicament considera víctimes de VM les dones assassinades o agredides en l'àmbit de la parella. El conveni, tanmateix, també aplica aquest estatus fora de les relacions sentimentals. Aquest compromís ha estat aprovat el 2017 amb la signatura del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere, que declara que «són també formes de violència contra les dones, d'acord amb el Conveni d'Istanbul, la violència física, psicològica i sexual, inclosa la violació; la mutilació genital femenina; el matrimoni forçat; l'assetjament sexual i l'assetjament per raons de gènere; l'avortament forçat i l'esterilització forçada, fins i tot en els casos en què no hi hagi amb l'agressor la relació requerida per a l'aplicació de la Llei Orgànica 1/2004». En aquest sentit, la llei integral, que únicament contempla la violència de gènere en l'àmbit de la parella, contradiu els mandats internacionals.

En definitiva, l'aplicació del Conveni d'Istanbul suposaria un canvi important en els estudis estadístics, millorant-ne les xifres reals de VM, de tal manera que totes les dones víctimes de VM hi serien comptabilitzades. A més, però, possibilitaria millorar l'atenció a les víctimes, que serien ateses per personal i jutjats especialitzats, tractant d'evitar així la doble victimització.

1.3. Enfocament i proposta terminològica de l'estudi

La varietat d'enfocaments i terminologies a partir de les quals s'anomena la violència exercida contra les dones pot generar un espai de confusió. Per aquest motiu, en la redacció d'aquesta investigació hem donat una especial importància a presentar una cronologia de posicionaments teòrics, i de com s'han anat traduint en normatives, programes, protocols d'intervenció i implementació de polítiques públiques. I des d'aquest punt, poder situar les bases terminològiques sobre les quals posicionem el nostre estudi. Dit altrament, establir les línies generals del marc teòric i els conceptes que farem servir.

Per a l'elaboració d'aquest marc, hem manllevat algunes de les elaboracions teòriques desenvolupades per Aurora Iturrioz en un document sobre VM i la terminologia a utilitzar a la Diputació Foral de Guipúscoa (2014). S'hi proposen un seguit de conceptes que seran adoptats pels serveis forals que presten atenció a dones que fan front a la violència.

Tal com hem desenvolupat en els apartats precedents, el feminisme ha construït els discursos i significats que ens han permès anomenar les violències sexuals i les seves causes estructurals. De manera conscient, al llarg de tota la redacció, ens hem referit a la violència que s'exerceix contra les dones com a VM; aquest és el nostre marc i és important explicar què abasta en el nostre estudi aquesta conceptualització.

La Llei 5/2008 *del dret de les dones d'eradicar la violència masclista*, en el seu preàmbul, utilitza l'expressió «violència masclista» per referir-se a la violència que pateixen les dones pel fet de ser-ho, reconeixent el caràcter específic i diferenciat d'aquesta violència. La llei adopta el masclisme com a concepte per ser la forma més general que defineix les conductes de domini, control i abús de poder dels homes sobre les dones, i que, «al seu torn, ha imposat un model de masculinitat que encara és valorat per una part de la societat com a superior» (pàg. 7). Assumint aquesta definició de VM, proposem d'esbossar algunes idees que es troben en el marc referencial de la Diputació de Guipúscoa (2014) abans esmentat. Fonamentalment, volem centrar-nos en una ampliació de qüestions terminològiques. En el document es defineix d'una banda la VM, i de l'altra, la violència sexista: la VM –des d'aquest esquema terminològic– és el marc conceptual en què s'inclouen totes les formes de violència (tant en espais físics com simbòlics) exercides sobre aquells cossos que trenquen els esquemes de gènere tradicionalment assignats: intersexe, transgènere, transsexuals, homosexuals i lèsbics, «així com dones i homes que es resisteixen a reproduir l'esquema sexe/gènere tradicional» (*op cit*: 28). Aquesta ampliació del concepte la desenvolupen sobre la base d'un sistema biologicista i essencialitzador dels cossos. El binomi mascle/femella conforma les ficcions culturals «home/dona» assignant a cadascuna d'aquestes essències un comportament masculí o femení, respectivament. Per a tots dos sexes/gèneres s'imposa la normativa del comportament heterosexual, en conseqüència, la pauta del paradigma de l'heteronormativitat únicament es manté exercint diferents tipus de violència sobre aquells cossos no normatius. La VM es configuraria com un mecanisme de control que permet assegurar la reproducció de sistema sexe/gènere/sexualitat. Tal com explica el document, «tot i la polisèmia del concepte masclista, que fa referència tant al sistema de dominació masculina com a les seves formes més extremes, utilitzarem aquesta categoria per donar compte de les diverses formes institucionalitzades de VM, que s'expressen en fòbies cap als cossos trans (transfòbia), així com a les opcions sexoafectives lèsbiques (lesbofòbia) i homosexuals (homofòbia)» (*op cit*: 13).

Si la VM és el marc, la violència sexista seria llavors aquella exercida sobre els cossos «simbolitzats dona en l'esquema sexe/gènere tradicional» (*op. cit.*: 13). És a dir, l'exercida pel fet de ser dones, «no pel que fan, sinó pel que són i representen» (*op. cit.*: 14). Aquesta definició seria la que troba més consonància amb els conceptes jurídics. I en aquesta mateixa línia, s'especifica: «S'utilitzarà violència de gènere quan la violència sexista sigui

exercida en qualsevol de les seves formes per la parella o exparella» (*op. cit.*: 29). Coincidint amb la que recull la *Llei Orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere*: «tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de la llibertat que s'exerceixi per part dels homes contra les dones que hagin estat els seus cònjuges o que estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència» (pàg. 3).

Tot i la diferència epistemològica que planteja, l'esquema de la Diputació Foral de Guipúscoa pot complementar, juntament amb les definicions ja donades sobre VM, un espai que, d'altra manera, quedaria buit en el nostre estudi. Assumint part d'aquesta terminologia com a anàloga, i sense excloure altres conceptualitzacions, ens situem en una posició metodològica –i políticament coherent des d'una perspectiva feminista– des de la qual abordar correctament en la nostra anàlisi els testimonis d'aquells cossos no heteronormatius o binaris.

Per acabar, pel que fa a la conceptualització de la violència sexual ens situem en la definició que proporciona l'ONU i que sintetitza les propostes terminològiques que venen elaborant-se des del feminisme. Des de Nacions Unides es defineix la violència sexual com «tot acte sexual realitzat contra la voluntat d'una altra persona, el que inclou quan una persona no dona el seu consentiment o quan el consentiment no es pot donar perquè la persona és un nen o nena, té discapacitat mental o està massa èbria o inconscient com a resultat del consum de drogues o alcohol» (ONU Dones). Així mateix, estableix que els actes de violència sexual poden ocórrer en diferents entorns i circumstàncies i aporta dues definicions diferents per a violació i abusos sexuals. S'entén la violació com «la penetració vaginal, anal i oral no consensuada de caràcter sexual en el cos d'una altra persona amb qualsevol part del cos o objecte. Que pot donar-se en el matrimoni i altres relacions, per part d'estranyos i durant el conflicte armat» (*op. cit.*). I desenvolupa una definició d'assetjament sexual bastant completa: «l'assetjament sexual inclou formes sense contacte físic com comentaris sexuals sobre parts del cos o l'aparença d'una persona, xiulets, peticions de favors sexuals, mirades sexualment suggeridores, aguait, i l'exposició dels òrgans sexuals d'una persona a una altra. També inclou formes de contacte físic, com els contactes, els pessics, les palmellades o fregar-se contra una altra persona de manera sexual» (*op. cit.*).

Aquesta terminologia és la base de la nostra investigació i a partir de la qual entendrem, anomenarem i analitzarem les violències sexuals.

2. METODOLOGIA

Mitjançant aquest estudi, l'Agència Catalana de la Joventut (ACJ) vol contribuir a la comprensió de l'impacte de les violències sexuals en les experiències vitals i quotidianes de les dones joves a Catalunya. I aprofundir a través de les fonts orals en una dimensió de la violència sexual poc estudiada.

Per aquest motiu, per a la realització d'aquest treball combinarem dues tècniques d'investigació social qualitatives: d'una banda, la configuració de grups de discussió ens permetrà sistematitzar els discursos, les opinions, les emocions, els sentiments i les experiències vitals al voltant de les violències sexuals. I de d'altra, la realització d'històries de vida per mitjà d'entrevistes possibilitarà poder aprofundir de manera més precisa en les vivències i repercussions d'haver fet front a la violència sexual.

2.1. Finalitat i objectius

Aquesta investigació té com a objectiu general analitzar l'impacte de les violències sexuals entre les persones joves de 15 a 30 anys residents a Catalunya. En aquest sentit, hem prioritzat abordar de manera genèrica les violències sexuals per poder així delimitar, a posteriori, àmbits d'actuació i problemàtiques més apressants. Per tant, aquest estudi tracta de ser una aproximació a l'anàlisi qualitativa de les violències sexuals.

La finalitat és de realitzar una panoràmica general de la situació de les violències sexuals, i evolucionar cap a una segona fase que permeti indagar i aprofundir en noves línies d'investigació. En aquest primer acostament hem volgut observar les violències sexuals en una variabilitat d'àmbits i d'espais, és a dir: agressions patides de desconeguts o coneguts, parelles o exparelles, familiars, progenitors, amics i caps; ja s'hagin produït en l'espai públic, nocturn i d'oci o en l'espai privat o de treball. Per a això, la tècnica exploratòria dels grups de discussió ha possibilitat realitzar una recollida de dades, on les situacions i definicions sobre violència sexual afloraven, sense cap intervenció com a conseqüència de la pròpia dinàmica. D'aquesta manera, hem pogut objectivar contextos, àmbits i tipologies. De la mateixa manera, aquesta metodologia facilita identificar la intensitat d'una violència que habitualment queda oculta rere les dades estadístiques.

2.1.2. Objectius específics

- Analitzar les practiques i discursos de les dones joves sobre les violències sexuals.
- Identificar les principals manifestacions de la violència sexual.
- Analitzar l'impacte de les agressions sexuals en funció del tipus d'agressió i de l'àmbit en què s'han produït.
- Identificar les limitacions i repercussions que experimenten les dones joves per por de patir una agressió sexual.
- Observar les estratègies de les dones joves per disminuir el temor o el risc de patir una agressió sexual.
- Definir la violència sexual en funció de les experiències quotidianes de les dones joves.
- Fer recomanacions per a l'abordatge de les violències sexuals.

2.2. El grup de discussió i les històries de vida

Les històries de vida i els grups de discussió com a tècniques exploratòries posen de manifest la necessitat de repensar i analitzar les violències sexuals des d'una perspectiva qualitativa. Aquesta forma d'apropar-nos a l'anàlisi posa en valor les experiències individuals, sempre interrelacionades amb un context social que produeix significats, definicions, contextos i conductes en relació a la violència sexual. La importància d'explorar les experiències vitals és que ens acosten a una realitat social. En aquest sentit, aquest estudi reflecteix i du a terme un diàleg que circula bidireccionalment dels grups de discussió a les històries de vida, proporcionant, així, una informació molt completa de l'objecte d'estudi a investigar.

2.2.1. Grups de discussió

El grup de discussió és una tècnica que té com a objectiu fonamental buscar la construcció del sentit comú que un o diversos grups socials aporten al voltant d'un àmbit determinat, "l'objectiu final de l'anàlisi seria trobar els marcs d'interpretació a partir dels quals els subjectes donen sentit a un conjunt d'experiències. Aquests marcs d'interpretació estan units a les diferents situacions i relacions socials en què normalment es troben els membres d'aquest grup" (Criado, 1997: 95).

Per tenir accés als discursos, significats i/o percepcions imperants sobre violència sexual hem configurat sis grups de discussió (GD) com a estratègia de recerca idònia. En els criteris de selecció per a la composició dels GD s'han prioritzat criteris que permetessin l'obtenció de discursos diferencials, diversos en experiències, vivències i subjectivitats. Per a

això, hem considerat fonamental la importància d'abordar les violències sexuals des d'una perspectiva interseccional, en la mesura en què aquestes violències interactuen de manera diferent en funció de la identitat o d'altres formes d'opressió social, com la lesbofòbia, la transfòbia, el racisme o la classe social.

El concepte interseccionalitat el devem al feminisme postcolonial que trenca amb la concepció tradicional i essencialista de la categoria «dona», plantejant com altres categories com la classe, la identitat sexual, l'ètnia, la diversitat funcional, l'origen o la nacionalitat s'interrelacionen creant jerarquies i privilegis. Des d'aquest concepte es van conformar els GD, buscant de representar totes i cadascuna d'aquestes categories.

Tenint en compte l'edat com a variable principal, dels sis grups de discussió previstos, dos estarien compostos per dones de 15 a 17 anys; dos més de 18 a 25 anys; i els dos últims de 26 a 30 anys. Pel que fa a nombre de participants, ens hem mogut en una franja entre un mínim de sis i un màxim de vuit per grup. Quant als criteris de selecció, l'esquema original estava dissenyat per apostar per una proporcionalitat entre diferents variables com l'ètnica, la família d'origen, la classe social i la identitat. Així mateix, hem tractat de confeccionar grups que, dins del territori català, representessin una variabilitat territorial prou important per explorar les diferents percepcions que puguin existir entre espais urbans i municipis més petits o rurals. Una altra variable a la qual hem donat importància a l'hora de configurar els grups ha estat l'activisme feminista i la pertinença a grups o col·lectius autònoms. Per la qual cosa, dels dos grups previstos per a cada franja d'edat, un estava constituït per persones activistes on també hem volgut que estiguessin representats els col·lectius LGTBI. El motiu d'incloure aquesta variable analítica ha estat la intenció d'examinar si hi ha diferències significatives a l'hora d'identificar, definir, gestionar, comprendre, respondre i afrontar les violències sexuals comptant amb eines feministes o no. En referència a això, una dada interessant que ha sorgit durant el treball de composició dels grups té a veure amb el concepte mateix d'«activisme i/o militància». Les dones més joves (15 a 17 anys) es consideraven a si mateixes activistes feministes, no pas pel fet de formar part d'un grup o col·lectiu, sinó per realitzar pràctiques o debats feministes en espais virtuals com les xarxes socials. Aquesta circumstància ens dona una idea de l'important context polític-feminista en què se situa la investigació, però també d'unes formes d'activisme i militància feminista en procés de canvi.

En resum, els criteris bàsics i comuns de selecció han estat: la variabilitat territorial, l'ètnica i de classe social/nivell d'estudis, i la identitat i orientació sexual. I els criteris específics: la pertinença a col·lectius feministes, socials i/o polítics.

Taula 2.1. Característiques dels grups de discussió

	Grup de discussió 1	Grup de discussió 2
De 15 a 17 anys	2- classe baixa	2- classe baixa
	2- origen ètnic (Amèrica llatina, Magrib, Àfrica subsahariana)	2- origen ètnic (Amèrica llatina, Magrib, Àfrica subsahariana)
	2- classe alta	2- classe alta
	Varietat territorial	Varietat territorial
	Pertany a MF-LGTBI-MS	No pertany a MF-LGTBI-MS
	Grup de discussió 3	Grup de discussió 4
De 18 a 25 anys	Pertany a MF	No pertany a MF
	2- estudis superiors	2- estudis superiors
	2- estudis mitjans	2- estudis mitjans
	2- sense estudis	2- sense estudis
	Varietat territorial	Varietat territorial
Pertany a MF-LGTBI-MS	No pertany a MF-LGTBI-MS	
	Grup de discussió 5	Grup de discussió 6
De 26 a 30 anys	Pertany a MF	No pertany a MF
	2- estudis superiors	2- estudis superiors
	2- estudis mitjans	2- estudis mitjans
	2- sense estudis	2- sense estudis
	Varietat territorial	Varietat territorial
Pertany a MF-LGTBI-MS	No pertany a MF-LGTBI-MS	

Nota: moviment feminista (MF), moviment social (MS)

Font: Elaboració pròpia

Tot i això, és una qüestió d'humilitat i de respecte envers la pròpia investigació reconèixer les nostres limitacions per a l'obtenció d'aquests perfils. Així, per exemple, hem tingut dificultats per arribar a determinats sectors de població i com a conseqüència no hem aconseguit acomplir de manera satisfactòria l'objectiu de la interseccionalitat. Principalment, en qüestions com la classe social, l'ètnia i l'origen o procedència. Per tant, no es troben reflectides –o s'hi troben poc– en aquest treball les violències sexuals afrontades per dones de classe baixa, migrades o racialitzades.

2.2.2. Les històries de vida

Les històries de vida ens donen accés a la memòria individual i ens permeten recollir l'experiència viscuda. Hem realitzat un total de cinc entrevistes que indaguen de manera més personalitzada en aspectes de les violències sexuals i que possibiliten de completar l'esquema significatiu de la informació obtinguda a través dels grups de discussió.

Les històries de vida ens possibiliten contextualitzar les violències sexuals dins de la història vital de les persones entrevistades. Per la qual cosa no centrem l'anàlisi, únicament

i exclusiva, en els fets concrets més greus, sinó que podem avaluar de manera integral l'exposició a la violència sexual al llarg del cicle vital i fins al moment de l'entrevista.

La franja d'edat de les persones entrevistades se situa entre els 17 i els 28 anys, i els perfils que hem pogut entrevistar han estat els següents:

- Dona que ha sofert agressió / abús sexual en la infància per part de progenitor o tutor legal.
- Dona que ha sofert una agressió sexual comesa per un desconegut al carrer.
- Dona que ha sofert violència sexual per part de la seva parella o exparella.
- Dona que hagi sofert violència sexual i/o assetjament a la feina.
- Noi trans que ha sofert agressions per orientació sexual o identitat de gènere.

3. DONES JOVES I VIOLÈNCIES SEXUALS: VIVÈNCIES, RESISTÈNCIES I TRANSGRESSIONS

«Si és estimulants estar viva en un temps de despertar de la consciència, pot també ser confús, desorientador i dolorós» Adrienne Rich (2010: 47).

A continuació presentarem l'anàlisi dels resultats obtinguts a partir de la realització dels grups de discussió (GD). L'estructura que seguirem té com a esquema principal desenvolupar les temàtiques i les categories més repetides en relació amb les definicions, experiències, vivències, repercussions i resistències cap a les violències sexuals. En primer lloc, farem una exposició de les violències més recurrents que han anat sorgint en els grups de discussió, classificant definicions, àmbits d'actuació i context.

3.1. Nosaltres (les dones) creem els conceptes

Com a primera hipòtesi sembla obvi constatar la notable influència del context polític feminista actual a les definicions sobre violència sexual aportades per les persones participants en l'estudi. Aquesta idea s'aprecia en els resultats, principalment, en la capacitat de conceptualitzar les violències sexuals, d'ubicar-les, contextualitzar-les i verbalitzar-les. Els testimonis recollits en els grups de discussió proporcionen definicions que plantegen les agressions i les violències sexuals des d'una comprensió integral i no reduccionista. Generalment, aquestes visions simplistes solen estar d'acord amb les definicions plantejades en les diferents normatives. Per contra, entre les opinions de les dones sorgeixen definicions que amplien les concepcions amb rics matisos significatius que s'estructuren sobre la base del desig i del consentiment.

Els conceptes que més s'han repetit per definir el que és una agressió o violència sexual inclouen actes que van des de la violació, fins a mirades intimidatòries, tocaments, xiulets, masturbació pública i assetjament al carrer. També s'han produït significats que evidencien una violència psicològica, directa i continuada, i que tenen a veure amb la intimidació i la vulneració dels drets cap al propi cos. Diversos exemples dels diferents grups unifiquen de manera força igualitària les definicions sobre agressió i violència sexual. D'alguna manera, les diferents franges d'edat consoliden un concepte bastant ampli.

En el GD conformat per adolescents de 15 a 17 anys, no activistes, s'estableix un diàleg al voltant del que es considera una agressió sexual, que en molt poques línies obre la porta cap al debat del consentiment i del desig:

“Jo crec que una agressió sexual és qualsevol acció, per part d'una persona a l'altra, que el que faci sigui ferir o danyar la intimitat i la sexualitat d'aquesta persona. O sigui, qualsevol cosa que pugui molestar sexualment aquesta persona”.

“O sigui, que tu no la desitges, que la persona que la rep no la desitja sexualment”.

“Exacte, sense consentiment”.

“No la desitges, o no la desitges en aquell moment? Perquè...”

En aquestes reflexions es conjuguen diversos aspectes: d'una banda, la idea que les violències sexuals abasten una multitud d'àmbits que tenen com a frontera tot allò que no sigui desitjat per la persona que ho rep. A aquesta idea, se n'associa una altra que esbossa el concepte de consentiment. I que, immediatament, és matisada per una de les participants del grup, referint-se al fet que, en un moment donat, el desig o la seva absència poden suposar obligatorietat i derivar en violència sexual. En aquestes línies, s'està esbossant un tipus de violència sexual no consentida i, tanmateix, normalitzada i permesa, i és la que sovint se sol produir en l'àmbit de la parella. En el decurs de la investigació, aquesta idea apareix sovint i de manera més detallada en les experiències vitals de les participants, fonamentalment, entre les dones de més edat i amb més vivències sexuals.

D'altra banda, el GD constituït per adolescents de 15 a 17 anys, activistes feministes, segueix aquesta mateixa pauta en la qual el consentiment és la paraula que canalitza i estableix els límits sobre el que és, o no, una agressió sexual:

“Sexe sense consentiment. No només sexe en el sentit de coit, sinó... si et toquen. O et diuen qualsevol cosa d'indole sexual no consentida”.

“Qualsevol tipus de comentari sexual o acció sexual que pugui violentar-te en aquest aspecte”.

“O amb la qual tu no estiguis còmoda”.

A través d'aquests discursos estan verbalitzant no només la definició a partir de la qual s'entenen les violències sexuals, sinó que estan desenvolupant una concepció que va més enllà de qualsevol normativa. Així doncs, la percepció de consentiment pel que fa als límits que poden ser traspassats implica, fins i tot, atorgar permís perquè es pugui parlar dels seus propis cossos. És a dir, s'està generant un salt sobre la idea de consentiment més enllà d'un sí o d'un no.

Per a aquelles dones que tenen entre 18 i 25 anys, siguin o no activistes, una agressió sexual pot ser física, verbal i psicològica, i posen l'èmfasi en les connotacions sexuals i en la sensació de por o de perill:

“Jo també crec que va més enllà d’allò físic, que també pot ser alguna cosa verbal, com anar pel carrer i que et diguin coses”.

“Sí, una mica quan et sents atacada, o algú vol fer-te mal únicament sexual. Seria el mateix tant el fet en si d’una violació com que em segueixis pel carrer, no ho sé, qualsevol cosa que, a mi, em faci sentir por”.

“Per a mi és que, a través del sexe, se t’intimidi; ja sigui que un noi et persegueixi pel carrer... O et toquegi... És una intimidació que va lligada al sexe. T’estan intimidant amb connotacions sexuals”.

“Des del meu punt de vista, amb una agressió tu realment ja estàs cohibint els meus drets, i això és una agressió contra la meva persona, o sigui, hi hagi violència o no”.

Les agressions sexuals són concebudes des d’una perspectiva corporal global en la qual tant la física com la psicològica es desgranen en totes aquelles violències a les quals s’han de fer front quotidianament.

En el grup d’activistes (18 a 25 anys) es percep un aprofundiment d’aquests conceptes enunciant de manera directa les violacions i agressions sexuals comeses en l’entorn de la parella:

“També, per exemple, quan el teu nòvio, la teva parella et viola; que això, a mi, em va costar molt d’assimilar-ho, pensar que el meu nòvio m’havia violat. Però sí, jo tinc records d’haver-me despertat i trobar el meu nòvio penetrant-me, o sigui, jo considero que això és una agressió sexual i és una violació”.

Aquest testimoni ens acosta a la dificultat de verbalitzar la violència sexual exercida per un conegut. Passem, així, d’una reflexió «sense nom» o fins i tot d’una obligatorietat, socialment instituïda, de mantenir relacions sexuals (és la societat la que consent, no les dones), a definir com a violació la comesa per la parella.

Els GD que recullen les opinions de les joves de 26 a 30 anys aprofundeixen, també, en la qüestió de l’obligatorietat com una dinàmica apresada. Posant el focus de les violències sexuals en el sistema:

“Crec també que hi ha un munt de situacions o agressions que perpetuem perquè hem interioritzat que les hem de fer. Hi ha moltes dinàmiques en què hi ha algú exercint això [violència sexual], però crec que també hi ha moltes activitats en què una mateixa, amb tot el que ha interioritzat, acaba forçant-se. Com el rol que reproduïm, que al final encara que tinguem alguns discursos o pràctiques suposadament alliberadores, hi ha un munt de «motxilla» que actua en conseqüència a allò que s’espera. I me n’adono després, quan dic, en realitat jo no volia. O no ho tenia prou clar, però no era capaç de... A vegades aquest «no» no és tan fàcil d’anomenar, ni tan fàcil d’enregistrar amb el cos”.

La dificultat d’expressar lliurement la pròpia voluntat està mediatitzada per tota una estructura patriarcal que divideix i organitza jeràrquicament els drets, els privilegis, els desitjos i la sexualitat de les dones, i també, la de tots aquells cossos no normatius.

Aquesta idea es reflecteix en la definició de violència sexual que aporta el grup de discussió (18 a 25 anys activistes), on aprofundeixen, matisen i amplien la definició, probablement com a conseqüència directa de les eines que els proporciona el seu activisme:

“Per a mi, tot el sistema és violència sexual, és a dir, la cultura de la violació. La cultura mateixa, que és patriarcal, per a mi és violència sexual. Vull dir, els anuncis són violència sexual, tal com diem les coses és també violència sexual, és a dir, no és sempre el fet que un tio faci alguna cosa, sinó que tot això també marca”.

Aquesta mateixa estructura és la que impedeix de (re)conèixer les violències sexuals i alhora possibilita que es continuïn produint.

“De vegades apareix aquesta sensació al cap de molt de temps... Per exemple, en el meu cas, jo m'he adonat de molts moments en què he patit violència sexual i n'estic sent conscient ara. Però en aquell moment jo només era conscient que potser feia coses que no em feien sentir bé o en què no hi estava a gust, però no ho sabia i ho feia. Sentia com una mena de pressió. Sentia que ho havia de fer” (26 a 30 anys, activista).

No poder anomenar les situacions produeix malestar i una violència sexual, emocional, psicològica i corporal infreqüentment estudiada. La tècnica dels grups de discussió possibilita la posada en comú de malestars que no tenen nom i que busquen, sota el refugi del grup, sortir a la superfície. Facilita que, arran de les experiències d'altres companyes, es produeixin associacions i comprensions.

Hi ha una altra definició molt interessant de citar que completa d'alguna manera totes les exposades fins ara i que, a més, introdueix la idea d'autocàstig:

“Per a mi [violència sexual o agressió sexual] seria tot allò que excedeix els meus desitjos en relació al meu cos. No només a la meva genitalitat: pot ser una mirada desagradable. Nosaltres, pel fet de ser dones, pel nostre cos de dona, hem incorporat maneres de fer, valors. I al final jo també vinculo molt la sexualitat al plaer, no només al sexe. Llavors pensava que potser la restricció en el menjar de les dones també hi té a veure, vull dir en com t'autoflagel·les” (26 a 30 anys, no activista).

Totes les dones participants són conscients que arrossegueu una violència normalitzada i que es produeix pel fet, únic i exclusiu, de ser dones o cossos no binaris, o heteronormativitzats. No obstant això, no totes elles tenen la mateixa capacitat d'elaboració, ni compten amb les mateixes eines per fer front a les violències. En termes comparatius, és destacable la claredat d'idees de les dones més joves per establir definicions. Pensem que és una dada positiva que les dones adolescents amb menys experiències sàpiguen identificar violències que les dones joves més grans han descobert mitjançant la pràctica.

En resum, les agressions i violències sexuals són definides com qualsevol acció –o fins i tot omissió–, discurs, paraula o llenguatge no verbal d'índole sexual que incomodi o vagi en contra de la seva voluntat: des del pla més simbòlic fins a la violència física o psicològica

més directa. Posant en qüestió la legitimitat del consentiment, obtingut en ocasions sota una coacció estructuralment instal·lada sobre el cos i la decisió de les dones.

Aquestes definicions, elaborades per les pròpies participants de l'estudi, són les que podem valorar i analitzar de manera més detallada en els apartats següents.

3.2. Enfrontant violències quotidianes

Mirades, floretes, acudits, tocaments, insults, intimidació, invasió de l'espai són les violències sexuals més freqüents i quotidianes a les quals les dones joves han d'enfrontar-se. Però n'hi ha més; entre totes elles s'entrellacen multitud de situacions, de contextos d'estructures socials que condicionen el cos de les dones de manera gradual i constant.

Prèviament a l'exposició dels testimonis, m'agradaria proposar com a eina analítica algun dels termes que he conceptualitzat en el meu treball sobre les representacions del perill sexual (Barjola, 2018). Tal com defenso en el meu estudi, el cos de les dones i les seves vides estan exposades a una vigilància i càstig constants, i això no seria possible sense un potent sistema social punitiu. I és des d'aquí des d'on elaboro i proposo el concepte *disciplina del terror sexual* com una tecnologia corporal que tracta de construir cossos dòcils.

Una de les característiques més importants del sistema de dominació patriarcal és que construeix terror sexual com a mecanisme de control. El concepte *disciplina del terror sexual* situa l'existència d'aquest mecanisme en el cos i la seva *in-corporació* al llarg de l'experiència vital de les dones, dit altrament, la violència sexual és un aprenentatge corporal. Per desenvolupar aquest concepte em baso en la teoria desenvolupada pel filòsof francès Michel Foucault (2008). Aquest autor fa una reflexió i una anàlisi de l'evolució de les formes de castigar en el trànsit a la modernitat. En el seu treball, assenyalava l'existència d'una nova manera d'exercir violència-càstig sobre els cossos, així com l'aparició d'una nova mecànica de poder que defineix amb el nom de disciplines: «mètodes que permeten el control minuciós de les operacions del cos, que garanteixen la subjecció constant de les seves forces i els imposen una relació de docilitat-utilitat, és el que es pot anomenar disciplines» (*op. cit.*: 142). En aquest sentit, les *disciplines* serien fórmules generals de dominació que estableixen un vincle a través del qual fan el cos tant o més obediència com més útil sigui i, a l'inrevés, són també operacions que garanteixen la subjecció constant de les seves forces. El concepte *disciplina* de Foucault és una terminologia extrapolable al terror sexual. I és per aquest motiu que el concepte *disciplina del terror sexual* ens serveix com a eina analítica per constatar, d'una banda, l'existència de formes socials de càstig que intenten alligonar, corregir i coaccionar les dones i, de l'altra, els patrons de vigilància social establerts sobre el que una dona pot o no fer, tractant d'adoctrinar el seu cos i vulnerant la seva capacitat de decisió en un intent de sotmetre-les al continu autocontrol i autodomini. Aquest autocontrol es pot percebre en les limitacions que les dones experimenten en les seves pràctiques diàries: corregeixen conductes, adapten el seu cos, es neguen espais, controlen horaris, coarten moviments i gestos.

3.2.1. La mirada, la paraula i el cos: *vigilar i castigar*

Una de les primeres violències sexuals que les dones joves defineixen, de manera unànime, és la mirada. Parlen d'una mirada constant sobre els seus cossos. La mirada que vigila i també aquella que castiga a través dels *piropos*:

“Sí, tristament és com si ja ho haguéssim normalitzat. Que et mirin pel carrer. És que hi ha maneres i maneres. La manera de mirar. Depèn de com mirin, saps? És com una sensació...”

“És que et miren com si fossis un tros de carn, de dalt a baix; només venint cap aquí, que tinc deu minuts des de casa meva, doncs tres tios mirant-me de dalt a baix” (15 a 17 anys, no activista).

Les mirades són representades com una de les violències més quotidianes i frustrants per la indefensió que produeixen i la impossibilitat de resposta:

“Què diràs? Li dius alguna cosa i t'ho desmentirà... I així, mirant-te, mirant-te... i al final et tombes i et miren pel reflex” (18 a 25 anys, no activista).

Parlen d'una mirada a la qual és impossible sostraure's, constant i humiliant, que defineixen com la incomoditat persistent que sempre està present:

“Sí, no cal que et diguin res, et sents observada, no pots anar caminant tranquil·la, i no cal que et diguin res, però sents que hi ha presències allí que t'estan mirant, que t'estan observant” (18 a 25 anys, activista).

“La mirada és una cosa tan subtil i tan difícil de demostrar... I per això, després, si els cantes les quaranta, et desacrediten, t'humilien. Al final, amb l'experiència, et resignes a no dir res” (18 a 25 anys, no activista).

Els *piropos* són una altra de les violències quotidianes que més habitualment han d'afrontar les dones joves. Els perceben, igual que les mirades, com a situacions d'impunitat i legitimitat per agredir sense cap tipus de conseqüència, almenys no per als agressors:

“Són coses tan subtils... Et miren i riuen, són coses tan desagradables, tan mínimes i que et poden fer sentir tan malament... I no només malament, et poden fer pensar: «És que avui m'he fotut una roba, o el pantaló que porto és massa curt, o potser vaig massa arreglada». «Que n'ets, de guapa!» no ho considero un *piropo*, sinó una falta de respecte, fins i tot una amenaça, és que és molt desagradable. I jo ho visc diàriament, diàriament, contínuament” (26 a 30 anys, no activista).

Per a moltes de les participants, la manera de mirar o la fixació de la mirada poden marcar la diferència, mentre que per a d'altres, sobretot entre les activistes, no deixa de ser una demostració de superioritat que envaeix els seus espais, els seus moments i les seves accions sense consentiment:

“Jo, al final, acabo sentint-me violentada. Jo, personalment, he estat asseguda amb una amiga sopant al mig del carrer i m'ha vingut un tio, ens demana tabac i després ens diu: «Ah, val, em dones el teu número?» Súper amable, súper amistós, però... jo això no ho faria. O sigui, és com demostrar que, bé, jo ho puc fer,

oi? A mi em venen turistes, molt respectuosament, «escolta, mira que ets guapa», i jo: no et vull contestar, és que tant me fa, si m'ho diu algú que a mi m'interessa, doncs m'ho prendré bé. Però que m'ho digui un desconegut, m'és igual, és que no m'importa el que consideri sobre la meva sexualitat o la meva manera de ser. És com si creguessin que en tenen dret per superioritat. Si és respectuós, no et sents tan malament, però jo em sento incòmoda, o sigui humiliada, no, però incòmoda, sí" (15 a 17 anys, activista).

Aquestes violències sexuals ens remeten a una idea d'impunitat difícil de gestionar i marquen una pauta dolorosa, frustrant i diària. Les dones assumeixen aquesta violència com una cosa normalitzada en les seves vides i que té una intensitat simbòlica angosant. No només expressa un control sobre els seus cossos, sinó que també els obliga a comportar-se i actuar de determinada manera. Fins i tot quan responen a aquestes violències, es veuen embolicades en la preocupació de no saber què pot produir aquesta resposta.

"Jo moltes vegades em tomo per trobar-me la persona de cara, mirar-la i dir-li: «Escolta, què?»".

"Si et queixes hi ha una violència posterior de per què et queixes, bé, que és més psicològica... I et diuen: «Si això no és res!» o «de què et queixes?» o «no n'hi ha per a tant». Llavors, això, vulguis o no, també és com una agressió o violència".

"O et diuen: «És un *piropo*, t'estic dient una cosa bonica»".

"A veure, quan a mi em diuen alguna cosa, intento reaccionar i dir-ho, perquè hem arribat a un extrem... però em costa. Perquè és com la por de... bé, la por del que m'han fet i la por que em facin alguna cosa, no sé, potser que em peguin..."

"Que et segueixin fins a casa" (15 a 17 anys, no activista).

Expressen una deslegitimació constant de la veu i de la paraula. Aquesta percepció és més acusada en el cas de les dones adolescents, encara que també està present en les de més edat.

"A mi em passa que, segons amb qui estic, si vaig acompanyada o segons l'hora de la nit, doncs em tomo i contesto. Però, depèn de com estigui, no em tomo, ajupo el cap i tiro... llavors al final no té cap conseqüència el que estan fent" (26 a 30 anys, no activista).

La conseqüència directa de no respondre és el silenci. Aquesta violència, que deslegitima el control sobre els seus propis cossos, també contribueix a iniciar un procés de silenci, on les seves veus no són vàlides, no són respectades. Cosa que genera confusió entre una realitat violenta i una permissivitat social que deslegitima la resposta i el malestar de les dones.

Les mirades, els *piropos*, parlen del cos, l'escruten, el tornen públic, i és des d'aquí on es produeixen les violències sexuals que envaeixen el cos. La majoria de les dones entrevistades parlen de tocaments, d'acostaments no desitjats, de persecucions i assetjament:

“Anar pel carrer i que et segueixin, que et toquin el cul, o que per demanar-te que t’apartis en lloc de tocar-te l’espatlla t’agafin de la cintura” (15 a 17 anys, activista).

“Sortir de festa a discoteques i que tots els nois et grapegin, et toquin el cul, et diguin no sé què, t’intentin besar, i tu sense fer res ni buscar res” (18 a 25 anys, activista).

“Al metro de cop i volta algú m’ha tocat el maluc, i penso «ah, serà algú que conec», he mirat i era un paio que passava per allà, de de sobte he pensat, «si fos un tio, em faria això?» M’ho he pres malament, perquè tu qui ets per tocar-me el que és meu? Que sembla una tonteria, però realment aquest poder que senten, oi?, és com que jo ho puc fer; ¿a un tio li hauria fet el mateix? M’ha resultat violent” (26 a 30 anys, no activista).

Parlem d’un cos que pot ser mirat, tocat, relatat, sense cap tipus de consentiment. Això reflecteix la intensitat d’una violència molt directa, continuada i pública.

De la mateixa manera quan es parla de violències sexuals quotidianes, el focus, en alguns dels testimonis, s’ha centrat en les relacions sexuals amb coneguts o amb parelles. Passem així de parlar d’una violència que es verbalitza tímidament a localitzar-la com una de les agressions més quotidianes:

“Hi ha una sensació de pressió en les relacions sexuals per fer un tipus de pràctiques que no vols” (15 a 17 anys).

“Sí, quan la teva parella vol fer sexe amb tu i tu no vols i dius que no, i llavors s’enfada per no haver volgut”. (18 a 25 anys, activista).

Les pressions pel que fa a la sexualitat són verbalitzades sobretot per les adolescents. S’identifiquen, per una banda, violències que succeeixen en parella, però també aquelles experimentades amb amics, coneguts i desconeguts. Així mateix, expliquen que hi ha una certa coacció social per mantenir les primeres relacions sexuals, i també, per realitzar determinades pràctiques. Quan es tracta de la parella, reconeixen que és més difícil situar els límits perquè se «sobreentén» que el sexe en parella està «implícit» i hi ha una certa obligatorietat de practicar-ne.

“Et pregunten si vols tenir sexe i en aquell moment no et ve de gust, t’insisteix i s’enfada. Com si fos una obligació per a tu” (15 a 17 anys, activista).

Les joves més grans de 18 anys relaten situacions ja viscudes. I aprofundeixen en la idea de com, de vegades, hi ha una sensació d’obligatorietat per complir unes expectatives que interpreten com a imposades, on el simple fet de quedar amb algú o d’estar amb la parella ja pressuposa haver de mantenir una relació sexual.

“A vegades, quedes amb nois, i vinga, vinga, a veure, que és com si t’hi obliguessis. I ets amb la teva parella, i ell «va, vinga, va, vinga, som-hi, som-hi», i tu «d’acord, va, doncs fem-ho», però realment no en tens ganes, no en tens ganes, i tu també has de respectar el fet que jo, doncs, aquell dia no estic d’humor o no em ve de gust fer això exactament” (18 a 25 anys, no activista).

Associada a aquesta violència, també són comuns els testimonis que parlen d'una insistència que, de vegades, frega l'assetjament. I on el "no" està mancat de rellevància i, fins i tot, pot ser el detonant d'una resposta violenta.

"I algun cop, quan els dius que no, que no vols, que no vols res, et pregunten «i per què?», i s'enfaden"
(15 a 17 anys, no activista).

En moltes ocasions la negativa és interpretada com un joc de seducció en què les noies joves realment diuen que no per ser conquerides. S'institucionalitza la impossibilitat de dir no.

"Dius «no, no vull res», i al cap d'una setmana t'estan enviant missatges, els típics *memes* per lligar, súper persistent, i jo, «estic dient que no en vull, que no vull res, ja està, deixa-ho córrer», i diuen, «d'acord, ho entenc», i al cap d'una setmana ja hi tornem a ser".

"I si no contestes, tota l'estona enviant-te missatges".

"I «Per què no em contestes?»" (15 a 17 anys, no activista).

Aquestes situacions en què el «no» de les joves, per si mateix, no val, són sovint afrontades fingint que es té una parella, preferiblement, noi. Aquesta pràctica ens torna el reflex d'una estructura masculista que respecta el cos de les dones únicament en el marc de la propietat patriarcal. Simular que es té parella, i que aquesta parella és un noi, és freqüent per eludir l'assetjament sexual, sobretot, en espais festius i d'oci nocturn. No obstant això, quan parlem d'una relació lèsbica, o de fingir que es té una parella noia, no s'aconsegueix eludir l'assetjament de la mateixa manera. Per contra, habilita altres agressions que les dones lesbianes viuen de manera molt violenta:

"Estic amb una noia... doncs els nois s'hi fixen més o hi fan bromes. I això per a mi és molt violent. És molt més que si em diguessin una floreta sense el meu consentiment".

"Jo tinc una anècdota exactament igual. Estava amb la meva nòvia, vam sortir de festa i un amic d'uns col·legues va començar a demanar-nos que ens enrotllessim davant d'ell per morbo, perquè el posava calent" (15 a 17 anys, activista).

La lesbofòbia s'articula com una violència sexual que deslegitima la sexualitat lèsbica per al consum masculí. És un mecanisme masculista que es reapropia de la sexualitat de les dones negant i impeding altres sexualitats al marge de les heteronormatives.

Les mirades, la invasió dels espais, del propi cos, els insults i les floretes, les amenaces, l'assetjament sexual, la insistència i intimidació, la lesbofòbia juntament amb l'obligatorietat, socialment imposada, de mantenir les expectatives o, fins i tot relacions sexuals no desitjades, ens mostren l'alt nivell d'exposició a la violència sexual que conforma la vida de les dones joves. Les mirades o les floretes són violències que provoquen, per la impossibilitat de resposta, un silenci frustrant. Hi ha una resignació palpable que s'afirma amb els anys.

En definitiva, les repercussions de la in-corporació de la *disciplina del terror sexual* al llarg del cicle vital de les dones són, en si mateixes, una violència sexual més.

3.3. Situacions, contextos i àmbits d'actuació de les violències sexuals

Comencem aquest punt amb una frase d'una de les participants dels grups de discussió: «No ser home blanc heterosexual en aquest món ja és haver de patir violència, per no ser home blanc [heterosexual]» (18 a 25 anys, activista). Aquesta expressió resumeix de manera força concisa la ideologia, l'estructura i el mecanisme que es troba darrere de la VM. A partir d'aquí, qualsevol context o espai pot ser àmbit d'actuació per exercir i rebre violència.

De manera generalitzada, l'espai públic, el col·legi o l'institut, la feina, els entorns festius, la nit i les relacions afectivosexuals es configuren com els contextos més representatius on les dones joves s'enfronten a la violència. Pràcticament, totes les esferes de la vida estan impregnades de violències sexuals. Són tants els fronts hostils que normalitzar la violència es constitueix com una forma de resistència. El perillós d'aquesta idea és que normalitzar la violència significa normalitzar la falta de llibertat.

3.3.1. El terror sexual in-corporat: ens protegeixen o es protegeixen?

“Fa poc vaig fer la reflexió que ara hi ha paranoia col·lectiva amb la inseguretat que hi ha en aquesta ciutat [Barcelona]. Però jo pensava... bé, sí, potser ha augmentat el nivell de por general, però crec que és inherent a les dones, que no sé si ens ho ensenyen o ho aprenem a partir de la nostra primera experiència traumàtica, però crec que anem sempre totes mirant una mica qui ens segueix” (18 a 25 anys, no activista).

La por o terror sexual és un dels mecanismes més efectius de sistema patriarcal per sostenir l'ordre sexual establert. Llevat d'excepcions, les joves participants en la investigació reconeixen tenir por de patir una agressió sexual. Perceben aquest temor com una cosa molt interioritzada. Aquelles que no en tenen basen la seva resposta en una aposta política determinada per la seva militància feminista. La por de patir una agressió sexual desenvolupa, a més, categories com la protecció o l'autoprotecció.

La por sembla una segona pell, a partir de la qual es prenen decisions, es decideix si es duen a terme activitats o no.

“Jo crec que és ja una por molt interioritzada, llavors jo diria que no, no tinc por. Si provo de ser-ne conscient, no sento que tingui tota la seguretat del món, sinó que ja he normalitzat que potser, algun dia, doncs em passarà. Aleshores he après a conviure amb aquesta por des de sempre” (26 a 30 anys, activista).

Diverses reflexions al voltant d'aquesta idea situen aquesta sensació en un aprenentatge corporal constant que, per norma general, ubiquen en la família d'origen, posant, a més, un èmfasi especial en l'educació diferencial i masclista entre nois i noies:

“Ens ho diuen des de petites. És una cosa que jo crec que tens molt present i que hi penses, sempre penses que et pugui passar. És molt pesat tenir aquesta veueta aquí dins”.

“Que et diguin de tornar a casa molt més aviat o que et diguin «vine acompanyada» i després, al teu germà que té tres anys menys que tu el deixen tornar molt més tard i no li diuen que l’acompanyi ningú” (15 a 17 anys, no activista).

“Jo tinc un germà, i en comptes de dir-li «si vas borratxo, no posis excuses, ves amb compte amb les relacions», tot era per a mi, per a ell, res, ell que vagi fent. Després, si hi ha sorpreses, ja veurem” (26 a 30 anys, activista).

La diferència educacional és un element que enforteix la idea de perill i la necessitat de protecció per part de les dones. Es configura el binomi que concedeix o suprimeix privilegis. Indirectament, s’està enunciant la família com un lloc en el qual s’edifiquen les violències sexuals. La por és verbalitzada per les dones joves com un concepte existencial, combinat amb un «estat d’intranquil·litat» sempre present. El perill és, doncs, una noció que es vertebra corporalment a partir de missatges que es reben des d’una edat molt primerenca:

“Jo em començava a formar i la meva mare em va dir, «bé, has de saber que ara, tot i que encara ets una nena, t’estàs començant a desenvolupar i estàs fent el pas per ser dona, i vull advertir-te que és possible que a partir d’ara els homes et mirin pel carrer. I no sempre seran xicots joves o de la teva edat, per desgràcia també hi haurà persones grans. Davant de qualsevol cosa estranya, tu fuig, ignora-ho i no diguis res». No sé fins a quin punt agraeixo que m’hagin fet aquest advertiment” (18 a 25 anys, no activista).

“La meva família és d’esquerres. Igualment, si surto per Barcelona o per qualsevol altre lloc, el meu pare: «Amb qui tornaràs? Quan?» En tot moment t’estan bombardejant amb missatges... cada setmana a les notícies et trobes casos de violacions, d’abusos, com vols no tenir...? És que, a més, a totes ens ha passat alguna cosa. Totes les dones que conec han passat per algun tipus d’anècdota per mínima que sigui. Aleshores, com no has de tenir por si estàs envoltada d’això? O sigui, la violència és estructural”.

Socialitzar les joves en la cultura de la indefensió és igual de perjudicial que educar els homes en la cultura de la violació. Coartar la seva llibertat de moviments, l’accés a diferents experiències per la seva condició de dones, i per allò que puguin generar en els homes, significa responsabilitzar-les del que els pugui passar. I d’aquesta manera es va configurant una experiència corporal que genera i crea formes d’estar, de *ser*, de relacionar-se i sentir-se en el conjunt social i en els espais. Una de les conseqüències de la por és que apaga la veu de la resposta i activa la de la prudència.

“I és la por a totes hores. Anant a l’institut, deu minuts, tinc por. Perquè potser estic sola al carrer i m’apareix qualsevol persona. O travesses un carrer i hi ha un cotxe parat. També tens por per si et segresten o et fan alguna cosa” (15 a 17 anys, no activista).

Principalment, perceben la construcció de la seva inseguretat a partir de diversos elements estructurants: la construcció de la protecció, els homes que els poden fer mal i les experiències d’agressions que han patit elles mateixes o altres dones.

“O sigui, que la por ens ve de tot arreu. No ens en podem escapar” (15 a 17 anys, activista).

El temor funciona com una reacció corporal de la qual no són capaces d'abstraure's i que ve reforçada per aquells missatges que les col·loquen com a víctimes potencials:

“Jo no és que hagi tingut por sempre, les primeres vegades ni tan sols hi pensava, però després de saber d'amigues que n'havien passat, o després que els meus pares em diguessin: «No, no, però que t'acompanyi un noi, que sigui un noi», O després de tornar i veure que algú m'està seguint, encara que sigui de lluny, llavors sí, llavors comences a tenir por” (15 a 17 anys, activista).

La construcció de la por no seria possible sense un cert grau d'insistència en les estructures de «protecció». Una de les conseqüències més directes d'aquesta por és delegar la seguretat pròpia en la protecció masculina. Aquesta cessió és, en si mateixa, la clau de la desprotecció. La por que se sent es configura sobre la base de la protecció dels altres. D'aquesta manera, s'està conformant un mecanisme de control sobre el cos i la vida de les dones difícil de desactivar. És a dir, els mateixos elements que, en principi, caracteritzen la seguretat, o sigui, estar acompanyades d'un home, ser la parella d'un home, transitar per espais on hi hagi molta gent o evitar els que estiguin deserts, són també els elements que desprotegeixen.

“Jo, de vegades, quan surto de l'estació i he de tornar de nit, li haig de dir al meu nòvio, «baixa a buscar-me que hi ha gent que em fa por»” (18 a 25 anys, activista).

Meritxell⁵ va patir una agressió anant cap a casa. Es trobava en un vagó de tren al costat d'un home desconegut que primer la va intimidar i després es va masturbar assegut davant d'ella. Com a recurs, va avisar, primer, la seva parella enviant-li missatges des del mòbil i, després, al seu pare, que la va anar a buscar en cotxe a l'estació. La sensació de sentir-se limitada i haver de recórrer a la protecció dels homes li va generar més malestar i incomoditat que la mateixa agressió:

“Et genera molta inseguretat en el moment i dius: «Hòstia, és que m'agradaria plantar-te cara i dir-te: Què cony fas? Però no tinc els ovaris de dir-t'ho perquè em fa por, perquè no hi ha ningú més per aquí i... qui sap». I haver de recórrer a la meva parella o al meu pare i fins que no el vegi a la porta no sentir-me segura... és com dir: «Collons, soc una nena... I resulta que tinc vint anys i m'estic sentint com si en tingués cinc». Sí, em fa molta ràbia quan els necessito. Sí, sí. És diferent quan sento que necessito una amiga. Em fa més ràbia, sí”.

El concepte de protecció-inseguretat és una reflexió recurrent sobretot entre el grup de discussió de les dones de 26 a 30 anys. Interpreten que la protecció que s'empara des de les famílies és una forma de coartar les seves llibertats i minar la seva autoestima afavorint la seva desprotecció.

“«Avisa'm quan arribis a casa», «Et vinc a buscar...», «Que t'acompanyi tal noi a casa...», fos amb qui fos, és igual, jo havia de tornar amb ell. Perquè vivia a prop i perquè era un noi. He viatjat sola... «No viatgis sola,

⁵ Meritxell forma part de les històries de vida, que són les entrevistes realitzades en profunditat a un total de cinc dones. No obstant això, ens ha semblat adient utilitzar el seu testimoni en aquest apartat per tenir relació directa amb els fets que estem analitzant i relatant.

vigila a on vas, a quin país vas». És tot això de l'intent de protecció «perquè no vull que et passi res» que, al final, no m'està protegint de res, em va desprotegint, oi?, perquè em va trencant per dins».

Des d'aquestes experiències, la protecció s'articula com una forma de violència sexual més. La idea errònia del que és una agressió sexual forma part també de la concepció més originària del terme «protecció».

“Recordo que la meva mare sempre em deia: «Ai, que t'acompanyi a casa...», un xaval que va ser nòvio meu. I sí, ell m'acompanyava a casa, però després en realitat quan m'acompanyava acabàvem tenint una relació sexual que jo no volia tenir. Llavors, què entén ma mare sobre què és protecció? Perquè en realitat m'acompanya a casa, però a sobre que m'ha acompanyat i a sobre que ell ha de tornar-se'n cap a casa seva, que és a l'altra punta de món, doncs almenys follem, i així no em sento en deute amb ningú” (26 a 30 anys, no activista).

No només perceben que *in-corpore*n la desprotecció i indefensió, sinó que aprofundeixen, de manera molt precisa i intel·ligent, en la idea mateixa de com la protecció pot convertir-se en violència sexual. Així mateix, estenen en l'àmbit d'actuació de les agressions aquells amics o coneguts que t'acompanyen a casa.

“Que t'acompanyi algun home. I jo, mai de la vida; això repercuteix en les meves relacions amb els amics. Jo m'he trobat en una situació en què amics propers en els quals confiava plenament m'han tocat on no havien de tocar-me. I els ho he dit i han rigut com volent dir: «Bé, era una conya». I jo: «Sí, però a mi no m'ha agradat»” (15 a 17 anys, activista).

Seguint aquesta mateixa pauta, hi ha els missatges de precaució que són reiteradament verbalitzats des de la infància i que, d'una manera quasi estructural, busquen trencar la capacitat d'agència i d'empoderament de les dones joves:

“Sí, jo sento el terror, i de fet hi va haver una temporada en què dèiem «anem a transformar el terror en empoderament». Però després vaig a casa de les meves àvies, els meus avis, o a casa de la família i em diuen: «Bé, nena, avui surts, oi? Doncs ves amb compte». I ja hi som altre cop amb aquesta merda, sempre està per allà”.

En aquest sentit, produir un itinerari corporal contrari a aquell en què s'ha estat educada de manera una deconstrucció feminista i una aposta política personal no exempta de dificultats:

“Jo crec que, de por, sempre n'he tingut. De petita tenia molta por, després, de més gran, pensava, ¿però com podia ser tan petita i tenir aquesta por dintre meu? I ha sigut ara, com donar-li una mica la volta a la por i dir, d'acord, tinc aquesta por, no se n'anirà, no canviarà d'un dia per l'altre, però vull agafar eines per convertir aquesta por en força”.

“Jo no em sento així. No tinc por. Sí que comparteixo moltes d'aquestes coses; abans, durant una època de la meua vida, sí que em sentia així, però ara no. Porto dos anys vivint al Raval [de Barcelona] i he sortit de festa i he tornat sola a casa i no ha passat res. I si torno sola a casa de nit, sí que vigilo, és clar, però no tinc la por tan instaurada dins meu, o sigui, abans sí que en tenia, però ara ja no” (18 a 25 anys, activista).

Meritxell, per exemple, es defineix a si mateixa com una dona gens dependent en les seves relacions afectivosexuals. L'agressió que va patir al tren de tornada a casa i la reacció que va articular per fer-hi front van posar-la en contacte, no amb el temor ni amb les repercussions, sinó amb el seu propi empoderament.

“Jo crec que sí, que ha sigut a partir de moments així que et fan perdre la por. T'afecta en el sentit de, ostres, en certa forma depenc tant de tu com del meu pare. Que aquesta sensació d'inseguretat em faci recórrer a vosaltres em fa ràbia, perquè jo em considero una persona segura i, en situacions d'inseguretat, haver de recórrer a gent et fa ràbia a tu mateixa. I em va fer reflexionar en el sentit de: «Joder, no vull dependre tant de tu perquè crec que tu no depens tant de mi»”.

Les violències sexuals no sempre produeixen els efectes desitjats pel que fa a la por, l'adoctrinament i la construcció de la indefensió en les dones. La por de patir una agressió sexual ens està parlant d'un mecanisme social que vulnera el lliure trànsit i els drets més fonamentals de les dones. És prioritari (des)aprendre a viure amb por, (des)naturalitzar les violències sexuals i, sobretot, (re)assignar-(nos) el concepte de protecció.

3.3.2. Els carrers, la nit, el metro, l'oci, de qui són?

Els contextos on les dones joves experimenten amb més freqüència les violències sexuals són: l'espai públic, la nit (associada a entorns festius), la feina, l'escola, els mitjans de transport públics, les famílies, les parelles i, també, en el lliure exercici de la seva sexualitat.

Com a primera característica a destacar, és interessant parlar del grup de discussió de 15 a 17 anys, no activista, perquè marca una pauta una mica diferent a la resta de grups. En la seva opinió no hi ha cap context ni àmbit potencialment objectiu que sigui més perillós que un altre. Tot i que localitzen llocs on puguin sentir-se més incòmodes, asseguren, però, que «ja és igual, que pot passar en qualsevol lloc i a qualsevol hora». I de la mateixa manera, marquen una pauta molt clara amb els àmbits d'actuació: pot donar-se en la parella, amb coneeguts, desconeguts, amics, progenitors i familiars.

D'entre aquells espais que localitzen com a contextos més susceptibles de patir una agressió, subratllen els carrers buits a la nit, carrerons poc il·luminats, i els espais festius. La sensació de no poder demanar ajuda en un espai públic poc transitat funciona com un activador d'emergència. Encara que, immediatament, racionalitzen aquesta por i l'estenen a totes les zones i franges horàries:

“Ja no té a veure només amb la nit, que normalment és quan hi ha menys gent... Ja és des de bon matí fins a la nit”.

“Depèn també de l'hora, tot i que de vegades l'hora tampoc influeix. També suposo que depèn de la gent que hi hagi pel carrer, però no ho sé... Jo una vegada vaig sentir el cas d'una noia que estava corrent a les quatre de la tarda per un passeig marítim. Ja t'ho pots esperar tot”.

En aquest GD aflora una por col·lectiva –que també s'ha repetit a la resta de grups– i que sembla tenir relació amb algunes agressions sexuals que han estat molt explotades

mediàticament.⁶ Així per exemple, plantegen com una mesura de seguretat el fet d'anar acompanyades per una amiga, però (re)coneixen que no és el mateix creuar-se pel camí amb un noi que amb més d'un:

"Si te'n creues amb vint, els vint et miren, tot, de dalt a baix".

"Sí, sobretot és pensar que si volguessin podrien venir i emportar-se't... Tu no pots contra ells... quants són, vint? I són més alts, més forts, més etcètera..."

"I ara, tot i el fet d'anar acompanyada per les amigues, també vas amb por ja".

D'altra banda, la percepció que les agressions poden produir-se en qualsevol àmbit i context és generalitzada per a tots els grups de discussió.

"A tot arreu, al carrer, a l'espai públic. A l'espai privat, on és molt més difícil també de treure-ho. En un bar, en un forn. Portant a reparar el cotxe al mecànic. O sigui, és que és súper constant".

"Bé, a la nit sempre és com més comú, però jo tinc la sensació que ja és igual, que no sortiré cap dia sense sentir que no hi hagi un mínim d'agressió" (26 a 30 anys, activista).

Tanmateix, s'aprecia una contundència clara i fins i tot frustrant i resignada al GD conformat per adolescents de 15 a 17 anys, no activistes. Les reflexions d'aquest grup suggereixen una ruptura dels patrons de seguretat o autoprotecció, propiciada, en aquest cas, no per experiències viscudes, sinó per aquells relats que les interpel·len. Però a més denoten un augment de l'impacte de les violències sexuals sobre aquest col·lectiu en concret. Si, d'una banda, estan vivint un moment feminista potent, de l'altra, estan també acusant-ne la reacció violenta.

En general, la nit i transitar l'espai públic en absència de gent són les referències més repetides per al conjunt de les joves (de 15 a 30 anys). La sensació de solitud, la vulnerabilitat de no poder demanar ajuda estan directament relacionades amb el temor de patir una agressió sexual. Aquestes vivències s'expressen tant en situacions quotidianes com en les que no segueixen una pauta o rutina.

"Jo ballo en un lloc on els assaigs són de les 8:30 del vespre fins a les 10 de la nit. No en tinc les claus perquè és una casa de cultura, hem de trucar a l'interfon. Quan no hi ha ningú més i m'estic esperant, sempre penso, que em contestin ja, que m'obrin la porta ja, per favor..." (15 a 17 anys, no activista).

"Jo visc a uns quinze minuts de l'estació. I és un camí de cotxe que no és gaire agradable en el sentit que no hi passa ningú. I a la vegada hi ha sempre aquesta controvèrsia de «no passa ningú». Llavors quan vull sortir, o he quedat per sopar, si són cap a les deu o així, la meva mare em diu, bé, més val que et baixi jo. I és com si ja sentissis aquesta por que si baixes tu sola caminant et podria passar alguna cosa" (18 a 25 anys, activista).

⁶ Ens referim al cas de l'agressió col·lectiva dels Sanfermines de 2016.

La nit i l'espai públic s'associen amb freqüència a l'oci i la festa. En línies generals, expressen una sensació de por o precaució abans, durant i després de sortir de festa. En els moments previs se solen valorar, ràpidament, les opcions: amb qui van, a on van, com arribar-hi i com tornar-ne; durant la festa, controlen l'espai buscant els més segurs, i tracten de no desfasar-se; i després, quan arriba el moment de tornar, estan en alerta constant fins arribar a casa:

“Jo de vegades vaig corrent pel carrer i em faig pena, com volent dir: per què estic fent això? I és que, inconscientment, has acceptat aquesta por que tens... I agafes les claus, encara que no et serveixi de res, però... fas veure que sí” (15 a 17 anys, activista).

“Aquest moment en què estàs a punt d'arribar a casa, en què encara no portes les claus a la mà, o les estàs agafant, aquest moment per a mi és molt dramàtic, bé, dramàtic no, però sí que tinc molta por. Que s'acabi ja, vull entrar i ja està” (15 a 17 anys, no activista).

Els entorns festius són percebuts com a contextos on es precipiten diferents tipus d'agressions: l'ocupació i intimidació de l'espai, l'assetjament, els tocaments i les agressions físiques entre d'altres. El consum d'alcohol i drogues, sovint, s'utilitza com a eximent de responsabilitat sobre les agressions comeses, però també com a possibles eines d'agressió.

“Estàvem en un bar, li van posar alguna cosa al vas i se'n va anar. En algun moment ens en vam adonar i vam dir, bé, ja deu ser a casa; perquè estava com si s'adormís, queia pels llocs... I l'endemà vam saber que no, que uns quants homes l'havien violat. I tot va ser perquè la van drogar”.

“No m'ha passat a mi, però a amigues meves, sí, de posar-li droga a la beguda. És la típica cosa que veus a les notícies i t'arriben ecos: «Ah, ves amb compte, no sé què». Però un dia surts de festa i la teva amiga està tirada per terra sense poder-se moure perquè li han tirat alguna cosa a la beguda. I et quedes en xoc” (15 a 17 anys, activista).

La responsabilitat d'haver d'estar alerta s'incrementa en aquests espais on moltes de les entrevistades, reconeixen, per exemple, que intenten no beure massa per por de no controlar i ser agredides. Però també entenen que emborratxar durant tota la nit una noia és una tècnica semblant a drogar-la tirant-li alguna cosa a la beguda.

“Si fas que una noia s'emborratxi... D'acord que no l'estàs obligant a beure, però et van reomplint la copa, t'inviten a un cubata. Això també és coaccionar perquè després saps perfectament que no està en plenes facultats i tu te n'aprofites. Si tu saps que ella, anant sobria, no ho faria, també estàs fent servir el teu poder. És igual de negatiu, el que passa és que està més normalitzat prendre alcohol, i no és una cosa a la qual, teòricament, ningú t'obligui perquè és una pràctica habitual” (15 a 17 anys, activista).⁷

Pel que fa als entorns festius, valoren com a positiu l'existència dels punts liles, tot i que, per a algunes, els sembla necessària una reformulació del seu contingut. Consideren que determinades campanyes promouen una falsa idea de protecció i indefensió, i incideixen en la idea que l'entorn festiu és un espai perillós i no de diversió:

⁷ Respecte a aquest tema, consulteu el V informe de Noctàmbul@s.

“Des de les institucions, tots els punts liles que s'estan muntant van dirigits a «si pateixes una agressió, pots venir aquí, aquí t'atenem». Ja et col·loquen aquesta por, que és diferent a dir-te: «agafa el 'gat', que és un puny americà, anem a fer autodefensa», que és una cosa una mica més proactiva, que et fa combatre aquest terror” (18 a 25 anys, activista).

“Al punt lila, ja et reben agredida, bàsicament”.

“És clar, i ja estàs generant a la festa una sensació de «ai, cony, que passarà alguna cosa, sort que hi sou vosaltres per si em passa res». Cal promocionar que les noies podem respondre, no?, i si és amb col·legues, genial, i si és soles, doncs també. I alhora conscienciar també els nois, perquè crec que hauria d'estar a la mateixa altura el fet de posar punts liles al de fer treball de conscienciació de masculinitats” (18 a 25 anys, activista).

Un altre dels espais que més s'ha repetit com a context d'agressions ha estat els mitjans de transport públic. La paradoxa la trobem quan la vulnerabilitat que les joves experimenten, quan es troben en espais públics sense gent, es reverteix quan utilitzen un mitjà de transport públic. Al carrer, els proporciona seguretat que hi hagi molta gent, al metro, per contra, no.

“El transport públic és un lloc que també em fa molta angúnia. A on hi ha molta gent sempre em protegeixo jo sola. Em poso contra la paret i dius, per què estic fent això? L'altre dia, a la parada del bus també, a una noia li van tocar el cul i no va reaccionar ningú. Que hi hagi molta gent moltes vegades tampoc et garanteix que tinguis seguretat”.

“Estàs al metro i se t'acosten per demanar-te el telèfon o el teu Instagram”.

“Un dia jo anava al metro, eren les sis de la tarda. Un tio no parava de mirar-me i jo no sabia què fer. Anava amb la meua mare i quan vaig sortir, el tio darrere, i no era ni la seva parada. Saps quan t'adones que és per fastiguejar? Doncs va i em toca la teta. Jo vaig començar a cridar-li, però ningú no va fer res. I estava el tren a petar. Jo vaig començar a tenir por a partir d'aquí. I no podia agafar el transport públic sola, he estat dos anys sense agafar-lo per por, perquè penso, si em torna a passar i vaig sola...” (15 a 17 anys, activista).

La Carne, en el seu testimoni, també es refereix al Nitbús com un espai d'homes, i guarda en realitat certa relació amb el fet que sigui un mitjà de transport nocturn:

“Jo soc molt del Nitbús, on potser de deu passatgers, nou són homes. Sempre m'hi sento molt intimidada, noto que em miren, de vegades em comencen a parlar, a molestar. I no m'agrada anar al Nitbús per això. I també m'he fixat que quan m'assec al Nitbús i entra una dona, sempre s'asseu al meu costat, i si jo veig una dona, m'hi assec al seu. Els Nitbusos són espais d'homes”.

El col·legi o institut, així com la feina o el desenvolupament professional, són dos dels àmbits que també apareixen reflectits com a llocs on es reben i es responen violències sexuals.

A l'escola, una de les situacions que relaten les noies adolescents són els comentaris que reben per part del professorat. Generalment, aquests correctius estan dirigits contra el seu cos i la seva actitud:

“Portava els pantalons d'educació física, que són com els pantalons de bàsquet: amples, negres, bàsics. Em vaig ajupir per agafar la pilota i el profe d'educació física em diu: «abaixa't els pantalons que m'estàs distraient la dinàmica de la classe, als nois». Clar, jo en aquell moment no vaig reaccionar, i no li vaig dir, «per què m'has dit això? Perquè en cap moment els estic distraient i no és culpa meva, tampoc». Ara ho penso i li hauria d'haver dit alguna cosa, però en aquell moment penses, i si m'expulsen, i si em porten al director?» (15 a 17 anys, no activista).

Amb aquest tipus d'insinuacions es construeix la culpabilitat de les dones en les agressions. Més greu encara, aquestes representacions són les que impedeixen, posteriorment, saber identificar les violències sexuals, localitzar-les, anomenar-les. Les adolescents refereixen una normativa escolar pel que fa a la roba que estableix quin vestuari és l'adequat. Però es pregunten, adequat per a qui?

“A quart d'ESO, jo portava uns tirants grossos i un escot quadrat. I una professora em va dir, «no vas molt fresca avui? Estàs provocant els nois, et poses un jersei o surts fora». I me'n vaig anar. I ho vam preguntar al cap d'estudis i ens van dir, «és que distraieu els nois, llavors no es concentren»” (15 a 17 anys, no activista).

Independentment de quina sigui la normativa de centre, els comentaris estan posant el focus sobre el cos de les adolescents i el que produeixen. Aquesta mirada, per bé que diferent de la que les escruta en l'espai públic, conté la mateixa relació de poder, jeràrquica, intimidatòria i no consentida. I estableix les bases a partir de les quals les agressions sexuals són responsabilitat directa de l'actitud de les dones.

A nivell laboral es juxtaposen diverses situacions que van des de menysprear el treball de les dones fins a l'assetjament sexual o la sexualització dels seus cossos. L'assetjament sexual a la feina és també una forma d'expulsar les dones d'espais que els pertanyen:

“Jo treballa per a les forces de seguretat i fa poc he hagut de deixar el meu lloc de treball perquè vaig tenir un problema amb un agent que em feia sentir molt incòmoda per com em mirava. Mai va passar d'aquí, però era constant, sempre que coincidíem, sempre em mirava lascivament i em feia sentir molt incòmoda, em feia canviar la meua manera de treballar per evitar de parlar amb ell. Mai no em vaig atrevir a dir-li res perquè jo pensava que, pel seu lloc d'autoritat, el primer que intentaria fer seria desacreditar-me o dir «ai, tia, no et ratllis, que no t'estic mirant de cap manera...» Però em fa molta ràbia, sento com impotència per no haver pogut actuar a temps... Em sento culpable també d'haver arribat a aquest límit per no haver estat capaç d'aturar-lo abans...” (18 a 25 anys, no activista).

El malestar o la culpabilitat després d'haver fet front a una violència sexual són comuns i freqüents en la majoria de les entrevistades, i tenen una connexió directa amb la construcció gradual de responsabilitats. D'altra banda, si a l'escola les adolescents han de controlar la forma de vestir, quan es tracta de l'àmbit laboral, són objectualitzades:

“Jo treballa de secretària i quan me’n vaig anar vam buscar un treballador. El meu cap l’única condició que volia era que fos una dona i, si podia ser, jove. I jo pensava... Per què?, si el que estic fent és molt fàcil, pot fer-ho qualsevol: «No, no, vull una dona jove, m’inspira més confiança». A mi em va posar uniforme perquè deia que la meua imatge era una mica extravagant. I em feia anar amb camiseta, ben escotadeta i ben bonica amb els meus talonets. Jo no soc el teu ganxo, l’esquer per vendre” (18 a 25 anys, no activista).

En el pla laboral, destaquen també la precarietat, els salaris baixos i els contractes i feines pitjors.

En darrer lloc, hi hauria aquells contextos que es consideren més segurs, directament relacionats amb els espais que els resulten familiars, que coneixen i en els quals ja tenen prèviament establerts els seus propis mapes de seguretat.

Aquesta idea es reflecteix en la percepció que tenen algunes participants pel que fa a l’entorn en què viuen. Així, per exemple, aquelles que viuen en municipis petits consideren que són contextos més segurs que les grans urbs. Però igualment, les dones que viuen en ciutats situen de la mateixa manera els seus espais de seguretat en el context vivencial. En definitiva, aquesta argumentació mostra la capacitat de les dones d’adaptació al medi, desenvolupant estratègies de supervivència davant d’una por totalment *in-corporada*. Amb les eines de què disposen, configuren espais segurs en aquells llocs en què viuen.

Tot i que, de vegades, aquests espais que es perceben com a segurs també són els que oculten les violències més difícils de verbalitzar:

“A vegades, no sé, tinc la sensació que rebem molta més violència quan som en un espai que creiem de seguretat, oi? En un bar amb els nostres amics, o en una festa on tu has anat perquè vols. I allí podem estar rebent molta més violència que caminant pel carrer, si t’hi poses a comparar-ho” (26 a 30 anys, activista).

Pel que fa a sortir de festa amb tranquil·litat, reconeixen que si estan en espais feministes o d’ambient LGTBI senten més seguretat en relació amb els heteronormativitzats.

En resum, en virtut dels resultats, hi ha molt pocs espais quotidians en què les dones no estiguin suportant i afrontant violència. Des dels recintes festius, l’espai públic, els transports, l’escola, la feina, fins a l’espai més íntim com pot ser el lliure exercici de la sexualitat, les relacions amb amics, parelles, coneguts o desconeguts.

3.3.3. No es neix en silenci, s’aprèn a silenciar-se: el sí, el no, el consentiment?

Hi ha una clara connexió entre la lliure expressió de les dones, la seva veu, la legitimitat del Sí i del No, i la dificultat per formular, posar nom, denunciar i verbalitzar determinades violències sexuals. En termes piramidals, això troba el seu reflex en la manca de credibilitat que, generalment, el conjunt social atorga a les dones i a la denúncia de les agressions.

En aquest capítol volem posar en relació diverses idees que han anat sorgint al llarg de l'estudi i que volem reflectir de forma més detallada des d'una perspectiva integral. Suggerim aquest enfocament, precisament, per destacar la importància del procés de *silenciació* que viuen les dones, en general, i les joves en particular.

Aquesta és una violència que s'experimenta des d'edat molt primerenca i des de diferents àmbits i que, en el grup de les dones adolescents, es tradueix en una desvalorització de les seves opinions com a col·lectiu:

“Ens tracten com a ximPLETES”.

“«Per ser tan petita tens uns pensaments que no són per a la teva edat»”.

“A mi em passa que ve un professor nou i parlem d'un tema, i quan parlo jo, el professor fa cara de «no ets molt jove per saber això?». Expresses la teva opinió amb grups de gent més gran i diuen, «doncs sí que saps coses». Bé, no en saps, però sí que estàs conscienciada per tenir l'edat que tens” (15 a 17 anys, no activista).

Referent a això, les dones adolescents són molt clares, consideren que les seves opinions no són respectades. Aquesta mateixa situació es reproduïx amb els seus companys de classe o amics. Relaten situacions on és habitual que, quan elles expressen les seves opinions, sobretot si tenen a veure amb la defensa dels drets de les dones, ells les desacreditin per mitjà de bromes de mal gust o se'n riguin. Molts d'aquests acudits també posen el focus sobre els seus cossos i la seva sexualitat.

De la mateixa manera, l'àmbit familiar és també un altre lloc on s'experimenta aquesta sensació:

“A mi també em passa, a vegades. Per exemple, sobretot quan miren el futbol, que és una cosa que fan molt el meu germà i el meu pare, de vegades em poso a mirar-lo amb ells i si faig qualsevol comentari em diuen: «Calla, que tu no en saps, de futbol». Però potser és un comentari que no cal entendre de futbol per fer-lo, saps? Llavors, això també genera moltes discussions a casa meua” (15 a 17 anys, activista).

La família pot arribar a ser un espai de conflicte on les dones joves es troben en una lluita constant per alçar la veu. En aquest context, no parlar és, igual que la *in-corporació* de la violència i la *disciplina del terror sexual*, un aprenentatge corporal. Podria pensar-se que, en un sistema adultocèntric, deixar enrere l'adolescència coincidiria amb un període en què les opinions de les més joves comencessin a tenir cert pes. Tanmateix, els resultats no reflecteixen pas això, més aviat el contrari. Les dones joves acusen també la violència que suposa que els seus comentaris i idees no siguin escoltades:

“La sensació que els homes tenen el privilegi de poder dir qualsevol cosa i que sigui vist com una cosa súper gran. I tu, com a dona, pots tenir els mateixos pensaments, les mateixes paraules, però has de donar-hi molt més pes” (26 a 30 anys, activista).

“A la dona se l’escolta menys que a l’home; si estàs en un grup d’amics i parla un noi, és com que tothom calla, si parla una noia, igual la gent no escolta, sobretot els homes. Jo de vegades dic: «És que no penso parlar perquè sé que no m’escoltaran...»” (18 a 25 anys, no activista).

Del «calla, que tu no en saps» familiar, a la violència verbal en l’espai públic. Principalment, quan es respon o es denuncia una situació violenta:

“Jo soc de contestar. Els meus amics em diuen: «No ho facis perquè un dia n’enganxaràs un que et dirà: ‘Què m’has dit?’, i et fotrà una pallissa». Evidentment, si vaig de nit tornant de festa, mig borratxa, i em diuen alguna cosa, callo la boca perquè sé que tinc les de perdre, però si estem a ple dia, sí que li canto les quaranta... Però és que és això, oi? Has d’estar tota l’estona mirant, controlant. Perquè et claven una bufetada ells i tu et quedes bloquejada, i tu els claves una bufetada i potser se te’n riuen a la cara”.

“Quan els tios et diuen pel carrer ‘guapa’, si els fas botifarra et diuen «puta, marrana». De sobte has passat de ser una preciositat a ser una bandarria i una puta. Si una tia es planta, doncs és una puta” (18 a 25 anys, no activista).

El silenci davant d’una resposta violenta es conforma com una mesura que evita una agressió més gran. La resposta violenta dels homes és una manera de produir i contribuir al silenci de les dones, però també d’imposar(-se), de ser l’autoritat que reclama un cos que sent com a seu. I, des d’aquí, és des d’on es concep la impossibilitat del no.

En relació amb això, són molts els comentaris que expressen la idea de com el «no» verbalitzat per les dones tampoc és respectat ni acceptat. Llevat que aquest «no» l’articuli la presència o la paraula d’un home:

“Vaig tenir una experiència *heavy* amb qui era el meu millor amic en aquell moment. Ell m’anava parlant periòdicament i el vaig bloquejar de totes les maneres possibles. Em va començar a trucar, i fins que un amic meu no li va dir, «escolta, para ja», no ho va captar”.

“I és molt trist que quan ets en una discoteca amb amics i una persona es posa pesada, li dius que tens nòvio i et deixa en pau”.

“Si ja soc propietat d’algú, no puc ser teva” (15 a 17 anys, activista).

El silenci, de vegades, és una mesura dràstica per no perdre els espais i la llibertat d’ocupar-los, i funciona com una doble trampa: impedeix denunciar les agressions i, alhora, expressar-les:

“Jo estava amb unes amigues al bosc, fent-nos fotos, i un tio se’ns va masturbar allà, públicament. I jo, és clar, en aquell moment em vaig bloquejar i vaig començar a córrer sense parar. Explicar-ho a familiars no ho he fet, per evitar que em diguessin: «No sortiràs al carrer perquè t’ha passat això»” (15 a 17 anys, no activista).

La progressivitat en la forma de silenciar la veu de les dones joves té una connotació negativa en les seves vides on a poc a poc van cedint l'espai de la veu, que és, al seu torn, el lloc en què es formulen els consentiments, els desitjos i els conceptes. D'aquesta manera se succeeixen les violències sexuals a les quals fer front:

“Una vegada estava amb un xaval que havia conegut una nit, ens agradàvem i vaig anar-me'n amb ell. Ho vam començar a fer i, al cap de l'estona, miro i no tenia condó, i jo... «però, això què és?», i em va dir, «res, em molestava». En aquell moment em vaig anul·lar, em vaig anul·lar totalment i vaig dir-me «que acabi ja, que acabi ja...» I van passar dos o tres hores, i ja va ser com dient vinga, ja està. I jo vaig dir, «ho deixo tot a les teves mans», perquè per mi mateixa no soc capaç de fer res de res, res de res... I el vaig deixar al seu plaer i al que fos perquè jo em veia tan indefensa i tan petita, allà al costat, només volia dir, ja està. En aquell moment jo, per exemple, no estava dient que no, però jo no volia” (18 a 25 anys, no activista).

El que no s'expressa amb paraules, es materialitza en el cos; és el cos el que diu «No», i aquest «No» tampoc és escoltat. Podríem afirmar que el consentiment que preval és sempre el de l'home i no el de les dones.

De la mateixa manera, ens trobem amb aquelles relacions que es manifesten des de l'obligatorietat. L'exercici de la sexualitat imposada formula un altre àmbit d'actuació de les violències sexuals.

“Per a mi, el llit, clarament, és un espai de negociació, moltes vegades silenciada, però complicat” (26 a 30 anys, no activista).

Quan l'agressió es comet per part d'un conegut o de la parella, aquesta violència és més difícil de verbalitzar i de contestar.

“Per complaure la meua parella o perquè no s'enfadi, per por a la seva reacció, doncs cedeixes davant de situacions que potser no et venen de gust” (15 a 17 anys, activista).

“La típica tàctica de fer-te sentir malament. Com si digués, et fas l'estreta, o qualsevol xorrada que et fa sentir malament amb tu mateixa i dius, vinga, va, doncs ho faré” (18 a 25 anys, activista).

En definitiva, hi ha una dificultat constatable per formular i verbalitzar aquelles violències sexuals que excedeixen del binomi Sí-No i que es concreten en el cos. A més, aquesta dificultat està directament relacionada amb els discursos i significats a partir dels quals la societat, en conjunt, defineix què és violència sexual i què no.

“Moltes vegades no he anomenat les coses que la manera que calia. He fet molta descripció, sent conscient que en realitat hi havia paraules que ho podrien resumir molt més fàcilment.

“Em costa una mica dir-ho, em van violar, però jo no era conscient que m'havien violat. Fins dos dies després, sincerament, perquè vaig anar a una xerrada sobre masclisme en l'oci nocturn. Vaig anar a la xerrada i em vaig adonar que m'havien violat. I no ho vaig explicar a ningú fins un any més tard, perquè pensava

que no em creurien, ni als meus pares, doncs, per no preocupar-los i perquè no em diguessin, «doncs no hi aniràs més, allà, o no aniràs més allà on sigui» (26 a 30 anys, activista).

S'estableix una obligatorietat que interpel·la a partir de diferents esferes: des de mantenir una relació sexual no desitjada, passant per la impossibilitat de verbalitzar les agressions sexuals sofertes, fins al silenci per por del càstig o de la limitació de llibertats.

Un element que es repeteix i que està associat a la veu o a la paraula és la manca de credibilitat. En els testimonis, aquesta qüestió apareix de manera força assídua, i expressa una inseguretat afegida a la que ja, per elles mateixes, suposen les violències sexuals:

“El metro hauria de ser un lloc segur en el qual algú tallés la situació, però crec que la cosa és que no ens creuen, en realitat no ens creuen... Per exemple, si estic al metro, em passa alguna cosa i arriba el de seguretat del metro, jo no ho tinc clar, o sigui, no hi tinc cap confiança, cap seguretat que ell faci alguna cosa. I el mateix si em passa alguna cosa pel carrer, on hi ha Mossos; jo no sé si confio prou d'anar a un mosso i que el mosso hi faci alguna cosa o em cregui” (26 a 30 anys, no activista).

Aquesta percepció a més s'ha incrementat a partir dels casos més recents de violència sexual on s'ha culpabilitzat i desacreditat, mediàtica i socialment, la dona que va afrontar la violència. Aquests casos obren a més la possibilitat de culpabilitzar la resta de dones joves i obrir debats que no posen el focus sobre la VM, sinó sobre l'actitud de les dones:

“Arran, suposo, del cas de La Manada, hi ha l'excusa, «és que no has dit que no». I per a mi aquest eslògan del «no és no» crec que s'hauria de revertir en «només sí és sí». Perquè, de vegades, per tot el que estem comentant, no som capaces de dir que no, perquè no ens han ensenyat a dir que no. Últimament, amb les coses que passen, ens culpen de no saber dir que no” (18 a 25 anys, activista).

“Si és un desconegut, d'acord, ja sé com va, però si és un amic o és la teva parella queda clar que hi ha confiança, oi? I si un amic teu et toca o et fa un comentari obscè o fins i tot intenta tenir sexe amb tu, et surten, «bé, és que em pensava que volies». Llavors, et sents tu culpable pel que estàs sentint o pel que ha passat. I llavors, al final, tampoc ho dius” (15 a 17 anys, activista).

La culpabilitat és un element de control que es manifesta i s'expressa de diferents maneres, i totes tenen com a centre allisonar els comportaments i silenciar les violències:

“La societat et dona la culpa a tu. Si et passa alguna cosa mentre tornes a casa sola: «Per què vas sola a aquestes hores?». Si vas acompanyada: «Per què t'has refiat d'aquesta persona?». Facis el que facis, la culpa serà teva. La culpa serà teva perquè ets tu i tu ho has provocat. És la por que et passi res, i després et passa el que sigui i no ho vols explicar per les crítiques que rebràs, perquè et diran «puta», perquè et diran qualsevol cosa, i et dius, potser no val la pena” (15 a 17 anys, activista).

Viatjar sola és un altre dels àmbits d'actuació de la violència sexual. Fer responsables de les agressions a les dones joves limita els seus moviments i les inhibeix de desenvolupar una vida plena d'experiències, les fa renunciar a moments, desitjos, sensacions que d'altra manera no podrien ocórrer:

“Vaig anar de viatge i el meu pare, «però com que aniràs sola?», bé, hi anava amb un amic, però «com que hi aniràs sola?». Vaig anar a veure la Tour Eiffel, de nit, sense cap problema, i tinc aquell record... Si hi hagués anat realment amb la por que m’han inculcat, jo no podria estar gaudint de tot això” (18 a 25 anys, no activista).

“Vaig viatjar molt de temps sense ningú. Jo dormia en qualsevol lloc. La meua percepció de l’entorn en aquell moment va ser súper forta. Tothom, fins i tot les meves amigues més feministes, em deien: «Com que te’n vas a fer autoestop sense ningú? Dormint en una tenda...». I també vaig adonar-me del meu silenci a l’hora d’explicar el que vivia. Com que ja rebia tot això, jo no volia sota cap concepte haver de dir, «teníeu raó, m’ha passat tot això perquè ja ho vèieu venir». Jo tampoc era cap imbècil per no saber a què m’expovava, però vaig voler dir: «No, no, això ho penso treballar jo»” (26 a 30 anys, no activista).

Així mateix, la culpabilitat inhibeix la responsabilitat de qui exerceix la violència, generant unes repercussions difícils de quantificar:

“A mi em passava quan era petita, el meu germà m’agafava de la mà i em portava a l’habitació, i jo anava de la mà del meu germà, o sigui, jo anava amb ell, sabent el que em faria, perquè m’ho va fer molt de temps. I jo hi anava, o sigui no deia res, i em passava que jo mateixa em donava la culpa d’haver accedit, entre cometes, a allò, i és horrible” (18 a 25 anys, activista).

Que la veu, la paraula de les dones joves, no valgui res, juntament amb la incapacitat d’expressar en determinats contextos el que està succeint i la indefensió apresada, propicia escenaris d’impunitat on les violències sexuals no només són exercides, sinó legitimades i sustentades:

“Jo vaig ser agredida en una discoteca. Em vaig posar a parlar amb un empleat de la discoteca i vaig dir que volia fumar un cigarret. El lloc on es fumava estava tancat i em va convidar a fumar en una sala. Jo soc una persona molt innocent i vaig anar-hi. Em va intentar besar, després em va lligar les mans amb el cinturó, es va treure el penis i me’l va ficar a la boca. Em vaig poder escapar. Va ser un impacte molt potent quan vaig baixar les escales, i vaig veure que tothom sabia el que m’havia passat, i es pensaven que jo havia fet coses amb ell per decisió pròpia. Em van prendre com una puta. I vaig explicar a les meves amigues: «M’ha passat això, mireu, ho porto molt malament”, i em van dir: «És que ha sigut culpa teua, és que anaves borratxa, com és que has anat amb ell? Què pensaves que faria?». I et fa sentir súper malament perquè dius, la culpa la tinc jo, jo m’ho he buscat” (18 a 25 anys, no activista).

Els testimonis reflecteixen l’angoixa que suposa ser objecte de violències sexuals i, a més, d’un qüestionament social per a la presa de decisions, accions i moviments que realitzen. Precisament, per aquest «qüestionar», deslegitimen el procés judicial, i en la seva gran majoria, creuen que denunciar pot arribar a ser tan dur com la mateixa agressió. Sobretot, per aquelles definicions al voltant del concepte víctima amb el qual no se senten identificades:

“El concepte de víctima, oi? És que realment és un estigma. O sigui... he sofert violència sexual, però jo no vull ser víctima en les termes en què es parla de víctima, oi? Llavors, des d’aquí, jo no vull dur a terme procediments que em situen en aquest lloc, perquè realment et col·loquen en un lloc d’inferioritat. A mi, això em sembla molt *heavy*” (26 a 30 anys, no activista).

En definitiva, el procés de silenciació que és *in-corporat* de mica en mica per les dones joves és un mecanisme molt eficaç per salvaguardar l'existència de violències sexuals difícils d'expressar, i per tant, de quantificar. Però a més l'exposició reiterada a processos de qüestionament i culpabilitat legítima i dona cobertura a un sistema que normalitza i institucionalitza la violència sexual com a part de la seva estructura. Normalitzar les violències sexuals és una estratègia que permet no només la seva existència, sinó que aquesta recaigui directament sobre la responsabilitat de les dones joves.

3.3.4. La lesbofòbia: una altra forma de violència sexual

«*Les lesbianes no som dones*» Monique Wittig.

Quan Monique Wittig en el seu brillant text *El pensament heterosexual* diu que les lesbianes no són dones està conceptualitzant l'heterosexualitat no com una pràctica sexual, sinó com un paradigma polític, econòmic i social, dins el qual, «dones» és també una categoria política a la qual se li atribueixen unes característiques i normatives socials.

Les lesbianes suporten violències sexuals quotidianes i a més qüestionen i s'enfronten al sistema heteropatriarcal. Per això les seves violències poden ser compartides, però també radicalment diferents.

En primer lloc, els seus cossos són llegits al marge del conjunt social, fet que implica una violència diària:

“Em perceben amb una identitat de gènere molt masculina i m'assimilen a ser *bollera*, llavors, sí que hi ha hagut nois que m'han tocat el cul, nois que m'han envaït l'espai, nois que m'han intentat agafar, però moltes vegades la violència es barreja amb lesbofòbia o lgtbifòbia” (18 a 26 anys, activista).

Hi ha una violència específica que es dirigeix sobre aquells cossos no binaris o no normativitzats; no ser dona, en un sistema construït sobre l'estructura binària home-dona, sexe-gènere, comporta repercussions que es materialitzen en violència.

“Com que no entres dins els cànons, els nois pensen que poden agredir-te verbal o físicament. L'altre dia em va passar; vaig baixar del tren i just davant meu hi havia una noia que portava una maleta, i uns nois li van cridar: «Rossa, guapa, no sé què!», i després van mirar-me a mi, es van posar a riure i no van dir res. Per a mi, això també és una violència que rebo” (18 a 25 anys, activista).

Fins i tot, no formant part dels rols corporals i normatives socialment acceptades, s'exerceix una violència que suposa l'obligatorietat de cedir davant dels desitjos dels altres: una lògica patriarcal àmpliament desenvolupada també en aquelles dones joves amb relacions heterosexuales.

“Quan tenia catorze, quinze, setze anys, i encara no havia sortit de l'armari, però em veia una mica xicotot, em passava que cedia constantment davant del desig dels tios, constantment. Per a mi era com una eina perquè no em diguessin *bollera* pel passadís. Recordo i tot un dia en què estava en un parc amb quatre

nois i em van dir, «anem a jugar a la botella». I jo, «però què passa aquí? És que us enrotllareu entre vosaltres?». I no, va passar que tots es van enrotllar amb mi, i jo hi vaig cedir. I també era un puntàs que tots ells em desitgessin, jo guanyava una mena de prestigi, de reconeixement, de poder, oi? M'enrotllava la tira, i amb la tira de tios" (18 a 25 anys, activista).

La mirada patriarcal reformula els desitjos, els cossos, les vivències cap a una construcció uniforme i heterocentrada. I exerceix una violència sexual sistemàtica contra la persona que s'és i l'obligatorietat de ser desitjada a partir de la imposició d'un determinat rol, gènere, sexe o sexualitat:

"A mi m'agraden les dones, però jo tenia una lesbofòbia interioritzada increïble. M'embolicava amb dones, però després em deien que era lesbiana i llavors me n'anava amb qualsevol home, encara que no m'agradés. Vaig acabar estant dos anys amb un tio que no em molava i consentint-ho tot perquè... «jo no era lesbiana»" (26 a 30 anys, activista).

"Per a mi també és una violència súper forta conviure, o sigui, estar amb la meva nòvia en un espai públic i, de sobte, veure com ens convertim en desig. El dubte de si jo soc un noi o una noia, gent que ve i t'ho pregunta... I al final és com un espectacle, no?, clar, i la impunitat d'aquest acostament i aquesta pregunta, oi? Com si diguessin: «Jo tinc dret a entendre quins genitals tens, com us comporteu, perquè està clar que vosaltres folleu, oi?»" (26 a 30 anys, no activista).

Aquestes violències es produeixen en l'espai públic, en els entorns festius (si són espais d'oci heterosexual), en els transports públics i també en el lloc de treball. De la mateixa manera, expressen una clara diferència entre la ciutat i els espais rurals:

"Vam estar en un poble de Sevilla i quan vam arribar a la parada del bus va ser allò de «bé, sou amigues, no?»" (26 a 30 anys, no activista).

"En els nuclis rurals al final jo em sento molt més violentada que a la ciutat. La violència del dia a dia jo la percebo molt més quan vaig al poble amb la meua parella i veig que la gent em mira. Per a mi, això és molt més violent que si un dia algú em dona una empenta o pateixo un robatori violent. No ho sé, a mi, això m'afecta molt més" (26 a 30 anys, no activista).

Per últim, parlen d'una violència que, en essència, nega la sexualitat lesbiana, la desacreditada i tracta de reconduir-la cap a una «sexualitat de veritat», és a dir, l'heterosexual.

"Bé, després també pot arribar el que diu, «es que no has provat un tio, o no era prou bo», oi?, o «com vols estar amb una dona?», que d'aquests també n'hi ha. O sigui, aquesta lògica d'explicar-te tot allò que t'estàs perdent de l'univers, oi?" (26 a 30 anys, no activista).

3.4. Repercussions i limitacions de les violències sexuals a la vida de les dones joves

Les violències sexuals limiten l'actuació de les dones joves i tenen un impacte important en les seves vivències i quotidianitat. En la seva majoria, consideren que la joventut és un risc afegit per ser objecte de violència sexual, sobretot entre el grup de les adolescents. En

aquest cas, opinen que estan més exposades a rebre agressions perquè se les considera més vulnerables i innocents:

“Quan jo tenia tretze anys, em deien moltes més coses que ara, que soc més gran. I jo crec que és perquè ‘com més nena, millor, més verge és, més tot’. Llavors, com més innocent, més calent es posa. Saben a qui escollir” (15 a 17 anys, activista).

Les dones de més edat (18 a 30 anys), en canvi, creuen que en general la violència sexual es dona en totes les dones per igual. I que el fet que per ser joves puguin viure’n més episodis està relacionat amb la seva presència més gran en entorns de festa o de nit. Tanmateix, sí que consideren que, com més edat tenen, més se’ls activen les por. Les que verbalitzen que tenen eines feministes, evidencien també les seves contradiccions entre sentir por i fer-li front; no creuen tenir més por, sinó ser més conscients i amb més recursos per afrontar violències.

Els resultats mostren diferents situacions en què les limitacions formen part de les decisions diàries de les dones. Per cada limitació sempre hi ha una eina de resposta, una estratègia de com abordar-les: estratègies a curt i llarg termini, mesures de control i seguretat establertes de manera rutinària, implementades i aplicades per defecte en els espais, en les relacions emotivosexuals i laborals amb coneguts, parelles i desconeguts.

Limitar vol dir reduir, acotar aquells espais en què l’amenaça o el perill esdevenen una possibilitat. Renunciar, en definitiva, a emocions, vivències, llocs i possibilitats per por o prevenció.

Entre les característiques més comunes, i que segueixen la lògica d’aquells contextos que defineixen com a insegurs, transitar de nit en llibertat i la problemàtica de tornar a casa després d’haver sortit de festa són unes de les limitacions més repetides. Relaten situacions en què «per precaució» canvien de recorregut per evitar zones fosques o desertes, donant «mil voltes» fins arribar a casa. Entre les eines de seguretat més utilitzades estan: portar les claus a la mà, acompanyar la porta darrere seu quan entren al portal, l’instint i l’alerta sempre activats, fer veure que es parla per telèfon o s’envien missatges i àudios, visió de 360 graus controlant tots els espais del carrer, buscar llocs amb gent i on hi hagi dones o persones que els inspirin confiança, i, per descomptat, intentar tornar sempre acompanyada generant, en el conjunt d’amigues, un sistema d’avís-alarma fins aconseguir entrar a casa. Marquem *aconseguir* com a concepte, és a dir, aconseguir, assolir, obtenir alguna cosa i com a indicador de la vulneració dels drets més fonamentals de les dones joves a transitar per l’espai públic de manera segura:

“Qualsevol noia que conegui, si li dic «estic tornant de festa», em dirà, «avisa’m quan arribis a casa» o «busca algú que t’acompanyi». O bé estàs de festa i has d’anar al lavabo, «no hi vagis sola, jo t’hi acompanyo». És un sentiment molt generalitzat” (15 a 17 anys, activista).

“És que jo crec que tots ho hem fet, això de tornar de festa i en comptes de fer-ho pel camí de sempre, doncs vas per un molt més transitat i fas una volta increïble només per no haver de passar per aquells carrerons” (15 a 17 anys, activista).

“Si vaig pel carrer i veig un grup de nois, doncs canvio de vorera o faig un recorregut per no trobar-me'ls. I això sí que està interferint en la meua vida i està fent que jo no faci el que normalment faria” (18 a 25 anys, activista).

La idea que sempre han d'estar acompanyades s'executa, com hem vist, des d'una edat molt primerenca, on elles deleguen la seva protecció en uns altres. La solitud sembla un espai que les dones tinguin prohibit d'habitar en llibertat. Així mateix, quan estan de festa, tampoc s'abandonen lliurement a l'experiència, sinó que és habitual que controlin el lloc on es troben, amb qui parlen, com s'expressen, el que beuen i quant en beuen:

“Depèn de per on sortim. A Barna hi ha llocs que... Amb les amigues, si anem soles o som poques, jo sé que si bec massa elles no estaran tranquil·les, i si la meua amiga beu massa, qui no estarà tranquil·la seré jo. I encara que m'agradaria beure el que em dones la gana, sí que és veritat que, si sortim fora del nostre entorn, no bevem més del compte pel fet del que ens pugui passar i per por entre nosaltres. I si una va molt borratxa, doncs tornem ràpidament. Per més que sigui el que ens agradaria”.

“O potser una amiga està borratxa, però pot tornar a casa seva. Podria caminar i anar cap a casa. Però, és clar, com que està borratxa, l'has d'acompanyar perquè potser algú l'agafa i li fa alguna cosa” (15 a 17 anys, activista).

Un recurs que utilitzen fonamentalment les adolescents de 15 a 17 anys són les ubicacions en temps real. La limitació comporta control, i el control en aquest context està disfressat de seguretat. Una pràctica molt estesa, a més de tornar a casa acompanyades o que algun dels progenitors vagi a buscar-les, és passar la ubicació de WhatsApp a la seva mare o pare.

“Jo el que faig abans de sortir de festa és passar la ubicació de WhatsApp vuit hores als meus pares”.

“Alguna vegada el meu pare sí que m'ha dit: «Envia'm la ubicació», però no m'ho ha dit pas per tenir-me controlada, i jo li he dit: «És igual, jo de tant en tant t'aniré enviant un missatge: ara soc a tal lloc i estic bé». Només perquè ho sàpiga...”

“Sí, la meua mare també em diu, doncs a tal hora m'envies un missatge, i jo cada estona li vaig enviant el missatge de «val, tot va bé»” (15 a 17 anys, no activista).

La ubicació en línia també és una eina utilitzada pel grup d'amigues per tornar cap a casa. Altres estratègies que faciliten les xarxes socials és la de crear «grups d'emergència» als quals recórrer en cas de trobar-se en alguna situació incòmoda o de perill. El fet de tenir grups com a mesura de protecció ens parla d'estratègies a llarg termini, meditades i *incorporades* en les seves pràctiques diàries:

“Jo aviso, sí. Si he d'estar amb gent que no són del meu entorn segur, aviso al meu millor amic, que sé que aquesta tarda no fa res, i li dic: «Escolta, estaré per tal lloc, si no contesto o si t'envio un WhatsApp, truca'm de pressa. Per la seguretat de tenir una via d'escapament fàcil en cas que no et trobis còmoda”.

“Jo tinc un grup d'emergència que posa «SOS» i és un grup en què som sis amigues. Mai n'havíem parlat, és una cosa que vam fer un dia perquè érem en un lloc en què cadascuna anava a la seva bola, llavors

vam crear aquest grup i encara el tenim des de fa tres anys. Perquè si algú l'obre i diu qualsevol cosa, encara que sigui «hola, què tal, com estàs?», ja saps que necessita que algú del grup li truqui” (15 a 17 anys, activista).

D'aquesta manera, estan sempre connectades al perill, a una amenaça de la qual no poden oblidar-se, que no és passatgera, sinó immanent a les seves experiències. Aquestes maniobres tan freqüents resumeixen de manera molt gràfica la percepció d'inseguretat i por que acompanya les accions més rutinàries de les joves, i mostren el grau d'exposició a la violència sexual.

Els entorns festius estan interioritzats com a llocs en què qualsevol cosa pot passar sota l'emparda de l'alcohol i les drogues. Gaudir de l'espai comporta en moltes ocasions fer primer una composició de lloc, establir aquells territoris segurs on poder divertir-se amb tranquil·litat, evitar els que es preveuen conflictius o directament renunciar-hi:

“Al principi, no hi penso, només penso que sortiré a divertir-me, però quan soc allà, inconscientment, ja estic buscant punts: puc anar allà si em passa alguna cosa, puc buscar aquesta persona, aquesta m'ajudarà” (15 a 17 anys, activista).

“A les festes de Sants, estàvem amb unes amigues i hi havia uns quants escenaris diferents; ens vam dividir una mica els carrers per veure quin era el menys descontrolat, en el que podíem, sabem que podíem estar més tranquil·les, que no vindrien homes a molestar” (18 a 25 anys, activista).

“Jo, per exemple, no vaig a discoteques on posen reggaeton perquè sé que estarà ple de bavirusos. Jo si escolto reggaeton és amb les meves amigues en una festa feminista, perquè sé que és un espai segur”.

Estar de festa vol dir conformar mentalment una estratègia i mapes de seguretat amb sortides d'emergència. De vegades, es manegen de manera coordinada –tot i que no explícita– entre el grup d'amigues, la qual cosa ens dona, també, la informació del grau de sistematització present en les decisions:

“Estem en una festa i veiem com un grup de nois en mira molt una, i sense dir-nos res entre nosaltres ens belluguem. I després, quan ens hem mogut, hem dit: «Hòstia, ho heu vist?». Totes ho havíem vist i totes havíem raonat igual: bé, he calculat i he pensat, d'acord, aquí hi ha un grup de noies que em sembla que si em passés alguna cosa m'ajudaria, llavors no cal que ens moguem, o, no, és que veig que estic envoltada de gent que no em desperta cap simpatia, llavors em bellugaré. Jo ja ho tinc interioritzat quan arribo a un lloc i faig com una mena de balanç”.

“Com un camp de batalla. Surts i tu ets una guerrera i has de mirar... És el camp de batalla” (15 a 17 anys, activista).

Aquestes restriccions o limitacions estan construïdes sobre premisses que responsabilitzen les dones de les agressions, el que implica que en lloc de gaudir de l'espai, de la nit i la festa, hagin d'estar autolimitant-se.

Més enllà de l'espai festiu, aquests recursos s'utilitzen per a qualsevol context en què les dones joves percebin que poden ser agredides:

“Al tren, busco una mica amb la mirada a on puc estar més segura. No m’asseuré mai si hi ha un home sol més gran que jo” (18 a 25 anys, activista).

“Vas al tren i t’asseus al costat d’una senyora perquè, si em passa res, em sembla que em creuran perquè són dones. I si no em creuen, almenys són dones i hi ha menys possibilitat que passi res” (15 a 17 anys, no activista).

«La protecció que ens desprotegeix», aquesta per la qual hem de tornar sempre acompanyades sota la supervisió –mirada– d’un amic, d’una parella o del pare, de vegades implica haver de recórrer a la protecció d’un desconegut:

“Jo també ho he fet. Amb unes amigues, hi havia un noi en un pont i hi havia un senyor gran, i vam dir: «Ens pots acompanyar per creuar el pont, que ens fa la sensació que ens està perseguint?» I, és clar, ens va dir: «I tant, i tant, si fossis la meva néta també ho faria, tranquil·les, que aquí em teniu»”.

S’estandarditza la idea de propietat sota la cobertura de la protecció: qualsevol home desconegut té més autoritat sobre els seus cossos que elles mateixes.

Al carrer, la sensació d’estar sent perseguides és quasi tan freqüent com haver de demanar ajuda o establir línies de seguretat:

“O pel carrer, a la nit, si hi ha un grup de noies jo començo a caminar més de pressa per arribar al seu costat. O també... alguna vegada he parlat amb una noia que era al meu costat: «Escolta, podem parlar un moment? És que crec que m’estan seguint». Que potser només és la meva sensació i ja està; o al metro: «Perdona, és que aquest senyor m’està mirant malament, podem parlar?» I, a veure, fa vergonya preguntar-ho, però no ho sé, a mi em dona més seguretat” (15 a 17 anys, no activista).

Una altra pauta molt marcada en què s’imposa restricció és en la manera de vestir. Dependent dels contextos o de l’activitat, avaluen la roba que porten posada o que es posaran per evitar ser molestades.

“A mi m’ha passat, tornant de festa, que encara que no tinguis fred et poses la dessuadora. Encara que sigui inconscientment” (15 a 17 anys, activista).

“De vegades, encara que tingui calor, vaig a algun lloc a la nit, a sopar o el que sigui, o de festa, que potser vaig més arreglada o porto una cosa amb més transparències, quan vaig al tren doncs em poso la jaqueta i me la lligo més...” (18 a 25 anys, activista).

Una part d’aquestes mesures ve condicionada pel procés d’alliçonament a què les joves fan front pel que fa a la manera de vestir. El reflex més proper el trobem en tots aquells comentaris de l’escola en què se les responsabilitzava de «distreure els nois» i per tant de provocar-los. Però també aquestes decisions estan condicionades des de l’experiència d’haver patit assetjament al carrer o sexual en funció de la roba que vesteixen:

“És com vaig vestida, o sigui, com em reprimeixo. Si és de dia, tant me fa anar amb pantaló curt, però si és de nit és com... tant de bo anés vestida sencera de negre, i tapada del tot, i que ningú se n’adonés” (26 a 30 anys, no activista).

“Sí, i després t’enfades amb tu mateixa, o sigui, jo me n’adonava i era com dir, «cony, quina ràbia, quina ràbia que estigui pensant què em poso, què no em poso, per no patir aquestes violències al carrer, és que fotia molta ràbia” (18 a 25 anys, activista).

La violència sexual interfereix també en el moment de prendre decisions respecte a acceptar una feina. Les característiques de la feina, l’horari, entre d’altres, són factors que en determinen la decisió:

“Jo vaig treballar de nit molt de temps, i aparcava la moto davant de casa, literal. I el tros de travessar la vorera, des que aparcava la moto a la plaça fins que arribava a casa, anava amb moltíssima por perquè eren cap a les cinc o les sis del matí. No hi havia ningú pel carrer i és Barcelona. I em feia pànic”.

“El tracte amb les persones. La simpatia. On treballo, depèn de com em vingui la persona que estic atenent, soc més o menys simpàtica. Perquè ja veus que et diuen, «ai, ets molt simpàtica». Però tu el que fas és la teva feina, no és que m’interessis, tu vens a preguntar i jo t’informo, de la manera més agradable possible. La manera més agradable farà que tu pensis que vull anar-me’n amb tu al llit? Al final el que t’explicaré t’ho diré seriosa i fent-me borde o antipàtica. I després algú dirà, «les ties sou unes bordes, unes mal follades...», però si soc amable la caguem, oi?”

“En el meu àmbit de treball he estudiat àrab i m’agradaria molt acompanyar persones que venen a fer negocis aquí. Que et contractin per privat. Tinc un company a qui respecto molt perquè té anys d’experiència, i quan l’hi vaig comentar em va dir: «Em sembla genial que tinguis aquest pla, però et vull dir que vagis amb compte perquè tinc altres companyes que ho han intentat i s’han trobat que la percepció és diferent, que si la intèrpret és una dona en comptes d’un home es confonen, i es pensen que en comptes d’una intèrpret ets una prostituta». Jo m’hi vull dedicar per practicar l’idioma i perquè em paguin bé perquè això es cobra molt alt, però si m’he de arriscar... al final ens privem de complir alguns somnis o arribar a segons quins àmbits doncs per por que aquestes coses passin” (26 a 30 anys, no activista).

Aquesta mateixa precaució la trobem amb la idea de realitzar un viatge. Viatjar, per a les dones, és una altra activitat amb la qual moltes joves se senten identificades, però que, tanmateix, rebutgen:

“Fa anys que tinc ganes de viatjar, de viatjar no sé si sola o acompanyada, però sempre he volgut fer-ho, i ho vaig endarrerint, i endarrerint i endarrerint i endarrerint, perquè penso, com vols anar sola a Llatinoamèrica, a viatjar per allà? I no sé què més... I sé que si fos un home no m’ho plantejaria tant” (26 a 30 anys, activista).

Renunciar a complir una expectativa suposa cedir espais, ambicions, il·lusions, veure escurçada la llibertat de moviment i també l’expressió d’emocions. En el cas de les lesbianes, reconeixen que en l’espai públic i en determinats contextos se senten exposades i, com a conseqüència, en moltes ocasions limiten els seus afectes o la demostració d’emocions en públic:

“Abans jo tenia parella i era una noia. I cada cap de setmana havíem d’anar al poble en tren: tres hores i mitja. Llavors, depenent del meu humor aquell dia, podia fer unes coses o unes altres. Mirava jo el senyor que tenia assegut al davant i deia, ara si em mostro afectuosa en actitud de parella amb ella, ja sé que m’empassaré les tres hores, sense més seients disponibles, amb el tio mirant-me malament o mirant-me

com un perversit, i em sentiré incòmoda. Llavors, hi ha vegades que et reprimeixes perquè prefereixes sentir-te còmoda tot i saber que no estàs fent el que et vindria de gust” (15 a 17 anys, activista).

Hi ha una clara relació entre els contextos on es viuen les violències sexuals, les limitacions que s’hi experimenten i les repercussions i l’impacte que tenen sobre la vida de les dones joves. Per afrontar aquestes violències, el cos passa a ser un element bàsic de resposta. Els testimonis que hem recollit evidencien que el mateix cos que és adulat, mirat, tocat i insultat es converteix així mateix en una eina de resposta:

“Bé, una eina que jo també utilitzo com a prevenció és anar molt més agressiva, ser més brusca, per dir-ho d’alguna manera. I pel carrer ja vaig sempre amb cara de mala llet” (15 a 17 anys, activista).

Una percepció generalitzada és la idea bàsica que com més femenines es vesteixen més exposades estan a la violència sexual, «vestint més com un noi» han patit menys assetjament.

“Jo quan torno de festa no vaig amb un short o amb un top, sinó que vaig amb roba que podria portar un home, i camino de forma més masculina... perquè si una persona em veu de lluny pensí que soc un home” (15 a 17 anys, no activista).

“Em sorprèn moltíssim... aquest desembre jo em vaig rapar el cap al zero pràcticament, i vaig passar de que em fessin comentaris sexuals pel carrer a que em confonguessin amb un tio, directament, saps?” (15 a 17 anys, activista).

Aquesta pràctica ens està parlant de normatives socials que s’enregistren sobre els cosos, i també a qui pertany el cos que es respecta, que no s’agredeix, ni es toca ni es violenta. D’altra banda, aquesta estratègia que els proporciona seguretat, amaga, com totes les altres, una única limitació: no poder vestir com una vulgui.

Davant l’impacte de les violències, aquelles joves que es troben més conscienciades relaten tenir una actitud política de resposta. És a dir, analitzen la situació, reconeixen les seves limitacions i es neguen a acceptar-ho:

“Això potser és una postura política que jo practico, però... fa un parell d’anys evitava llocs, situacions, però ara m’hi nego. El concepte d’autodefensa feminista me l’aplico perquè no vull deixar de fer coses que a mi em venen de gust per por al que pugui passar” (15 a 17 anys, activista).

“La meva estratègia és sempre que l’altre vegi que jo vaig per tot. I el mateix amb l’ocupació de l’espai, ocupar l’espai amb una mirada molt ferma, com dient... «jo et miraré abans», oi? Com dient, «sempre m’enganxarà un pas per davant». Sí, i la veu. Cridar” (26 a 30 anys, no activista).

Aquesta argumentació ens dona una idea del valor que té el feminisme com a teoria i com a pràctica en la construcció de reivindicacions i llibertats per a les dones. Mostrem dos exemples de produir resistències contra les limitacions des d’una perspectiva feminista.

“Per a mi una eina molt important ha estat confiar més en mi mateixa i saber que dispo de meu cos. Aquest és el segon any que faig autodefensa i el tercer que faig *kick boxing*. Fer això m’ha servit moltíssim

per conèixer el meu cos, per saber les possibilitats que tinc. I no només fer això, sinó també amb la professora amb què ho faig; ens ha ensenyat a ser molt conscients del nostre cos, de per què estem patint aquestes violències i... tota una feina al darrere que no és només l'esport en si, sinó una explicació de per què com a dones patim tot això. Ser-ne molt conscient i aplicar-ho" (18 a 25 anys, activista).

"M'obliga una mica al contrari. No envio missatge a ningú, he arribat, punt, com a estratègia antiparanoia. I igualment amb el tema de la roba, en la mesura que pots, no permetre'm mai dir: «No em poso això perquè aniré no sé on, o passaré per no sé quin lloc», prohibitíssim. I anar amb bicicleta; per a mi és una estratègia súper guai i la percepció del carrer per a mi és molt diferent; poder passar fins i tot per zones complicades en què maneges molt més la velocitat. Per a mi és una bona manera de no deixar de fer segons quines coses en un horari i en unes zones" (26 a 30 anys, no activista).

Des d'aquestes experiències, en parteixen d'altres que es mouen més en allò col·lectiu, on el grup de referència organitzat estableix pautes de resistència i confrontació a les violències sexuals com una resposta activa de reapropiar-se dels espais:

"El que fem és anar en grup als llocs que ens semblen hostils, llavors sempre que passa alguna cosa doncs estem a l'aguait, generem el nostre grupet" (18 a 25 anys, activista).

El present del feminisme ha obert una porta d'acció que ha fomentat la reflexió individual des del col·lectiu. En termes generals, les joves consideren que la situació actual del moviment feminista ha proporcionat eines «vitals» per empoderar-se i alçar la veu transformant la por en lluita. I configurant, per tant, el feminisme com a antídote:

"Escollir música de grups feministes que empoderen, que tenen un missatge fort, doncs em dona força" (26 a 30 anys, no activista).

En darrer lloc, de manera sintetitzada, enumerarem les repercussions que les violències sexuals tenen sobre la vida de les dones joves i que es resumeixen en un calidoscopi de paraules amb una violència subtil i simbòlica molt potent:

"Ràbia, cansament, impotència".

"Vull fer alguna cosa, però no sé com fer-ho, no sé on fer-ho, en quin moment..."

"Restricció de llibertats, por constant, estrès, censura".

"Deixar de fer coses que desitges, dubtar, estar en alerta constant".

"Dubtar abans de fer segons quines coses... aquest costum de pensar sempre a llarg termini, sobre el que podria arribar a passar".

"Desgast... físic, emocional".

"Angoixa".

“La càrrega”.

“No anar tranquil·la pel món”.

“Deixar de fer coses per por que et censurin”.

“No et pots distreure, bàsicament no pots relaxar-te ni al carrer ni a casa teva”.

Però també, des de la pràctica feminista:

“Empoderament, a vegades alegria, complicitat, sororitat, agermanament”.

4. LA VIOLÈNCIA SEXUAL: ITINERARIS CORPORALS DE SUPERVIVÈNCIA

Les històries de vida possibiliten aprofundir de manera més directa en alguns dels aspectes que han sorgit durant les dinàmiques dels grups de discussió, i també, donar cobertura a emocions que no afloren amb metodologies col·lectives o participatives. Aquestes experiències completen l'estudi posant en relació els discursos, significats i opinions dels grups de discussió amb les vivències personals dels que han viscut un procés de violència sexual diferent.

Els relats que presentem a continuació exploren l'impacte de les violències sexuals viscudes en l'àmbit de la parella, en la infància, a la feina i, finalment, aquella violència que s'exerceix des de l'heteronormativa patriarcal contra els cossos trans.

4.1. Carme

Per iniciar el relat de la història de vida de la Carme, és important llançar una línia de diàleg cap a una reflexió verbalitzada per una de les participants del grup de discussió conformat per dones joves de 26 a 30 anys, i que diu així:

«Jo crec que una de les coses que més he interioritzat sense adonar-me'n és sobretot el tema de relacions, i com això al final és el que més m'ha afectat. Et fiquen al cap allò de "què, ja tens nòvio...?" I llavors ja sempre vas buscant una altra persona que t'acabi de completar. El mite de l'amor romàntic crec que és el que més mal ens ha fet de llarg».

Aquesta opinió defineix l'amor romàntic com una violència i dona visibilitat a una estructura que està sent contextualitzada i conceptualitzada pel feminisme històricament. L'amor romàntic troba les seves bases en les relacions jeràrquiques, dependents i violentes que les dones suporten i afronten per un ideal d'amor construït socialment per i per a l'heteropatriarcat. I que es resumeix a la perfecció en aquesta frase: l'amor romàntic mata i assassina.

L'*itinerari corporal* de la Carme és un recorregut vital a través de la representació més crua de la violència sexual i masclista d'amor romàntic i el descobriment d'aquest *malestar* sense nom. La seva història de vida –fins a l'actualitat– és un recorregut a través de totes les violències sexuals patides que conflueixen en un procés de comprensió feminista.

La Carme és una dona jove de 24 anys que porta fent front a diferents violències sexuals des de l'adolescència. La que més repercussió ha tingut en la seva vida és una relació sentimental que va mantenir amb el que ara és la seva exparella, que està condemnat i té interposada una ordre d'allunyament.

Ella es defineix com una jove a la qual sempre li ha agradat moltíssim sortir de festa, la nit, el flirteig i ballar. S'interpreta a si mateixa com una addicta a les relacions encadenant diferents parelles des dels 13 anys. Coneix la seva exparella en una discoteca i recorda la relació com un malson, sotmesa a un control constant amb molts episodis de violència sexual, física i psicològica. El que més repeteix en la seva narració és la dificultat que tenia de posar nom al que li estava passant. En perspectiva, ha pogut localitzar que tot allò que va afrontar eren violències sexuals:

«Amb el temps he analitzat la situació des de fora i m'he adonat que, des del primer dia, vaig rebre abusos».

Aquesta idea de no saber «anomenar», ni tan sols localitzar que allò que s'està suportant és una violència que atempta contra la pròpia persona, és un símptoma molt característic de l'empremta que articula la violència sexual. Un argument, a més, molt repetit també per les integrants dels grups de discussió.

La relació es caracteritza per un constant control que vigila el seu telèfon, els seus misatges, la roba que es posa, els nois amb què parla. Això últim podia culminar en una discussió violenta:

«Era un noi molt llest, sap que si et pega t'adonaràs que t'està maltractant. Llavors la força física és l'últim que feia servir. Recordo un dia en concret que érem al carrer i em va saludar un noi, i jo també el vaig saludar. Quan vam arribar a casa seva, em va dir, "què fas saludant aquest tio?" i li vaig dir "coi, què passa? L'he saludat". Simplement vaig somriure i em diu, "te'n rius?". Va agafar el mòbil i me'l va estampar a la cara, i em va fer sang».

Durant el festeig es produeixen in comptables episodis violents, diverses agressions sexuals i una pallissa en un mitjà de transport públic que marca el final de la relació.

Pel que fa a les relacions sexuals, Carme relata que a ell li agradava insultar-la, escopir-la i pegar-li quan practicaven sexe, fins i tot quan ella ja havia verbalitzat que aquesta forma de relacionar-se no li agradava.

«Allò que el feia gaudir del sexe és que jo no gaudís del sexe».

En aquest context, el consentiment o el diàleg no eren premisses que formessin part de la relació:

«En una ocasió recordo que vaig arribar a casa seva i quan estava a punt de penetrar-me vaig treure el condó, i va dir 'no, no, amb condó, no', i li vaig dir 'sí, amb condó', i em va dir 'no, no' i li vaig dir 'sí', i de sobte, sense solta ni volta, doncs me la va ficar sense condó i sense preguntar-me. I va dir 'veus?', ja està

fet'. I ja estava fet i així vam seguir. Jo en aquell moment no vaig pensar que fos res de dolent... I sembla una ximpleria, però després d'allò em va portar un got d'aigua, i només per això vaig pensar 'mira quin bon xaval'».

Al llarg de la relació se succeeixen en molt poc temps dues agressions sexuals amb característiques i contextos semblants. Totes dues es produeixen a casa de la Carme, després d'haver tornat junts de passar la nit de festa.

A la primera, després d'una llarga insistència per part d'ell de dormir junts, la Carme finalment accedeix:

«I li vaig dir que no volia fer res amb ell, i ell em va dir que val, que ho respectava. Vam anar a dormir i, de sobte, se'm va posar a sobre. Jo li deia que no, que no, que no, que no, que no; doncs tot i així me la va ficar. Jo el que vaig fer va ser tapar-me la cara mentre li repetia 'que no, que no, que no', i plorant i plorant. Quan ja es va escórrer, es va quedar allà al costat, adormit, i jo vaig començar a plorar, vaig començar a plorar i li vaig dir 'vés-te'n, vés-te'n de casa, vés-te'n de casa', li vaig dir, 'm'acabes de violar, així que te'n vas de casa'».

A aquesta resposta de la Carme, li va seguir un xantatge emocional per part d'ell traslladant el focus d'atenció del que havia passat a un incipient atac d'epilèpsia, malaltia que tenia diagnosticada. A més de la violència sexual, la Carme va haver de fer front a la violència psicològica que ell estava exercint per eximir la seva responsabilitat.

«'Ai, Carme, que m'agafa, que m'agafa, per favor, abraça'm, abraça'm', i jo, amb tot el fàstic del món, vaig abraçar-lo; per a mi, crec que va ser pitjor aquest moment que el de la violació».

El segon episodi s'inicia al metro tornant de festa quan ell comença a insultar-la sense cap motiu. Aquesta humiliació provoca una forta discussió i la Carme deixa la relació i se'n va cap a casa. Ell aconsegueix convèncer-la posant com a excusa que està molt borratxo i que la seva mare no pot veure'l així. Després de demanar-li perdó, tornen junts a casa de la Carme, lloc on es produeix, de nou, l'agressió:

«Em va dir, 'hem de fer-ho per última vegada', i li vaig començar a dir el mateix, que no, que no, que no, que no; vaig veure que se'm posava al damunt, llavors vaig tornar a la mateixa estratègia, em vaig tapar la cara i em vaig posar a plorar i a plorar, i de sobte me la va ficar. I llavors, ell seguia i seguia, i de cop i volta vaig recordar la vegada anterior i em vaig dir, he de fer alguna cosa, llavors el vaig començar a empènyer i li vaig dir 'que paris, que paris!' Es va enfadar, em va pegar, em va agafar dels canells i me'ls va posar aquí [va immobilitzar-la posant-li els dos braços per damunt del seu cap], i ell va seguir fins que es va escórrer, i es va quedar adormit en tres segons, al costat, adormidat».

Posar en comú amb una amiga les agressions que havia sofert per part del seu nòvio va fer que la Carme legitimés allò que estava sentint:

«Jo li vaig dir, 'crec que el meu nòvio em va violar fa uns mesos, però no n'estic gaire segura', i em va dir, ¿com?, i llavors l'hi vaig explicar i ella em va dir que sí, que havia sigut una violació».

Igualment recorda haver-ho parlat amb ell un dia:

«Em va dir, 'últimament et noto molt distant', i vaig dir, 'no sé si recordes que l'any passat em vas violar dues vegades i t'ho vaig dir quan va passar', i ell em va dir, 'però això no pot ser, perquè els nòvios no poden violar les nòvies'».

Aquesta frase resumeix de manera directa la percepció que, encara a dia d'avui, entre persones joves, existeix sobre les relacions sexuals en parella. I ve a confirmar totes aquelles violències sexuals sense nom que, tanmateix, sí que s'experimenten. La violència emprada permet que la Carme reconegui que la relació sexual mantinguda ha estat sense el seu consentiment, no obstant això, l'obligatorietat imposada d'haver de mantenir una relació sexual en l'àmbit de la parella, en moltes ocasions, registra uns nivells molt alts de malestar i desconeixement.

Per a la Carme, un punt d'inflexió en la compressió del que li estava passant, el marca l'escola de ball a la qual comença a assistir. Allà coneix dones amb què comença a parlar i a aprendre de feminisme. S'inicia en ella un procés d'aprenentatge que culmina posant fi a la relació. Aquesta decisió, com qualsevol «No» verbalitzat per les dones, desencadena una reacció violenta per part del seu nòvio en què la Carme, per primera vegada, tem per la seva vida:

«Es va tornar boig, em va agafar el cap i me'l va estampar contra la paret, hi va haver un moment en què em va agafar per la gola i em va començar a arrossegar per l'andana, no podia respirar, em vaig començar a angoixar moltíssim i vaig pensar, 'em moriré'. I allà és quan el meu cervell va fer clic. Va ser el moment en què no podia respirar. Em va clavar una mossegada, era com un animal, se'm va acostar i em va clavar una mossegada que em va deixar una contractura al coll amb sang».

La intervenció d'una noia i la del personal de seguretat del metro van aconseguir aturar l'agressió. Aquest fet motiva que la Carme decideixi denunciar-lo formalment i faci front a totes les agressions rebudes:

«Vaig arribar allà i van començar a fer-me preguntes, llavors vaig anar adonant-me'n, doncs tal dia també em va fer això, i tal dia em va fer això altre, però, és clar, ja no podia demostrar res».

Posar nom a les violències sofertes, localitzar els atacs, les faltes de respecte, anomenar aquells actes sexuals «violació», va connectar-la amb altres records d'experiències passades que va poder, dolorosament, identificar:

«Hi havia un xicot que m'agradava i li vaig dir de quedar. Jo no pensava tenir-hi sexe, sinó que m'ho vaig prendre com que anàvem a beure i a ballar. Em va dir, 'escolta, anem a fumar, anem a fora', i ens en vam anar a un lloc on no hi havia ningú, i de sobte em va començar a tocar les tetes i vaig dir 'para, para'; ell seguia, 'no, que no passa res, no passa res'. Jo no vaig fer res, o sigui ni vaig tocar-lo, jo no vaig fer res, jo em deixava fer, per dir-ho d'alguna manera. Al final vam acabar tenint sexe, i el que jo recordo és que jo estava contra una paret i ell estava darrere meu ficant-me-la. I de sobte, sense preguntar, me la va ficar pel cul, sense dir res. I jo li vaig dir 'para, para, para', sis vegades, i a la sisena em va pegar i em va dir 'no

pararé fins que m'escorri', i vaig quedar-me callada i es va escórrer. En aquell moment no vaig entendre res del que havia passat, però sabia que hi havia alguna cosa que no estava bé. I llavors li vaig dir 'me'n vaig a casa meva', i ell, 'com que te'n vas a casa teva? Però si és molt aviat... Bé, t'acompanyo', i li vaig dir 'val', i em va acompanyar a casa. Jo, aquell dia, ja que em vaig quedar molt rara, però fins després de posar la denúncia no vaig entendre que aquest xicot també m'havia violat».

El procediment judicial que va obrir la denúncia contra la seva exparella tampoc va ser fàcil. Va haver de viure un procés de revictimització on afirma que es va sentir jutjada, fins i tot per la seva mateixa advocada.

«Em va dir, 'les noies joves no us feu respectar, a vegades veig que aneu vestides d'una forma... i després us queixareu si us passa el que us passa'. El dia abans del judici em va dir que havia de treure la foto del perfil de WhatsApp perquè hi sortia en bikini i li restava credibilitat a l'hora d'argumentar una violació».

En opinió de la Carme, el pitjor que ha pogut fer ha estat denunciar; a la violència ja soferta se li va sumar l'exercida per la institució.

«Al final ha sortit absolt. Allò del metro sí que es pot demostrar perquè hi ha una gravació, i ja està, una ordre d'allunyament. Jo vaig fer tot el meu testimoni i ell estava escoltant; em va explicar una amiga que mentre jo parlava ell se'n reia».

L'impacte que la violència rebuda ha tingut en la seva vida es va materialitzar tant a curt com a llarg termini. A nivell psicològic ha patit ansietat i ha tingut diversos episodis d'abús d'alcohol i marihuana, per la qual cosa ha hagut de rebre tractament:

«Jo vaig estar una època perdudíssima, l'únic que feia era emborratjar-me cada dia fins que no recordava res, i la gent de vegades em deia 'què tal?', i jo deia 'qui ets?', 'no te'n recordes?', ahir vas estar tota la nit plorant, cridant als quatre vents: M'ha violat el meu nòvio'. Llavors, doncs això, em dedicava a emborratjar-me i a plorar les meves penes i a explicar a la gent el que m'havia passat».

Així mateix, experimenta dificultats per mantenir relacions afectives i sexuals:

«Estava tenint sexe amb algú i, de sobte, em quedava rígida, com si el cos no em respongués, i no em podia moure, gens ni mica. O de vegades he arribat a tenir fins i tot al·lucinacions, veia que era la seva cara, i potser era algú que no s'hi assemblava gens».

En l'actualitat, la Carme entén el seu procés de reparació a partir del ball i de l'acadèmia en què dona classes. És el mateix lloc on, en el seu moment, va trobar les paraules per verbalitzar allò que el cos no podia. En aquest espai se sent súper valorada i reconeguda pel que sap, per qui és i per la seva forma de ser. En la posició en què es troba, ara és ella qui parla sobre feminisme i ajuda les altres a posar nom a les violències.

4.2. Mercè

La Mercè té 28 anys, la seva experiència se centra en l'àmbit laboral on va afrontar assetjament sexual per part d'un usuari del centre en què treballava, i com a conseqüència, a més, assetjament laboral per part del seu cap i companyes d'equip.

Va començar a treballar en una petita empresa que tenia molt pocs treballadors. Defineix el seu cap com un home amb moltes idees i lideratge, tot i que també amb una forma de comunicar-se una mica violenta.

La feina que exercia la Mercè, en principi, no era de cara al públic, però de manera puntual realitzava també aquestes tasques. La situació d'assetjament sexual s'inicia amb les visites i la presència continuada d'un usuari que ve a veure-la exclusivament a ella i quan es troba sola en el seu lloc de treball. Aquesta situació es manté en el temps, per la qual cosa decideix posar-ho en coneixement del seu cap. Es decideix prendre una mesura puntual de prevenció que consistia en el fet que la Mercè estigués acompanyada per un altre treballador, de tal manera que la seva presència pogués desmotivar la freqüència de les visites de l'usuari o que, en cas contrari, pogués ser atès per una persona diferent a ella.

Aquesta mesura no funciona i la situació es va fent cada cop més complexa:

«M'esperava quan jo acabava de la feina... i em començava a dir que volia casar-se amb mi, que tot el Nadal havia estat pensant en mi... I jo replicava: 'A mi no m'interessa, ja t'he dit que no, deixa'm, aquí t'atendran, aquesta és la teva persona de referència, amb mi no tens res a fer...' Venia dia sí, dia també».

La Mercè posa en coneixement del seu cap aquesta nova situació i la resposta que n'obté situa el focus de la responsabilitat sobre ella:

«Què els fas perquè et facin això? I jo li deia, jo no he fet res».

En aquesta resposta es troben activats tots aquells significats que, en el decurs de la investigació, han suggerit que la responsabilitat de les agressions està sempre vinculada a l'actitud de les dones. Quan aquest tipus de comentaris es produeix en el context d'un assetjament sexual habiliten, a més, la desconfiança i el dubte sobre allò que s'està vivint. Teoria, percepció i pràctica es fonen.

Davant la persistència de l'assetjament, la Mercè decideix obrir una altra via i presentar una denúncia als Mossos. La seva preocupació més recurrent era deixar constància de la situació que estava vivint i dels fets concrets que estaven succeint:

«El primer que em diuen és, però segur que vols denunciar? Això és un procés llarg».

A aquest primer comentari s'uneixen les dificultats de poder iniciar el tràmit de denúncia per al qual calia saber el DNI, nom i cognoms de l'home que estava exercint l'assetjament. D'altra banda, se li adverteix que, en cas de seguir endavant amb la denúncia, l'agressor

tindrà accés a totes les seves dades. Aquest testimoni ens permet examinar els processos a partir dels quals les dones que han afrontat violència, i que intenten posar una denúncia, es troben en situacions gens amables, i amb arguments que tracten de dissuadir la intenció de denunciar. Reflecteixen, a més, la manca de formació específica en VM.

Per qüestions de procediment, és a dir, en no comptar amb les dades de l'agressor, la Mercè no pot formalitzar la denúncia. En comptes d'això, li proposen que la propera vegada que l'assetjador es personi en el seu lloc de treball, truqui als Mossos perquè puguin acudir i aixecar acta.

Aquesta recomanació és posada en coneixement del cap de Mercè, el qual decideix de prendre la iniciativa:

«El meu cap diu que d'acord, que així ho farem. Llavors jo, aquella mateixa tarda, rebo un WhatsApp del meu cap dient-me que havia estat parlant amb l'assetjador durant dues hores i que no li havia semblat que n'hi hagués per a tant, que és veritat que deia bestieses, però que, bé, tampoc no era tan greu, que en podia quedar tranquil·la perquè era un boig més».

La intervenció per part del cap de la Mercè desencadena una forta discussió entre tots dos on ell justifica la seva actuació com un clar suport cap a ella i la seva situació. I afegeix que caldria deixar les coses clares amb el noi, que l'únic que vol és estar-se amb ella:

«Llavors ell em va dir que si podia per precaució començar a portar un anell a la feina perquè no tornés a passar això. Em va dir que ell havia acordat amb aquest noi que ens trobariem un dia els tres perquè jo li digués davant seu que no, perquè jo no li havia dit que no».

L'actuació del cap de la Mercè suposava legitimar i habilitar tots els mecanismes a través dels quals el sistema masclista i heteropatriarcal imposa els seus dogmes: la desacreditació, la constatació de l'existència del no, i la limitació en les llibertats més essencials de la seva treballadora. La proposta de posar-se un anell és una obligació que només es pot entendre des d'una lògica patriarcal. «Posar-se un anell», vol dir marcar-se la pell amb la categoria política de la propietat. I reflecteix les mateixes tècniques que les utilitzades en contextos de festa a on havien de fer-se passar per nòvies d'algun noi. En definitiva, la paraula de les dones no val res, ni a la feina, ni al carrer, ni en àmbits festius: canvien els àmbits, però no les formes.

En aquest context, en el qual ha de fer front, a més, a la violència exercida pel seu cap, la Mercè pateix una crisi d'ansietat que l'obliga a agafar la baixa. Aquest temps l'utilitza per buscar ajuda psicològica i informar-se dels seus drets. Quan encara no es trobava bé, però, el metge li dona l'alta:

«En el moment en què el metge va saber que jo estava rebent ajuda, i estava millor físicament, em va dir: 'Bé, doncs has de tornar a la feina perquè això no se soluciona a casa'. Per a mi, va ser una altra violència més; la culpabilitat que tens a sobre, i que és difícil que l'entorn entengui que, encara que no t'hagin tocat, això també pot ser violència. Que a tu et faci por estar a la feina, sabent que ell sap a quina hora entres i a quina hora surts».

La importància sobre conceptualitzar correctament i des de diferents dimensions les violències sexuals la veiem reflectida en com aquestes definicions poden influir en els processos de sortida i d'afrontar violència. El que s'entén per violències sexuals pot acabar derivant en una violència més.

Després d'aquesta situació, quan la Mercè torna a la feina s'inicia un assetjament laboral en el qual cap de les companyes no li dirigeix la paraula i on se li han retirat les tasques que duia a terme. Al poc temps de la seva reincorporació, la Mercè té, novament, una crisi d'ansietat que li reporta, aquesta vegada, una baixa més llarga:

«En les primeres dues setmanes de baixa, rebia correus, rebia missatges, 'no entenem què et passa, no sabem com has arribat en aquesta situació, no sabem què t'hem fet...', com acusant-me. Llavors jo ja vaig decidir contactar amb un advocat i portar-ho per via judicial. Vaig obrir dos camins, el primer amb l'empresa i el segon amb el noi, perquè mentre jo havia estat de baixa, el noi havia continuat venint, se l'havia informat que jo havia anat als Mossos i que estava de baixa. És a dir, el noi sabia tota la meua vida».

Pel que fa al procés obert per assetjament laboral, la sentència va fallar a favor seu obligant l'empresa a indemnitzar-la. Pel que fa a l'assetjament sexual, el procediment continua obert i pendent de resolució.

El més dur per a ella ha estat haver de patir una doble violència a la feina, que tant el seu cap com les seves companyes no legitimessin el seu relat i desacreditessin la violència que havia estat suportant. Pel que fa a com l'ha afectat en la seva vida personal, relata diverses repercussions:

«Ansietat, baixa autoestima, manca de confiança en mi mateixa. Anímicament em sento molt més insegura. Els primers mesos en un nou treball, jo pensava, 'què està passant? Jo no sé si sabré treballar'. La primera entrevista que vaig fer a la feina en què estic ara la vaig passar pensant, 'és que a mi ningú em voldrà'. Perquè, clar, al final, tots els missatges que t'han arribat són que tu 'no ets una bona treballadora, no compleixes i t'inventes coses...'. Va ser difícil. En tot aquest procés he anat a mil teràpies diferents, em va costar molt presentar-me a una entrevista».

També reconeix una por generalitzada que abans no percebia:

«Jo tenia por d'anar pel carrer, estava en alerta i, ara, hi ha vegades que sento por. De fet, abans jo anava a caminar sola per la muntanya, i encara no soc capaç de fer-ho».

D'altra banda, el cos també expressa totes les violències que han estat suportades:

«Em vaig posar molt malament de l'estómac, tot el que menjava se m'assentava fatal. Vaig començar a agafar intoleràncies. A nivell sexual, des que allò va passar, sento zero plaer o zero ganes de sentir-ne. En això tinc un bloqueig físic, i me'l noto. També, al principi, ara ja no tant, no m'agradava estar-me amb molta gent, estar en aglomeracions m'atabalava moltíssim. Necessitava controlar l'espai, la situació, amb qui estava. He perdut l'espontaneïtat de molts moments».

Les conseqüències de patir violència sexual transcendeixen al moment, al context i a la situació. Més enllà d'això, s'instal·len en el cos i transformen les dinàmiques vitals. Una vegada que la violència originària ha passat, comença el dolorós i difícil procés de recuperació. Moment en el qual es pot arribar a estar fins i tot més sola.

L'experiència de la Mercè ens permet de tenir accés a una realitat que mostra com els itineraris de sortida de la VM segueixen processos pels quals les víctimes s'enfronten a dobles violències: des de la manca de formació dels funcionaris i professionals fins als procediments d'una petita empresa que gestiona casos d'assetjament sexual a partir de la figura del cap.

4.3. Mireia

«... és la natura d'allò no testimoniada, la seva no llengua, allò sobre el que cal que ens preguntem» Giorgio Agamben (2002: 39).

El maltractament físic o l'abús sexual a la infantesa són una de les formes més greus de la VM i comporta un impacte devastador en la vida de qui la pateix.

La Mireia té 21 anys i la seva història de vida se centra en l'abús físic i sexual que va haver d'afrontar durant la infància. És la petita de tres germans amb els quals es porta quinze i divuit anys de diferència, respectivament. Abans del seu naixement, el context familiar ve determinat per un pare amb bipolaritat –no tractada ni medicada– i un maltractament físic i verbal dirigit tant a la seva mare com als seus germans. Quan la seva mare i el seu pare es divorcien, s'inicia un procés vital difícil per a la Mireia. Atesa la diferència d'edat entre els tres germans, és l'única que es veu obligada a passar temps tota sola amb el seu pare. Aquest «tota sola» significa per a ella no comptar amb la seguretat i la protecció de la seva mare.

El que més recorda la Mireia d'aquella època és que sempre hi va haver un component de maltractament físic. La violència sexual és un detall que està arribant a poc a poc i des de fa no gaire temps.

La violència física i les amenaces eren les violències que es produïen de manera més reiterada. A nivell emocional, rememora constantment la sensació de temor, por i inquietud.

«El pitjor era que no hi havia raons per les quals es posés més nerviós, podia passar en qualsevol moment».

Pel que fa a les violències sexuals, a la dificultat de recordar s'hi suma la confusió en les definicions i en «anomenar» les coses:

«Jo veig el que és una agressió sexual, sé que hi ha moltes definicions. Però ho veig i dic, no sé si el que em va passar a mi era això o no. No era una cosa que fos d'un dia i que me'n recordi, sinó que

és perllongat en el temps... Que no em deixava dormir amb pijama, o que dormís ell també despullat. I llavors jo posava coixins entremig dels dos perquè dormíem al mateix llit. Posava coixins entremig perquè em feia, no sé... no sabia si estava bé o no, em feia respecte. I ell els treia. A vegades ens dutxàvem junts, que és una cosa que fan els pares i les mares amb els nens petits, però a l'edat que jo ja tenia era estrany. Almenys jo recordo que el sentiment era 'em sento rara'. O que alguna vegada em despullés, i recordar-ho ara em fa pensar: 'No, no ho recordo com algú que despulla un nen petit'. No ho comentava amb la meva mare perquè no sabia verbalitzar-ho. De fet, la meva mare encara avui en dia no ho sap tampoc».

En aquest testimoni torna a aparèixer, com en tants d'altres, la idea que allò que es viu en el cos no correspon amb les definicions a partir de les quals es comprèn i es defineix la violència sexual. Això torna a posar de manifest la necessitat de generar i produir un llenguatge propi des d'una mirada feminista que expressi la realitat. Les violències sexuals que es produeixen en la infància són molt difícils de gestionar, comprendre, definir i verbalitzar. I més encara quan es produeixen en un context íntim i en una relació jerarquizada i intimidatòria com l'establerta entre un pare i la seva filla.

Una altra sensació que la Mireia recorda és aquella per la qual havia d'estar constantment alerta i observant qualsevol canvi que es pogués produir en el procedir del seu pare per així adaptar-s'hi ràpidament:

«Quan tenia més por era quan veia que se li girava el cap, o que li canviava una mica la mirada; llavors em feia por perquè ja es posava agressiu. No només físicament sinó verbalment, era com veure-hi una sensació de poder. Moltes vegades m'estava al llit i no em podia adormir perquè no em sentia segura».

Lluitar contra aquesta alerta i inseguretats suposava per a ella establir les seves pròpies pautes d'acció i estratègies:

«La meua forma de fugir tant els caps de setmana com els estius era ajustar-me moltíssim al que ell deia o feia i passar desapercebuda. I quan se li anava més l'olla, o m'amagava o me n'anava molt aviat a dormir i em feia l'adormida. També parlava molt amb la meua mare pel telèfon. Em van donar un telèfon d'aquests Nokia, amb què podia enviar-li SMS. Recordo que em va gravar una cançó al mòbil, com una cançó de bressol. I llavors jo, quan em feia molta por alguna cosa, anava i em posava la cançoneta al mòbil».

Passar desapercebuda, ajustar-se als seus desitjos, evadir-se del que allí estava succeint, són característiques que reflecteixen la intensitat i l'exposició continuada a una violència que conformarà la seva forma d'estar, de sentir i de relacionar-se.

La intensitat de la por que sentia envers el seu pare provocava situacions insuportables en què es veia obligada a buscar refugi en la seva mare:

«Alguna vegada sí que recordo que, a la nit, sortia de casa del meu pare perquè tenia molta por i em venia a buscar la meua mare».

L'obligació d'haver de passar temps amb el seu pare acaba quan la Mireia fa 12 anys, i decideix no tornar-lo a veure més ni mantenir-hi cap contacte:

«Intentava no veure'l i no passar per on vivia. Però, és clar, ell trucava a la meua mare i la mare em deia: 'Telefona al papa perquè t'està trucant'. Un dia em va trucar, jo estava amb les amigues, no vaig pensar-hi i vaig despenjar. I recordo que vaig ser súper clara i vaig dir: 'No et vull veure'. L'he hagut de veure un parell de cops més, però em feia una por terrible».

La Mireia ens està parlant d'una actitud de supervivència perllongada durant molt de temps, i a una edat en la qual les conseqüències psicològiques i corporals són innombrables i nocives. Les manifestacions que pot presentar una víctima d'abús sexual en la infància són diverses: físiques i psicològiques com la baixa autoestima, les fòbies, l'ansietat, símptomes depressius, pors, sentiments de culpa; cognitives; problemes en les relacions amb els altres o funcionals, com la dificultat d'agafar el son (malsons) i trastorns de la conducta alimentària (Pereda, 2009: 3-13).

Les repercussions d'aquesta violència produeixen un deteriorament en diversos aspectes de la vida de qui ha de fer-hi front. La Mireia identifica els efectes i l'impacte d'una violència que va haver de suportar durant molts anys:

«A mi m'afecta encara avui en dia. En el cos m'ha afectat molt. O sigui, la visió que tinc de mi mateixa. Això acaba repercutint en les relacions, no saber posar límits, o sentir-me molt malament si els poso. Donar molts tómbos a les coses, pensar malament de tu mateixa, contínuament, i tenir normalitzats certs pensaments. És incomoditat a nivell corporal. Que em toquin aquí, a la cintura, no m'agrada gens, m'incomoda molt. M'incomoda. Hi ha parts del meu cos que no m'agrada veure. El tema de la sexualitat, em costa molt parlar-ne tranquil·lament. I aquesta sensació que, encara que no veies el meu pare, sentir que hi era. Vigilant. Abans somiava molt que m'estava despullant i que hi era... Era com dient-me: 'No pensis això, perquè és que no hi és, en aquesta habitació'. Però com si per algun lloc ell pogués veure alguna cosa. I també la por de si algun dia farà alguna cosa».

Expressa que, a més, durant molts anys ha rebut tractament per un trastorn de la conducta alimentària i situa l'arrel d'aquest problema no només en una mala relació amb el menjar, sinó també en les violències que ha patit i com l'han afectat a un nivell psicològic molt profund:

«Jo em relaciono des del 'Soc petita'. I si et relaciones des d'aquest punt, crec que tot canvia. He estat molts anys en tractament i ho vaig deixar perquè jo no tenia diners per pagar-m'ho i estava estancada. Hi va haver una època en què vaig estar molt bé, i després vaig empitjorar. Ara he tornat altre cop a fer teràpia. I és una cosa de mai no parar, i penso: 'Joder, tinc 21 anys'. És limitar-me, és resignar-me a moltes coses, tenir un estat d'apatia, no tenir la iniciativa que potser tindries si estiguessis millor. Ara mateix és un dels temes que no em deixa avançar. Perquè en tot, o sigui en una cosa o una altra, veig el meu pare».

L'entrevista en profunditat de la Mireia aporta claredat pel que fa a les repercussions físiques, corporals, psicològiques i emocionals que es viuen després d'haver afrontat violència sexual a la infància. És impossible no afirmar que la violència que experimenta en l'actualitat va començar en la seva infància, i no va acabar als 12 anys quan decideix deixar de veure el seu pare. Aquesta violència continua existint en el seu cos, segueix vigent. I aquest és un aspecte, com la majoria de les violències sexuals, poc

estudiat i poc valorat de manera integral. Comprendre aquesta violència com un fet present i no passat comportaria habilitar marcs d'actuació específics i concrets per a les violències sexuals suportades durant la infància. I donar-los, així, el lloc i la importància que tenen.

4.4. Adrià

L'Adrià és un noi de 17 anys amb una trajectòria vital marcada per les violències que ha hagut d'afrontar per la seva condició de trans.

Relata una infància molt difícil amb moltes dificultats econòmiques. És fill d'una dona migrada que va ser abandonada pel seu home quan ell es va assabentar que estava embarassada de l'Adrià. Té un germà gran i una germana més petita producte d'una relació posterior de la mare.

Des que té memòria, recorda haver patit discriminació, insults i humiliacions per la seva identitat de gènere. El més dolorós per a ell eren les burles, i sobretot, el buit: la inexistència. Un record que té marcat és un joc que practicaven els seus companys de classe amb ell:

«Era un joc que es deia 'la contaminació fatal' en què hi havia alguna cosa potencialment nuclear i que si la tocaves, et mories. I allò potencialment nuclear era jo. O sigui, si em tocaven o si em fregaven havien de sortir corrents a rentar-se les mans. Com si jo fos un monstre o alguna cosa semblant».

Aquesta situació de violència es va incrementar a primer i segon de l'ESO:

«Va ser més *heavy* perquè la gent ja era més gran. Llavors m'escopien, m'enganxaven xiclets a la roba, em tancaven al lavabo... Em cridaven, m'insultaven. Jo recordo que era molt cansat perquè era cada cinc minuts, i de vegades no arribava als cinc minuts».

En aquesta mateixa època també situa una pressió constant per reconduir la seva identitat per ser «una noia femenina». És a dir, se li imposava l'obligatorietat de complir amb els patrons heteropatriarcals del sistema sexe/gènere, que, a més, legitimaven el sexe i el gènere assignats socialment.

«He sentit moltíssima pressió: 'Vesteix-te així, amb el cos tan bonic que tens, llençar-lo a la brossa per això', 'Tu estàs en una fase, ja se't passarà', 'A tu el que et passa és que ets lesbiana'».

Aquesta mena de comentaris intenten generar conductes que produeixen i reproduïxen heteronormativitat, per la qual cosa dificulten transitar cap a un altre lloc que no sigui l'assignat socialment.

«Al final, tu mateix et convences que no, que només ets una noia masculina, però que això es pot canviar, que has de ser heteronormativa».

Hi ha també una violència que es reverteix contra la pròpia persona i que sol ser més gran en funció de la indefensió i les eines amb què es compta per afrontar-la. L'Adrià en el seu relat dona compte d'aquesta violència. Narra que després de canviar-se de ciutat i d'institut, la situació d'assetjament i violència no canvia:

«A primer de l'ESO em vaig començar a autolesionar com una burra. De fet, tinc un fotimer de marques que no em marxaran mai més».

Les autolesions són manifestacions de la VM i no podem situar-les al marge d'aquest marc de referència. Les conductes autolesives estan carregades d'ideologia i són la causa i la conseqüència del sistema heteropatriarcal.

De la mateixa manera, les referències constants cap al cos de l'Adrià com un cos no normatiu i gros troben el seu reflex en l'anorèxia i la bulímia que va desenvolupar a partir de tercer de l'ESO. En el context en què es trobava l'Adrià, l'anorèxia era percebuda no només com un joc, sinó també com una eina que possibilitaria reconduir l'Adrià:

«Tothom s'ho prenia com si fos: 'Ah, al final s'ha posat a dieta, ara estarà guapa'. Òbviament, tot això en femení. 'Et posaràs guapa, estaràs sexy. Que bé que s'hagi posat a dieta, li està assentant molt bé'. I tothom em felicitava per estar guapa i prima, irresistible i sexy».

A partir de l'anorèxia i la bulímia, i arran de tots els problemes que havia tingut en el seu entorn, el cos de l'Adrià es transforma buscant d'aconseguir una feminitat que li reporti validació:

«Necessitava sentir-me volguda, i sexy, tot. Llavors tot això es va traduir en feminitat a tot drap, en feminitat també sexy, del rotllo: tops, shorts, faldilla que insinua... Aquesta mena de coses que jo, per mi, no me les hauria posat, però com que feien que la resta de persones es fixessin en mi i em desitgessin, jo me les posava. Era un reforç positiu per a mi. Tot i que, realment, no em sortia de dins».

Associada a aquest canvi, desenvolupa també una activitat sexual que ell defineix com a promíscua i que explica d'aquesta manera:

«La promiscuïtat no és dolenta, però la meua promiscuïtat era dolenta. Perquè no era que m'agradés tenir sexe, sinó que necessitava sentir-me validada. M'he trobat amb moltes situacions en què a causa d'haver començat un embolic he hagut d'acabar fent pràctiques sexuals que no em venien de gust realment per la pressió del moment. I, de vegades, després d'adonar-me'n, vaig aprendre a dir 'no'. Així i tot, altres tantes vegades més, encara que digués que no explícitament, m'ha sigut igual. Els tios han insistit, han insistit, han insistit, fins que tu, pràcticament per cansament mental, dius: 'Mira, ho faig i me'n vaig cap a casa', però et quedes amb una sensació de cosificació enorme. O sigui, almenys jo em quedava amb aquesta sensació. I va ser aquí quan em vaig adonar que cap sexe esporàdic, ràpid, mal fet, no m'ompliria cap tipus de buit».

Aquest relat de l'Adrià troba nexes d'unió amb els testimonis aportats en els grups de discussió sobre la pressió i l'obligatorietat de tenir relacions sexuals tot i no ser desitjades.

I també amb la verbalització del “No” i com això, per si sol, no val res. Òbviament, les violències afrontades per l’Adrià tenen un marc d’actuació diferent que les suportades per dones heterosexuales, tanmateix, és impossible obviar les característiques comunes que unifiquen les violències sexuals.

Pel que fa a les eines amb què l’Adrià comptava per suportar aquesta violència, afirma amb contundència que durant la infància no en tenia cap, i que el recurs més emprat era fer com si no passés res. No obstant això, l’adolescència va generar un canvi important en la seva actitud:

«A sisè de Primària, sí que vaig fer alguna cosa perquè estava ja fart de tot i em vaig rebel·lar. I em vaig tornar un dels dolentots. Em reia dels professors, em portava malament a classe, suspenia a posta encara que portés tota la vida traient nous. Em vaig convertir en ells, en la gent que es reia de mi, si això era el que els agradava, jo m’hi vaig convertir. Però, clar, jo seguia tenint dintre meu el fet que aquesta mateixa gent amb la qual ara m’estava ajuntant i reia amb mi, s’havia rigut de mi fins feia relativament poc. No ho sé, crec que... que vaig canalitzar tota la meua frustració i tota la meua ràbia cap a professors i estudis».

Actualment, els contextos en què no es troba còmode són aquells on no s’assimila el seu gènere i el tracten com una noia que és masculina:

«No puc estar evitant tots aquests espais, perquè en són la gran majoria, per no dir tots, tret que sigui un espai súper *queer*, súper LGBTQ. Evito també, ara que hi penso, els llocs on he de conèixer gent nova. Perquè a la gent se li trenca molt el coco quan em presento com un noi o em tracto en masculí. Ser un tio o una tia trans no és fàcil. Una de les conseqüències, a banda del rebuig... sexual és el rebuig en general. Haver d’explicar qui ets...».

I enllaçat amb això, verbalitza com a violència institucional les condicions que s’estableixen per poder realitzar la transició corporal.

«Em sembla bastant insultant que hagi de seguir uns requisits perquè t’acceptin el que estàs dient que ets, oi? ‘D’acord, ets un xicot trans, però només si això, això i això altre’».

Finalment, quant a les repercussions que ha tingut l’impacte de les violències sexuals a la seva vida, parla del fet de com haver cedit al desig masculí per la necessitat de validació l’ha posat en contacte amb totes les agressions sexuals que ha sofert.

En un altre nivell, es troben les conseqüències psicològiques i físiques:

«Tinc trastorn límit de la personalitat. També tinc un subtipus de trastorn bipolar. També el trastorn de la conducta, tot i que ja no el tinc, però en el seu moment va ser-ne conseqüència. Bé, tot es pot resumir una mica en el de la bipolaritat; que una mica és inseguretat fins a morir, molta, molta, molta inseguretat, baixa autoestima, por a l’abandonament, inestabilitat emocional. Sobretot por a l’abandó i creure que ningú et voldrà. Que no mereixes ser estimat, que ets insuficient. Per això, després hi ha la validació aliena, perquè si tu mateix creus que ningú et pot voler necessites una altra persona que ompli aquest buit».

Les violències sexuals, la discriminació social motivada pels delictes d'odi, es troben normalitzats dins del conjunt social. La història de vida de l'Adrià, per tant, ve a confirmar que la transfòbia assassina, mata i que repercuteix de manera directa en la vida de les persones trans.

CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Aquesta investigació s'inicia amb l'objectiu d'analitzar l'impacte de les violències sexuals en les dones joves de 15 a 30 anys residents a Catalunya. En aquest sentit, hem volgut fer una panoràmica general pel que fa a les definicions, àmbits d'actuació, situacions i contextos on se succeeixen les violències sexuals. Així mateix, ens interessava també perfilar un mapa que ens proporcionés informació sobre les limitacions i repercussions que té, a llarg termini i en la vida quotidiana, l'exposició continuada a la violència sexual.

En primer lloc és important destacar el grau i la intensitat de la violència que, en termes generals, estan suportant, afrontant i *in-corporant* les dones joves. Fem servir el terme *in-corporar* per especificar un procés a partir del qual les violències sexuals es materialitzen en el cos, és a dir, s'encarnen. Per aquest motiu al llarg de la investigació hem utilitzat com a eina analítica el concepte *disciplina del terror sexual*. Aquesta definició ens parla d'una dinàmica estructural i cultural que el conjunt social habilita per introduir el terror sexual com una tecnologia corporal a partir de la qual les dones es neguen espais, controlen activitats, limiten els seus cossos i desitjos. Aquest mecanisme és important per avaluar de quina manera les violències sexuals, segons l'edat, aconsegueixen aquest objectiu.

La recrudescència de la violència és símptoma d'una reacció patriarcal a l'entorn polític feminista actual. Amb això no pretenem afirmar que la VM hagi augmentat respecte a contextos previs –estudi que necessitaria una anàlisi comparativa–, però sí que el present actual és un escenari procliu per conceptualitzar, verbalitzar i denunciar les violències sexuals. Aquesta argumentació la podem constatar a partir de les definicions precises que han ofert tots els grups de discussió. Les agressions i violències sexuals són definides des d'un ampli marc d'actuació tant a nivell físic com emocional o psicològic. L'estudi confirma que els conceptes amb què anomenem, expliquem, traslladem i compremem les violències sexuals són insuficients i no reflecteixen ni totes les realitats ni totes les violències.

En aquest sentit, trobem una primera conclusió d'enorme importància i valor: l'estudi no només investiga l'impacte de les violències sexuals, sinó que a més ofereix, a partir de les definicions i experiències de les persones joves participants, un marc definitori i la necessitat urgent de (re)formular la terminologia en contraposició a posicions ja marcades o normatives. Dit altrament, les violències sexuals han d'estar definides per aquelles a qui interpel·len i afecten directament i que tan bé es resumeix en aquesta frase: «Tot allò que excedeix dels meus desitjos en relació al meu cos» (26 a 30 anys, no activista).

Prestar atenció a les definicions és molt important perquè és, a partir d'elles, des d'on podem problematitzar i, en conseqüència, actuar. En cas contrari, es contribueix a normalitzar violències sota el vel de l'ocultació significativa. És a dir, si no anomenem les violències, les invisibilitzem.

En clara relació amb això, els resultats han mostrat nombrosos testimonis que relataven la impossibilitat de posar nom a situacions de violència sexual. Aquesta incapacitat és conseqüència directa de les construccions culturals i del marc heteropatriarcal masclista que les sustenta, i protegeix, com bé expressa Judith Walkowitz, en el seu llibre *La ciutat de les passions terribles*: «Les dones no es limiten a experimentar una passió sexual i trobar “naturalment” les paraules per expressar aquests sentiments, ni pateixen un perill sexual i troben naturalment les paraules per expressar l'amenaça. Les dones de qualsevol classe i raça han de basar-se en construccions culturals existents per explicar les seves veritats» (Walkowitz, 1995: 35).

Els testimonis visibilitzen l'existència de violències sexuals ocultes, amb un alt índex de freqüència i totalment normalitzades i integrades en les pràctiques sexuals. Així, per exemple, són nombroses les situacions en què les dones joves especifiquen les violències sexuals emmarcant-les en un context d'obligatorietat o de pressió per mantenir relacions sexuals. Aquesta imposició la viuen en diferent plans: pot ser en una relació sexual puntual, en parella o amb amics. Les agressions que es produeixen en l'àmbit de la parella o amb amics les classifiquen com les més difícils de gestionar i, sobretot, de comprendre. Però assumeixen que són freqüents les ocasions en què es veuen obligades a mantenir una relació sexual no desitjada.

L'obligatorietat de mantenir relacions sexuals amb la parella i la creença generalitzada que “els nòvies no poden violar les seves nòvies” genera dos tipus de situacions: d'una banda, aquella en què es mantenen relacions sexuals com a conseqüència d'una pressió social i cultural preestablerta, i de l'altra, la incomprensió i el desconeixement que el que acaba de passar és una agressió sexual. Igualment difícil és anomenar les violències sexuals que s'afronten amb amics, on l'agressió traspasa uns límits que es difuminen com a conseqüència de la confiança, i que s'exerceixen a través d'una violència subtil i simbòlica: «Em pensava que volies».

En relacions puntuals o esporàdiques diversos testimonis posen l'accent sobre aquelles relacions que comencen de forma consentida i pactada i s'acaben convertint en una agressió sexual. Una pràctica força estesa és aquella per la qual l'home trenca, sense advertir-ho, l'acord prèviament pactat i es treu el condó. Aquesta acció compta amb un nom, *stealthing*, que ve a significar treure's el condó sigil·losament i troba precedents de condemnes a Alemanya i Suïssa, i molt recentment, també, a l'Estat espanyol.

En tots els casos estem parlant de violacions que es cometen sota l'empara del conjunt social i del seu «no anomenament».

La idea de consentiment, obligatorietat, pressió, el sí o el no, ha estat molt present al llarg de tot el procés. Principalment els relats que s'han construït parlen d'un únic consentiment

que es respecta i és el que concedeix l'home. Se succeeixen narratives en què el NO verbalitzat per les dones és respost de diferents maneres: de manera violenta; no respectant el no a través de la insistència, la qual cosa obre la possibilitat de concloure en una relació sexual obligada i no desitjada; i també desacreditant la paraula verbalitzada a través de burles, acudits o bromes. S'institucionalitza la impossibilitat de dir no. A més, freqüentment, les dones joves es veuen obligades a fer veure que tenen nòvio –fet que en el marc d'aquesta investigació és sinònim de ser propietat de algú–, per ser respectades i evitar l'assetjament sexual. També hem pogut observar aquesta mateixa dinàmica en un context laboral on la Mercè es va veure interpel·lada pel seu cap perquè es posés un anell i frenar així l'assetjament sexual.

Com hem vist al llarg de la investigació, la veu de les dones, la paraula donada, no val res. Aquest procés troba les seves bases en un procés de silenciació progressiu que les joves afronten des d'una edat molt primerenca. Hi ha tot un entramat de violències que es distribueixen en diferents espais com la família, el col·legi o l'espai públic a partir dels quals les dones aprenen les conseqüències d'exterioritzar la seva veu.

Per tant, per a un correcte abordatge de les violències sexuals, cal ampliar, en primer lloc, la seva definició per donar així una cobertura com més ajustada a la realitat millor. Comprendre adequadament els diferents àmbits d'actuació de les violències sexuals i, sobretot, donar especial importància a aquelles violències que no tenen nom, però sí vivència, acció fonamental per elaborar polítiques, campanyes i protocols d'atenció i prevenció efectius i eficaços.

En aquest sentit seria recomanable realitzar nous estudis que permetin aprofundir en les conceptualitzacions de les violències sexuals en dones joves, per tal d'elaborar un marc de referència terminològica que sigui adoptat pels serveis institucionals que treballen directament la intervenció i prevenció de les violències sexuals en joves. Però a més aquest marc teòric ha d'estar en reformulació constant. Posar nom i ajudar a posar nom a les violències sexuals és una prioritat per avançar en la seva visibilitat, coneixement i eradicació.

A més, és important prestar especial atenció a la necessària reformulació de totes aquelles accions o propostes que tinguin a veure amb conceptes com el consentiment, el sí o el no. Per explorar, així, la creació de campanyes que més enllà del sí o el no, o del només sí és sí, aprofundeixin en un concepte més ampli on puguin ser incloses totes aquelles violències que no s'expressen a través de les paraules, però sí del cos. Per a això, és vital crear i projectar un concepte de consentiment que articuli el diàleg amb el cos juntament amb una sexualitat que prioritzi els seus desitjos i llenguatges. De la mateixa manera, és prioritari que el focus de les campanyes viri, i que vagin dirigides únicament i exclusivament als homes joves.

Pel que fa als àmbits d'actuació de les violències sexuals, l'estudi exposa una multitud d'espais en els quals, quotidianament, s'ha d'afrontar violència. Una conclusió molt generalitzada és que un context lliure de violències no existeix. Sobretot, aquells grups conformats per adolescents són els que més incideixen en la idea que cada vegada té menys importància el lloc, l'hora o el context. Encara que identifiquen determinats àmbits com

aquells en què més insegures se senten, hi ha una percepció general que les agressions sexuals travessen tots els aspectes de la seva vida. Aquesta constatació té, en si mateixa, un grau de violència devastador, perquè és per aquesta raó que s'institueixen les limitacions que coarten la llibertat sexual, emocional i de moviments de les joves.

Pràcticament la totalitat de les participants en l'estudi reconeixen tenir molta por de patir una agressió sexual. El paradoxal és que aquesta por es combina amb innumbrables situacions en què suporten diferents violències sexuals. Aquesta confluència de violències remet, així mateix, a la idea socialment legitimada que el pitjor que li pot succeir a una dona és la violació. Tot es tradueix, en definitiva, a una lluita constant en la qual les dones suporten multitud d'agressions sexuals i alhora mantenen una pugna esgotadora per evitar ser violades.

Entre les limitacions més expressades estan la d'intentar no transitar soles de nit, la vigilància i l'alerta constant, rebutjar determinats llocs de treball –o acceptar-los– valorant les repercussions o el perill que puguin tenir, controlar la roba que es posen, evitar carrerons o zones sense gent, però també esquivar els llocs on hi hagi massa homes, enviar la ubicació en temps real als seus progenitors i/o amigues, valorar els perills de qualsevol situació en què es puguin trobar.

Una primera dada que podem destacar és que la normalització de la violència també comporta una estandardització de les limitacions que pugui arribar a causar. És a dir, es reconeixen les limitacions, es defineixen i s'enumeren les situacions, però alhora se'ls treu importància. Un exemple pràctic: surto de casa amb por, mantinc la ubicació a temps real per si em passa alguna cosa, intento tornar sempre acompanyada, dono moltes voltes per no passar per determinats llocs, porto sempre les claus preparades, no mostro afecte en públic, no m'emborratxo ni em desfaso per por d'una violació; però això no em limita per sortir. I tot i que aquest raonament és vàlid i forma part de la supervivència, la qüestió és que al mateix temps s'està afrontant violència i suportant-ne tot el pes. Hi ha una diferència entre fer front a les violències per una qüestió política a negar les limitacions perquè estan *in-corporades*. Amb tot, quan es parla de limitacions també hi ha un percentatge molt alt de dones que es neguen de manera rotunda a coartar els seus moviments i, malgrat que expressin por, manifesten també una convicció política de no permetre que el terror afecti les seves vides. El col·lectiu adolescent és, sense cap mena de dubte, el que està afrontant un major grau de violències sexuals, tant físiques com psicològiques. No pretenem fer-ne una afirmació categòrica, sinó simplement plantejar una sospita, i és: com més edat es té, més capacitat d'elaborar situacions, d'afrontar-les, però també més límits autoimposats, en una paraula, més resignació. I aquí és on podem veure les conseqüències directes de la gradual in-corporació de la *disciplina del terror sexual*. Aquelles dones que, efectivament, no cedeixen a l'autolimitació solen tenir com a característica comuna la pràctica de l'auto-defensa feminista i l'activisme, encara que no exclusivament.

L'espai públic, la nit, els entorns festius i el transport públic són assenyalats, independentment de l'edat, com els llocs més proclius a patir agressions sexuals i també aquells en els quals han d'estar en un grau d'alerta més gran. Així mateix, reconeixen activar, tant abans, durant, com després de la festa, una sèrie de pautes com a mesures d'autoprotecció, que

són, en si mateixes, limitacions. Aquestes restriccions troben la seva base en la responsabilitat de les dones pel que fa a les agressions. Així, per exemple, la majoria dels relats situen l'aprenentatge de la por en tots aquells missatges que reben des que són molt joves. En aquest sentit, la família d'origen és el lloc on s'ubiquen una violència que les predisposa a la indefensió i una cultura de la violació apresada.

La protecció com a categoria política és en realitat un mecanisme de control que permet seguir construint violència sexual. L'obligació d'haver d'estar sempre acompanyades, pel que els pugui passar, impedeix el seu lliure trànsit i materialitza constantment una amenaça que s'esdevé. La protecció no posa en qüestió el sistema masclista i misogin, ni els privilegis que posseeixen els homes sobre el cos de les dones, sinó que les manté constantment connectades al perill, al control i, el pitjor de tot, a un continu autocontrol.

Aquest autocontrol que institueix la *disciplina del terror sexual* es formula de diferents maneres i no seria possible sense un potent sistema que responsabilitza les dones de les violències sexuals. A més, han estat recurrents les narracions que parlen de com molts dels comentaris que les culpabilitzen se solen produir no només a la família, sinó també en els centres educatius i les instàncies judicials. Això posa de relleu com el masclisme i el sexisme són transversals en tota l'estructura, inclosa la que en principi ha de vetllar per una educació igualitària. Les adolescents, a més, expressen que hi ha, en general, manca de formació a les aules sobre violències sexuals i perspectiva de gènere. Per tant, que serveixi la seva queixa com a proposta.

Un àmbit d'actuació de la violència sexual és, sens dubte, la parella. Els testimonis dels grups de discussió s'ha completat amb l'experiència vital de la Carne. I aquesta combinació ha estat imprescindible per comprovar com coexisteixen, en la parella, formes de dominació, violències i maltractament psicològic que, en moltes ocasions, no troben resposta ni nom per ser definides. Per tant, i com ja hem assenyalat, els conceptes que defineixen les violències sexuals han de transcendir el reduccionisme normatiu dels estereotips i les creences que es tenen sobre un àmbit específic. Superar aquestes dicotomies presents en el coneixement passa per generar nous marcs interpretatius.

Unes altres de les violències que cal visibilitzar i intervenir són les que afronten el col·lectiu LGTBI i, en concret, com hem pogut analitzar, les persones trans i les joves lesbianes. Aquestes violències posen de manifest com l'heterosexualitat és un sistema polític que exerceix violència sexual contra tots aquells cossos no normatius o binaris. El gènere, el sexe, la sexualitat són categories heteropatriarcales que ens parlen dels cossos i de les normes socials que els subjecten. Les violències que s'exerceixen sobre lesbianes i lesbians són una extensió de la VM i és des d'aquest marc des d'on s'han d'afrontar.

D'altra banda, és interessant ressaltar que una gran diferència entre les joves activistes feministes i les que no ho són radica en les eines amb què fan front a la violència sexual. Així, per exemple, les feministes verbalitzen definicions més elaborades i compten amb recursos d'empoderament més potents. Amb tot, a excepció d'algunes dones activistes que sí que coneixien la pràctica de l'autodefensa feminista, la majoria desconeixia l'existència d'aquests grups impartits per dones feministes.

Per tant, és fonamental que la protecció de les dones recaigui únicament i exclusivament sobre elles mateixes amb un context, un urbanisme i una estructura social que hi acompanyi. En aquest sentit és important realitzar una intervenció integral sobre diferents aspectes que estan protegint i reproduint un sistema de valors que salvaguarda la violència sexual com a mecanisme de control. Seria recomanable dur a terme estudis que avaluessin aquells espais que, des d'una perspectiva feminista d'urbanisme, estan contribuint que els carrers no siguin un lloc de lliure trànsit. Arran d'algunes de les opinions expressades en els testimonis, pel que fa a les violències sexuals que es produeixen en contextos d'oci, proposem redissenyar les campanyes i alguns dels continguts dels punts liles perquè es construeixin representacions d'empoderament, agència i reafirmació feminista de les dones.

Igualment, plantegem abordar els espais del transport públic com a llocs de formació feminista per al conjunt social. El transport no ha de ser un lloc perillós per a les dones, hem d'apel·lar a la responsabilitat social. Cal que s'activen campanyes per sensibilitzar de manera directa contra la complicitat i permissivitat envers les violències sexuals que s'hi produeixen.

De la mateixa manera, és bàsic seguir incidint en la importància de la formació. En referència a això, som conscients de la important tasca que duen a terme molts col·lectius en l'àmbit territorial de Catalunya. Igualment som coneixedores d'un potent moviment de professorat preocupat per l'educació i el feminisme a les aules. No obstant això, la formació en feminisme o en com abordar les violències sexuals i educar la joventut no pot ser una qüestió que estigui subjecta a la lliure decisió del personal educatiu, sinó que cal insistir en la formació urgent de tot el col·lectiu d'educadors. De la mateixa manera, seria recomanable establir pautes i protocols d'actuació que reguessin el tractament d'aquells comentaris masclistes, transfobs, sexistes i misògins emesos i rebuts a l'aula per part de professorat.

En la mateixa línia, recomanem que els tallers d'autodefensa feminista per a joves siguin una assignatura que es pugui implementar en la línia curricular i gestionar des dels diferents organismes que treballen en joventut. És important precisar que la defensa personal és diferent a l'autodefensa feminista, ja que no només s'hi ensenyen tècniques físiques, sinó que s'hi treballen tots els aspectes relacionats amb el cos, les agressions sexuals i l'estructura que les permet: el masclisme. Aquests tallers han de ser impartits únicament per dones feministes que practiquin l'autodefensa feminista. Suggerim també la creació de tallers exclusivament per a nois destinats a analitzar les violències masclistes i la deconstrucció de la masculinitat hegemònica.

És igual de necessari plantejar una intervenció urgent per a la formació dels professionals d'institucions policials i judicials. La victimització a la qual moltes joves es veuen exposades socialment s'intensifica de manera exacerbada, primer, en el procés d'interposar una denúncia i, segon, en el procediment judicial. A través dels testimonis de la Carme i de la Mercè hem pogut fer un recorregut del que suposa la institució en l'itinerari de sortida de la violència de les dones joves. Des d'aquí, recomanem, òbviament, la formació dels professionals –contemplada en la mateixa llei orgànica de violència de gènere– i, també,

la posada en marxa d'un servei d'acompanyament, com també l'elaboració d'una guia específica per a la intervenció amb dones joves en processos judicials. L'assetjament sexual a la feina també pot revertir en una doble victimització com hem pogut comprovar ben bé a partir de la narrativa de la Mercè.

En darrer lloc volem fer una recomanació que considerem de primer nivell. L'abús sexual en la infància és una violència poc estudiada i, per tant, impedeix el desenvolupament de polítiques públiques i d'intervencions efectives. És prioritari posar en marxa una investigació que aprofundeixi, de manera exhaustiva, en les violències sexuals comeses durant la infància. I que possibiliti realitzar l'acostament cap a una realitat força invisibilitzada i desprotegida. Així mateix és imprescindible establir mesures d'atenció i de suport psicològic gratuït i de qualitat; és inhumà que la manca de recursos econòmics impedeixi a una persona que ha patit violència sexual en la infància accedir a una intervenció psicològica adequada. I, sobretot, hem d'entendre que la violència suportada durant la infantesa no és una violència passada, sinó que està present, cada dia, en el cos. I té unes conseqüències devastadores.

Per finalitzar, sembla obvi fer referència als recursos econòmics. Si no dotem de pressupost les normatives, ni fem un consum responsable dels recursos públics, estem contribuint a mantenir, generar i produir violència sexual.

Les repercussions de les violències sexuals en la vida de les dones suposen un greu atemptat contra les llibertats més essencials. Podem afirmar gairebé amb rotunditat que la violència masclista i sexual és un instrument que vulnera els drets fonamentals de les dones pràcticament en tota la seva existència vital. Parlar de drets fonamentals (pre)suposa parlar d'un subjecte universal masculí que és, en definitiva, qui reté, qui posseeix la titularitat de subjecte amb drets (Barjola, 2019). Per tant, plantegem la (re)formulació bàsica de conceptes, estructurants i estructurals, com a primera línia d'intervenció.

BIBLIOGRAFIA

AGAMBEN, G. (2002). *Lo que queda de Auschwitz: el archivo y el testigo: homo sacer III*. València: Pre-textos.

ALFAMA, E. (coord.) (2012). *Avaluació de l'impacte social de la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista*. Barcelona: Institut Català de les Dones.

AMNISTIA INTERNACIONAL (2011) [en línia]. *Informe anual 2011. El estado de los derechos humanos en el mundo*. Madrid. Disponible a: <http://files.amnesty.org/air11/air_2011_full_es.pdf>

AMURRIO, V. (2010). "Violencia de género en las relaciones de pareja de adolescentes y jóvenes de Bilbao". *Zerbitzuan*, núm. 47.

ASSEMBLEA GENERAL DE LES NACIONS UNIDES (1981). *Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer*. Disponible a: <<http://www.inmujer.gob.es/ellnstituto/normativa/normativa/docs/convencion.pdf>>

BARJOLA, N. (2018). *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Barcelona: Virus.

BARJOLA, N. (2019). "Placer y peligro: politizando el debate sobre la violencia sexual". *Aquí estamos. Puzzle de un momento feminista*. Madrid: Alkal.

BIGLIA, B.; JIMÉNEZ, E. (coord.) (2015). *Jóvenes, género y violencias: hagamos nuestra la prevención; guía de apoyo para la formación de profesionales*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

CALLEJO, J. (2002). "Observación, entrevista y grupo de discusión: El silencio de tres prácticas de investigación". *Revista Española de Salud Pública*. Vol. 76, núm. 5.

CEDAW (2014). *Informe Sombra 2008-2013 sobre la aplicación en España de la convención para la eliminación de toda forma de discriminación contra las mujeres (CEDAW)*. Plataforma CEDAW Sombra España.

COL·LECTIU PUNT 6 (2019). *Urbanismo feminista*. Barcelona: Virus editorial.

CRIADO, E. M. (1997). "El grupo de discusión como situación social". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 79/97

DEL VALLE, T. (1997). *Andamios para una nueva ciudad. Lecturas desde la antropología*. Madrid: Cátedra.

DEPARTAMENT D'INTERIOR (2010). *Enquesta de violència masclista a Catalunya. Resultats destacats*. Barcelona: Departament d'Interior, Generalitat de Catalunya.

DESPENTES, V. (2009). *Teoría King Kong*. Barcelona: Melusina.

DIPUTACIÓN FORAL DE GIPUZKOA (2014) [en línea]. *Documento sobre la violencia machista, la terminología utilizada por la Diputación Foral de Gipuzkoa y el análisis que la sustenta*. Disponible a: <<https://www.gipuzkoa.eus/documents/2556071/2587709/Terminologi%CC%81a-+Indarkeria+matxistaren+arloko+kontzeptuak.pdf>>

ESTEBAN, M. L. (2004). *Antropología del cuerpo. Género, itinerarios corporales, identidad y cambio*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

ESTEBAN, M. L. (2011). *Crítica del pensamiento amoroso. Temas contemporáneos*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

ESTÉBANEZ, I. I. (2009). *Violencia contra las mujeres jóvenes: la violencia psicológica en las relaciones de noviazgo*. Tesis de màster.

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2015). *An analysis of the Victims' Rights Directive from a gender perspective*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea.

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2012). *Review of the Implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Violence against Women – Victim Support*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea.

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY [en línea]. *Gender equality index. Index 2012*. Disponible a: <<http://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index>>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY [en línea]. *Database of administrative data sources and statistical products on gender-based violence in the UE*. Disponible a: <<http://eige.europa.eu/gender-based-violence/administrative-data-sources>>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY [en línea]. *Violence against women. Indicators*. Disponible a: <<http://eige.europa.eu/gender-statistics/women-and-men-in-the-eu-facts-andfigures/area/92#area-indicators>>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2014) [en línea]. *Administrative data sources on gender-based violence against women in the EU Current status and potential for the collection of comparable data*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Euro-

pea. Disponible a: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0113492ENN_PDF.Web_.pdf>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2015) [en línia]. *Gender Equality Index 2015. Measuring gender equality in the European Union 2005-2012: Report*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea. Disponible a: <<http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>>

EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (2015) [en línia]. *Study on international activities in the field of data collection on gender-based violence across the EU*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea. Disponible a: <<http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>>

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (2014) [en línia]. *Violence against women: an EU-wide survey. Main results*. Luxemburg: Oficina de Publicacions de la Unió Europea. Disponible a: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-resultsapr14_en.pdf>

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS [en línia]. *Violence against women survey*. Disponible a: <<http://fra.europa.eu/en/news/2015/fra-violence-against-women-surveydataset-released>>

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (2014) [en línia]. *Violence against women: an EU-wide survey*. Disponible a: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vawsurvey-technical-report_en.pdf>

EUROSTAT. GENDER STATISTICS. Disponible a: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_statistics>

FARGIER, M. O. (1977). *La violación*. Barcelona: Noguer. Col·lecció: El Documento Vivo, p. 2018.

FEDERACIÓN ESTATAL DE LESBIANAS, GAIS, TRANS Y BISEXUALES (2018). *La cara oculta de la violencia hacia el colectivo LGTBI. Informe delitos de odio e incidentes discriminatorios al colectivo LGTBI 2018*. Disponible a: <<https://www.ccoo.es/0365b3c2319c4f2cc4c8614aae462a25000001.pdf>>

FEDERACIÓN DE MUJERES DE QUEBEC (2000). *Marcha 2000 de las Mujeres contra la Pobreza y contra la Violencia, en Cataluña*. Disponible a: <<http://fundacionbetiko.org/wp-content/uploads/2012/11/marcha-mundial-2000-de-las-mujeres-contra-la-violencia-y-la-pobreza.pdf>>

FOUCAULT, M. (2008). *Vigilar y castigar. Nacimiento de la prisión*. Madrid: Siglo XXI.

FUNDACIÓN EDE. SERVICIO DE INVESTIGACIÓN SOCIAL (2016). *Violencia machista contra las mujeres en la CAPV: percepción, incidencia y seguridad*. Vitoria-Gasteiz: Departament d'Interior, Justícia i Administració Pública, Govern Basc.

INSTITUTO DE LA MUJER (2006) [en línea]. *III Macroencuesta sobre la violencia contra las mujeres. Informe de resultados*. Madrid: Instituto de la Mujer. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Disponible a: <<https://www.usc.es/export/sites/default/gl/servizos/oix/descargas/IIImacroencuesta.2006.IM.pdf>>

NACIONES UNIDAS. COMISIÓN ECONÓMICA PARA EUROPA (2015). *Indicators of gender equality*. Naciones Unidas: Nova York i Ginebra.

NACIONES UNIDAS. *Conferencia mundial de derechos humanos de 1993. Declaración y programa de acción de Viena. 20 años trabajando por tus derechos*. Disponible a: <https://www.ohchr.org/Documents/Events/OHCHR20/VDPA_booklet_Spanish.pdf>

NAREDO, M. (coord.) (sense data). *Violadas y Expulsadas: mujeres víctimas de violencia sexual en situación administrativa irregular*. Madrid: Fundación Aspacia.

NOCTÀMBUL@S (2018). *5 Informe anual 2017-2018 sobre la relación entre consumo de drogas y violencias sexuales en contextos de ocio nocturno*. Barcelona: Observatori Noctàmbul@s.

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2011). *IV Informe Anual del Observatorio estatal de violencia sobre la mujer*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Secretaría de Estado de Igualdad. Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2010). *Informe del Grupo de Trabajo de Investigación sobre el llamado Síndrome de Alienación Parental*. Madrid: Centro de Publicaciones del Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2007). *I Informe anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer. Informe ejecutivo. Año 2007*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Centro de Publicaciones. Disponible a: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/observatorio/informesEjecutivos/docs/I_Informe_Ejecutivo_anexolibro1_castellano.pdf>

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2009). *II Informe anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer. Informe ejecutivo. Año 2009*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Centro de Publicaciones. Disponible a: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/libro3_II_InformeAnual.pdf>

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2010). *III Informe anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer. Informe ejecutivo. Año 2010*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Centro de Publicaciones. Disponible a: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/libro7_III_Informe.pdf>

OBSERVATORIO ESTATAL DE VIOLENCIA SOBRE LA MUJER (2015). *VII Informe anual del Observatorio Estatal de violencia sobre la mujer. Año 2013*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad. Centro de Publicaciones. Disponible en: <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/observatorio/informesAnuales/informes/VII_Informe_Anual.htm>

OFICINA DEL ALTO COMISIONADO PARA LOS DERECHOS HUMANOS (1992). *La violencia contra la mujer: 29/01/1992*. Disponible a: <http://archive.ipu.org/splz-e/cuenca10/cedaw_19.pdf>

ONU MUJERES (sense data). *Violencia Contra las Mujeres. Hechos que todo el mundo debe conocer*. Disponible a: <<https://interactive.unwomen.org/multimedia/infographic/violenceagainstwomen/es/index.html#home>>

PEREDA, N. (2009). "Consecuencias psicológicas iniciales del abuso sexual infantil". *Papeles del Psicólogo*. Vol. 30, núm. 2.

REQUENA, M. (coord.) (2016). "Un grupo sobre el grupo de discusión. Entre la lógica instrumental y el eterno retorno de la sociología crítica". *Encrucijadas. Revista Crítica de Ciencias Sociales*. Vol. 12, r1202.

RICH, A. (2010). *Sobre mentiras, secretos y silencios*. Madrid: Horas y Horas editorial.

RODÓ-DE-ZÁRATE, M.; ESTIVILL, J. (2016). *¿La calle es mía? Poder, miedo y estrategias de empoderamiento de mujeres jóvenes en un espacio público hostil*. Vitoria-Gasteiz: Emakunde (Institut Basc de la Dona), Govern Basc.

SAVE THE CHILDREN. *Violencia sexual contra los niños y las niñas. Abuso y explotación sexual infantil*. Disponible a: <https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/violencia_sexual_contra_losninosylasniñas.pdf>

SORTZEN CONSULTORIA (2011). *Agresiones sexuales. Cómo se viven, cómo se entienden y cómo se atienden*. Vitoria-Gasteiz: Servicio Central de Publicaciones, Gobierno Vasco.

VANCE, C. (1989). *Placer y peligro. Explorando la sexualidad femenina*. Madrid: Ed. Revolución. Col·lecció Hablan las mujeres.

WALKOWITZ, J. (1995). *La ciudad de las pasiones terribles. Narraciones sobre peligro sexual en el Londres victoriano*. Madrid: Cátedra.

WITTIG, M. (2010). *El pensamiento heterosexual*. Madrid: Egales.

ZABALA, A.; MIGUEIZ, S. (coords.) (2013). *Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família, Generalitat de Catalunya. Disponible a: <http://jovecat.gencat.cat/web/.content/_documents/arxiu/conviure/genere/recursos_per_a_professionals/protocol_joventut_abordatge_violencia_masclista_jovecat.pdf>

Espais web:

Centro de Investigaciones Sociológicas. Diferentes barómetros sobre violencia de género. Disponible a: <<http://www.cis.es/cis/opencms/ES/index.html>>

Departament d'Interior. Dades sobre violència masclista. Disponible a: <https://interior.gencat.cat/ca/arees_dactuacio/seguretat/violencia-masclista-i-domestica/estadistica-sobre-violencia-masclista-i-domestica/dades-sobre-violencia-masclista-dones/>

Instituto Nacional de Estadística. Estadística de Violencia Doméstica y Violencia de Género. Disponible a: <https://www.ine.es/buscar/searchResults.do?searchString=%22Estadística de Violencia Doméstica y Violencia de Género%22&searchType=DEF_SEARCH&startat=0&L=0>

Ministerio de Igualdad. Portal estadístico de la Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. Disponible a: <<http://estadisticasviolenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/>>

Ministerio del Interior. Sistema de Seguimiento Integral en los casos de Violencia de Género (Sistema VioGén). Disponible a: <<http://www.interior.gob.es/ca/web/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/sistema-viogen>>

Ministerio de Justicia. Registro Central para la Protección de las Víctimas de Violencia Doméstica. Disponible a: <<https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/areas-tematicas/registros/registro-central-para>>

Naciones Unidas. División de Estadísticas de las Naciones Unidas. Indicadores de los Objetivos de Desarrollo del Milenio. Disponible a: <<https://www.un.org/development/desa/es/millennium-development-goals.html>>

Naciones Unidas. División de Estadísticas de las Naciones Unidas. Estadísticas de género. Disponible a: <<http://unstats.un.org/unsd/gender/default.html>>

Organización Mundial de la Salud. Repositorio de datos del Observatorio Mundial de la Salud. Disponible a: <<http://apps.who.int/gho/data/?theme=home>>

Violencia Contra las Mujeres. Disponible a: <<https://interactive.unwomen.org/multimedia/infographic/violenceagainstwomen/es/index.html>>

Legislació:

Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. Disponible a: <<https://www.boe.es/boe/dias/2004/12/29/pdfs/A42166-42197.pdf>>

Llei catalana 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Disponible a: <<https://www.boe.es/buscar/pdf/2008/BOE-A-2008-9294-consolidado.pdf>>

Llei 11/2014, de 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Disponible a: <<https://www.boe.es/buscar/pdf/2014/BOE-A-2014-11990-consolidado.pdf>>

AUTORA

Nerea Barjola Ramos és una activista feminista, escriptora, doctora en Feminismes i Gènere per la Universitat Pompeu Fabra (UPV/EHU) i llicenciada en Ciències Polítiques i de l'Administració. Ha centrat el treball acadèmic en la reflexió sobre les representacions de la violència sexual i com determinen o coaccionen les pràctiques de les dones. L'any 2018 va publicar el llibre *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual* (Virus, 2018) amb l'objectiu de resignificar el crim d'Alcàsser com una narració política de gran impacte per a la vida de les dones, un relat sobre el terror sexual en la dècada dels anys noranta. En aquesta línia de treball ha continuat elaborant i publicant diferents articles i estudis d'investigació.